

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα

Διοίκηση Τουριστικών Επιχειρήσεων

Διπλωματική Εργασία

Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας,
κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα
του Ν. Καζαντζάκη

Σοφία Νταλαμπέκη

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δρ. Άννα Κυριακάκη

Πάτρα, Μάιος 2025

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας,
κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα
του Ν. Καζαντζάκη

Σοφία Νταλαμπέκη

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Δρ. Άννα Κυριακάκη

ΣΕΠ ΕΑΠ

Συν-επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Δρ. Αικατερίνη Σταυριανέα

ΣΕΠ ΕΑΠ

Πάτρα, Μάιος 2025

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

*Με θερμές ευχαριστίες,
η παρούσα Διπλωματική Εργασία αφιερώνεται
στον Γιώργο Στασινάκη
και σε όσους αγάπησαν και αγαπούν τον Νίκο Καζαντζάκη
και τον κρατούν ζωντανό μέχρι σήμερα.*

*Επίσης στην οικογένειά μου
και σε όλους αυτούς που συνετέλεσαν στην εκπόνησή της.*

*Στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου Δρ. Άννα Κυριακάκη,
για την πολύτιμη επιστημονική καθοδήγησή της
και την βαθιά ανθρώπινη συμπαράστασή της.*

Περίληψη

Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στον προσδιορισμό της ταυτότητας αλλά και στην τουριστική ανάπτυξη μιας χώρας, καθώς μπορεί να αποτελέσει την κύρια ή τη συμπληρωματική κινητήρια δύναμη για την πραγματοποίηση ενός τουριστικού ταξιδιού. Τα γνωστά τουριστικά αξιοθέατα προτείνονται από τους περισσότερους τουριστικούς οδηγούς και πρακτορεία και αποτελούν τους προορισμούς της μεγάλης μάζας των τουριστών. Υπάρχουν όμως περιοχές στην Ελλάδα και στον κόσμο, που συνδέονται με τη ζωή και το έργο σημαντικών προσωπικοτήτων των γραμμάτων και των τεχνών. Αυτές μπορούν να προσελκύουν τουρίστες οι οποίοι αγαπούν τον πολιτισμό, την λογοτεχνία και την τέχνη και που με αφετηρία την ανάγνωση ενός βιβλίου, την θέαση μιας κινηματογραφικής ταινίας ή την αγάπη τους σε κάποιον συγγραφέα, επιθυμούν να γνωρίσουν από κοντά τον τόπο που γεννήθηκε και έζησε ο αγαπημένος τους συγγραφέας ή έδρασε ο ήρωας ενός σημαντικού για αυτούς βιβλίου ή ταινίας. Με αυτόν τον τρόπο η λογοτεχνία και η τέχνη γενικότερα, δύνανται να λειτουργήσουν ως σημαντικό τουριστικό κίνητρο και να γίνουν η αφορμή για την δημιουργία ενός ποιοτικότερου τουριστικού ρεύματος. Η δημιουργία ενός "δικτύου πολιτιστικών προορισμών" ανά χώρα και περιοχή, θα μπορούσε να συμβάλλει θετικά στην εξέλιξη του πολιτιστικού και λογοτεχνικού τουρισμού. Πέραν τούτων, κίνητρο πολιτιστικού και λογοτεχνικού τουρισμού μπορεί να δημιουργήσει και η συμμετοχή στις δραστηριότητες ενός πολιτιστικού σωματείου, είτε ως μέλος, είτε ως φίλος. Η Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη, που ασχολείται με την διάδοση του έργου του Νίκου Καζαντζάκη, χρησιμοποιείται στην παρούσα εργασία ως μελέτη περίπτωσης για το πώς μπορεί κάποιος να ταξιδέψει, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα.

Λέξεις – Κλειδιά

Νίκος Καζαντζάκης, Πολιτιστικός τουρισμός, Λογοτεχνικός τουρισμός, Κινηματογραφικός τουρισμός, Λογοτεχνικές Διαδρομές, Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ).

Cultural - Literary Tourism: travelling, literally and figuratively, through the literary texts of N. Kazantzakis.

Sofia Ntalampeki

Abstract

Intangible cultural heritage plays an important role in defining a country's identity and in its tourism development, as it can be the main or complementary driving force behind a tourist trip. The well-known tourist attractions are suggested by most tourist guides and agencies and are the destinations of the great mass of tourists. However, there are areas in Greece and the world that are associated with the life and work of important figures in the arts and letters. These can attract tourists who love culture, literature and art and who, starting from reading a book, watching a film or loving an author, wish to get to know the place where their favourite author was born and lived or where the hero of a book or film important to them lived. In this way, literature and art in general can act as an important tourist incentive and become the reason for the creation of a higher quality tourist flow. The creation of a 'network of cultural destinations' per country and region could make a positive contribution to the development of cultural and literary tourism. In addition to this, participation in the activities of a cultural association, either as a member or as a friend, could also create an incentive for cultural and literary tourism. The International Society of Friends of Nikos Kazantzakis, which is involved in the dissemination of Nikos Kazantzakis' work, is used in this paper as a case study of how one can travel, literally and metaphorically, through literary texts.

Keywords

Nikos Kazantzakis, Cultural tourism, Literary tourism, Film tourism, Literary Routes, International Society of Friends of Nikos Kazantzakis (ISFNK).

Περιεχόμενα

Περίληψη	v
Abstract	vi
Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων	xiii
Κατάλογος Πινάκων.....	xxi
Συνοτομογραφίες & Ακρωνύμια.....	xxv
Εισαγωγή.....	26
1. Πολιτιστικός και Λογοτεχνικός Τουρισμός. Έννοια και σημασία.	28
1.1 Πολιτιστικός τουρισμός. Έννοια και μορφές.....	28
1.1.1 Το τουριστικό φαινόμενο.....	28
1.1.2 Η έννοια του πολιτισμού	32
1.1.3 Η έννοια του πολιτιστικού τουρισμού	32
1.1.4 Μορφές και σημασία του πολιτιστικού τουρισμού	33
1.2 Λογοτεχνικός τουρισμός. Έννοια και σημασία.....	35
1.2.1 Η έννοια και η σημασία του λογοτεχνικού τουρισμού	35
1.2.2 Χαρακτηριστικά και κίνητρα του λογοτεχνικού τουρίστα	36
1.2.3 Σημαντικές προσωπικότητες στο χώρο της λογοτεχνίας - τουριστικές επιρροές.....	38
1.2.4 Παρουσίαση προορισμών λογοτεχνικού τουρισμού.....	43
2. Μελέτη Περίπτωσης: Διεθνής Εταιρεία Φύλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ).....	45
2.1 Προσωπικότητα και έργο του Νίκου Καζαντζάκη.....	45
2.2 Ο Νίκος Καζαντζάκης, μια περιπλάνηση στον χώρο και στον χρόνο.....	48
2.2.1 Ελλάδα.....	49
<i>Κρήτη</i>	50
<i>Αθήνα - Αττική</i>	53
<i>Αίγινα</i>	55
<i>Περιήγηση στην Ελλάδα</i>	56
2.2.2 Γαλλία.....	58
<i>Παρίσι</i>	58
<i>Αντίμπ</i>	59
<i>Περιήγηση στην Γαλλία</i>	60

2.2.3 Ιταλία.....	60
2.2.4 Ελβετία.....	61
2.2.5 Χώρες της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης.....	62
2.2.6 Γερμανία.....	62
2.2.7 Χώρες της Πρώην Γιουγκοσλαβίας.....	63
2.2.8 Αυστρία.....	63
2.2.9 Παλαιστίνη.....	64
2.2.10 Κύπρος.....	64
2.2.11 Ισπανία.....	64
2.2.12 Αίγυπτος – Σινά.....	65
2.2.13 Τσεχία.....	65
2.2.14 Άπω Ανατολή (Ιαπωνία – Κίνα).....	66
2.2.15 Πορτογαλία.....	67
2.2.16 Αγγλία.....	67
2.2.17 Βέλγιο.....	67
2.2.18 Ολλανδία.....	68
2.2.19 Δανία.....	68
2.3 Λογοτεχνικός και κινηματογραφικός τουρισμός και σύνδεση με το έργο και την προσωπικότητα του Νίκου Καζαντζάκη.....	68
2.3.1 Λογοτεχνικός τουρισμός στα βήματα του Νίκου Καζαντζάκη.....	68
2.3.2 Κινηματογραφικός τουρισμός σε σύνδεση με το έργο και την προσωπικότητα του Νίκου Καζαντζάκη.....	70
2.4 Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη: Χαρακτηριστικά και μέλη.....	76
2.5 Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη: Δραστηριότητες.....	79
2.6 Σύνδεση δραστηριοτήτων ΔΕΦΝΚ με τον τουρισμό.	80
2.6.1 Διοργάνωση Συνεδρίων από τη ΔΕΦΝΚ και σε συνεργασία με άλλους φορείς - Συνεδριακός Τουρισμός.	80
2.6.2 Διοργάνωση Εκδηλώσεων και Μαθητικών Διαγωνισμών.....	81
2.6.3 Αδελφοποιήσεις.....	81
2.6.4 Εντοίχιση Αναμνηστικών Πλακών σε μέρη όπου έζησε ο ΝΚ.....	86
Νάξος.....	87

<i>Αίγινα</i>	88
<i>Σίφνος</i>	90
<i>Γαλλία - Παρίσι</i>	91
<i>Γαλλία - Αντίμπ</i>	91
<i>Ελβετία - Καντεμάριο (Λουγκάνο)</i>	93
<i>Ελβετία - Γκάντρια</i>	93
<i>Ελβετία - Ζυρίχη</i>	94
<i>Γερμανία - Βερολίνο</i>	94
<i>Αυστρία - Βιέννη</i>	95
<i>Σλοβενία - Rogaška Slatina και Bohinj</i>	96
<i>Τσεχία - Βοζί Dar</i>	96
2.6.5 Διοργάνωση Εκδρομών	101
2.6.6 Η γνωστοποίηση και επίσκεψη του “Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη”	101
2.6.7 Η γνωστοποίηση και επίσκεψη του “Ιστορικού Μουσείου Κρήτης”	103
2.6.8 Πολιτιστικές Διαδρομές Καζαντζάκης – Ζορμπάς	103
<i>Κρήτη</i>	104
<i>Μακεδονία</i>	104
<i>Πελοπόννησος</i>	107
<i>Βόρεια Μακεδονία (Σκόπια)</i>	109
<i>Αίγινα</i>	110
<i>Καύκασος</i>	111
<i>Σερβία</i>	111
2.6.9 Γνωστοποίηση σημείων όπου υπάρχουν προτομές – γλυπτά για τον ΝΚ και άλλα σημεία που αναφέρονται στον ΝΚ	111
<i>Ηράκλειο</i>	111
<i>Κρυονέρι Μυλοποτάμου</i>	120
<i>Δήμος Περιστερίου Αττικής</i>	120
3. Ερευνητικοί στόχοι και μεθοδολογία της έρευνας	122
3.1 Ερευνητικοί στόχοι	122
3.2 Ποσοτική και ποιοτική έρευνα	123
3.3 Καθορισμός δείγματος και δειγματοληψία έρευνας	124

3.3.1 Για την ποσοτική μέθοδο.....	124
3.3.2 Για την ποιοτική μέθοδο.....	124
3.4 Ερωτηματολόγιο. Δομή και τύπος ερωτήσεων.....	125
3.5 Οδηγός Συνέντευξης.	126
3.6 Διάρκεια και περιορισμοί της έρευνας.....	127
3.6.1 Για την ποσοτική μέθοδο.....	127
3.6.2 Για την ποιοτική μέθοδο.....	127
4. Αποτελέσματα έρευνας.....	128
4.1 Αποτελέσματα ποσοτικής έρευνας.....	128
4.1.1 Περιγραφικά στατιστικά.....	128
4.1.2 Ποια είναι η υφιστάμενη κατάσταση γύρω από τον λογοτεχνικό τουρισμό στην Ελλάδα και παγκοσμίως;.....	132
4.1.3 Ποιοι είναι οι λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού και ποια τα χαρακτηριστικά του λογοτεχνικού τουρίστα. Και ποια είναι τα χαρακτηριστικά που διακρίνει τον συγκεκριμένο τύπο ταξιδιού και αν μπορεί να συνδυαστεί με άλλες μορφές ειδικού τουρισμού.	135
4.1.4 Ποια σημεία θεωρούνται σημαντικά γύρω από το έργο του ΝΚ τα οποία μπορούν να εμπνεύσουν την πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού;.....	146
4.1.5 Ποιες είναι οι κοινωνικές και οικονομικές επιδράσεις αυτής της μορφής τουρισμού.....	155
4.1.6 Να εξεταστούν ενδεχόμενοι οι τρόποι/τα μέσα προβολής, ενημέρωσης και προώθησης του λογοτεχνικού τουρισμού στα βήματα του ΝΚ (MME, Social Media,...).....	158
4.1.7 Πως οι δράσεις ενός πολιτιστικού σωματείου μπορούν να προωθήσουν τον λογοτεχνικό τουρισμό.....	160
4.2 Αποτελέσματα ποιοτικής έρευνας.....	162
4.2.1 Γενική Εικόνα του Λογοτεχνικού Τουρισμού.....	162
Παγκόσμια κατάσταση και εκτίμηση για το μέλλον.....	162
Ο ρόλος της φιλαναγνωσίας στην ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού.....	163
Σύγκριση Ελλάδας - Εξωτερικού και επιτυχημένα παραδείγματα.....	163
4.2.2 Λόγοι πραγματοποίησης λογοτεχνικών ταξιδιών.....	164

<i>Κίνητρα και προσδοκίες λογοτεχνικών τουριστών.....</i>	165
<i>Ο ρόλος της συναισθηματικής σύνδεσης με τα λογοτεχνικά έργα</i>	165
<i>Λογοτεχνικά ταξίδια ως μέσο στοχασμού και αυτοβελτίωσης.....</i>	166
4.2.3 Προφίλ και Χαρακτηριστικά του Λογοτεχνικού Τουρίστα	167
<i>Κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά και ενδιαφέροντα</i>	167
<i>Σύνδεση με άλλες μορφές τουρισμού (π.χ. πολιτιστικός, συνεδριακός).....</i>	168
<i>Διαφορές μεταξύ ανεξάρτητων ταξιδιωτών και οργανωμένων εκδρομών.....</i>	169
4.2.4 Λογοτεχνικός Τουρισμός και ο Νίκος Καζαντζάκης.....	169
<i>Ο ρόλος των έργων του Καζαντζάκη στην τουριστική έμπνευση</i>	169
<i>Ανάλυση των περιγραφών των ταξιδιωτικών του έργων.....</i>	170
<i>Ο ρόλος των μεταφράσεων στη διάδοση του έργου του Καζαντζάκη.....</i>	172
4.2.5 Η Συμβολή των Φορέων στην Ανάπτυξη του Λογοτεχνικού Τουρισμού..	172
<i>Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) και οι δράσεις της.....</i>	172
<i>Ρόλος της Ομογένειας και των Πολιτιστικών Συλλόγων</i>	173
<i>Επίσημοι τουριστικοί και πολιτιστικοί φορείς και οι δράσεις τους</i>	174
<i>Συνεργασίες με πανεπιστήμια, μουσεία και άλλες δομές</i>	175
4.2.6 Ο Λογοτεχνικός Τουρισμός στην ψηφιακή εποχή.....	175
<i>Η επίδραση των ψηφιακών τεχνολογιών στον λογοτεχνικό τουρισμό</i>	175
<i>Εικονικό/ψηφιακό ταξίδι έναντι αληθινού ταξιδιού.....</i>	176
4.2.7 Στρατηγικές και Προτάσεις για την Ανάπτυξη του Λογοτεχνικού Τουρισμού	176
<i>Χάραξη και προώθηση λογοτεχνικών διαδρομών.....</i>	177
<i>Χρήση τεχνολογίας και καινοτόμων προσεγγίσεων.....</i>	178
<i>Συνέργειες με την τοπική αυτοδιοίκηση και επιχειρηματικούς φορείς.....</i>	178
<i>Ο ρόλος των τουριστικών γραφείων στη διοργάνωση εκδρομών</i>	179
<i>Προτάσεις για σχολικές και πανεπιστημιακές δράσεις.....</i>	179
<i>Προτάσεις για λογοτεχνικά ταξίδια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.....</i>	180
5. Συζήτηση.....	182
6. Συμπεράσματα & Προτάσεις	195
6.1 Συμπεράσματα.....	195

6.2 Προτάσεις ανάπτυξης λογοτεχνικού τουρισμού με αναφορά τον Νίκο Καζαντζάκη.....	196
6.2.1 Ελλάδα.....	199
<i>Κρήτη.....</i>	<i>199</i>
<i>Υπόλοιπη Ελλάδα</i>	<i>203</i>
6.2.2 Εξωτερικό	204
<i>Παρίσι (Γαλλία)</i>	<i>204</i>
<i>Άλλοι προτεινόμενοι προορισμοί</i>	<i>208</i>
6.3 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	213
Βιβλιογραφία	216
Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο Ποσοτικής Έρευνας	228
Παράρτημα Β: Ερωτηματολόγιο Ποιοτικής Έρευνας.....	236
Παράρτημα Γ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΔΕΦΝΚ.....	239
Παράρτημα Δ: Έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης χρήσης προσωπικών δεδομένων στην ποιοτική έρευνα.....	240

Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων

Εικόνα 2. 1 Ο ΝΚ με τους γονείς του Μιχάλη και Μαργή. Δίπλα τους οι αδελφές του Αναστασία και Ελένη. Κάτω τα ξαδέλφια του Άννα και Γιώργος Χριστοδουλάκης.	
Πηγή: https://www.kazantzaki.gr/gr	45
Εικόνα 2.2 Ο ΝΚ φοιτητής. Πηγή: https://www.kazantzaki.gr/gr	46
Εικόνα 2.3 Ο ΝΚ στην Κνωσό. Πηγή: https://www.kazantzaki.gr/gr	51
Εικόνα 2.4 Στο Κράσι Ηρακλείου το 1912. Πηγή: https://www.kazantzaki.gr/gr	52
Εικόνα 2.5 Ο ΝΚ και ο Παναΐτ Ιστράτι το 1928. Πηγή: https://www.facebook.com/photo/?fbid=907666281536732&set=a.407818491521516	55
Εικόνα 2.6 Στο σπίτι του στην Αίγινα. Πηγή: https://www.tovima.gr/print/books-ideas/nikos-kazantzakis-lfna-xo-ena-katafygio-stable	56
Εικόνα 2.7 Πραστοβά Μάνης, 1917. Πηγή: https://www.kazantzaki.gr/gr	57
Εικόνα 2.8 Στην Πίζα με την Ελένη, 1951. Πηγή: https://www.kazantzaki.gr/gr	61
Εικόνα 2.9 Βιέννη, 1956. Πηγή: https://www.kazantzaki.gr/gr	63
Εικόνα 2.10 Στο σπίτι του Γκρέκο, Τολέδο, 1950. Πηγή: https://www.kazantzaki.gr/gr	65
Εικόνα 2.11 Καθεδρικός ναός Πράγας. Πηγή: https://www.kazantzaki.gr/gr	66
Εικόνα 2.12 Προβολή της ταινίας «Celui qui doit mourir» στο φεστιβάλ Καννών το 1957. Πηγές: https://www.kazantzaki.gr/gr https://www.senscritique.com/film/celui_qui_doit_mourir/395537	71
Εικόνα 2.13 Στιγμιότυπο από τα γυρίσματα της ταινίας «Zorba the Greek». Πηγές: https://play.google.com/store/movies/details/Zorba_the_Greek?id=SHY1Kal-AkY&hl=el https://www.voltarakia.gr/mas-endiaferei/item/9046-o-theodorakis-o-zormpas-ki-o-kazantzakis	71
Εικόνα 2.14 Το χωριό Κριτσά. Πηγές: https://www.cna.gr/focus/fotografiko-yliko-apo-ta-gyrismata-toy-o-christos-xanastayronetai-stin-kritsa/ https://www.daynight.gr/kriti/se-afto-to-chorio-gyristike-i-tainia-o-christos-xanastavronetai/#goog_rewarded	74

Εικόνα 2.15 Η παραλία Σταυρός στο Ακρωτήρι Χανίων. Πηγές:	
http://tainiothiki.gr/el/tainies/1050-aleksis-zormpas https://amis-kazantzaki.gr/	75
Εικόνα 2.16 Ο Walter Lassally. Πηγή: https://www.nexusmedia.gr/walter-lassally-passed-away/	75
Εικόνα 2.17 Από τη Συντακτική Συνέλευση της 14ης Δεκεμβρίου 1988 (Γενεύη). Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	76
Εικόνα 2.18 Το εξώφυλλο του «Le Regard crétois», Δεκέμβριος 2024. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	77
Εικόνα 2.19 Το Ενημερωτικό Δελτίο «Synthesis», Δεκέμβριος 2024. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	78
Εικόνα 2.20 Ο Paul Valéry και η τελετή αδελφοποίησης στο Sète το 1997. Πηγές: https://amis-kazantzaki.gr/ https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Val%C3%A9ry	82
Εικόνα 2.21 Ο Juan Ramón Jiménez και η τελετή αδελφοποίησης το 1997. Πηγές: https://amis-kazantzaki.gr/ https://en.wikipedia.org/wiki/Juan_Ram%C3%B3n_Jim%C3%A9nez	82
Εικόνα 2.22 Το Σπίτι-Μουσείο Zenobia & Juan Ramón Jiménez στο Moguer. Πηγή: https://casamuseozenobiajuanramonjimenez.com/visitas-a-la-casa-museo-horario-de-verano-2024/	83
Εικόνα 2.23 Η τελετή αδελφοποίησης με το Μουσείο Martinû. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	83
Εικόνα 2.24 Ο Martinu και το Bohuslav Martinu centre στην Τσεχία. Πηγές: https://en.wikipedia.org/wiki/Bohuslav_Martin%C5%AF https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Centrum_Bohuslava_Martin%C5%AF	84
Εικόνα 2.25 Ο Lu Xun και η τελετή αδελφοποίησης το 2012 στην Κίνα. Πηγές: https://amis-kazantzaki.gr/ https://en.wikipedia.org/wiki/Lu_Xun	84
Εικόνα 2.26 Ο Albert Schweitzer και η τελετή αδελφοποίησης στο Gunsbach, 2013. Πηγές: https://amis-kazantzaki.gr/ https://en.wikipedia.org/wiki/Albert_Schweitzer	85
Εικόνα 2.27 Καντενέ, Γαλλία. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	85
Εικόνα 2.28 Μυρτιά Ηρακλείου. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	86

Εικόνα 2.29 Ο Jorge Luis Borges και η τελετή αδελφοποίησης στην Αργεντινή. Πηγές:	
https://amis-kazantzaki.gr/ https://en.wikipedia.org/wiki/Jorge_Luis_Borges	86
Εικόνα 2.30 Νάξος, 2004. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	87
Εικόνα 2.31 Εγγαρές Νάξου και η αναμνηστική πλάκα στο μέρος που ήταν το σπίτι. Πηγές: https://www.facebook.com/share/g/1Lc2ovHb8t/?mibextid=wwXIfr https://wetravel.gr/engares-i-koilada-me-tous-baxedes-tis-naxou/	87
Εικόνα 2.32 Αίγινα, 2004. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	88
Εικόνα 2.33 Το σπίτι του Νίκου Καζαντζάκη στην Αίγινα. Πηγή: https://weloveaegina.com/el/aigina/%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%80%CE%AF%CF%84%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B1%CE%B6%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B6%CE%AC%CE%BA%CE%B7/	88
Εικόνα 2.34 Αίγινα, προτομή ΝΚ. Πηγή: https://weloveaegina.com/el/aigina/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%AE-%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B1%CE%B6%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B6%CE%AC%CE%BA%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B7-%CF%84%CE%B7/	89
Εικόνα 2.35 Ο ΝΚ στον Ναό της Αφαίας στην Αίγινα, 1928. Πηγή: https://www.iefimerida.gr/news/349906/i-aigina-toy-kazantzaki-kallitehnes-empneontai-apo-katafygio-toy-eikones	90
Εικόνα 2.36 Το κελί όπου έμενε ο ΝΚ και η αναμνηστική πλάκα, Σίφνος. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	90
Εικόνα 2.37 Αναμνηστική πλάκα στο Παρίσι, 2007. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	91
Εικόνα 2.38 Κατοικία ΝΚ στην Αντίμπ 1954-1957. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	92
Εικόνα 2.39 Αντίμπ, 1989. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	92
Εικόνα 2.40 Καντεμάριο, 2015. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	93
Εικόνα 2.41 Γκάντρια, 2015. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	93
Εικόνα 2.42 Ζυρίχη, 2015. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	94

Εικόνα 2.43	Βερολίνο, 1983. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	95
Εικόνα 2.44	Βιέννη, 2023. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	96
Εικόνα 2.45	Boží Dar, μνημείο NK. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	97
Εικόνα 2.46	Το σπίτι του NK στο Boží Dar (αριστερά ο Παντελής Πρεβελάκης, δεξιά ο Λευτέρης Αλεξίου). Πηγές: https://amis-kazantzaki.gr/ https://www.kazantzaki.gr/gr	98
Εικόνα 2.47	Τουριστικός χάρτης Boží Dar. Πηγή: https://www.bozidar.cz/images/mapy/plan_mesta_2014.jpg	99
Εικόνα 2.48	Μουσείο του Boží Dar. Πηγή: https://www.bozidar.cz/en/attractions/museums/museum-bozi-dar.html	100
Εικόνα 2.49	Προθήκες NK στο Μουσείο Boží Dar. Πηγή: https://www.bozidar.cz/en/attractions/museums/museum-bozi-dar.html	100
Εικόνα 2.50	Επίσκεψη στον τάφο του Γιώργη Ζορμπά, Σκόπια 2023. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	101
Εικόνα 2.51	Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη, Μυρτιά Ηρακλείου. Πηγή: https://www.kazantzaki.gr/gr	102
Εικόνα 2.52	Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, Ηράκλειο. Πηγή: https://www.historical-museum.gr/	103
Εικόνα 2.53	Καταφύγι Κοζάνης. Πηγή: https://www.greecetravelmagazine.com/politistikos-toyrismos/articles/14/katafygi-pieriwn-to-xwrio-toy-aleksh-zormpa	105
Εικόνα 2.54	Το ανακαινισμένο σπίτι που γεννήθηκε ο Γιώργης Ζορμπάς. Πηγή: https://www.greecetravelmagazine.com/politistikos-toyrismos/articles/14/katafygi-pieriwn-to-xwrio-toy-aleksh-zormpa	105
Εικόνα 2.55	Μακεδονικό Λαογραφικό Μουσείο Κολινδρού «Αλέξης Ζορμπάς». Πηγή: https://olympiobima.gr/kolindros-ekdilosi-me-thema-i-zoi-kai-i-politeia-tou-alithinou-zorba/	106
Εικόνα 2.56	Το σπίτι Ζορμπά στο Παλαιοχώρι (αριστερά). Δεξιά, το μονοπάτι Αλέξη Ζορμπά. Πηγές: https://www.greecetravelmagazine.com/politistikos-toyrismos/articles/14/katafygi-pieriwn-to-xwrio-toy-aleksh-zormpa	

https://www.sithonia-trails.gr/l/16-10-2022-monopati-toy-alexi-zormpa-sto-paliochori/	107
Εικόνα 2.57 Προτομή ΝΚ στη Στούπα. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	108
Εικόνα 2.58 Τοιχογραφία στην Καλογριά, ΝΚ και Ζορμπάς. Πηγή: https://kalamatajournal.gr/bouquet/ekdiloseis/item/13923-anaskopisi-enos-yperoxou-triimerou-gia-ton-kazantzaki-kai-ton-zormpa	108
Εικόνα 2.59 Το κτήριο των γραφείων του ορυχείου τότε και σήμερα. Πηγές: https://www.gargalianoionline.gr/%CE%B4%CE%B5%CE%AF%CF%84%CE%B5-%CF%80%CF%89%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B5%CF%84%CF%81%CF%8C%CF%87%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%80%CE%AF%CF%84%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BD-%CE%BA%CE%B1/ https://www.iefimerida.gr/news/431392/oneiremeno-petrohtisto-spiti-toy-nikoy-kazantzaki-sti-mani-edo-egrapse-ton-alexi-zormpa	109
Εικόνα 2.60 Ο Μίκης Θεοδωράκης στον τάφο του Ζορμπά, 1997. Πηγή: https://mikisguide.gr/o-mikis-theodorakis-sta-skopia-me-to-zorba/	110
Εικόνα 2.61 Ο Γιώργος Στασινάκης στα Σκόπια, 2004. Πηγή: https://amis-kazantzaki.gr/	110
Εικόνα 2.62 Ο τάφος του ΝΚ στο Ηράκλειο Κρήτης. Πηγή: https://www.enikos.gr/society/tafos-kazantzaki-apokatastathike-o-spasmenos-stavros-meta-ton-vandalismo/2007437/	112
Εικόνα 2.63 "Μια Οδύσσεια", Πύλη Ιησού, Ηράκλειο. Πηγή: https://www.facebook.com/photo/?fbid=1828077770576525&set=a.1828076327243336.1073742008.108057459245240	113
Εικόνα 2.64 Ηράκλειο, 1955. Πηγή: https://archive.is/qOGa2	114
Εικόνα 2.65 Το σπίτι του ΝΚ πριν την κατεδάφιση του. Πηγή: https://www.kazantzaki.gr/gr/travelling-with-the-mind--10-things-you-didnt-know-about-nikos-kazantzakis	114
Εικόνα 2.66 Προτομή ΝΚ στην πλατεία Καζαντζάκη. Πηγή: Προσωπικό αρχείο συγγραφέα	115

Εικόνα 2.67 Η προτομή του ΝΚ στο αεροδρόμιο Ηρακλείου. Πηγή:	
https://www.candiadoc.gr/2018/06/13/i-protomi-tou-nikou-kazantzaki-sto-aerodromio-irakliou-foto/	115
Εικόνα 2.68 Αναθηματική στήλη, είσοδος πάρκου Γεωργιάδη Ηράκλειο. Πηγή:	
http://www.heraklionsculptures.gr/%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CF%86%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%86%CF%89%CE%BA%CE%AC%CF%82-2/	116
Εικόνα 2.69 Γλυπτό «Διαχρονική συνάντηση, Θεοτοκόπουλου, Καζαντζάκη, Κορνάρου». Πηγή:	
http://www.heraklionsculptures.gr/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%B8%CE%B5%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BA%CF%8C%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%85/	117
Εικόνα 2.70 Τοιχογραφία στο κέντρο του Ηρακλείου. Πηγή:	
https://www.larissanet.gr/2023/08/26/stin-kriti-me-ti-diethni-etaireia-filon-nikou-kazantzaki/	118
Εικόνα 2.71 Ο Κοιμητηριακός Ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο Ηράκλειο. Πηγή:	
https://www.agioskonstantinosirakleiou.gr/gr/ieros-naos-gallery	119
Εικόνα 2.72 Ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Μηνά. Πηγή:	
https://ipy.gr/2018/09/30/the-old-church-of-agios-minas-in-heraklion/	119
Εικόνα 2.73 Οι προτομές στο Κρυονέρι με φόντο τα Ταλαία όρη. Πηγή:	
https://www.facebook.com/groups/175810586782	120
Εικόνα 2.74 Προτομή του ΝΚ στο Περιστέρι Αττικής. Πηγή:	
https://www.peristeri.gr/2337/sp-329061695/	121
Εικόνα 6.1 Λογοτεχνικός Περίπατος, Ιούνιος 2024. Πηγή:	
https://www.kazantzaki.gr/gr/news/texni-kath-odon-mnk-396	199
Εικόνα 6.2 Αναφορά στο Γκρέκο: Μεγάλο Κάστρο. Πηγή:	
https://routes.kazantzaki.gr/routes-el/	200

Εικόνα 6.3 Αναφορά στο Γκρέκο: ενδοχώρα Ηρακλείου. Πηγή:	
https://routes.kazantzaki.gr/routes-el/	201
Εικόνα 6.4 Η πορεία του Καπετάν Μιχάλη. Πηγή: https://routes.kazantzaki.gr/routes-el/	201
Εικόνα 6.5 Με τον Καζαντζάκη ξεναγό. Από τον Βορρά στον Νότο. Πηγή:	
https://routes.kazantzaki.gr/routes-el/	202
Εικόνα 6.6 Με τον Καζαντζάκη ξεναγό. Από τη Δύση στην Ανατολή. Πηγή:	
https://routes.kazantzaki.gr/routes-el/	202
Εικόνα 6.7 Info Point του Δήμου Ηρακλείου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο συγγραφέα.	
.....	203
Εικόνα 6.8 Οι δυο προτεινόμενες λογοτεχνικές διαδρομές στο Παρίσι. Πηγή: Google, Wikipedia επεξεργασία συγγραφέα.	204
Εικόνα 6.9 Διαδρομή 1η : «Ο Νίκος Καζαντζάκης φοιτητής στο Παρίσι». Πηγή:	
Google, Wikipedia επεξεργασία συγγραφέα.	205
Εικόνα 6.10 Η οδός Rue Sommerard 13, Paris.	
https://www.tripadvisor.com.gr/Hotel_Review-g187147-d263659-Reviews-Hotel_Marignan-Paris_Ile_de_France.html	205
Εικόνα 6.11 Διαδρομή 2η : «Ο Νίκος Καζαντζάκης στην UNESCO». Πηγή: Google, Wikipedia επεξεργασία συγγραφέα.	206
Εικόνα 6.12 Το hôtel Majestic 1946 – 1958. Πηγή:	
https://fr.wikipedia.org/wiki/The_Peninsula_Paris	207
Εικόνα 6.13 Σήμερα, το ξενοδοχείο «The Peninsula Paris». Πηγή:	
https://fr.wikipedia.org/wiki/The_Peninsula_Paris	207
Εικόνα 6.14 Place Henri Bergson. Πηγή:	
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Place_Henri-Bergson,_Paris_8.jpg	208
Εικόνα 6.15 Γαλλία - Γερμανία. Πηγή:	
https://photodentro.edu.gr/photodentro/wcountries-iso2_v1.0_pidx0057913/story_html5.html , Wikipedia, επεξεργασία συγγραφέα.	209
Εικόνα 6.16 Στα βήματα του Νίτσε και του Γκαίτε. Πηγή:	
https://photodentro.edu.gr/photodentro/wcountries-iso2_v1.0_pidx0057913/story_html5.html , Wikipedia, επεξεργασία συγγραφέα.	210

Εικόνα	6.17	Ιταλία-Νότια	Ελβετία.	Πηγή:
		https://photodentro.edu.gr/photodentro/wcountries-iso2_v1.0_pidx0057913/story_html5.html , Wikipedia, επεξεργασία συγγραφέα.211		
Εικόνα	6.18	Αυστρία	– Τσεχία	– Νότια Γερμανία. Πηγή:
		https://photodentro.edu.gr/photodentro/wcountries-iso2_v1.0_pidx0057913/story_html5.html , Wikipedia, επεξεργασία συγγραφέα.212		
Εικόνα		Γ.1	Παγκόσμιος	χάρτης
ΔΕΦΝΚ.....				239

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 3.3-1 Στοιχεία Συμμετεχόντων Ποιοτικής Έρευνας.....	125
Πίνακας 4-1 Εθνικότητα	128
Πίνακας 4-2 Κατοικία	129
Πίνακας 4-3 Φύλο	129
Πίνακας 4-4 Ηλικία.....	130
Πίνακας 4-5 Εκπαίδευση	130
Πίνακας 4-6 Οικογενειακή κατάσταση.....	131
Πίνακας 4-7 Ύπαρξη παιδιών	131
Πίνακας 4-8 Επαγγελματική κατάσταση	132
Πίνακας 4-9 Εισόδημα	132
Πίνακας 4-10 Βαθμός Διάδοσης.....	133
Πίνακας 4-11 Προοπτικές ανάπτυξης.....	133
Πίνακας 4-12 Επιρροή στην οικονομία και την κοινωνία	134
Πίνακας 4-13 Λογοτεχνικός τουρισμός ως προσβάσιμος και θεραπευτικός τουρισμός ..	135
Πίνακας 4-14 Αξιολόγηση της φιλαναγνωσίας ως βασικού λόγου για την πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).	136
Πίνακας 4-15 Αξιολόγηση του θαυμασμού για τον/τη συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).	136
Πίνακας 4-16 Αξιολόγηση της επιθυμίας γνωριμίας με τα μέρη όπου έζησε ο/η συγγραφέας ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).	137
Πίνακας 4-17 Αξιολόγηση της επιθυμίας γνωριμίας με μέρη που εξιστορεί ο/η συγγραφέας ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).	138
Πίνακας 4-18 Αξιολόγηση της συμμετοχής σε εκδήλωση ή φεστιβάλ αφιερωμένο στον/στη συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).	139

Πίνακας 4-19 Αξιολόγηση της συμμετοχής σε λογοτεχνική διαδρομή σχετική με το έργο ή τις περιπλανήσεις του/της συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).	140
Πίνακας 4-20 Αξιολόγηση της επιθυμίας επίσκεψης στο σπίτι ή σε χώρους έκθεσης προσωπικών αντικειμένων του/της συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).....	141
Πίνακας 4-21 Αξιολόγηση της επίσκεψης σε χώρους έκθεσης του έργου του/της συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).	141
Πίνακας 4-22 Αξιολόγηση της επίσκεψης σε μουσείο αφιερωμένο στον/στη συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).	142
Πίνακας 4-23 Αξιολόγηση της επίσκεψης στον τόπο ταφής του/της συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).....	143
Πίνακας 4-24 Αξιολόγηση της επιθυμίας επίσκεψης σε μέρη συνάντησης με άτομα που μοιράζονται κοινό ενδιαφέρον για τον/την συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).....	144
Πίνακας 4-25 Αξιολόγηση της συμμετοχής σε συνέδρια ή ημερίδες σχετικά με το έργο του συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).	144
Πίνακας 4-26 Συνδυασμός με άλλα είδη τουρισμού	145
Πίνακας 4-27 Αντίληψη των συμμετεχόντων σχετικά με το αν η ανάγνωση έργων του Νίκου Καζαντζάκη αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση λογοτεχνικού ταξιδιού εμπνευσμένου από τον ίδιο.....	146
Πίνακας 4-28 Κατανομή των συμμετεχόντων ως προς την εμπειρία πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού με επίκεντρο τον Νίκο Καζαντζάκη.	147
Πίνακας 4-29 Πρόθεση των συμμετεχόντων να πραγματοποιήσουν στο μέλλον λογοτεχνικό ταξίδι με επίκεντρο τον Νίκο Καζαντζάκη.	147

Πίνακας 4-30 Αξιολόγηση της θεματικής διακόσμησης εμπνευσμένης από τα έργα και τους ήρωες του Νίκου Καζαντζάκη ως πρόσθετου κριτηρίου επιλογής καταλύματος στο Ηράκλειο Κρήτης, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).....	148
Πίνακας 4-31 Αξιολόγηση της συμβολής λογοτεχνικών φεστιβάλ (π.χ. «Ταξιδεύοντας...», Φεστιβάλ Βιβλίου Χανίων, Διεθνής Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης) στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).	149
Πίνακας 4-32 Αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο η ονομασία του Διεθνούς Αεροδρομίου Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης» ενισχύει την πολιτισμική ταυτότητα του Ηρακλείου και της Κρήτης και δρα προτρεπτικά για τη γνωριμία των ταξιδιωτών με το έργο του συγγραφέα.....	150
Πίνακας 4-33 Εκτίμηση της συμβολής μιας εθνικής καμπάνιας μέσω διεθνών εκθέσεων και φορέων (π.χ. Ε.Ο.Τ.) στην ενίσχυση του λογοτεχνικού τουρισμού στην Ελλάδα.....	151
Πίνακας 4-34 Εκτίμηση της χρησιμότητας καταχώρισης τοποθεσιών και δραστηριοτήτων σχετικών με τον Νίκο Καζαντζάκη σε τουριστικούς χάρτες και οδηγούς της Κρήτης. ...	152
Πίνακας 4-35 Εκτίμηση της συμβολής της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού.....	152
Πίνακας 4-36 Εκτίμηση της συμβολής οργανωμένων επισκέψεων στους τόπους ζωής του Νίκου Καζαντζάκη στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού.	153
Πίνακας 4-37 Εκτίμηση της συμβολής των πολιτιστικών διαδρομών «Καζαντζάκης – Ζορμπάς» της ΔΕΦΝΚ στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού.....	154
Πίνακας 4-38 Εκτίμηση του βαθμού στον οποίο ο λογοτεχνικός τουρισμός με επίκεντρο τον Νίκο Καζαντζάκη διαθέτει περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης.	155
Πίνακας 4-39 Εκτίμηση του λογοτεχνικού τουρισμού ως μορφής προσβάσιμου τουρισμού για άτομα με αναπηρίες (π.χ. μειωμένη όραση ή ακοή), σε κλίμακα 1–5.	156
Πίνακας 4-40 Εκτίμηση των θετικών επιδράσεων του λογοτεχνικού τουρισμού στην πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη του προορισμού.	157
Πίνακας 4-41 Εκτίμηση των θετικών επιδράσεων του λογοτεχνικού τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη του προορισμού.	157
Πίνακας 4-42 Εκτίμηση των προοπτικών περαιτέρω ανάπτυξης του λογοτεχνικού τουρισμού.....	158

Πίνακας 4-43 τρόποι/τα μέσα προβολής, ενημέρωσης και προώθησης του λογοτεχνικού τουρισμού στα βήματα του ΝΚ (ΜΜΕ, Social Media,...)	159
Πίνακας 4-44 Δράση ή Παρέμβαση της ΔΕΦΝΚ.....	161

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

Ακολουθούν κάποια παραδείγματα:

ΔΕ	Διπλωματική Εργασία
ΕΑΠ	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
ΘΕ	Θεματική Ενότητα
ΠΣ	Πρόγραμμα Σπουδών
ΣΥΝ	Συντονιστής/Συντονίστρια
ΝΚ	Νίκος Καζαντζάκης
ΔΕΦΝΚ	Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη
MNK	Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη
IMK	Ιστορικό Μουσείο Κρήτης
GIS	Geographic Information Systems

Εισαγωγή

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία με θέμα «Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη», εμπνεύστηκε μέσα από δύο σημαντικά κεφάλαια της ζωής μου: την αγάπη της οικογένειάς μου για τον τουρισμό, με τον οποίο ασχολείται επαγγελματικά εδώ και 39 χρόνια, αλλά και από την προσωπική μου αγάπη για τον μεγάλο Έλληνα συγγραφέα, ποιητή και στοχαστή Νίκο Καζαντζάκη (ΝΚ), που από παιδί με ταξίδευε με τις γραφές του. Η συμμετοχή μου στην Διεθνή Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη, με έφερε σε επαφή με πολύ σημαντικούς ανθρώπους, που πίστεψαν και ένοιωσαν κι αυτοί, πως ο Νίκος Καζαντζάκης είναι ένα πολύτιμο πνευματικό κεφάλαιο του νεότερου ελληνισμού και του παγκόσμιου πολιτισμού, με λόγο που παραμένει εντυπωσιακά επίκαιρος για κάθε εποχή.

Ο Νίκος Καζαντζάκης ανήκει δικαιωματικά στην άυλη πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και του κόσμου. Αυτό μπορεί να διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στον προσδιορισμό της πολιτιστικής ταυτότητας αλλά και στην τουριστική ανάπτυξη της χώρας μας και πολλών περιοχών ανά τον κόσμο που συνδέονται με την ζωή του, καθώς μπορεί να αποτελέσει το κύριο ή το συμπληρωματικό κίνητρο πραγματοποίησης ενός τουριστικού ταξιδιού.

Η παρούσα Εργασία χωρίζεται σε έξι κύρια Κεφάλαια:

Στο 1ο Κεφάλαιο αναλύεται η έννοια του Πολιτιστικού και του Λογοτεχνικού Τουρισμού, ο οποίος μπορεί να μην είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος στην Ελλάδα αλλά η ανάπτυξή του μπορεί να γίνει ένας επιπλέον λόγος προσέλκυσης ποιοτικότερου τουρισμού.

Στο 2^ο Κεφάλαιο γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση της ζωής και του έργου του Νίκου Καζαντζάκη, καθώς και των πολλών ταξιδιών που ο ίδιος, ως μέγας ταξιδευτής, έκανε στη ζωή του. Γίνεται επίσης μνεία στη σύνδεση λογοτεχνικού και κινηματογραφικού τουρισμού. Έπειτα παρουσιάζεται το έργο της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ), που με τις πολυετείς δράσεις της, προωθεί και την ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού.

Στο 3^ο Κεφάλαιο παρουσιάζονται οι στόχοι και η μεθοδολογία της έρευνας για την προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού μέσα από το έργο του ΝΚ και τις δράσεις της ΔΕΦΝΚ. Παρουσιάζονται επίσης η διάρκεια και οι περιορισμοί για την ποσοτική και ποιοτική έρευνα.

Στο 4^ο Κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας.

Στο 5^ο κεφάλαιο γίνεται μια συνολική συζήτηση επί των ευρημάτων σε σχέση με τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί πριν την πραγματοποίηση της έρευνας.

Τέλος, στο 6^ο Κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας και κατατίθενται προτάσεις για την ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού, με κύρια αναφορά τον ΝΚ, καθώς και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα σχετικά με το θέμα.

1. Πολιτιστικός και Λογοτεχνικός Τουρισμός. Έννοια και σημασία.

«Στη ζωή μου οι πιο μεγάλοι μου ευεργέτες στάθηκαν τα ταξίδια και τα ονείρατα..»

(ΝΚ, Αναφορά στον Γκρέκο)

1.1 Πολιτιστικός τουρισμός. Έννοια και μορφές.

Ο μεγάλος Έλληνας συγγραφέας, ποιητής, στοχαστής, φιλόσοφος και μέγας περιηγητής και ταξιδευτής ΝΚ, στον πρόλογο του βιβλίου του Ταξιδεύοντας Ισπανία γράφει: *«Να γυρίζεις τη γη, να βλέπεις - να βλέπεις και να μην χορταίνεις καινούργια χρώματα και θάλασσες κι ανθρώπους και ιδέες, και να τα βλέπεις όλα για πρώτη φορά, να τα βλέπεις όλα σα για τελευταία φορά, με μακρόσερτη ματιά, κι έπειτα να σφαλνάς τα βλέφαρα και να νιώθεις τα πλούτη να κατασταλάζουν μέσα σου ήσυχα, τρικυμιστά, όπως θέλουν, ωσότου να τα περάσει από την ψιλή κρισάρα του ο καιρός, να κατασταλάξει το ξαθέρι απ' όλες τις χαρές και τις πίκρες σου – τούτη η αλχημεία της καρδιάς, είναι, θαρρώ μια μεγάλη, αντάξια του ανθρώπου ηδονή. Γιατί έτσι μπορείς όχι μονάχα να γνωρίσεις τον εαυτό σου, παρά, πολύ σπουδαιότερο: να ξεπεράσεις το ζουρλοπερήφανο το εγώ σου, βυθίζοντας το, αρμονίζοντάς το μέσα στο αγωνιζόμενο και περιπλανώμενο στράτευμα του ανθρώπου. Έκαμα μερικά ταξίδια — πνεματικές πειρατείες, ξεσπάσματα της καρδιάς που πονούσε, απληστία του ματιού που λαχτάριζε και βιάζονταν, προτού να σβήσει, να δει όσο μπορεί περισσότερο νερό και χρώμα». Με αυτό το κείμενο ο ΝΚ θέτει ήδη το πλαίσιο για την έννοια και την σπουδαιότητα του πολιτιστικού τουρισμού.*

1.1.1 Το τουριστικό φαινόμενο

Ιστορική εξέλιξη του τουρισμού

Οι άνθρωποι πάντοτε αγαπούσαν τα ταξίδια, από την αρχαιότητα έως και σήμερα. Η περιέργεια για το άγνωστο και ο πόθος της ανακάλυψής του, υπήρξαν τα πρωταρχικά κίνητρα, ώστε από την

ασφάλεια του τόπου σου, να ταξιδέψεις προς το επικίνδυνο άγνωστο. Πολύ γρήγορα, στα κίνητρα των ταξιδιών προστέθηκε και η ανάγκη: το εμπόριο και ο πλούτος που αυτό προσέφερε, η αναζήτηση νέων, περισσότερων και φθηνότερων πόρων, η δημιουργία αποικιών, οι πόλεμοι. Επίσης οι άνθρωποι άρχισαν να ταξιδεύουν για λόγους θρησκευτικούς, ώστε να πάνε σε μέρη σημαντικά για την πίστη τους και σε λαοφιλείς θρησκευτικές εορτές, για λόγους υγείας (Ασκληπιεία, ιαματικές πηγές, Μαντεία), για λόγους παιδείας και επιστήμης, ώστε να φοιτήσουν κοντά σε σπουδαίους δασκάλους και φιλοσόφους, για λόγους αθλητικούς (Ολυμπιακοί Αγώνες κ.ά.), για λόγους επαγγελματικούς και, λιγότερο, για αναψυχή (Τσάρτας, 1996, Τσάρτας, Ζαγκότση & Κυριακάκη, 2020). Στα αρχαία Έπη, όπως είναι το Έπος του Γκιλγκαμές (2.100 π.Χ.), στην Ιλιάδα και στην Οδύσσεια του Ομήρου, στα κείμενα των αρχαίων Αιγυπτίων, το ταξιδιωτικό στοιχείο είναι σύνηθες και φανερώνει την σημασία του για τις αρχαίες κοινωνίες. Η εξέλιξη των μεταφορικών μέσων (πλοία και άμαξες) συνετέλεσαν στην ανάπτυξη των ταξιδιών, ενώ η δημιουργία πανδοχείων και ξενώνων που προσέφεραν στέγη, τροφή και προστασία, διευκόλυναν τους ταξιδιώτες. Οι ταξιδιώτες θεωρούνταν πως έχουν την προστασία των θεών και η «φιλοξενία», δηλαδή η περιποίηση των ξένων χωρίς χρηματικό αντάλλαγμα, θεωρούνταν υποχρέωση, ενώ η άρνησή της τιμωρούνταν αυστηρά από τους θεούς. Τα ταξίδια αυτά οδήγησαν στη συνάντηση των λαών και των πολιτισμών, μετέφεραν την γνώση και τα επιτεύγματα των ανθρώπων από τόπο σε τόπο και δημιούργησαν την πολύτιμη ώσμωση που παρήγαγε τον ανθρώπινο πολιτισμό. Αν οι άνθρωποι δεν ταξίδευαν, ο κόσμος μας σίγουρα δεν θα ήταν ο ίδιος. Κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο είχαμε ανάπτυξη της ναυτιλίας αλλά και την διάνοιξη των μεγάλων ρωμαϊκών οδών (Απία, Εγνατία). Οι ανώτερες τάξεις διέθεταν μεγάλο μέρος του χρόνου τους σε ταξίδια αναψυχής, συμβάλλοντας έτσι στην δημιουργία παραθεριστικών προορισμών (Ζαχαράτος & Τσάρτας, 1999).

Κατά τη Βυζαντινή περίοδο οι περιηγητές καταφεύγουν σε χάνια και πανδοχεία αλλά και σε εκκλησίες και μοναστήρια που προσφέρουν φιλοξενία, ενώ οι Σταυροφορίες δίνουν τη δυνατότητα στους Ευρωπαίους να ξεκινήσουν ταξίδια προς τη Μέση Ανατολή (Ζαχαράτος & Τσάρτας, 1999).

Την εποχή του Μεσαίωνα οι Βενετοί, από τον 15ο αιώνα, οργανώνουν ομαδικές θαλάσσιες περιηγήσεις στους Αγίους Τόπους και δημιουργούν για αυτόν τον σκοπό ταξιδιωτικά γραφεία σε

όλες τις μεγάλες πόλεις της Ευρώπης (Μυλωνόπουλος & Μοίρα, 2005). Πραγματοποιούνται επίσης τα ταξίδια των μεγάλων ανακαλύψεων, σε Αμερική και Κίνα. Τους θαλασσοπόρους εκείνης της περιόδου ακολουθούν πολλοί εξερευνητές και ιεραπόστολοι, οι οποίοι επιθυμούν να μεταδώσουν τον πολιτισμό, τις ιδέες και την θρησκεία τους στις νέες αυτές χώρες αλλά και πολλοί μετανάστες (Τσάρτας, 1996). Παράλληλα, γιγαντώνεται στην θάλασσα το φαινόμενο της πειρατείας, που καθιστούσε τα ταξίδια επικίνδυνα (Ηγουμενάκης, 2000).

Στην περίοδο της Αναγέννησης τα ταξίδια παίρνουν έναν κοσμοπολίτικο χαρακτήρα. Οι πλούσιες αριστοκρατικές οικογένειες στέλνουν τους γόνους τους σε γνωστές πρωτεύουσες για χρονικό διάστημα 2-3 ετών, ώστε να γνωριστούν με ευγενείς και τις βασιλικές αυλές, να παρακολουθήσουν όπερα, θέατρο, μουσική και να γνωρίσουν τον κόσμο. Τα ταξίδια των εύπορων γόνων ονομάστηκαν «Grand Tour» (Μεγάλη Περιήγηση) και έδωσαν την πρώτη ώθηση στην τουριστική ανάπτυξη, καθώς συνετέλεσαν στην καθιέρωση τουριστικών θέρετρων, στην κατασκευή νέων πολυτελών ξενοδοχείων, στην ανάπτυξη των υποδομών, στην οργάνωση της διαμονής και της ξενάγησης με την μορφή ταξιδιωτικών πακέτων (Ζαχαράτος & Τσάρτας, 1999, Τσάρτας, κ.ά., 2020).

Στον 19ο αιώνα αρχίζει η σιδηροδρομική σύνδεση των χωρών της Ευρώπης και των Βαλκανίων και η ναυπήγηση των πρώτων μηχανοκίνητων πλοίων, οδήγησαν περισσότερα κοινωνικά στρώματα στην τουριστική εμπειρία, καθώς μειώθηκε το κόστος και ο χρόνος μεταφοράς, ενώ εμφανίζονται όλο και περισσότερα Γραφεία Ταξιδίων που οργανώνουν ταξίδια και διευκολύνουν τους τουρίστες (Lickorish & Jekins, 1997).

Στον 20ο αιώνα η μαζικοποίηση του τουρισμού συνεχίζει την ανοδική πορεία που είχε τον προηγούμενο αιώνα. Τα ταξίδια γίνονται γρηγορότερα και ασφαλέστερα, καθώς τα μέσα μεταφοράς βελτιώνονται συνεχώς. Μετά τον 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο, κάνει την εμφάνιση της μία ακόμα τεχνολογική εξέλιξη, η αυτοκινητοβιομηχανία. Εξαιτίας της αναπτύσσεται το οδικό δίκτυο, που ευνοεί τον εσωτερικό τουρισμό, ενώ δημιουργούνται οι πρώτες αεροπορικές γραμμές και ιδρύονται αλυσίδες ξενοδοχείων στις μεγάλες πόλεις. Ο τουρισμός αρχίζει να αποτελεί μία νέα σημαντική οικονομική δραστηριότητα για πολλές περιοχές και γίνεται βασική πηγή εσόδων και εργασίας (Βιτουλαδίτη, 2000).

Μετά το 1950 η μεταπολεμική οικονομική και πολιτική σταθερότητα, η οικονομική ανάπτυξη των χωρών, η θέσπιση του πενθημέρου, του ωραρίου εργασίας και της περιόδου διακοπών, τα επιδόματα αδείας, η αύξηση του ελεύθερου χρόνου και η οικονομική άνοδος της μεσαίας τάξης, επηρεάζουν θετικά τον τουρισμό, τον μαζικοποιούν ακόμα περισσότερο. Το ταξίδι, από προνόμιο των ολίγων, γίνεται ευρύ καταναλωτικό αγαθό, συνυφασμένο με την κοινωνική ανέλιξη και την απόκτηση εμπειριών (Dumazdier, 1988). Ο τουρισμός μετατρέπεται σε βιομηχανία, που συμβάλλει στην οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη των τουριστικών περιοχών αλλά και της παγκόσμιας οικονομίας.

Ορισμός του τουριστικού φαινομένου

Η λέξη τουρισμός προέρχεται από τις λέξεις tour, touring που τόσο στη γαλλική όσο και στην αγγλική γλώσσα σημαίνουν «γύρος-περιήγηση». Ρίζα της λέξης είναι το λατινικό tornare και παλαιότερη το αρχαιοελληνικό τονρεύω, που σημαίνουν περιστρέφω. Έτσι, η λέξη υποδηλώνει την απομάκρυνση κάποιου από τον τόπο κατοικίας του και την επιστροφή σε αυτήν.

Στην τουριστική βιβλιογραφία συναντάει κανείς αρκετούς ορισμούς για τον τουρισμό. Κοινό στοιχείο όλων η σύνδεση του τουρισμού με την έμφυτη τάση του ανθρώπου για επικοινωνία, ψυχαγωγία, γνώση, αναψυχή και δημιουργία νέων εμπειριών μέσα από το ταξίδι. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, ο τουρισμός ορίζεται ως «*η δραστηριότητα των ανθρώπων που ταξιδεύουν και διαμένουν σε μέρη, εκτός του συνήθους περιβάλλοντός τους, για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει τον ένα χρόνο, για αναψυχή, επαγγελματικούς ή άλλους σκοπούς*» (WTO, 1995). Ενώ αλλού ο τουρισμός ορίζεται ως ένα σύνθετο κοινωνικό, πολιτισμικό και οικονομικό φαινόμενο και σχετίζεται με την μετακίνηση ανθρώπων σε μέρη έξω από το συνηθισμένο περιβάλλον κατοικίας τους, με συνήθη κινητήρια δύναμη την αναψυχή και την ψυχαγωγία» (UNWTO, 2008). Σήμερα ο τουρισμός είναι μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες παγκοσμίως, που περιλαμβάνει μεταφορές, καταλύματα, εστίαση, διασκέδαση, πολιτιστικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες.

Το τουριστικό φαινόμενο είναι ιδιαίτερα πολύμορφο. Επιγραμματικά, κάποιες βασικές μορφές τουρισμού είναι: μαζικός, θεματικός, εναλλακτικός, εσωτερικός, διεθνής, πολιτιστικός,

θρησκευτικός, οικοτουριστικός, γαστρονομικός, αθλητικός, συνεδριακός, εκπαιδευτικός, ιατρικός, επαγγελματικός, φυσιολατρικός, εκθεσιακός, τρίτης ηλικίας, θαλάσσιος, ορειβατικός, περιηγητικός, ιαματικός, οινοτουρισμός, λογοτεχνικός, σκοτεινός, κινηματογραφικός, τουρισμός πολιτιστικών εκδηλώσεων και φεστιβάλ κ.ά.

1.1.2 Η έννοια του πολιτισμού

Η λέξη πολιτισμός είναι παράγωγο της αρχαίας ελληνικής λέξης «πόλις». Πολιτισμός, κατά αυτήν την αρχική έννοια, είναι ο τρόπος συγκρότησης της «πόλεως», είναι ο τρόπος σκέψης και ζωής των ανθρώπων που φτάνει σε τέτοιο επίπεδο ποιότητας, ώστε να μπορεί να συνθέτει τις ανθρώπινες ατομικότητες σε κοινωνία που ο άνθρωπος θεωρεί απολύτως αναγκαία για την ύπαρξή του, οργανωμένη με όρια, ρόλους και κανόνες. Πολιτισμός λοιπόν είναι η αναβίβαση του ανθρώπου από ατομικό σε κοινωνικό όν. Αργότερα, η έννοια του πολιτισμού χρησιμοποιήθηκε για να εκφράσει όλα τα επιτεύγματα του ανθρώπου στην αισθητική, την τεχνολογία, την επιστήμη, την τέχνη, την φιλοσοφία, την θρησκεία, τη γλώσσα, την μουσική, τα ήθη, έθιμα και εν γένει τα πνευματικά και ψυχικά χαρακτηριστικά μιας συγκεκριμένης κοινωνίας ή του ανθρώπου γενικότερα.

1.1.3 Η έννοια του πολιτιστικού τουρισμού

Ο συνδυασμός του τουρισμού με την γνωριμία του πολιτισμού ενός συγκεκριμένου τόπου, λαού ή γενικότερα του ανθρώπου, δημιουργεί τον πολιτιστικό τουρισμό.

Κάθε ταξίδι άπτεται του πολιτιστικού τουρισμού, από τη στιγμή που κάποιος αφήνει τον τόπο του και επισκέπτεται έναν άλλον. Τα ερωτήματα όμως τι ακριβώς είναι ο πολιτιστικός τουρισμός και ποιοί είναι οι λογοτεχνικοί τουρίστες, είναι δύσκολο να απαντηθούν με σαφήνεια, διότι οι ορισμοί που κυκλοφορούν είναι σχεδόν ισάριθμοι με τους τουρίστες (Hilary du Cros, 2023). Κυρίως, γιατί υπάρχει σύγχυση γύρω από το τί συνιστά την έννοια του πολιτισμού (Smith, 2003).

Σύμφωνα λοιπόν με ορισμούς που έχουν προταθεί, πολιτιστικός τουρισμός είναι η ειδική μορφή τουρισμού κατά τον οποίο οι επισκέπτες-τουρίστες ανακαλύπτουν, γνωρίζουν και βιώνουν την

ιστορία, την παράδοση, την πολιτιστική κληρονομιά, τον σύγχρονο πολιτισμό, καθώς και την κουλτούρα και την ταυτότητα της χώρας και του λαού της, μέσα από πολιτιστικές δραστηριότητες αναψυχής (Βουλή των Ελλήνων, 2018).

Σύμφωνα με το (ICOMOS, 1997) «ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να οριστεί ως η δραστηριότητα που επιτρέπει στους ανθρώπους να βιώσουν τον τρόπο ζωής των άλλων ανθρώπων, αποκτώντας εμπειρικά κατανόηση των εθίμων, των παραδόσεων, του φυσικού περιβάλλοντος, των πνευματικών ιδεών, αλλά και των αρχιτεκτονικών, ιστορικών, αρχαιολογικών και άλλων πολιτιστικών χώρων που έχουν ιδιαίτερη σημασία για τον τόπο και προέρχονται από το παρελθόν. Ο πολιτιστικός τουρισμός διαφέρει από τον τουρισμό αναψυχής, στον βαθμό που επιτυγχάνει ένα βαθύτερο επίπεδο κατανόησης και εκτίμησης της ‘φύσης’ του τόπου επίσκεψης.»

1.1.4 Μορφές και σημασία του πολιτιστικού τουρισμού

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς στην τουριστική βιομηχανία, καθώς όλο και περισσότεροι τουρίστες συνδυάζουν τις διακοπές τους με μια επίσκεψη σε μνημεία και μουσεία, ώστε το ταξίδι να αποτελεί μια πιο ολιστική εμπειρία. Όλο και περισσότερο γίνεται εμφανές πως για την τουριστική ανάπτυξη είναι απαραίτητη η αρμονική συνεργασία τεχνολογικού και πνευματικού πολιτισμού. Για αυτό και χώρες με ιστορικό παρελθόν, με σεβασμό στην παράδοσή τους, με πλούσια πολιτιστικά επιτεύγματα, έχουν ακμάζουσα τουριστική ζήτηση. Σήμερα οι σύγχρονες κοινωνίες, χρησιμοποιούν τα οφέλη του πολιτισμού και τις πολιτιστικές δραστηριότητες, ως μέσο για τη συνολική ανάπτυξη της περιοχής τους και της οικονομίας τους (Abankina, 2013).

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι πολυσύνθετο φαινόμενο και στην έννοιά του περιλαμβάνει τα εξής: αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και ιστορικές τοποθεσίες, μουσεία (αρχαιολογικά, ιστορικά, λαογραφικά, εκκλησιαστικά, τέχνης, φυσικής ιστορίας), ιστορικές βιβλιοθήκες, πινακοθήκες, την άυλη πολιτιστική κληρονομιά, ήθη και έθιμα, θρησκευτικές εορτές, χώρους λατρείας, μοναστήρια και ναούς, παραδοσιακά πανηγύρια, φεστιβάλ και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις (μουσικής, χορού, θεάτρου, κινηματογράφου, όπερας), την παραδοσιακή και

μοντέρνα τέχνη (γλυπτική, ζωγραφική, μουσική, χορό, πλαστικές τέχνες κ.α.), αρχιτεκτονικά μνημεία όπως παραδοσιακούς οικισμούς, κατακόμβες, πύργους, κάστρα, φρούρια, μέγαρα, φάρους, ταφικά σύνολα, σύνολα οικοδομημάτων με ιστορική και αισθητική σημασία, μνημεία φυσικού και τεχνητού κάλλους ως συνδυασμός έργων του ανθρώπου και της φύσης, αθλητικές εγκαταστάσεις και γεγονότα (Ολυμπιακοί Αγώνες κ.α.), την γαστρονομία, εκπαιδευτικές και επιστημονικές εκδηλώσεις, συνέδρια και σεμινάρια, εκθέσεις χειροτεχνίας, παρουσιάσεις βιβλίων, τον προφορικό και γραπτό λόγο (Κοκκώσης, Τσάρτας, & Γκρίμπα, 2011, Towse, 2003).

Η ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού επιδρά θετικά στις τοπικές κοινωνίες, καθώς συμβάλει στην περιφερειακή οικονομική ανάπτυξη, στην οικονομική αναγέννηση του τόπου καθώς γίνεται αιτία προσέλκυσης κρατικών ή ιδιωτικών επενδύσεων, μειώνει την μετανάστευση για λόγους εργασίας, αυξάνει το βιοτικό επίπεδο και την τοπική παραγωγή στα τρόφιμα και στα παραδοσιακά αντικείμενα (Jamieson, 1995, Καφούρος, 2015). Εξαιτίας του διατηρείται, αξιοποιείται και αναδεικνύεται η πολιτιστική κληρονομιά του τόπου και προωθείται διεθνώς η χώρα. Επίσης αναπτύσσεται ο βιώσιμος τουρισμός, γιατί καταπολεμά την εποχικότητα, καλύπτοντας μεγαλύτερη περίοδο από τον γενικό τουρισμό καθώς το κλίμα δεν παίζει τόσο σημαντικό ρόλο, δίνει έμφαση στην ποιότητα και όχι στην ποσότητα και αποτρέπει την υπερφόρτωση των τουριστικών προορισμών.

Από την άλλη πλευρά, στις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις στην κοινότητα υποδοχής, μπορούμε να συμπεριλάβουμε τον κίνδυνο παράνομων πρακτικών για την υπέρμετρη εμπορική εκμετάλλευση της πολιτιστικής κληρονομιάς και ως εκ τούτου την κακοδιαχείριση και καταστροφή του πολιτιστικού προϊόντος. Επίσης, η υπερέκθεση των τοπικών παραδόσεων και εθίμων, μπορεί να αλλοιώσει το πραγματικό νόημά τους και να τα μετατρέψει σε φολκλόρ θέαμα απλού εντυπωσιασμού (OECD, 2009, Τσάρτας, κ.ά., 2020).

1.2 Λογοτεχνικός τουρισμός. Έννοια και σημασία.

Ως τέχνη του λόγου, η λογοτεχνία θεωρείται ότι περιλαμβάνει όλες τις μορφές ποιητικού, πεζού και θεατρικού λόγου, «τα έντεχνα, αισθητικά φορτισμένα και αξιολογημένα μνημεία» μιας εθνικής ή γλωσσικής κοινότητας (Βελουδής, 1994, σελ. 75).

Η λογοτεχνία διακρίνεται σε γραπτή, προφορική, λόγια, δημώδη, εθνική και παγκόσμια. Υποδιαιρείται σε λογοτεχνικά γένη (έπος, μυθιστόρημα, ποίηση κτλ.) και είδη (τραγωδία, κωμωδία, σονέτο, διήγημα κτλ.).

Η λογοτεχνία, σε αντιδιαστολή προς μορφές λόγου που επιδιώκουν αποκλειστικά τη γνώση, την πειθώ ή τον φιλοσοφικό στοχασμό, συνδέθηκε με τη δημιουργικότητα, το ταλέντο και τη φαντασία του δημιουργού και την αισθητική αξία του έργου. Βασικό ενδοκειμενικό κριτήριο για τον ορισμό της λογοτεχνίας είναι η λογοτεχνικότητα, μια υποκειμενική έννοια στη σύγχρονη εποχή. Η λογοτεχνικότητα, ως ιδιαίτερο γνώρισμα της λογοτεχνίας, την ξεχωρίζει από άλλες μορφές λόγου και αναφέρεται στις μορφικές ιδιότητες και στρατηγικές της λογοτεχνίας (αποκλίνουσα χρήση της γλώσσας σε σχέση με τη γλώσσα της επικοινωνίας, έμφαση στη μορφή, στο πώς, όχι στο τι κτλ.) και στον ιδιαίτερο τρόπο αναπαράστασης της πραγματικότητας (Παπάς, 2016).

Η Λογοτεχνία είναι σημαίνον αισθητικό και μορφωτικό αγαθό, φορέας οικουμενικών αξιών, ενώ συγχρόνως καταδεικνύει την ιδιαίτερη γλωσσική και πολιτισμική φυσιογνωμία ενός λαού.

1.2.1 Η έννοια και η σημασία του λογοτεχνικού τουρισμού

Ο λογοτεχνικός τουρισμός ξεκίνησε από την Αγγλία, η οποία έχει αναπτύξει ιδιαίτερα αυτό το είδος τουρισμού. Από τις αρχές του 19ου αιώνα, πολλοί οργάνωναν ταξίδια παρακινούμενοι από περιγραφές τόπων, προσώπων και γεγονότων που είχαν διαβάσει σε κάποιο λογοτεχνικό έργο.

Είναι μια ειδική μορφή τουρισμού, που ανήκει στην ομάδα των ειδών του πολιτιστικού τουρισμού. Είναι το είδος του τουρισμού που προκύπτει από ανθρώπους που επιθυμούν να επισκεφθούν μέρη που έχουν συνδεθεί με τους αγαπημένους τους συγγραφείς, τοποθεσίες όπου διαδραματίζονται οι αγαπημένες τους ιστορίες, περιοχές όπου γυρίστηκαν οι κινηματογραφικές και τηλεοπτικές

μεταφορές των αγαπημένων τους βιβλίων, σπίτια συγγραφέων, προκειμένου να βιώσουν συναισθήματα και να νιώσουν σαν πρωταγωνιστές αγαπημένων βιβλίων (Μανώλα, 2022).

Ο λογοτεχνικός τουρίστας συνδέει την φαντασία με τον πραγματικό κόσμο, ταυτίζει τον αναγνώστη με τον ήρωα κάποιου έργου ή τον συγγραφέα (Πασχαλίδης, 2000), θεωρεί τις τοποθεσίες που αναδείχτηκαν μέσα από ένα βιβλίο εφάμιλλες με ιστορικά αξιοθέατα, μουσεία, εκκλησίες και μνημεία (Tetley & Bramwell, 2002). Επιδιώκει να έρθει κοντά με τα υπαρκτά στοιχεία του λογοτεχνικού έργου, προκειμένου να κατανοήσει τους πρωταγωνιστές, να διαπιστώσει την πηγή της έμπνευσης του συγγραφέα, να δει με τα μάτια του και να ταυτιστεί μαζί του.

Οι λογοτεχνικές διαδρομές που υπάρχουν και οι νέες που δημιουργούνται, συμβάλουν στην υλοποίηση αυτής της επιθυμίας. Αποτελούν ειδικές θεματικές διαδρομές, οι οποίες δημιουργούνται με βάση τη ζωή ενός συγγραφέα, ή των χαρακτήρων και των τοποθεσιών που περιγράφονται σε ένα λογοτεχνικό έργο. Για παράδειγμα, οι Πολιτιστικές Διαδρομές του Συμβουλίου της Ευρώπης που σχετίζονται με την λογοτεχνία, προτείνουν έναν πλούτο πολιτιστικών και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, προσκαλούν στο ταξίδι και στην ανακάλυψη του λογοτεχνικού πλούτου, καλλιεργούν τον ποιοτικό τουρισμό και την βιώσιμη ανάπτυξη.

Ο λογοτεχνικός τουρισμός αντιπροσωπεύει ένα μικρό μέρος του παγκόσμιου τουρισμού, όμως αυτό το εξειδικευμένο είδος μπορεί να αποτελέσει ένα μεγάλο πλεονέκτημα, όσον αφορά την ανάπτυξη και τους αριθμούς που αναφέρονται στην οικονομία (Μανώλα, 2022). Προωθεί την μοναδικότητα, καθώς οι τουρίστες δε μπορούν να βρουν τις ίδιες δραστηριότητες και εμπειρίες σε άλλο προορισμό, μετατρέπει λιγότερο γνωστούς προορισμούς σε τουριστικά προϊόντα, προσελκύει νέους και επαναλαμβανόμενους τουρίστες, προάγει τη φιλαναγνωσία, συμβάλει στη διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

1.2.2 Χαρακτηριστικά και κίνητρα του λογοτεχνικού τουρίστα

Η λογοτεχνία είναι συνυφασμένη με το ταξίδι, αφού και η ίδια είναι ένα εσωτερικό πνευματικό ταξίδι του αναγνώστη. Γίνεται πολλές φορές αφορμή πραγματοποίησης ενός τουριστικού ταξιδιού και είναι η αιτία της ύπαρξης των λογοτεχνικών τουριστών.

Εστιάζοντας στα χαρακτηριστικά των λογοτεχνικών τουριστών, μπορούμε να επισημάνουμε πως οι λογοτεχνικοί τουρίστες:

- προτιμούν την διαφορετικότητα στο ταξίδι και τον προορισμό και δεν επιλέγουν τον μαζικό τουρισμό.
- επιδιώκουν την επαφή με την ιστορία, τον πολιτισμό, την τέχνη και φυσικά την λογοτεχνία.
- συνήθως προτιμούν να ταξιδεύουν μόνοι τους και όχι μαζικά με οργανωμένα γραφεία.
- δίνουν μεγάλη βαρύτητα στο να βιώσουν μια αυθεντική εμπειρία, χωρίς να νιώσουν ότι το τουριστικό προϊόν εμπορευματοποιείται (Appadurai, 1986).
- επιθυμούν την απόδραση από οτιδήποτε τους θυμίζει την καθημερινότητά τους (αλλοκεντρισμός).
- χρησιμοποιούν πολύ την φαντασία τους, καθώς επιδιώκουν να βρεθούν σε μέρη όπου έζησαν οι ήρωες ή ο συγγραφέας κάποιου έργου, για να διαπιστώσουν αν οι εικόνες που φαντάστηκαν ισχύουν αλλά και για να φτιάξουν νέες.
- έχουν αρκετά υψηλό μορφωτικό επίπεδο, είναι λάτρεις της λογοτεχνίας, με καλλιτεχνικές και φιλοσοφικές αναζητήσεις.
- συνήθως είναι μεσαίας ως και μεγαλύτερης εισοδηματικής κατηγορίας.
- έχουν την πρόθεση της δια βίου μάθησης.
- θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως ρομαντικοί και νοσταλγικοί τύποι (Hudson & Richie, 2006).
- τους αρέσει η συλλογή αναμνηστικών (ειδικές εκδόσεις, σουβενίρ, φωτογραφίες, βιβλία) και η συμμετοχή σε λογοτεχνικές εκδηλώσεις (λογοτεχνικά φεστιβάλ, ξεναγήσεις, θεατρικές παραστάσεις βασισμένες σε βιβλία).

- Η ανάγνωση του λογοτεχνικού βιβλίου λειτουργεί σε αυτούς ως προετοιμασία για το τουριστικό ταξίδι.

Μιλώντας τώρα για τα κίνητρα που οδηγούν έναν λογοτεχνικό τουρίστα στην πραγματοποίηση ενός τουριστικού ταξιδιού με λογοτεχνικό χαρακτήρα, μπορούμε να ορίσουμε τα ακόλουθα:

- Την επιθυμία εμβάθυνσης στη ζωή και στο έργο κάποιου συγγραφέα, ο οποίος είναι συνήθως και το επίκεντρο του λογοτεχνικού ταξιδιού. Οι επισκέψεις σε μουσεία και σπίτια συγγραφέων, η παρακολούθηση ξεναγήσεων, εκδηλώσεων και συνεδρίων αφιερωμένων σε συγγραφείς, κινούνται προς αυτήν την κατεύθυνση (Beeton, 2005, Butler, 1986, Butler, 2000, Watson, 2006).
- Την εσωτερική ανάγκη βιωματικής και εμπειρικής σύνδεσης με αγαπημένα λογοτεχνικά έργα, τόπους, γεγονότα, ήρωες, χαρακτήρες και συγγραφείς (Squire, 1996).
- Την εμπειρική συναισθηματική βίωση της ατμόσφαιρας των βιβλίων μέσα από το ταξίδι και την επίσκεψη σε συγκεκριμένους λογοτεχνικούς τόπους (Herbert, 2001).
- Την επιθυμία μετοχής στην ίδια πολιτιστική εμπειρία που ενέπνευσε τον συγγραφέα ή κατηύθυνε τους ήρωες ενός βιβλίου (Herbert, 2001).
- Την γνωστική και εκπαιδευτική εξέλιξη στη λογοτεχνική σπουδή, μέσα από τη συμμετοχή σε λογοτεχνικές εκδηλώσεις, φεστιβάλ, εκθέσεις βιβλίων, αναγνώσεις, σεμινάρια, εργαστήρια δημιουργικής γραφής, συνομιλίες και συζητήσεις (Mintel, 2010).

1.2.3 Σημαντικές προσωπικότητες στο χώρο της λογοτεχνίας - τουριστικές επιρροές

Ο λογοτεχνικός τουρισμός ανά τον κόσμο αλλά και στην Ελλάδα, έχει να επιδείξει κάποιες εμβληματικές μορφές λογοτεχνών, παλαιότερων και σύγχρονων, που αποτελούν πόλους έλξης για τους λογοτεχνικούς τουρίστες. Έχοντας ως κύριο οδηγό το βιβλίο «Λογοτεχνία, Τουρισμός, Πολιτισμός» (Μανώλα, 2022), ενδεικτικά αναφέρουμε τους ακόλουθους:

- Ουίλιαμ Σαίξπηρ (1564-1616)

Ο εθνικός ποιητής της Αγγλίας. Οι τοποθεσίες που έχουν συνδεθεί με έργα του αλλά και με τον ίδιο, συγκεντρώνουν κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες.

- Τζέιν Όστεν (1775-1817)

Η γυναίκα που προβάλλεται στην Αγγλία ως εκπρόσωπος της κλασικής λογοτεχνίας του 19ου αιώνα, παρόλο που ως γυναίκα, δεν αναγνωρίστηκε εν ζωή στην ανδροκρατούμενη κοινωνία της εποχής της.

- Έντγκαρ Άλλαν Πόε (1809-1849)

Αμερικανός συγγραφέας που έθεσε τις βάσεις για τις ιστορίες τρόμου, αλλά και το αστυνομικό μυθιστόρημα.

- Κάρολος Ντίκενς (1812-1870)

Ο Κάρολος Ντίκενς αναμφίβολα ένας από τους πιο εμβληματικούς λογοτέχνες της Βικτωριανής εποχής.

- Αδελφές Μπροντέ

Οι αδελφές Μπροντέ (Σάρлот 1816-1855, Έμιλυ 1818-1848, Ανν 1820-1849) καθιερώθηκαν για τον διάχυτο ρομαντισμό και τον πλούσιο λυρισμό στα έργα τους. (“Τζέιν Έιρ”, “Ανεμοδαρμένα Ύψη”).

- Ιούλιος Βέρν (1828-1905)

Ο αγαπημένος Γάλλος συγγραφέας των παιδιών και όχι μόνο, με τις φανταστικές και πολλές φορές προφητικές ιστορίες του.

- Μπραμ Στόκερ (1847-1912)

Ο Ιρλανδός που έμεινε στην ιστορία ως συγγραφέας τρόμου αφού ήταν αυτός που έγραψε το 1897 τον “Δράκουλα”.

- Άρθουρ Κόναν Ντόυλ (1859-1930)

Ο Σκωτσέζος συγγραφέας που έμεινε στην ιστορία για τα αστυνομικά του μυθιστορήματα με πρωταγωνιστή το ντετέκτιβ Σέρλοκ Χολμς και τον συνεργάτη του Δρ. Γουάτσον.

- Αγκάθα Κρίστι (1890-1976)

Τα 66 αστυνομικά μυθιστορήματα που έγραψε της έδωσαν δικαιωματικά τον τίτλο της “Βασίλισσας του εγκλήματος”.

- Τζον Ρόναλντ Ρόιελ Τόλκιν (1892-1973)

Ο Άγγλος που με τα έργα του «Χόμπιτ» και «Ο Άρχοντας των Δαχτυλιδιών» αναγέννησε την φανταστική λογοτεχνία.

- Κάρλο Λέβι (1902-1975)

Ο Εβραϊκής καταγωγής Κάρλο Λέβι έμεινε στην ιστορία της ιταλικής λογοτεχνίας με το βιβλίο του «Ο Χριστός σταμάτησε στο Έμπολι», που επηρέασε βαθύτατα την ιταλική κοινωνία και πολιτική αλλά και τον κινηματογράφο.

- Ίαν Λάνκαστερ Φλέμινγκ (1908-1964)

Ο Άγγλος συγγραφέας του θρυλικού πράκτορα 007, Τζέιμς Μποντ, που μέχρι σήμερα συνεχίζει να έχει φανατικούς αναγνώστες και θεατές.

- Τζωρτζ Ρέιμοντ Ρίτσαρντ Μάρτιν (1948-)

Ο Αμερικανός συγγραφέας που έχει προκαλέσει φρενίτιδα με την σειρά βιβλίων του «A Song of Ice and Fire» που μεταφέρθηκε στην τηλεόραση ως «Game of Thrones».

- Νταν Μπράουν (1964-)

Αμερικανός συγγραφέας παγκοσμίως γνωστός μετά το 2003 με το βιβλίο του «Κώδικας Ντα Βίντσι».

- Τζόαν Ρούλινγκ (1965-)

Μία Αγγλίδα συγγραφέας που με τα έργα της 'Χάρι Πότερ', τάραξε τα νερά της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

- Απόστολος Παύλος (αρχές του 1ου αιώνα)

Συγγραφέας των μισών περίπου βιβλίων της Καινής Διαθήκης και όχι μόνο, αποτελεί σπουδαία προσωπικότητα της πρώιμης εποχής του Χριστιανισμού. Η διαδρομή «στα βήματα του Αποστόλου Παύλου» είναι ένα ταξίδι που διασχίζει τα ωραιότερα μέρη της Ελλάδας, με αφετηρία την Σαμοθράκη και την Καβάλα και τελικό προορισμό την Κόρινθο.

- Διονύσιος Σολωμός (1798-1857)

Ο εθνικός ποιητής της Ελλάδος και του ελληνικού Εθνικού Ύμνου. Η Ζάκυνθος και η Κέρκυρα είναι τα νησιά που συνδέονται με τη ζωή του και το Μεσολόγγι με το έργο του.

- Κωστής Παλαμάς (1859-1943)

Από τους σπουδαιότερους Έλληνες ποιητές, προτάθηκε 14 φορές για Νόμπελ Λογοτεχνίας! Η Πάτρα και η Αθήνα σχετίζονται με τη ζωή του.

- Πηνελόπη Δέλτα (1874-1941)

Από τις σημαντικότερες συγγραφείς του 20ου αιώνα. Η Αθήνα και η Καρδαμύλη της Μεσσηνιακής Μάνης, σχετίζονται με τη ζωή της.

- Νίκος Καζαντζάκης (1883-1957)

Από τους σημαντικότερους Έλληνες λογοτέχνες του 20ού αιώνα, γίνεται αναλυτική μνεία για το πρόσωπό του στο επόμενο κεφάλαιο.

- Οδυσσέας Ελύτης (1911-1996)

Μεγάλος Έλληνας ποιητής βραβευμένος με Νόμπελ Λογοτεχνίας το 1979. Ηράκλειο Κρήτης, Μυτιλήνη και Αθήνα σχετίζονται με τη ζωή του.

- Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης (1851-1911)

Σπουδαίος συγγραφέας, γνωστός και ως «ο άγιος των ελληνικών γραμμάτων». Σκιάθος και Αθήνα είναι οι τόποι της ζωής του.

- Βικτόρια Χίσλοπ (1959-)

Η Βικτόρια Χίσλοπ είναι υπόδειγμα λογοτεχνικού τουρισμού. Μέσα από το βιβλίο της 'Το Νησί' που έγραψε το 2005, έκανε το νησί της Σπιναλόγκας το δεύτερο δημοφιλέστερο τουριστικό αξιοθέατο στην Κρήτη, μετά την Κνωσό.

Την ανάδειξη λογοτεχνικών προορισμών επηρεάζουν τα διάφορα Φεστιβάλ Λογοτεχνίας και οι Εκθέσεις Βιβλίου που οργανώνονται. Τέτοια στην Ελλάδα είναι:

- Διεθνής Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης

Είναι ο σημαντικότερος θεσμός για το βιβλίο και τους φίλους του βιβλίου.

- Φεστιβάλ ΛΕΑ

Το ελληνο-αμερικάνικο Φεστιβάλ Λογοτεχνίας στην Αθήνα δημιουργήθηκε το 2008 με σκοπό να προωθήσει τη λογοτεχνία και τις τέχνες χωρών της Λατινικής Αμερικής στην Ελλάδα.

- Διεθνές Λογοτεχνικό Φεστιβάλ Τήνου

Διοργανώνεται στην Τήνο από το 2010 σε μια προσπάθεια να καταστεί το νησί λογοτεχνικός προορισμός εκτός από θρησκευτικός που κυρίως είναι.

- Φεστιβάλ Άμμου

Ένα ιδιαίτερο Φεστιβάλ που πρωτοξεκίνησε το 2015 στη Γαύδο, ταξιδεύει και σε άλλα νησιά, όπου αναγνωρισμένοι και νέοι συγγραφείς παρουσιάζουν το έργο τους και ψυχαγωγούνται με την τέχνη της λογοτεχνίας.

- Athens Con

Φεστιβάλ για την ποπ κουλτούρα και τα κόμικς.

- Φεστιβάλ αστυνομικού μυθιστορήματος Σάμου (Δήμος Ανατολικής Σάμου, 2024)

1.2.4 Παρουσίαση προορισμών λογοτεχνικού τουρισμού

Ενδεικτικά, αναφέρουμε μερικούς από τους πιο δημοφιλείς προορισμούς λογοτεχνικού τουρισμού, όπως περιγράφονται από τον Alen (2009):

1) Λονδίνο – Ηνωμένο Βασίλειο

Το Λονδίνο αποτελεί την μητρόπολη του λογοτεχνικού τουρισμού. Πολλοί διάσημοι συγγραφείς γεννήθηκαν, έζησαν ή δημιούργησαν στο Λονδίνο. Οι θαυμαστές του Charles Dickens μπορούν να επισκεφθούν το σπίτι του που έχει χαρακτηριστεί μουσείο, του Sir Arthur Conan Doyle χαίρονται μια ξενάγηση στα μέρη που επισκέφτηκε ο Sherlock Holmes, ενώ το Shakespeare's Globe Theatre περιμένει αυτούς που θέλουν να δουν πώς ήταν το θέατρο που ανέβαζε τις παραστάσεις του ο Σαίξπηρ.

2) Stratford-upon-Avon, Ηνωμένο Βασίλειο

Είναι το μέρος που γεννήθηκε ο William Shakespeare. Το σπίτι που γεννήθηκε είναι μουσείο με πάνω από τρία εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο.

3) Εδιμβούργο- Σκωτία

Το Εδιμβούργο έχει ανακηρυχθεί η πρώτη Πόλη Λογοτεχνίας της UNESCO. Οι κλασικοί συγγραφείς Sir Arthur Conan Doyle, Sir Walter Scott, Robert Louis Stevenson, J.K. Rowling, έζησαν ή ζουν εκεί.

4) Δουβλίνο - Ιρλανδία

Τους επισκέπτες περιμένουν το Μουσείο Συγγραφέων του Δουβλίνου και η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ιρλανδίας. Επίσης το Literary Pub Crawl του Δουβλίνου, που είναι μια οργανωμένη ξενάγηση

σε δρόμους, μέρη και παμπ που σχετίζονται με τους πιο διάσημους συγγραφείς του. Η ξενάγηση γίνεται από ηθοποιούς οι οποίοι ζωντανεύουν πολλούς από τους χαρακτήρες των ιστοριών και προσφέρουν έτσι μια βιωματική εμπειρία.

5) Παρίσι - Γαλλία

Το Παρίσι έχει μια μακρά λογοτεχνική ιστορία. Βολταίρος, Ουγκό, Ντουμάς είναι μερικοί από τους λογοτέχνες που έζησαν εκεί και αποδεικνύουν πως η πόλη είναι κορυφαίος προορισμός λογοτεχνικού τουρισμού. Υπάρχουν πολλά επισκέψιμα σπίτια συγγραφέων, είτε πραγματικά, είτε συμβολικά, ως τόποι μνήμης και μελέτης τους.

6) Ιταλία: Ρώμη και Βερόνα

Η Ρώμη είναι η γενέτειρα και το σπίτι πολλών διάσημων αρχαίων συγγραφέων και φιλοσόφων, που έχουν επηρεάσει την ευρωπαϊκή τέχνη και σκέψη. Η Βερόνα, μετά το διάσημο έργο του Σαίξπηρ «Ρωμαίος και Ιουλιέτα», συγκεντρώνει εκατομμύρια τουρίστες κάθε χρόνο που σπεύδουν να επισκεφθούν το γνωστό σπίτι της Ιουλιέτας, να αφήσουν μηνύματα αγάπης και να φωτογραφηθούν στο διάσημο μπαλκόνι.

7) Ρωσία: Αγία Πετρούπολη

Στην Αγία Πετρούπολη, γεννήθηκαν ή έζησαν μερικοί από τους σημαντικότερους συγγραφείς της ρωσικής λογοτεχνίας: Λέων Τολστόι, Αντόν Τσέκοφ, Αλέξανδρος Πούσκιν, Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, για τον οποίο υπάρχει μουσείο αφιερωμένο στη ζωή και το έργο του.

8) Ρουμανία: Μπραν

Μετά το βιβλίο του Bram Stoker «Δράκουλας», ένας τεράστιος αριθμός τουριστών ξεκίνησε να ταξιδεύει στην Τρανσυλβάνια, στα ίχνη του Κόμη Δράκουλα. Το κάστρο που είναι χτισμένο στο Μπραν, αν και δεν βρίσκεται στην ακριβή τοποθεσία, αποτελεί ένα από τα αξιοθέατα με τη μεγαλύτερη επισκεψιμότητα στη Ρουμανία.

2. Μελέτη Περίπτωσης: Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου

Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ).

2.1 Προσωπικότητα και έργο του Νίκου Καζαντζάκη

Ο ΝΚ γεννήθηκε στις 18 Φεβρουαρίου 1883 στο Ηράκλειο (Μεγάλο Κάστρο) της τότε τουρκοκρατούμενης Κρήτης. Ο πατέρας του ονομαζόταν Μιχάλης και κατάγοταν από το χωριό Βαρβάρει Ηρακλείου (σήμερα Μυρτιά). Η μητέρα του Μαργή Χριστοδουλάκη καταγόταν από το χωριό Ασυρώτοι Ρεθύμνου (σήμερα Κρυονέρι Μυλοποτάμου). Είχε δύο μικρότερες αδερφές, την Αναστασία και την Ελένη, και έναν αδερφό τον Γιώργο που πέθανε σε βρεφική ηλικία.

Εικόνα 2. 1 Ο ΝΚ με τους γονείς του Μιχάλη και Μαργή. Δίπλα τους οι αδελφές του Αναστασία και Ελένη.

Κάτω τα ξαδέλφια του Άννα και Γιώργος Χριστοδουλάκης. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr>

Έλαβε την στοιχειώδη μόρφωση στο Ηράκλειο και στη Γαλλική Εμπορική Σχολή της Νάξου. Σπούδασε Νομική στην Αθήνα (1902-1906) και έκανε ανώτερες σπουδές στο Παρίσι (1907-1909). Εκεί επηρεάστηκε βαθύτατα από την φιλοσοφική σκέψη του Μπερζόν και του Νίτσε.

Εικόνα 2.2 Ο ΝΚ φοιτητής. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr>

Το 1904 γνώρισε την Γαλάτεια Αλεξίου, ποιήτρια και συγγραφέα, την οποία νυμφεύθηκε το 1911. Θα κατοικήσουν στην Αθήνα, επισκεπτόμενοι όμως πολύ συχνά την Κρήτη.

Το 1924 γνωρίζεται στην Αθήνα με την Ελένη Σαμίου, την μετέπειτα δεύτερη σύζυγο του. Το 1926 εκδόθηκε το διαζύγιο του με την Γαλάτεια Αλεξίου. Το 1945 νυμφεύθηκε στην Αθήνα την Ελένη Σαμίου.

Σε όλη του τη ζωή υπήρξε αεικίνητος ταξιδευτής. Με πλοία, τρένα και αυτοκίνητα (τα επιβατικά αεροπορικά ταξίδια αναπτύχθηκαν μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο) πραγματοποίησε πλήθος ταξιδιών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, ως περιηγητής, ως μέλος αποστολών, ως ανταποκριτής εφημερίδων ή ως προσκεκλημένος ξένων κυβερνήσεων, έχοντας ως βάση του αρχικά την Αθήνα και έπειτα την Αίγινα.

Κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων στρατεύθηκε ως εθελοντής. Δραστηριοποιήθηκε έντονα στην ελληνική πολιτική ζωή. Το 1919 ο Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος τον διόρισε Γενικό Διευθυντή του νεοσύστατου Υπουργείου Περιθάλψεως. Την ίδια χρονιά αναχώρησε για τον Καύκασο, ως επικεφαλής ειδικής αποστολής, με σκοπό τον επαναπατρισμό των εκεί Ελλήνων. Επαναπατρίστηκαν έτσι 150.000 πρόσφυγες, που εγκαταστάθηκαν στη Μακεδονία και τη Θράκη.

Το 1945 διορίστηκε Υπουργός άνευ Χαρτοφυλακίου. Από το 1946 έως το 1957 δεν επισκέφτηκε ξανά την Ελλάδα και έζησε κυρίως στην Αντίμπ της Γαλλίας. Το 1947 εργάστηκε στο Παρίσι ως σύμβουλος λογοτεχνίας στην UNESCO.

Διετέλεσε πρόεδρος της Εταιρείας Ελλήνων Συγγραφέων. Το 1956 τιμήθηκε με το Βραβείο Ειρήνης.

Προτάθηκε εννέα φορές για το Νόμπελ Λογοτεχνίας (Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη, χ.χ.), το οποίο όμως δεν του απονεμήθηκε ποτέ, εξαιτίας της σκληρής πολεμικής εναντίον του από τις ελληνικές πολιτικές, ακαδημαϊκές και θρησκευτικές Αρχές.

Ο ΝΚ άφησε την τελευταία του πνοή στο Φράιμπουργκ της Γερμανίας, στις 26 Οκτωβρίου 1957. Η σορός του μεταφέρθηκε στην Αθήνα, όπου η Αρχιεπισκοπή Αθηνών αρνήθηκε να την εναποθέσει σε ναό, φοβούμενη επεισόδια φανατικών αντιπάλων του. Μεταφέρθηκε αεροπορικά στο Ηράκλειο της Κρήτης, όπου στις 5/11/1957, στον Μητροπολιτικό Ναό του Αγίου Μηνά Ηρακλείου, τελέστηκε, δημοσία δαπάνη, η νεκρώσιμη ακολουθία από τον Αρχιεπίσκοπο Κρήτης Ευγένιο τον Α΄ και άλλους δεκαεπτά ιερείς, παρουσία πολιτικών Αρχών και πλήθους κόσμου. Η ταφή του έγινε στον προμαχώνα Μαρτινέγκο, πάνω στα ενετικά τείχη του Μεγάλου Κάστρου, σύμφωνα με τη θέληση του να ενταφιαστεί σε ύψωμα, για να βλέπει τα βουνά της Κρήτης. Σε συνέντευξή του στον Μ. Πλωρίτη είχε πει: «[...] Όμως θέλω να πεθάνω στην Κρήτη. Είναι η γη μου. Εκεί στο Κάστρο. Κι αν δεν προφτάσω να πεθάνω εκεί, εκεί θέλω να με θάψουνε. Το χώμα της Κρήτης έφτιασε το αίμα μου – αυτό θέλω να το πιει...[...]» (Πλωρίτης, 1957). Ο τάφος του, σύμφωνα με την επιθυμία του, έχει χαραγμένη την ακόλουθη επιγραφή:

Δεν ελπίζω τίποτα

Δεν φοβάμαι τίποτα

Είμαι λήπτης

Το συγγραφικό του έργο του ΝΚ είναι πολύμορφο και ογκώδες. Το σπουδαιότερο έργο του, κατ' αυτόν, είναι η *Οδύσεια* με τους 33.333 στίχους. Το επικό αυτό ποίημα, εκδόθηκε και στα αγγλικά, σε συνεργασία του ΝΚ με τον μεταφραστή Kimon Friar. Διακρίθηκε επίσης στη δραματουργία με πλήθος θεατρικών έργων, στη συγγραφή ταξιδιωτικών εντυπώσεων, στα φιλοσοφικά δοκίμια (*Ασκητική*, κ.ά.). Διακρίθηκε επιπλέον ως μεταφραστής, ως δοκιμιογράφος, ως αρθρογράφος και

συγγραφέας παιδικών και σχολικών βιβλίων. Ιδιαίτερα όμορφη και σημαντική είναι η επιστολογραφία του. Ωστόσο, γνωστός στο ευρύτερο κοινό έγινε με τα μυθιστορήματά του: *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά, Ο Χριστός ξανασταυρώνεται, Ο καπετάν Μιχάλης, Ο Τελευταίος Πειρασμός, Ο Φτωχούλης του Θεού, Αναφορά στο Γκρέκο* κ.ά. Το έργο του έχει ήδη μεταφραστεί σε περισσότερες από 50 γλώσσες και διαλέκτους. Μέχρι σήμερα, πολλά από τα βιβλία του έχουν διασκευαστεί για το θέατρο, τον κινηματογράφο, το ραδιόφωνο και την τηλεόραση, με μεγάλη επιτυχία. Ο ΝΚ εξακολουθεί να είναι ο πιο γνωστός, πολυμεταφρασμένος και πολυδιαβασμένος Έλληνας λογοτέχνης στον κόσμο.

2.2 Ο Νίκος Καζαντζάκης, μια περιπλάνηση στον χώρο και στον χρόνο

Δεδομένου ότι η παρούσα εργασία έχει ως στόχο την μελέτη του ΝΚ σε σχέση με τον λογοτεχνικό τουρισμό και καθώς ο τουρισμός περιλαμβάνει εξ ορισμού την παράμετρο του τόπου, σε αυτήν την ενότητα θα παρουσιαστεί ένα συνοπτικό πλάνο των μετακινήσεων και των περιηγήσεων του ΝΚ ανά τον κόσμο. Τα στοιχεία αντλήθηκαν κυρίως από την επιστολογραφία του, στην οποία μιλάει με λεπτομέρειες για τη ζωή του. Καθώς όμως υπάρχουν ακόμα ανέκδοτες επιστολές του και, πιθανόν, υλικό στο οποίο δεν υπήρξε πρόσβαση κατά τη διάρκεια αυτής της έρευνας, υπογραμμίζεται ότι η παρουσίαση των σημείων ανά χώρα, αφήνει το περιθώριο, ο ΝΚ να ακολουθήσει και άλλες διαδρομές στην πορεία της ζωής του (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

Η παρουσίαση της περιπλάνησης του ΝΚ μέσα στο χώρο και τον χρόνο, γίνεται με κριτήριο την χρονολογικά πρώτη μετακίνησή του συγγραφέα στην αναφερόμενη χώρα. Για τις χώρες που αποτέλεσαν τους κύριους τόπους κατοικίας του ΝΚ (Κρήτη, Αθήνα, Αίγινα, Γαλλία), η παρουσίαση είναι αναλυτικότερη.

Η παρουσίαση των χωρών γίνεται ως εξής:

- Ελλάδα:

- Κρήτη
- Αθήνα – Αττική
- Αίγινα
- Περιήγηση στην Ελλάδα
- Γαλλία:
 - Παρίσι
 - Αντίμπ
 - Περιήγηση στην Γαλλία
- Ιταλία
- Ελβετία
- Χώρες της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης
- Γερμανία
- Χώρες της Πρώην Γιουγκοσλαβίας
- Αυστρία
- Παλαιστίνη
- Κύπρος
- Ισπανία
- Αίγυπτος – Σινά
- Τσεχία
- Άπω Ανατολή (Ιαπωνία – Κίνα)
- Πορτογαλία
- Αγγλία
- Βέλγιο
- Ολλανδία
- Δανία

2.2.1 Ελλάδα

«[...] Η Ελλάδα είναι η μεγάλη μάννα, έκανε ζωηρά. Δεν έχει σημασία κι αν βρίσκομαι μακριά της. Την Ελλάδα την έχω μέσα μου. Και πιο πολύ την Κρήτη... Έπειτα κι εδώ που βρισκόμαστε είναι Ελλάδα. Την Αντίπολη δεν τη χτίσανε Έλληνες, Ιωanes; Μα είτε εδώ, είτε αλλού, η Ελλάδα μ' ακολουθεί παντού και πάντα...[...]» (Πλωρίτης, 1957).

Κρήτη

«Πώς σου φάνηκε η ζωή, παππού;» ρώτησα μια μέρα ένα γέρο Κρητικό, εκατοχρονίτη, γεμάτο παλιές πληγές, τυφλό. Ζεσταίνονταν στον ήλιο, κουκουβιστός στο κατώφλι της καλύβας του. Ήταν περήφανος στ' αυτιά, όπως λέμε στην Κρήτη. Δεν άκουε καλά. Τού επανέλαβα την ερώτηση: «Πώς σου φάνηκε η μεγάλη σου ζωή, τα εκατό σου χρόνια, παππού; Σαν ένα ποτήρι δροσερό νερό» μου απάντησε. «Και διψάς ακόμα παππού;» Σήκωσε απότομα το χέρι. «Καταραμένος αυτός που πια δε διψάει» φώναξε. Αυτοί είναι οι Κρητικοί. Πώς να μη τους κάνω σύμβολο;» (Καζαντζάκης, 1955).

Η Κρήτη, η γενέτειρα του ΝΚ, ήταν για πάντα το σημείο αναφοράς του. Η ρίζα που τροφοδοτούσε την ψυχή του. Την θαύμαζε, την αγαπούσε, την θυμόταν, είχε πάντα λίγο κρητικό χρώμα μαζί του. Αυτό όμως δεν ήταν μια τυπική εκδήλωση τιμής για την πατρική γη. Η Κρήτη και η ματιά των κρητικών για την ζωή και τον θάνατο, ήταν για αυτόν η υποστασιοποίηση των ιδεών του. Ο έρωτας της ελευθερίας, το ατρόμητο μάτι που αντικρίζει τον θάνατο χωρίς να λυγίσει, η «Κρητική Ματιά» όπως την ονόμαζε, και η ανάληψη της Ευθύνης, δηλαδή η αγωνιστική τοποθέτηση του χρέους χωρίς ελπίδα ανταμοιβής απέναντι στον εαυτό, στη ράτσα του και το ανθρώπινο γένος, όλα αυτά ήταν η Κρήτη για τον Καζαντζάκη. Η Κρήτη για αυτόν δεν ήταν τόπος αλλά τρόπος.

Εικόνα 2.3 Ο ΝΚ στην Κνωσό. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr>

Ο ΝΚ περιηγήθηκε σε όλο το νησί της Κρήτης. Μέρη του νησιού που σχετίζονται περισσότερο με την ζωή του είναι τα ακόλουθα:

Η πόλη του Ηρακλείου και κυρίως το εντός των τειχών ιστορικό κέντρο, είναι ο τόπος που γεννήθηκε, έλαβε τη στοιχειώδη μόρφωση, έπαιξε ως παιδί, έζησε τα εφηβικά του χρόνια, γνώρισε τους ανθρώπους της σκλαβωμένης και μετέπειτα ελεύθερης Κρήτης, τον πολιτισμό τους, τις ελπίδες, τους φόβους, τις χαρές και τις λύπες τους. Κέντρο της πόλης για τους χριστιανούς ήταν ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Μηνά. «..Το Μεγάλο Κάστρο δεν ήταν την εποχή εκείνη ένα μπουλούκι σπίτια, μαγαζιά και στενοσόκακα, στριμωγμένο σ' ένα ακρογιάλι της Κρήτης [...] Αλάκερη η πολιτεία ήταν ένα φρούριο, η κάθε ψυχή ήταν και αυτή ένα φρούριο αιώνια πολιορκούμενο κι είχαν καπετάνιο ένα άγιο, τον Άι-Μηνά, τον προστάτη του Μεγάλου Κάστρου [...] Δεν ήταν, μαθές, αυτός για τους Καστρινούς μονάχα άγιος· ήταν ο καπετάνιος τους. Καπετάν Μηνά τον έλεγαν[...]» (Καζαντζάκης, 2010, σσ. 8–9).

Στη σκέψη του η αγιοσύνη με το ηρωϊκό στοιχείο συνοδοιπορούν: “*Ηρωας κι άγιος, να ο τέλειος άνθρωπος*” (Καζαντζάκης, 2009, σ. 80).

Το σπίτι που γεννήθηκε σήμερα δεν υπάρχει παρά μόνο σε παλιές φωτογραφίες. Υπέστη ζημιές λόγω των γερμανικών βομβαρδισμών και έπειτα κατεδαφίστηκε. Η θέση του μόνο είναι γνωστή και επισκέψιμη.

Ο Ιερός Ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης εντός του Κοιμητηρίου της πόλης του Ηρακλείου, που είναι ο χώρος όπου έγινε ο γάμος του Νίκου Καζαντζάκη με τη Γαλάτεια Αλεξίου το 1911.

Η οικογένεια της Γαλάτειας Αλεξίου κατάγονταν από το χωριό Κράσι του Νομού Ηρακλείου. Πολλά καλοκαίρια, από τον Ιούνιο μέχρι αρχές Οκτωβρίου, ο Καζαντζάκης, η Γαλάτεια και η οικογένειά της παραθέριζαν εκεί. Ξεχωρίζει το καλοκαίρι του 1912, που βρίσκονταν μαζί τους η Έλλη και ο Λευτέρης Αλεξίου, ο Κώστας Βάρναλης, ο Μάρκος Αυγέρης και ο Χαρίλαος Στεφανίδης.

Εικόνα 2.4 Στο Κράσι Ηρακλείου το 1912. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr>

Το 1920 ο ΝΚ διέμεινε για αρκετό χρόνο στην Ιερά Μονή Βροντησίου στο Νομό Ηρακλείου. Την ίδια χρονιά περιηγήθηκε στις Μοίρες, στη Φαιστό, και στα Μοναστήρια της Καλυβιανής, της Οδηγήτριας και των Απεζανών.

Για το 1921 ο Πρεβελάκης αναφέρει τις εκδρομές του ΝΚ με τον Λευτέρη Αλεξίου στο χωριό Σκυλλοί (σημερινή Καλλονή), Αγίες Παρασκιές, Χουδέτσι, Μελέσες, Κακόν Όρος, Αρμυρό.

Το 1924 παραθερίζει στον Λέντα, στο αγαπημένο του ακρογιάλι στο Νότο του Νομού Ηρακλείου, μαζί με την Ελένη Σαμίου. Φιλοξενείται στο σπίτι των Γεωργιάδηδων στο προάστιο Πόρος Ηρακλείου, όπου ξεκινάει το μεγάλο επικό του ποίημα *Οδύσεια*. Πραγματοποιεί περιηγήσεις στην Κρήτη στα χωριά Αρχάνες, Ρογδιά και στη Μονή Σαββαθιανών.

Το 1925 επισκέπτεται το χωριό Βόρους, τη Μονή Βροντησίου, τα χωριά Ζαρός, Νίβριτος, Γέργερη, Πανασός, Αγία Βαρβάρα.

Το 1930 επισκέπτεται το Ρέθυμνο. Σε αυτό το ταξίδι στην Κρήτη, θα συναντήσει για τελευταία φορά τους γονείς του, καθώς το 1932 φεύγουν και οι δύο από τη ζωή. Ο ΝΚ ήταν μακριά τους εκείνες τις ώρες, στη Τσεχία όταν έφυγε η μητέρα του και στην Μαδρίτη όταν έφυγε ο πατέρας του.

Θα βρεθεί στην Κρήτη την άνοιξη του 1940, όπου περιηγείται το νησί από τα δυτικά προς τα ανατολικά. Υπάρχουν αναφορές στις επιστολές του για τα εξής μέρη: Χανιά, τη Παναγία τη Χρυσοσκαλίτισσα, Κάντανος Σελίνου, Αμάρι, Φαιστός, Μονή Πρέβελης, Λασήθι, Μοναστήρι Τοπλού.

Το 1945 θα περιηγηθεί όλη την Κρήτη, ως μέλος μιας αποστολής της Ελληνικής Κυβέρνησης για τη διαπίστωση και καταγραφή των ωμοτήτων των κατακτητών Γερμανών ναζιστών στην Κρήτη. Αυτή η επίσκεψη του, το 1945, ήταν η τελευταία εν ζωή στην Κρήτη.

Στις 26 Οκτωβρίου 1957 ο ΝΚ άφησε την τελευταία του πνοή στο Φράμπουργκ της Γερμανίας. Η σορός του μεταφέρθηκε και τάφηκε στον προμαχώνα Μαρτινέγκο, πάνω στα ενετικά τείχη του Ηρακλείου. Εκεί πλέον βρίσκεται ο τάφος του, ο οποίος αποτελεί από τότε το κύριο σημείο μνήμης και τιμής προς το πρόσωπό του.

Σημαντικοί επίσης τόποι στην Κρήτη που σχετίζονται με τον ΝΚ είναι το χωριό Βαρβάροι, μετέπειτα Μυρτιά Ηρακλείου, από το οποίο κατάγονταν ο πατέρας του Μιχάλης και εκεί βρίσκεται σήμερα το Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη.

Επίσης το χωριό Ασυρώτοι, σημερινό Κρυονέρι του Νομού Ρεθύμνης, από το οποίο καταγόταν η μητέρα του, Μαργή Χριστοδουλάκη.

Αθήνα - Αττική

Η Αθήνα απετέλεσε έναν από τους κύριους τόπους κατοικίας του ΝΚ. Από το 1902 – 1906 υπήρξε φοιτητής στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Στη συνέχεια διατήρησε την Αθήνα ως

κύριο τόπο διαμονής του, μέχρι το 1927 και έπειτα για ένα σύντομο χρονικό διάστημα το 1945-1946. Βέβαια σε αυτά τα χρόνια, λείπει κατά περιόδους από την Αθήνα, καθώς πραγματοποιεί τις σπουδές του στο Παρίσι και πλήθος ταξιδιών στην Κρήτη, στην υπόλοιπη Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Η διαμονή του ΝΚ στην Αθήνα είναι πλούσια σε συγγραφικό έργο (μεταφράσεις, κ.α.) και σε σημαντικές γνωριμίες, με κυριότερες τον ποιητή Άγγελο Σικελιανό και τον Παντελή Πρεβελάκη. Μέρη της Αττικής που αναφέρονται στη βιογραφία του είναι: Δαφνί, Ελευσίνα, Καισαριανή, Στροφύλι της Κηφισιάς, Πεντέλη, Ραφήνα, το σπίτι της αδερφής του Ελένης Θεοδοσιάδη στο κέντρο της Αθήνας, το θέατρο «Αλάμπρα» όπου μίλησε σε μεγάλη συγκέντρωση για τα επιτεύγματα του σοβιετικού καθεστώτος, η εκκλησία του Αι-Γιώργη Καρύτση, όπου παντρεύτηκε την Ελένη Σαμίου, το Βασιλικό Θέατρο, όπου είδε να ανεβαίνει το έργο του «Καποδίστριας», η Δεξαμενή, τόπος συνάντησης των λογοτεχνών, το μοναστήρι του Άι-Γιάννη του Κυνηγού στον Υμηττό, το Ζάππειο κ.ά.

Ο ΝΚ ήταν λάτρης της φύσης, κυρίως των ψηλών βουνών. Η Αθήνα ήταν για αυτόν αναγκαιότητα παρά επιλογή. Γράφει στον Πρεβελάκη από την Αθήνα το 1934: «[...] Εδώ, στην Αθήνα, η ζωή μου χάνεται. Μήτε μια γραμμή, μήτε μιαν καλή σκέψη. Μα έπρεπε να μείνω.[...]» (Πρεβελάκης, 1984, σ. 442)

Εικόνα 2.5 Ο ΝΚ και ο Παναΐτ Ιστράτι το 1928. Πηγή:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=907666281536732&set=a.407818491521516>

Αίγινα

Ο ΝΚ ανακαλύπτει την Αίγινα για πρώτη φορά το 1925. Από το 1927 γίνεται η νέα βάση του. Αρχικά φιλοξενούνταν σε σπίτια φίλων, μέχρι το 1937 που θα είναι έτοιμο το δικό του σπίτι εκεί. Σε γράμμα του, το 1939 από την Αγγλία, αποκαλεί την Αίγινα «*Άγια Αίγινα*» και την περιγράφει ως «*η οχυρωμένη, θαλασσοκυκλωμένη Μοναξιά*» (Παπαθανασόπουλος, 1988). Εκεί έγραψε μεγάλο μέρος του έργου του και τις περισσότερες γραφές της *Οδύσειας*.

Στην Αίγινα μένει μέχρι το 1946, κάνοντας φυσικά όλο αυτό το διάστημα σημαντικά ταξίδια, με κυριότερα αυτά στην Ιαπωνία, Κίνα, Ισπανία, Πελοπόννησο, Αγγλία, Κρήτη και φυσικά Αθήνα. Στο νησί περνάει και την τραγικά δύσκολη περίοδο της γερμανικής κατοχής.

Το 1946, βρισκόμενος στην Αγγλία, ήθελε να επιστρέψει: «*[...] βιάζομαι να μπω στην Αίγινα [...]*» (Δημάκης, 1979). Τελικά όμως, δεν επέστρεψε ποτέ ξανά σε αυτήν. Το 1953 είχε πει στον Παντελή Πρεβελάκη «*Έφυγα για σαράντα μέρες από την Αίγινα και δεν αξιώθηκα να ξαναγυρίσω*».

Εικόνα 2.6 Στο σπίτι του στην Αίγινα. Πηγή: <https://www.tovima.gr/print/books-ideas/nikos-kazantzakis-lfna-xo-ena-katafygio-stable>

Περιήγηση στην Ελλάδα

ΚΥΚΛΑΔΕΣ

Νάξος: Κατά την τελευταία μεγάλη Κρητική Επανάσταση, ο Νίκος Καζαντζάκης καταφεύγει με την οικογένεια του στην Νάξο (1897-1899). Εγγράφεται στη Ρωμαιοκαθολική Γαλλική Εμπορική Σχολή του Τιμίου Σταυρού όπου μαθαίνει γαλλικά και ιταλικά και ανακαλύπτει τον δυτικό πολιτισμό. Την επισκέφτηκε και πάλι το 1925, κατά τη διάρκεια ταξιδιού του στις Κυκλάδες.

Σίφνος: Το 1915 διαμένει για 10 ημέρες στη Σίφνο, ζώντας ως ασκητής στο Μοναστήρι της Παναγιάς του Βουνού.

Άλλα νησιά των Κυκλάδων: Το 1925 επισκέπτεται επίσης τα νησιά: Τήνος, Μύκονος, Σύρος, Πάρος, Αμοργός.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Το 1915 ο ΝΚ μαζί με τον Σικελιανό επισκέπτονται: Μέγα Σπήλαιο, Κόρινθο, Μυκήνες, Άργος, Τεγέα, Μέθανα, Καλαμάτα, Σπάρτη, Μυστρά, Ολυμπία, Θαλερό, Συκιά Κορινθίας. Το 1917 βρίσκεται στην Σπάρτη. Στην Πραστοβά της Μεσσηνιακής Μάνης, οργανώνει την εκμετάλλευση

ενός λιγνιτωρυχείου μαζί με τον Γιώργη Ζορμπά. Το 1922 πηγαίνει σε Επίδαυρο, Μυκήνες, Τίρυνθα, Άργος. Το 1927 σε Κόρινθο, Μύλοι, Άργος, Δημητσάνα και Βυτίνα. Το 1933 σε Μυκήνες και Ολυμπία. Το 1937 σε Πάτρα, Καβάσιλα, Κυλλήνη, Ολυμπία, Βάσσειες, Μυστρά, Μονεμβασιά, Σπάρτη, Άργος, Μυκήνες (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984) .

Εικόνα 2.7 Πραστοβά Μάνης, 1917. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr>

ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ

Το 1926, κατά την επιστροφή του στην Ελλάδα από την Ιταλία, επισκέφτηκε την Κέρκυρα.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ - ΘΡΑΚΗ

Το 1914 πήγε σε Θεσσαλονίκη και Χαλκιδική. Για σαράντα μέρες, μαζί με τον ποιητή φίλο του Άγγελο Σικελιανό, περιηγήθηκαν το Άγιο Όρος. Το 1915 υπογράφει συμβόλαιο εμπορίας ξυλείας από το Άγιον Όρος. Εκεί γνώρισε τον Γιώργο Ζορμπά, που το προσέλαβε στην επιχείρηση ξυλείας.

Γενικά πήγε σε πολλά μέρη της Μακεδονίας και της Θράκης, κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων όπου στρατεύθηκε ως εθελοντής αλλά και το 1919, όταν ως επικεφαλής της αποστολής επαναπατρισμού των Ελλήνων του Καυκάσου, επέβλεπε την διαδικασία εγκατάστασής τους.

ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Αναφέρονται οι επισκέψεις του στον Βόλο το 1914, το 1919 στο χωριό Μηλιές Πηλίου και στον οικισμό Παλάτια κοντά στις Μηλιές και το 1926 στην Τσαγκαράδα (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΛΛΑΔΑ:

Οι βιογράφοι του αναφέρουν επισκέψεις του σε: Ήπειρο, Δελφούς, Μονή Προφήτη Ηλία Φωκίδος, Αγόριανη, Μεσολόγγι, Σπέτσες (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.2 Γαλλία

Η Γαλλία είχε ιδιαίτερη βαρύτητα για τον Νίκο Καζαντζάκη. Είναι η μοναδική χώρα, από τις πολλές που έζησε στο εξωτερικό, στην οποία απέκτησε το δικό του σπίτι, στην Αντίμπ της Νότιας Γαλλίας. Δυστυχώς το σπίτι αυτό πουλήθηκε, όμως είναι γνωστό μέχρι και σήμερα πως εκεί έμεναν ο Νίκος και η Ελένη Καζαντζάκη.

Επίσης η Γαλλία, λόγω γεωγραφικής θέσης, με πολλά λιμάνια και ανεπτυγμένο σιδηροδρομικό δίκτυο, ήταν κομβικό σημείο για τις μετακινήσεις του στις ευρωπαϊκές χώρες.

Παρίσι

Το Παρίσι ήταν ο προορισμός του πρώτου ταξιδιού του στο εξωτερικό. Εκεί πραγματοποίησε τις ανώτερες σπουδές του το 1907-1909 και παρακολούθησε τη διδασκαλία του Γάλλου φιλόσοφου Henri Bergson στο Collège de France και ανακάλυψε το έργο του Γερμανού φιλόσοφου Friedrich Nietzsche.

Ως φοιτητής είχε αλλάξει τρεις κατοικίες στη λατινική συνοικία (Quartier Latin) του Παρισιού (λόγω της γειτνίασης με το Πανεπιστήμιο). Στην οδό Rue Sommerard 13, Paris έμεινε το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα της φοιτητικής του ζωής.

Το Παρίσι το επισκέφθηκε πολλές φορές και στα μετέπειτα χρόνια της ζωής του, για σύντομες ή μεγαλύτερες διαμονές, κυρίως σε σπίτια φίλων του. Εκεί συνάντησε το 1919 τον Ελευθέριο Βενιζέλο, για να τον ενημερώσει για τον επαναπατρισμό των Ελλήνων του Καυκάσου. Το Παρίσι ήταν για αυτόν αφετηρία, προορισμός ή στάση, στα πολλά ταξίδια του στην Ευρώπη. Κάποια σημεία του Παρισιού που συνδέονται με τη ζωή του είναι: περιοχή Place de la Madeilene (οικία δημοσιογράφου, συγγραφέα και φιλέλληνα René Puaux), το κτίριο της UNESCO (19 Avenue Kléber, Paris, τώρα ξενοδοχείο) όπου το 1947 εργάστηκε ως σύμβουλος λογοτεχνίας, τα νοσοκομεία St. Louis και Bichat όπου νοσηλεύτηκε, το Δάσος της Βενσέν¹ και οι περιοχές Meudon και L'Hay les Roses όπου διέμενε (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

Αντίμπ

Τον Ιούνιο του 1948, εγκαθίστανται για πρώτη φορά στην Αντίμπ της Νότιας Γαλλίας, την Αρχαία Αντίπολη, που είχαν ιδρύσει Έλληνες από την Ιωνία της Μικράς Ασίας. Αρχικά μένουν στη Villa Rose, έπειτα από τον Απρίλιο 1949 μετοικούν στη Villa Manolita μέσα στο πάρκο Saramartel στην Antibes και από τον Ιούνιο του 1954 μετοικούν στο ιδιόκτητο σπίτι τους Rue du Bas-Castelet 8, Antibes. Γράφει ο ΝΚ στον Κνός για το σπίτι τους «[...] το ονομάσαμε «Κουκούλι». *Cocon de ver à soie. Μπαίνεις σκουλήκι και βγαίνεις ψυχή (πεταλούδα)...*» (Καζαντζάκη, 1998, σ. 610). Αυτή θα ήταν πλέον η κατοικία του μέχρι τον θάνατό του το 1957.

Η Αντίμπ ήταν η αφετηρία του για σημαντικά ταξίδια, με κυριότερα αυτά σε Άλπεις (1950), Ισπανία (1950), Ιταλία (1951), Αυστρία (1952), Ιταλία (1952), Ολλανδία-Κάτω Χώρες (1952),

¹

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%AC%CF%83%CE%BF%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%92%CE%B5%CE%BD%CF%83%CE%AD%CE%BD

Mannheim Γερμανίας (1954), Καντεμάριο Ελβετίας (1955), Αλσατία Γαλλίας (1955), Βιέννη (1956), Σλοβενία (1956), Κροατία (1956), Γενεύη (1956), Φράμπουργκ της Γερμανίας (1954-1957). Το 1957 από την Αντίμπ θα ξεκινήσει το τελευταίο μεγάλο ταξίδι του για την Κίνα και την Ιαπωνία (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

Στην Αντίμπ δέχτηκε επισκέψεις σημαντικών ανθρώπων, όπως του Ι. Θ. Κακριδή, με τον οποίο εργάστηκαν μαζί για την μετάφραση της Ιλιάδας του Ομήρου, του Τσέχου συνθέτη Bohuslav Martinu, του Ελληνοαμερικανού λογίου Kimon Friar για τη μετάφραση της Οδύσειας στα αγγλικά, όπως και του Jules Dassin και της Μελίνας Μερκούρη.

Περιήγηση στην Γαλλία

Άλλα μέρη της Γαλλίας που σχετίζονται με τη ζωή του ΝΚ είναι: η Μασσαλία, η Νίκαια (Nice) της νότιας Γαλλίας, η Τουλόν, το Vichy, οι Γαλλικές Άλπεις (Peira-Cava, Sigale, Barcelonnette, Sauze), το Gunsbach (μέσα στα δάση της Αλσατίας) όπου συναντά τον Albert Schweitzer και οι Κάννες (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.3 Ιταλία

Η Ιταλία ήταν από τους πιο αγαπημένους προορισμούς του ΝΚ. Η Ιταλία ήταν για αυτόν ένας τόπος προσκυνηματικός λόγω δύο ιδιαίτερα αγαπητών σε αυτών ιστορικών προσώπων: του Αγίου Φραγκίσκου της Ασίζης και του Δάντη. Για αυτό και ονόμαζε την Φλωρεντία ως το «*Κάστρο του Dante*» (Πρεβελάκης, 1984, σ. 639). Ίσως η Ιταλία να του θύμιζε και την ιστορία της Κρήτης, καθώς η περίοδος της Ενετοκρατίας διήρκεσε στην Κρήτη 465 χρόνια και επηρέασε σε πολλά τον κρητικό πολιτισμό.

Από το 1909-1955 πήγε στην Ιταλία τουλάχιστον εννέα φορές. Μέρη που επισκέφτηκε είναι: Φλωρεντία, Ρώμη, Μιλάνο, Τάραντας, Βενετία, Βεζουβίος, Νάπολη, Πομπηία, Ασίζη, Ραβένα, Πάδοβα, Μπρίντζι, Πίζα, Σιένα, Σαν Τζεμινιάνι, Γένοβα, Φεράρα, Ρίμινι, Αρέτσο, Περούντζια, Μπολόνια, Σαν Μαρίνο (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

Στην αγαπημένη του πόλη την Ασίζη (Assisi), έμενε στο αρχοντικό της κοντέσας Enrichetta Pucci. Εκεί γνωρίστηκε με τον βιογράφο του Αγίου Φραγκίσκου, Johannes Joergensen, και μελέτησε τον θρύλο του «Φτωχούλη του Θεού».

Εικόνα 2.8 Στην Πίζα με την Ελένη, 1951. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr>

2.2.4 Ελβετία

Η Ελβετία ήταν μια χώρα ιδιαίτερα αγαπημένη για τον ΝΚ. Ήταν ο τόπος που έζησε ο Νίτσε, για τον οποίο έτρεφε απεριόριστο θαυμασμό. Ήταν η κατοικία αγαπημένων του επιστήθιων φίλων, με κυριότερο τον Γιάννη Σταυριδάκη, Έλληνα Πρόξενο στη Ζυρίχη. Επίσης ήταν μια χώρα σκαρφαλωμένη πάνω στην μεγάλη του αγάπη: τα ψηλά βουνά.

Πήγε πρώτη φορά το 1917 αλλά την επισκέπτονταν μέχρι το τέλος της ζωής του. Την ανέφερε συχνά με νοσταλγία, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά στη Gandria και το Braunwald.

Το 1918, με ορμητήριο την Ζυρίχη, θα περιοδεύσει για αρκετούς μήνες σχεδόν όλη τη χώρα, συντροφιά με την Ελληνίδα φιλόσοφο Έλλη Λαμπρίδη (Μουντίτα) και ενίοτε τον Γιάννη Σταυριδάκη. Προορισμός τους τα ψηλά βουνά: Coire, Maran, Peter Molinis, Davos, Pontresina, Silvaplana. Επισκέφθηκαν το χωριό Uster και το μεσαιωνικό χωριό Gandria. Επισκέπτονται το

Saint–Moritz, Bevers, Tiefencastel, Engadin, Ascona, τη λίμνη Quatre-Cantons, που είναι η λίμνη της κεντρικής Ελβετίας στην Λουκέρνη, Göschenen, Furka Pass, Grimnesol Pass. Σε άλλη περιοδεία επισκέπτονται τα: Linthal, Braunwald, Gletsch, Grächen Valais και τις μόνιμα παγωμένες πηγές του Ροδανού (Ανεμογιάννης, 1995, Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.5 Χώρες της Πρώην Σοβιετικής Ένωσης

Οι χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης που επισκέφτηκε ο Νίκος Καζαντζάκης είναι οι εξής: Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Γεωργία, Καζακστάν, Ρωσία, Τουρκμενιστάν, Ουκρανία, Ουζμπεκιστάν.

Η περιήγηση του στις χώρες αυτές επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τη σκέψη και το μετέπειτα έργο του. Γράφει η Ελένη για το ταξίδι του στη Σιβηρία το 1929, «[...] *Κι ίσως μες στις απέραντες χιονισμένες στέπες της Σιβηρίας να οραματίστηκε το τέλος του εφτάψυχου Οδυσέα του, πώς να χαθεί στα παγόβουνα του Νότιου Πόλου*» (Καζαντζάκη, 1998, σ. 249). Ταξίδεψε στις αχανείς αυτές χώρες μέσω Κωνσταντινούπολης και Οδησού, στα χρόνια του Μεσοπολέμου. Σημαντικοί σταθμοί η Μόσχα, το Λένινγκραντ, ο Καύκασος, το ταξίδι του με τον Υπερσιβηρικό, από το Μουρμάνσκ έως το Βλαδιβοστόκ (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.6 Γερμανία

Η Γερμανία για τον ΝΚ είναι η χώρα του Γκαίτε και του Νίτσε. Από το 1920-1957 την επισκέφτηκε πολλές φορές. Με βάση το Βερολίνο περιόδευσε στις περισσότερες γερμανικές πόλεις: Dornburg, με τον μεσαιωνικό πύργο όπου έμενε ο Γκαίτε, Naumburg, η πόλη που μεγάλωσε ο Νίτσε, Βαϊμάρη, Δρέσδη, Λειψία, Μόναχο, Ιένα, το Werder με τις ανθισμένες κερασιές, Kösen, Pustchow bei Rewald, Ulm, Rothenburg, Nürnberg, Bamberg, Rudolfstadt, Mannheim (Αλεξίου, 1993, Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

Ζώντας στο Βερολίνο, συγκλονίζεται από τα γεγονότα της Μικρασιατικής Καταστροφής. Το 1922, γνωρίζεται με μια νεαρή Πολωνοεβραία, τη Rahel Lipstein. Η γνωριμία αυτή τον εισαγάγει σε έναν κύκλο από επαναστατημένες φίλες της, τον αποκαλούμενο «πύρινο κύκλο», που τον επηρέασε βαθιά.

Η Πανεπιστημιακή Κλινική του Φράμπουργκ θα γίνει ο τόπος που ο ΝΚ το 1957 θα αφήσει την τελευταία του πνοή.

2.2.7 Χώρες της Πρώην Γιουγκοσλαβίας

Το 1922 διέρχεται το Βελιγράδι της Σερβίας και τα Σκόπια (Αλεξίου,1993). Το 1956 σε Λιουμπλιάνα, Rogaška Slatina και Bohinj της Σλοβενίας και στο Ζάγκρεμπ της Κροατίας (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.8 Αυστρία

Επισκέπτεται τη Βιέννη της Αυστρίας το 1921 και 1922 όπου διαμένει στην οδό Alserstrasse 26, Wien. Κατά την διαμονή του στην αυστριακή πρωτεύουσα προσβάλλεται από μια παράξενη δερματοπάθεια, η οποία τον ωθεί να μελετήσει τον Freud και την ψυχανάλυση. Επίσης επισκέφτηκε τις πόλεις: Salzburg, Turracherhöhe, Predlitz, Saint Michael, Linz, Kitzbühel, Lofer. Στις 28 Ιουνίου 1956 του απονεμήθηκε στη Βιέννη το Διεθνές Βραβείο Ειρήνης (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

Εικόνα 2.9 Βιέννη, 1956. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr>

2.2.9 Παλαιστίνη

Ο ΝΚ ταξιδεύει στη Μέση Ανατολή το 1926, απεσταλμένος της εφημερίδας Ελεύθερος Λόγος. Επισκέπτονται τα μέρη: Γιάφα, Ιερουσαλήμ, Βηθλεέμ, Χεβρών, Νεκρά Θάλασσα, Ιεριχώ, Τελ-Αβίβ, Χάιφα, Μπερούτ (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.10 Κύπρος

Επισκέπτεται την Κύπρο το 1926. Η περιήγηση στην Κύπρο περιλαμβάνει: Αμμόχωστο, Λευκωσία, Λάρνακα, Λεμεσό, Πάφο, Πλάτρες (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.11 Ισπανία

Η Ισπανία για τον ΝΚ είναι η χώρα που βρίσκεται ο «*κρητικός παππούς*» του, ο «*γέρος Πατριώτης μας*» (Ανεμογιάννης, 1995, σ. 48), ο Γκρέκο, ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος. Το ταξίδι του στην Ισπανία ήταν ένα προσκύνημα στον Γκρέκο και στην πόλη του, το Τολέδο. Η Ισπανία είναι επίσης για αυτόν η χώρα του «*αιώνιου Δον Κιχώτη*». Σε επιστολή του γράφει: «*[...] Σας μακαρίζω που θα δείτε την Ισπανία, την πιο αγαπητή μου Μάνα, μετά την Κρήτη*» (Δημάκης, 1979, σ. 91).

Πραγματοποίησε τέσσερα ταξίδια στην Ισπανία (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984):

- **1926:** Βαρκελώνη, Μαδρίτη, Toledo, Σεβίλια, Εσκοριάλ.
- **1932-1933:** Μαδρίτη και σιδηροδρομικό ταξίδι μέσα στην Ισπανία 2.000 χιλιομέτρων. Επισκέπτεται: Άβιλα, Salamanca, Valladolid, Burgos, Miranda, Zaragoza, Valencia, Alicante, Elche.
- **1936:** (κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στην Ισπανία). Επισκέπτεται τις πόλεις: Ταλαβέρα, Καχέρες, Σεγκόβια, Μπούργκος, Σαλαμάνκα, Τολέδο, Χετάφε.
- **1950:** Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Ελένη: «*Ο Νίκος καταγράφει το ταξίδι τούτο στον κατάλογο των Έντυχισμένων Ταξιδιών*» (Καζαντζάκη, 1998, σ. 574). Επισκέπτονται: Βαρκελώνη, Ταρραγκόνα, Βαλέντσια, Αλικάντε, Γρανάδα, Κόρδοβα, Τολέδο, Ιλέσκα, Μαδρίτη, Μπούργκος, Βιττόρια.

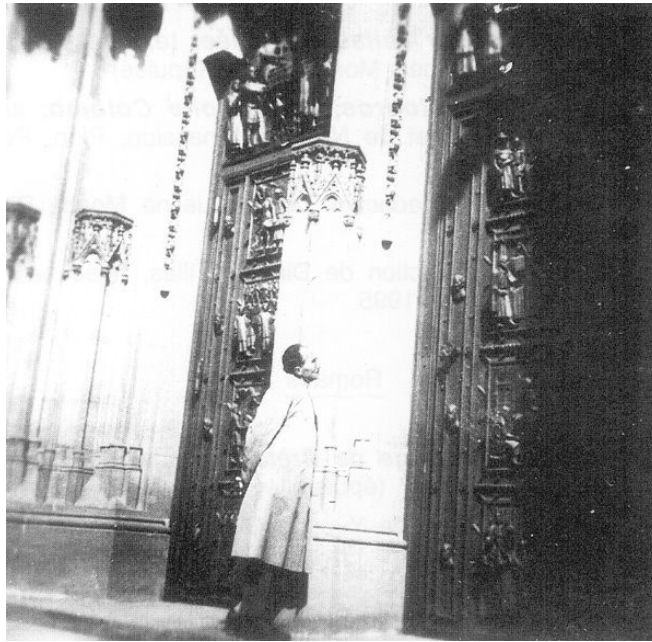
Εικόνα 2.10 Στο σπίτι του Γκρέκο, Τολέδο, 1950. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr>

2.2.12 Αίγυπτος – Σινά

Το 1927 ταξιδεύει στην Αίγυπτο και το Σινά ως απεσταλμένος της εφημερίδας Ελεύθερος Λόγος. Στο Σινά μένει περίπου μισό μήνα και ανεβαίνει στα 2500 μέτρα της «Αγίας Κορυφής» (Καζαντζάκης, 2009, σ. 276). Μέρη που επισκέφτηκε: Κάιρο, Louqsor, Ερυθρά θάλασσα, Πυραμίδες, Αλεξάνδρεια. Στην Αλεξάνδρεια συναντήθηκε με τον ποιητή Κωνσταντίνο Καβάφη (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.13 Τσεχία

Στην Τσεχία τα μέρη που συνδέονται με τον ΝΚ είναι η Πράγα και κυρίως το Γκόττεσγκαμπ (Gottesgab σήμερα Boží Dar). Στο Γκόττεσγκαμπ έμεινε στην περιοχή Myslivny, σε ένα σπίτι «κατάμονο μέσα στο δάσος» (Αγάθος, 2013, σ. 67) που τον έκανε νιώθει πως βρίσκεται «στην κορφή της ευτυχίας και της Τσεχοσλοβακίας» (Καζαντζάκη, 1998, σ. 90). Εκεί θα γράψει σημαντικά έργα και δυο γραφές της *Οδύσειας*. Η Τσεχία ήταν για αυτόν ένας σημαντικός πνευματικός σταθμός που τον αναζητούσε σε όλη τη μετέπειτα ζωή του.

Εικόνα 2.11 Καθεδρικός ναός Πράγας. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr>

2.2.14 Άπω Ανατολή (Ιαπωνία – Κίνα)

Ο ΝΚ θα ταξιδέψει δυο φορές στην Κίνα και την Ιαπωνία με χρονική απόσταση 22 ετών.

Το 1935 πραγματοποιεί το πρώτο ταξίδι του στην Άπω Ανατολή (Ιαπωνία – Κίνα), ως δημοσιογράφος απεσταλμένος της αθηναϊκής εφημερίδας «Ακρόπολις». Η ακτοπλοϊκή διαδρομή που ακολούθησε ήταν: Σουέζ, Ερυθρά Θάλασσα, Ινδικός Ωκεανός, Κολόμπο Κεϋλάνης, Σιγκαπούρη, Σαγκάη, Σουμάτρα, Θάλασσα του Σιάμ, Νάρα, Κιότο, Κίτρινη Θάλασσα, Τιετσίν, Πεκίνο, Σαγκάη.

Το δεύτερο ταξίδι του γίνεται το 1957, έπειτα από πρόσκληση της Κινεζικής Κυβέρνησης. Μέσω Μόσχας επισκέπτεται την Κίνα και έπειτα την Ιαπωνία. Οι Κινέζοι οργανώνουν περιήγηση στην Κίνα στα εξής μέρη: ποταμός Γιάγκ-Τσε, Πεκίνο, Χανκούου, Τσουνκίν, οροπέδιο Γιουνάν-Φου, λίμνη Κουνμίγκ, Καντόν. Έπειτα Χονγκ Κονγκ και μετά στην Ιαπωνία στις πόλεις: Τόκιο, Κιότο, Νάρα, Νίκκο, Καμακούρα (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.15 Πορτογαλία

Καθοδόν για την Ισπανία το 1936 πηγαίνει στη Λισαβόνα, στο Μοναστήρι του Belem (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.16 Αγγλία

Ο ΝΚ πήγε στην Αγγλία δυο φορές, το 1939 και το 1946.

Το 1939, ταξίδεψε με πρόσκληση του Βρετανικού Συμβουλίου. Παραμένει λίγο στο Λονδίνο κι ύστερα περιηγείται την χώρα: Huntingdon, Birmingham, Chester, Liverpool, Manchester, Sheffield, Petersborough, και στο Stratford-on-Avon, όπου μένει στην παλιά κατοικία της κόρης του Σαίξπηρ Σουζάνας. Εκεί θα γράψει την τραγωδία *Ο Ιουλιανός ο Παραβάτης* κάτω από τον ήχο των πολεμικών αεροπλάνων.

Το δεύτερο ταξίδι το 1946, έγινε πάλι με πρόσκληση του Βρετανικού Συμβουλίου. Αρχικά διαμένει στο Hotel St James Court στο Λονδίνο, όπου συναντά σημαντικές προσωπικότητες των Γραμμάτων και της Τέχνης. Από το BBC απευθύνει έκκληση στους διανοούμενους όλου του κόσμου να ιδρύσουν μια «Διεθνή του Πνεύματος». Εγκαθίσταται στο Cambridge όπου γράφει το μυθιστόρημα *Ανήφορος* εκεί. Αναχώρησε από την Αγγλία ως πρόσωπο ανεπιθύμητο από τις βρετανικές αρχές, λόγω της αντίθεσης του για την παλινόρθωση της μοναρχίας στην Ελλάδα (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.17 Βέλγιο

Ο ΝΚ είχε μια σύντομη διαμονή στις Βρυξέλλες το 1946. Στις Βρυξέλλες είδε μια σημαντική έκθεση για τον Van Gogh (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.2.18 Ολλανδία

Το 1952 ο ΝΚ ταξίδεψε στην Ολλανδία. Επισκέφτηκε την Ουτρέχτη και το Άμστερνταμ, όπου Ολλανδοί λογοτέχνες οργάνωναν γιορτή προς τιμήν του και επισκέφτηκε το μικρό μουσείο του Βαν Γκονγκ και διάφορες πινακοθήκες. «*Την ίδια ρίζα έχουν όλες οι τέχνες και κάποτε περισσότερο μου κάνει καλό και μ'επηρεάζει μια μουσική ή μια ζωγραφιά από ένα έργο λογοτεχνικό...*» γράφει σε μια επιστολή του (Καζαντζάκη, 1998, σ. 604).

2.2.19 Δανία

Το 1957, στην επιστροφή του από το ταξίδι σε Κίνα – Ιαπωνία, ο ΝΚ αρρώστησε βαριά. Το αεροπλάνο που τον μετέφερε προσγειώθηκε στην Κοπεγχάγη όπου νοσηλεύτηκε στο Εθνικό Νοσοκομείο (Καζαντζάκη, 1998, Πρεβελάκης, 1984).

2.3 Λογοτεχνικός και κινηματογραφικός τουρισμός και σύνδεση με το έργο και την προσωπικότητα του Νίκου Καζαντζάκη

2.3.1 Λογοτεχνικός τουρισμός στα βήματα του Νίκου Καζαντζάκη

Ο ΝΚ ήταν λάτρης των ταξιδιών και μέσα από το έργο του και τις επιστολές του μπορεί κάποιος να ανακαλύψει γνώσεις για σημαντικούς ανθρώπους του πνεύματος, των τεχνών και της λογοτεχνίας και για αξιοθέατα και ταξιδιωτικές διαδρομές που σχετίζονται με τις ζωές τους. Ο ΝΚ φέρει επαξίως και την ιδιότητα του λογοτεχνικού τουρίστα, καθώς πολλά από τα ταξίδια του, συνδέονται με πρόσωπα όπως ο Νίτσε, ο Άγιος Φραγκίσκος, ο Ελ-Γκρέκο, ο Μπερζόν, ο Δάντης, ο Γκαίτε κ.α. Πολλά από τα ταξίδια του είχαν τον χαρακτήρα του προσκυνήματος στους τόπους των αγαπημένων του προσώπων και δασκάλων που τον σημάδευσαν από τα φοιτητικά του χρόνια. Αυτήν την αγάπη προς τους ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών, την μεταδίδει στους

αναγνώστες του έργου του, λειτουργώντας ως ένας ευγενικός παρακινητής του λογοτεχνικού τουρισμού.

Το χρονικό διάστημα 1927-1941 ταξίδεψε ως ανταποκριτής εφημερίδων ή ως προσκεκλημένος ξένων κυβερνήσεων και έγραψε τα επονομαζόμενα *Ταξιδιωτικά*, μια πολύτομη σειρά με εντυπώσεις από τα ταξίδια του. Τα κείμενα αυτά αρχικά δημοσιεύθηκαν ως άρθρα σε εφημερίδες και κατόπιν πήραν την μορφή βιβλίου. Σήμερα κυκλοφορούν από τις Εκδόσεις ΔΙΟΠΤΡΑ τα παρακάτω ταξιδιωτικά διηγήματα του ΝΚ:

-*Ταξιδεύοντας Αγγλία*, όπου περιλαμβάνει τις εντυπώσεις του συγγραφέα από το πρώτο του ταξίδι στην Αγγλία το 1939 (εκδίδεται το βιβλίο πρώτη φορά το 1941).

-*Ταξιδεύοντας Ιαπωνία-Κίνα*, όπου περιλαμβάνει τις εντυπώσεις του συγγραφέα από το πρώτο του ταξίδι το 1935 και στις εκδόσεις από το 1958 κ.ε., περιλαμβάνεται ένας επίλογος της Ελένης Καζαντζάκη για το τελευταίο ταξίδι στην Ιαπωνία και την Κίνα (1957).

-*Ταξιδεύοντας Ισπανία* που περιλαμβάνει ανταποκρίσεις-εντυπώσεις, με επιλογή του συγγραφέα, από τα ταξίδια του τα έτη: 1926, 1932-1933 και 1936 (πρώτη έκδοση το 1937).

-*Ταξιδεύοντας Ρουσία* περιλαμβάνει τις εντυπώσεις του Καζαντζάκη από τα δύο ταξίδια του στη Ρωσία/Σοβιετική Ένωση (1925-1926, 1927). Στη διάρκεια της Κατοχής, επεξεργάζεται εκ νέου το κείμενο και προσθέτει και τις εντυπώσεις του τρίτου ταξιδιού (1928-29), και τα εκδίδει όλα σε ενιαίο βιβλίο.

-*Ταξιδεύοντας Ιταλία, Αίγυπτος, Σινά, Ιερουσαλήμ, Κύπρος, Ο Μοριάς*. Περιλαμβάνει τις εντυπώσεις του συγγραφέα από τα ταξίδια του στην Ιταλία το 1926, στην Αίγυπτο και στο Σινά το 1927, στην Ιερουσαλήμ και στη Κύπρο το 1926 και στην Πελοπόννησο το 1937.

Εκτός όμως από τα *Ταξιδιωτικά* και άλλα έργα του ΝΚ λειτουργούν ως ταξιδιωτικοί οδηγοί: Ο *Καπετάν Μιχάλης* αποτελεί έναν καζαντζακικό χάρτη, που συνδέει τόπους με γεγονότα και πρόσωπα της ζωής του, άλλοτε αληθινά και άλλοτε μυθιστορηματικά. Η *Αναφορά στον Γκρέκο*, η πνευματική του αυτοβιογραφία, παρέχει σημαντικές πληροφορίες για όλες τις χώρες που επισκέφτηκε στην ζωή του (ακόμα και για χώρες που δεν έχει γράψει ταξιδιωτικό έργο). Μαζί με όλα αυτά, τα παιδικά του μυθιστορήματα, το ημερολόγιο, *Άγιον Όρος Νοβρης-Δμβρης 1914*, η

Επιστολογραφία του, η μελέτη των πολλών σημειώσεων του, όπου καταγράφει τόπους, μνημεία, αξιοθέατα και πλήθος άλλων σημαντικών πληροφοριών, αλλά και όλα τα έργα του ΝΚ, δημιουργούν το εσωτερικό κίνητρο στον μελετητή και αναγνώστη του ΝΚ, να πραγματοποιήσει κάποιο λογοτεχνικό ταξίδι στα βήματα του ΝΚ, στα μέρη που έζησε, επισκέφθηκε, θαύμασε και ξεχώρισε, όπως και στους τόπους των πνευματικών του διδασκάλων, έχοντας ως ξεναγό την διαισθητική ματιά και την κοφτερή σκέψη του ΝΚ.

2.3.2 Κινηματογραφικός τουρισμός σε σύνδεση με το έργο και την προσωπικότητα του Νίκου Καζαντζάκη

«Η σχέση του Νίκου Καζαντζάκη με τον κινηματογράφο στηρίζεται σε δυο βασικούς άξονες: την ενασχόληση του δημιουργού με τη συγγραφή κινηματογραφικών σεναρίων και τις κινηματογραφικές μεταφορές μυθιστορημάτων του» (Αγάθος, 2017, σ. 11).

Ο Καζαντζάκης υπήρξε σεναριογράφος, τον ενδιέφερε η έβδομη τέχνη και έγραψε αρκετά σενάρια, τα περισσότερα το χρονικό διάστημα 1928-1932, κατά την παραμονή του στην τότε Σοβιετική Ένωση και Τσεχοσλοβακία.

Τελικά όμως κανένα από αυτά τα σενάρια δεν μεταφέρθηκε στην μεγάλη οθόνη, λόγω έλλειψης χρηματοδότησης. Στον κινηματογράφο δημιουργήθηκαν ταινίες εμπνευσμένες από τα μυθιστορήματα του και ντοκιμαντέρ στηριζόμενα σε πραγματικά γεγονότα από την ζωή του, το έργο του και τα ταξίδια του.

Το πρώτο έργο του ΝΚ που μεταφέρθηκε στον κινηματογράφο, σε σκηνοθεσία του Αμερικανού Jules Dassin, είναι το *Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται*, με τον κινηματογραφικό τίτλο «Celui qui doit mourir» («Αυτός που πρέπει να πεθάνει»). Το βιβλίο είχε ήδη διεθνή επιτυχία πριν μεταφερθεί στην μεγάλη οθόνη. Η ταινία, γαλλοιταλικής συμπαραγωγής, γυρίστηκε το καλοκαίρι του 1956, στο χωριό Κριτσά της Κρήτης, με πρωταγωνίστρια την Μελίνα Μερκούρη, πλήθους γνωστών ξένων ηθοποιών και με την συμμετοχή των κατοίκων του χωριού. Η ταινία προβλήθηκε πρώτη φορά στο φεστιβάλ Καννών το 1957 παρουσία του ΝΚ.

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 2.12 Προβολή της ταινίας «Celui qui doit mourir» στο φεστιβάλ Καννών το 1957. Πηγές:
<https://www.kazantzaki.gr/gr> https://www.senscritique.com/film/celui_qui_doit_mourir/395537

Ακολούθησε το 1964 η κινηματογραφική ταινία «Zorba the Greek» («Ζορμπάς ο Έλληνας») διασκευή του μυθιστορήματος *Ο Βίος και η Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*, με σκηνοθέτη και σεναριογράφο τον Μιχάλη Κακογιάννη, έπειτα από την διεθνή σταδιοδρομία του μυθιστορήματος και την «κυριολεκτικά διθυραμβική κριτική υποδοχή του βιβλίου στις Η.Π.Α. το 1953» (Αγάθος, 2017, σελ. 157). Τα γυρίσματα έγιναν στην Κρήτη, στον Σταυρό Ακρωτηρίου και στο Κόκκινο Χωριό Αποκορώνου. Η πρεμιέρα της ταινίας έγινε τον Δεκέμβριο του 1954 στις ΗΠΑ. Την μουσική συνέθεσε ο Μίκης Θεοδωράκης και έγινε παγκοσμίως γνωστή ως «Συρτάκι» ή «Ο Χορός του Ζορμπά». Πρωταγωνιστικούς ρόλους είχαν η Ειρήνη Παπά, ο Anthony Quinn, Alan Bates, Lila Kedrova, Γιώργος Φούντας, Σωτήρης Μουστάκας και πλήθος άλλων γνωστών ηθοποιών.

Εικόνα 2.13 Στιγμιότυπο από τα γυρίσματα της ταινίας «Zorba the Greek». Πηγές:
https://play.google.com/store/movies/details/Zorba_the_Greek?id=SHY1Kal-AkY&hl=el
<https://www.voltarakia.gr/mas-endiaferai/item/9046-o-theodorakis-o-zormpas-ki-o-kazantzakis>

Το 1988 γυρίστηκε η ταινία «The Last Temptation of Christ», από τον σκηνοθέτη Martin Scorsese, εμπνευσμένη από το μυθιστόρημα «Ο Τελευταίος Πειρασμός», το μυθιστόρημα που προκάλεσε την πιο έντονη πολεμική από οποιοδήποτε άλλο έργο του ΝΚ. Τα γυρίσματα της ταινίας ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 1987 σε Μαρόκο και Τυνησία. Η ταινία έκανε πρεμιέρα στις ΗΠΑ τον Αύγουστο του 1988.

Ο ΝΚ είναι ο μόνος Έλληνας πεζογράφος του οποίου τρία κορυφαία μυθιστορήματα μεταφέρθηκαν στον κινηματογράφο, ως διεθνείς παραγωγές, και μάλιστα με την σκηνοθετική υπογραφή μεγάλων σκηνοθετών, παγκοσμίου φήμης (Αγάθος, 2017, σ. 294).

Από τις τρεις διεθνείς καζαντζακικές μεταφορές, διασημότερη και πιο αγαπητή ανά τον κόσμο παραμένει ο Ζορμπάς του Κακογιάννη (Αγάθος, 2017, σ. 296). Οι άλλες δυο ταινίες, παρά την υψηλή καλλιτεχνική τους αξία και το βάρος των σκηνοθετικών τους υπογραφών (Dassin, Scorsese) αλλά και των πρωταγωνιστών τους, είναι λιγότερο γνωστές στο ευρύ κοινό (Αγάθος, 2017, σ. 297).

Τα επόμενα χρόνια ακολούθησαν, κατά χρονολογική σειρά, οι εξής παραγωγές:

1997: «Οι δύο συναντήσεις του Ν. Καζαντζάκη με την Τσεχία», ντοκιμαντέρ του Γιώργου Αγαθονικιάδη, παραγωγή της Τσεχικής Κρατικής Τηλεόρασης.

2007: ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ: ΑΚΡΟΒΑΤΗΣ ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΟ ΧΑΟΣ, ντοκιμαντέρ σε σκηνοθεσία του Λευτέρη Χαρωνίτη.

2016: «33.333 - Η Οδύσσεια του Νίκου Καζαντζάκη», ντοκιμαντέρ σε σκηνοθεσία και σενάριο του Μένιου Καραγιάννη.

2017: «ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ», βιογραφική ταινία για τον ΝΚ, βασισμένη στην πνευματική αυτοβιογραφία του «Αναφορά στον Γκρέκο», σε σκηνοθεσία και σενάριο του Γιάννη Σμαραγδή. Τα γυρίσματα έγιναν σε Κρήτη, Αθήνα, Αίγινα, Νότια Γαλλία, Βερολίνο και Βιέννη.

2017: «Πάνω απ' όλα το έργο», ντοκιμαντέρ σε σκηνοθεσία Τάνιας Χατζηγεωργίου.

2020: «Βίος και πολιτεία του αληθινού Γιώργη Ζορμπά», ταινία σε σκηνοθεσία Μπάμπη Τσόκα. Τα γυρίσματα έγιναν στη Στούπα Μεσσηνίας.

2022: «Τελευταίο ταξίδι», ντοκιμαντέρ στηριγμένο στο βιβλίο του ΝΚ *«Ταξιδεύοντας: Ιαπωνία Κίνα»*, σε σκηνοθεσία Άρη Χατζηστεφάνου.

2023: «ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ», ταινία σε σκηνοθεσία και σενάριο του Κώστα Χαραλάμπους, βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη.

Εκτός από τα προαναφερθέντα, υπάρχουν και άλλες παραγωγές στην τηλεόραση αλλά και στο θέατρο, σχετικές με το έργο του ΝΚ.

Περιοχές που συνδέθηκαν με την κινηματογραφική μεταφορά έργων του ΝΚ.

Η μεταφορά λογοτεχνικών έργων στον κινηματογράφο συμβάλλει στην προβολή όχι μόνο του συγκεκριμένου λογοτεχνικού έργου και του συγγραφέα αλλά των τόπων όπου γυρίζεται η ταινία. Στην περίπτωση του ΝΚ, μέρη που προβλήθηκαν ιδιαίτερα από την μεταφορά των έργων του στον κινηματογράφο είναι:

- Η Κριτσά Λασιθίου.

Η Κριτσά είναι ένα γραφικό κρητικό χωριό, λίγα χιλιόμετρα από τον Άγιο Νικόλαο, κοντά σε γνωστούς τουριστικούς προορισμούς της Ανατολικής Κρήτης. Σήμερα, στην αίθουσα του Πολιτιστικού Συλλόγου Κριτσάς, μπορεί ο επισκέπτης να δει φωτογραφίες από τα γυρίσματα της ταινίας, το καλοκαίρι του 1956. Οι μεγαλύτεροι κάτοικοι του χωριού περιγράφουν τα βιώματά τους από εκείνες τις ημέρες και υποδεικνύουν τους τόπους των γυρισμάτων.

Εικόνα 2.14 Το χωριό Κριτσά. Πηγές: <https://www.cna.gr/focus/fotografiko-yliko-apo-ta-gyristmata-toy-o-christos-xanastavronetai-stin-kritsa/> https://www.daynight.gr/kriti/se-afto-to-chorio-gyristike-i-tainia-o-christos-xanastavronetai/#goog_rewarded

- Ο Σταυρός στο Ακρωτήριο Χανίων

Κεντρική θέση στην ταινία «Zorba the Greek» έχει η παραλία Σταυρός στο Ακρωτήριο Χανίων, η οποία σήμερα έχει το όνομα «Zorbas Beach». Εκεί γυρίστηκαν σημαντικές σκηνές της ταινίας του Κακογιάννη. Κάποια γυρίσματα της ταινίας έγιναν και στο Κόκκινο Χωριό, σε κοντινή απόσταση από τον Σταυρό. Ο σημερινός επισκέπτης μπορεί να συνδέσει το τοπίο με τις σκηνές της ταινίας. Ο Walter Lassaly, ο βραβευμένος το 1964 με Όσκαρ Καλύτερης Φωτογραφίας για την συγκεκριμένη ταινία, είχε συνδέσει την ζωή του με τον Σταυρό, καθώς τα τελευταία χρόνια της ζωής του έμενε μόνιμα εκεί. Μάλιστα το αγαλματίδιο του Βραβείου Όσκαρ, το είχε τοποθετήσει σε προθήκη επιχείρησης εστίασης του Σταυρού, χάριν των πολλών επισκεπτών του τόπου. Δυστυχώς το Βραβείο καταστράφηκε όταν η συγκεκριμένη επιχείρηση κάηκε ολοσχερώς από πυρκαγιά. Το μέρος είναι τόσο ταυτισμένο με την ταινία όπου ακόμα και σήμερα διοργανώνονται σχετικές εκδηλώσεις.

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Εικόνα 2.15 Η παραλία Σταυρός στο Ακρωτήριο Χανίων. Πηγές: <http://tainiothiki.gr/el/tainies/1050-aleksis-zormpas> <https://amis-kazantzaki.gr/>

Εικόνα 2.16 Ο Walter Lassally. Πηγή: <https://www.nexusmedia.gr/walter-lassally-passed-away/>

Ο λογοτεχνικός τουρισμός επηρεάζεται και ενισχύεται από τον κινηματογράφο, καθώς γνωρίζει τον συγγραφέα και το έργο του σε ένα ευρύτερο κοινό από αυτό της λογοτεχνίας, αναδεικνύει και προβάλλει τόπους, αξιοθέατα, γεγονότα και πρόσωπα και, με αυτόν τον τρόπο, συμβάλλει, συμπληρωματικά, στη δημιουργία ταξιδιωτικών κινήτρων και στη ποιοτική και ποσοτική βελτίωση του τουριστικού προϊόντος.

2.4 Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη: Χαρακτηριστικά και μέλη

Η Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) είναι ένα ανεξάρτητο παγκόσμιο πολιτιστικό σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Ιδρύθηκε το 1988 στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης, με την σύμπραξη της Ελένης Καζαντζάκη, του Γιώργου Ανεμογιάννη (ιδρυτή του Μουσείου ΝΚ στη Μυρτιά), του Γιώργου Στασινάκη, (ιδρυτή και Επίτιμου Προέδρου ΔΕΦΝΚ και Πρεσβευτή Ελληνισμού) και άλλων θαυμαστών του έργου του συγγραφέα.

Εικόνα 2.17 Από τη Συστατική Συνέλευση της 14ης Δεκεμβρίου 1988 (Γενεύη). Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Κύριος σκοπός της ΔΕΦΝΚ είναι η προώθηση ανά τον κόσμο του έργου και της σκέψης του ΝΚ. Σήμερα, η έδρα της ΔΕΦΝΚ, έχει μεταφερθεί από την Γενεύη στο Ηράκλειο Κρήτης, σε ιδιόκτητο γραφείο, όπου φυλάσσεται και το Αρχείο της. Διοικείται από ένα εννεαμελές Παγκόσμιο

Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο εκλέγεται κάθε τρία χρόνια, από την Παγκόσμια Γενική Συνέλευση και είναι οργανωμένη σε Παραρτήματα χωρών. Οι πόροι της προέρχονται από συνδρομές και δωρεές. Τα μέλη και οι συμπαθούντες της είναι πάνω από 9.000 και βρίσκονται σε 131 χώρες και στις πέντε ηπείρους. (βλ. Παράρτημα Γ).

Εκδίδει σε τέσσερις γλώσσες (γαλλικά, ελληνικά, αγγλικά, ισπανικά) την ετήσια επιθεώρηση «Le Regard crétois» - «Η Κρητική Ματιά», σε έντυπη και ψηφιακή μορφή, που περιέχει άρθρα, μελετήματα, ανέκδοτα κείμενα του συγγραφέα, βιβλιοπαρουσιάσεις και κριτικές. Δημοσιεύει επίσης το τετραμηνιαίο ενημερωτικό δελτίο «Synthesis»² σε εννιά γλώσσες (ελληνικά, αγγλικά, αραβικά, γαλλικά, ισπανικά, ιταλικά, κινεζικά, πορτογαλικά και ρωσικά) το οποίο διακινείται ηλεκτρονικά μέσω email στα μέλη και φίλους της ΔΕΦΝΚ.

Εικόνα 2.18 Το εξώφυλλο του «Le Regard crétois», Δεκέμβριος 2024. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

² https://amis-kazantzaki.gr/teuxoi_synthesis/

Εικόνα 2.19 Το Ενημερωτικό Δελτίο «Synthesis», Δεκέμβριος 2024. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Η ΔΕΦΝΚ διαθέτει κεντρική ιστοσελίδα στα ελληνικά³, όπου αναρτώνται «Η Κρητική Ματιά» και το «Synthesis», ενώ έχει παρουσία και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης: Facebook, Instagram, X/Twitter, Youtube.

Το έργο του Γιώργου Στασινάκη και η διεθνής εμβέλεια της ΔΕΦΝΚ

Ο Γιώργος Στασινάκης για να προωθήσει το έργο της ΔΕΦΝΚ, κατάφερε στα 37 χρόνια παγκόσμιας δράσης της ΔΕΦΝΚ (από το 1988 μέχρι και σήμερα) να ταξιδέψει σε 101 χώρες (σε κάποιες ταξίδεψε περισσότερες φορές) καλύπτοντας ο ίδιος τα έξοδα μετακίνησης και διαμονής του. Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας ήταν η δημιουργία ενός παγκόσμιου δικτύου επικοινωνίας μεταξύ των μελών της ΔΕΦΝΚ, που συνεχίζει να αναπτύσσεται. Κύριοι αρωγοί του Γιώργου Στασινάκη σε αυτό το έργο στάθηκαν η ελληνική Ομογένεια, πρεσβείες και προξενία, ελληνικές κοινότητες, πολιτιστικοί σύλλογοι, Γαλλικά Ινστιτούτα κ.ά.

Τα τελευταία χρόνια, η συνεργασία μεταξύ των παραρτημάτων της ΔΕΦΝΚ διευκολύνεται πολύ από το διαδίκτυο. Πολλές από τις εκδηλώσεις της γίνονται όχι μόνο με φυσική παρουσία αλλά και υβριδικά, αποκτώντας έτσι διακρατικό ή και διηπειρωτικό χαρακτήρα. Τοιουτοτρόπως

³ <https://amis-kazantzaki.gr/>

προωθείται η αλληλογνωριμία των μελών και φίλων της ΔΕΦΝΚ ανά τον κόσμο, αναπτύσσονται σχέσεις συνεργασίας, υπάρχει άμεση ενημέρωση και από κοινού μελέτη της σκέψης του ΝΚ.

Συνεργασίες της ΔΕΦΝΚ

Η ΔΕΦΝΚ έχει άριστη συνεργασία με όλους τους φορείς που προωθούν το έργο του ΝΚ, το Μουσείο ΝΚ και το The Nikos Kazantzakis Estate (Νίκη Σταύρου)⁴. Επίσης με το Υπουργείο Πολιτισμού, τη Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού και Δημόσιας Διπλωματίας, την τοπική αυτοδιοίκηση, Προξενία και Πρεσβείες ανά τον κόσμο.

2.5 Διεθνή Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη: Δραστηριότητες.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Καταστατικού της ΔΕΦΝΚ, οι δραστηριότητες της εκτείνονται σε τέσσερις κύριους άξονες:

α) την προώθηση με διάφορους τρόπους (μελέτες, εκδηλώσεις, εκθέσεις, δημοσιεύσεις, συνέδρια, ημερίδες, διαγωνισμοί, κλπ) και μέσω διάφορων επικοινωνιακών μέσων, του έργου και των ιδεών του ΝΚ.

β) τη συλλογή, διάδοση και προβολή των στοιχείων σχετικά με τα γραπτά του και τη διαμονή του σε διάφορες χώρες.

γ) τη δημοσίευση ενός δελτίου “Synthesis”, ενός περιοδικού “Le Regard crétois” /“Η Κρητική ματιά” και κάθε εγγράφου που αφορά τον ΝΚ.

δ) τη γνωστοποίηση και επίσκεψη του “Μουσείου ΝΚ”, του “Ιστορικού Μουσείου Κρήτης” Ηρακλείου και την διοργάνωση επισκέψεων στους τόπους όπου έζησε ο Νίκος Καζαντζάκης.

⁴ <https://www.nikoskazantzakisestate.org/>

2.6 Σύνδεση δραστηριοτήτων ΔΕΦΝΚ με τον τουρισμό.

Η σύνδεση της ΔΕΦΝΚ με τον τουρισμό γίνεται μέσα από τις ακόλουθες δραστηριότητές της:

- 1) Διοργάνωση συνεδρίων, ημερίδων και εκδηλώσεων.
- 2) Συλλογή, διάδοση και προβολή των στοιχείων σχετικά με τα γραπτά και τη διαμονή του ΝΚ σε διάφορες χώρες και οργάνωση επισκέψεων στους τόπους όπου έζησε.
- 3) Γνωστοποίηση και επίσκεψη του “Μουσείου ΝΚ”, του “Ιστορικού Μουσείου Κρήτης”.
- 4) Με τις Πολιτιστικές Διαδρομές Καζαντζάκης-Ζορμπάς.
- 5) Με τις τρέχουσες δραστηριότητες της, δηλαδή:
 - α) την Παγκόσμια Λέσχη Ανάγνωσης Έργων του Νίκου Καζαντζάκη,
 - β) τον Μαραθώνιο Ανάγνωσης της καζαντζακικής *Οδύσειας*,
 - γ) το υβριδικό Café Littéraire (λογοτεχνικό καφενείο) για τον Νίκο Καζαντζάκη, που λειτουργούν ως ένα επιπλέον κίνητρο στους συμμετέχοντες, για να επισκεφθούν τόπους που σχετίζονται με τον ΝΚ.

2.6.1 Διοργάνωση Συνεδρίων από τη ΔΕΦΝΚ και σε συνεργασία με άλλους φορείς - Συνεδριακός Τουρισμός.

Η ΔΕΦΝΚ στα 37 χρόνια δράσης της, έχει οργανώσει πλήθος διεθνών και τοπικών επιστημονικών συνεδρίων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Τα τελευταία χρόνια διεξάγονται και υβριδικά. Αντιπροσωπευτικά αναφέρουμε ότι το 2022-2023 η ΔΕΦΝΚ πραγματοποίησε τρία διεθνή υβριδικά επιστημονικά συνέδρια, με παρουσία συνέδρων από όλον τον κόσμο:

- «Η φύση στο έργο του Νίκου Καζαντζάκη», στη Λάρισα.
- «Ο Νίκος Καζαντζάκης και οι Έλληνες ομότεχνοί του: Αλληλεπιδράσεις, συνάφειες και διαφωνίες», στην Αθήνα.

- «Συναντήσεις και κείμενα του Καζαντζάκη για μη Έλληνες συγγραφείς και καλλιτέχνες», στη Θεσσαλονίκη.

2.6.2 Διοργάνωση Εκδηλώσεων και Μαθητικών Διαγωνισμών.

Η ΔΕΦΝΚ διοργανώνει συχνά πολλές εκδηλώσεις σε διάφορες πόλεις και χώρες ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Πρόσφατα παραδείγματα διεθνών εκδηλώσεων είναι:

- Το 2022-2023 ο Διεθνής Μαθητικός Διαγωνισμός Λογοτεχνίας και Ζωγραφικής σε ελληνόφωνα και ξενόγλωσσα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με συμμετοχή μαθητών από έξι χώρες.
- Το 2023 η Παγκόσμια Επετειακή Συνάντηση των μελών της ΔΕΦΝΚ στο Ηράκλειο Κρήτης, με συμμετοχή μελών από έξι χώρες. Παράλληλα πραγματοποιήθηκαν εκδρομές και επισκέψεις σε σημαντικά σημεία της Κρήτης που αφορούν τον ΝΚ και παρουσιάστηκε η Κρητική Λαϊκή Όπερα του Μάνου Μουντάκη, βασισμένη στην *Οδύσεια* του Νίκου Καζαντζάκη, παρουσία πλήθους ελλήνων και ξένων θεατών.
- Συμμετοχή κατ' έτος στις εκδηλώσεις της Διεθνούς Έκθεσης Βιβλίου Θεσσαλονίκης.
- Το 2024 εκδήλωση στα Ηνωμένα Έθνη, στη Νέα Υόρκη, με θέμα: «Νίκος Καζαντζάκης - Ένας παγκόσμιος ταξιδευτής». Παράλληλα πραγματοποιήθηκαν: παρουσίαση του συγγραφέα σε τρία Ελληνικά Σχολεία, Φιλολογική Εσπερίδα στη Νέα Υόρκη και Έκθεση για τον ΝΚ στο Γενικό Προξενείο της Ελλάδος.

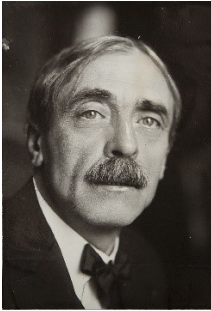
2.6.3 Αδελφοποιήσεις

Η ΔΕΦΝΚ υποστήριξε ενεργά και προβάλλει τις αδελφοποιήσεις που έχει πραγματοποιήσει το «Μουσείο ΝΚ» με ομοειδή Μουσεία (Στασινάκης, 2020, σσ. 211–215).

Τέτοιες αδελφοποιήσεις είναι:

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

- του ΜΝΚ με το Μουσείο του ποιητή Paul Valéry⁵, που ιδιαίτερα θαύμαζε ο ΝΚ, στην πόλη Sète της Νότιας Γαλλίας (το 1997).

Εικόνα 2.20 Ο Paul Valéry και η τελετή αδελφοποίησης στο Sète το 1997. Πηγές: <https://amis-kazantzaki.gr/>
https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Val%C3%A9ry

- του ΜΝΚ με το Σπίτι-Μουσείο του ποιητή Juan Ramón Jiménez⁶ στο Moguer της Ανδαλουσίας, στην Ισπανία, τον οποίο ο ΝΚ είχε συναντήσει και μεταφράσει (το 1997).

Εικόνα 2.21 Ο Juan Ramón Jiménez και η τελετή αδελφοποίησης το 1997. Πηγές: <https://amis-kazantzaki.gr/> https://en.wikipedia.org/wiki/Juan_Ram%C3%B3n_Jim%C3%A9nez

⁵ <https://museepaulvalery-sete.fr/>

⁶ <https://casamuseozenobiajuanramonjimenez.com/>

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Εικόνα 2.22 Το Σπίτι-Μουσείο Zenobia & Juan Ramón Jiménez στο Moguer. Πηγή:

<https://casamuseozenobiajuanramonjimenez.com/visitas-a-la-casa-museo-horario-de-verano-2024/>

- του ΜΝΚ με το Μουσείο του Τσέχου συνθέτη Buhoslav Martinů⁷, που δημιούργησε την όπερα *Τα ελληνικά Πάθη*, βασισμένη στο έργο *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται* στην Polička της Τσεχίας (το 1998).

Εικόνα 2.23 Η τελετή αδελφοποίησης με το Μουσείο Martinů. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

⁷ <https://www.cbmpolicka.cz/en/>

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 2.24 Ο Martinu και το Bohuslav Martinu centre στην Τσεχία. Πηγές:

https://en.wikipedia.org/wiki/Bohuslav_Martin%C5%AF

https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Centrum_Bohuslava_Martin%C5%AF

- του MNK με το Μουσείο του μεγάλου Κινέζου συγγραφέα και ποιητή Lu Xun⁸ στο Shaoxing της Κίνας (το 2012).

Εικόνα 2.25 Ο Lu Xun και η τελετή αδελφοποίησης το 2012 στην Κίνα. Πηγές: <https://amis-kazantzaki.gr/>

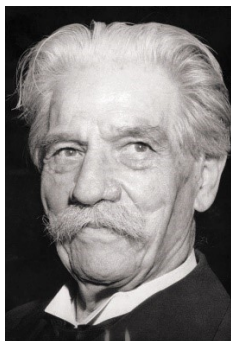
https://en.wikipedia.org/wiki/Lu_Xun

- του MNK με το Σπίτι-Μουσείο του Albert Schweitzer⁹ στο Gunsbach (Αλσατία) της Γαλλίας (το 2013).

⁸ http://sxlxmuseum.com/ENGLISH/Introduction/Lu_Xun_s_Hometown.htm

⁹ <https://www.schweitzer.org/en/home-maison-albert-schweitzer/>

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 2.26 Ο Albert Schweitzer και η τελετή αδελοφοποίησης στο Gunsbach, 2013. Πηγές: <https://amis-kazantzaki.gr/> https://en.wikipedia.org/wiki/Albert_Schweitzer

- του MNK με το Ίδρυμα Σαίξπηρ¹⁰, το 2017, στο Στράτφορντ-Απόν-Έιβον της Αγγλίας (Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη, χ.χ.-β).

Επίσης, έχουν γίνει και οι παρακάτω αδελοφοποιήσεις:

- Με το χωριό **Καντενέ (Cadenet)** της Νότιας Γαλλίας. Στο Cadenet υπάρχει μια πάροδος με το όνομα του ΝΚ και στην Μυρτιά αντίστοιχα υπάρχει δρόμος με το όνομα KANTENE ως ενθύμηση αυτής της αδελοφοποίησης.

Εικόνα 2.27 Καντενέ, Γαλλία. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

¹⁰ <https://www.shakespeare.org.uk>

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 2.28 Μυρτιά Ηρακλείου. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

- της ΔΕΦΝΚ με το Διεθνές Ίδρυμα Μπόρχες, στην Αργεντινή (το 2018).

Εικόνα 2.29 Ο Jorge Luis Borges και η τελετή αδελφοποίησης στην Αργεντινή. Πηγές: <https://amis-kazantzaki.gr/> https://en.wikipedia.org/wiki/Jorge_Luis_Borges

2.6.4 Εντοίχιση Αναμνηστικών Πλακών σε μέρη όπου έζησε ο ΝΚ

Ένας από τους σκοπούς της ΔΕΦΝΚ είναι η επίσκεψη και η προβολή τόπων, στους οποίους έζησε ή πέρασε ο ΝΚ. Η ΔΕΦΝΚ επιδιώκει την τοποθέτηση αναμνηστικών πλακών, μαζί και με άλλους φορείς σε αυτά τα μέρη, ώστε να πληροφορούνται οι επισκέπτες τους τη σημαντικότητα του σημείου αλλά και για να δημιουργείται το κίνητρο της μετάβασης εκεί. Μέρη ανά τον κόσμο που έχουν τοποθετηθεί τέτοιες αναμνηστικές πλάκες είναι:

Νάξος

Το 2004, τοποθετήθηκε αναμνηστική πλάκα στο κτίριο της Ρωμαιοκαθολικής Γαλλικής Εμπορικής Σχολής του Τιμίου Σταυρού στο Κάστρο της Νάξου, όπου υπάρχει και ομώνυμη οδός ΝΚ (Στασινάκης, 2020, σ. 191).

Εικόνα 2.30 Νάξος, 2004. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Στο χωριό Εγγαρές, όπου ο ΝΚ διέμενε με την οικογένειά του, υπάρχει ενημερωτική πλάκα που τοποθετήθηκε από τους ανθρώπους της Νάξου.

Εικόνα 2.31 Εγγαρές Νάξου και η αναμνηστική πλάκα στο μέρος που ήταν το σπίτι. Πηγές:
<https://www.facebook.com/share/g/1Lc2ovHb8t/?mibextid=wwXIfr> <https://wetravel.gr/engares-i-koilada-metous-baxedes-tis-naxou/>

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Αίγινα

Το 2004, έγινε εντοιχισμός αναμνηστικής πλάκας στο σπίτι όπου κατοίκησαν από το 1937 ο ΝΚ και η Ελένη. Βρίσκεται επί της λεωφόρου Νίκου Καζαντζάκη, 2 km από το λιμάνι της Αίγινας.

Εικόνα 2.32 Αίγινα, 2004. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

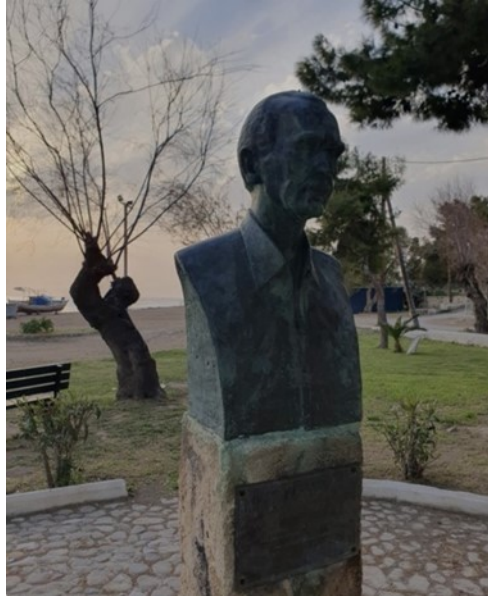

Εικόνα 2.33 Το σπίτι του Νίκου Καζαντζάκη στην Αίγινα. Πηγή:

<https://weloveaegina.com/el/aigina/%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%80%CE%AF%CF%84%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B1%CE%B6%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B6%CE%AC%CE%BA%CE%B7/>

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Στην Αίγινα, υπάρχει επίσης προτομή του ΝΚ στην παραλία της Αύρας, κοντά στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αίγινας και τον Ναό του Απόλλωνα.

Εικόνα 2.34 Αίγινα, προτομή ΝΚ. Πηγή:

[https://weloveaegina.com/el/aigina/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%A
E-%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%85-
%CE%BA%CE%B1%CE%B6%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B6%CE%AC%CE%BA%CE%B7-
%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B7-%CF%84%CE%B7/](https://weloveaegina.com/el/aigina/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%A
E-%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%85-
%CE%BA%CE%B1%CE%B6%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B6%CE%AC%CE%BA%CE%B7-
%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B7-%CF%84%CE%B7/)

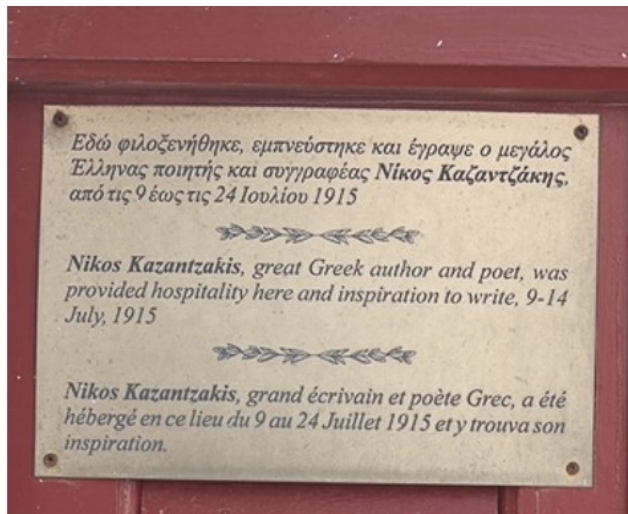
Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 2.35 Ο ΝΚ στον Ναό της Αφαίας στην Αίγινα, 1928. Πηγή: <https://www.iefimerida.gr/news/349906/i-aigina-tov-kazantzaki-kallitexnes-empneontai-apo-katafygio-tov-eikones>

Σίφνος

Στη Μονή Παναγίας του Βουνού, όπου σε ένα από τα κελιά του μοναστηριού φιλοξενήθηκε ο ΝΚ, έχει τοποθετηθεί τρίγλωσση αναμνηστική πλάκα (Στασινάκης, 2020, σ. 192-193).

Εικόνα 2.36 Το κελί όπου έμενε ο ΝΚ και η αναμνηστική πλάκα, Σίφνος. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Γαλλία - Παρίσι

Το 2007 στο Παρίσι τοποθετήθηκε πλάκα στο κτίριο όπου ήταν το διαμέρισμα που έμενε ο ΝΚ ως φοιτητής. Σήμερα το κτίριο αυτό λειτουργεί ως ξενοδοχείο. Βρίσκεται στην οδό Rue Sommerard 13 (Δημάκης, 1979, σ. 63).

Εικόνα 2.37 Αναμνηστική πλάκα στο Παρίσι, 2007. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Γαλλία - Αντίμπ

Αναμνηστική πλάκα υπάρχει κοντά στο σπίτι του ΝΚ.

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 2.38 Κατοικία ΝΚ στην Αντίμπ 1954-1957. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Επίσης δόθηκε το όνομα του στη πλατεία Bas-Castelet που βρίσκεται σε μικρή απόσταση.

Εικόνα 2.39 Αντίμπ, 1989. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Ελβετία - Καντεμάριο (Λουγκάνο)

Αναμνηστική πλάκα στο Καντεμάριο, στο εκεί θεραπευτήριο που είχε διαμείνει ο ΝΚ το 1955.
Το κτίριο σήμερα λειτουργεί ως ξενοδοχείο. Εκεί ξεκίνησε την «Αναφορά στον Γκρέκο».

Εικόνα 2.40 Καντεμάριο, 2015. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Ελβετία - Γκάντρια

Κεραμική πλάκα στην πρόσοψη του ξενοδοχείου στην Γκάντρια, όπου είχε διαμείνει ο ΝΚ το 1918.

Εικόνα 2.41 Γκάντρια, 2015. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Ελβετία - Ζυρίχη

Αναμνηστική πλάκα στην πρόσοψη του κτιρίου όπου στεγαζόταν τότε το ελληνικό προξενείο, για την εκεί διαμονή του ΝΚ από το 1917-1919. Το Προξενείο βρισκόταν τότε στην οδό Freigutstrasse 14 (Αγάθος, 2013, σ. 42).

Εικόνα 2.42 Ζυρίχη, 2015. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Γερμανία - Βερολίνο

Το 1983, με παρουσία της Ελένης Καζαντζάκη και της τότε Υπουργού Πολιτισμού Μελίνας Μερκούρη, τοποθετήθηκε πλάκα στο κτίριο όπου ήταν το διαμέρισμα όπου έμενε ο ΝΚ στο Βερολίνο από το 1920-1923, στην οδό Unter den Eichen 63¹¹ (Αλεξίου, σ. 76)

¹¹ [https://de.m.wikipedia.org/wiki/Datei:Gedenktafel_Unter_den_Eichen_63_\(Lichf\)_Nikos_Kazantzakis.JPG](https://de.m.wikipedia.org/wiki/Datei:Gedenktafel_Unter_den_Eichen_63_(Lichf)_Nikos_Kazantzakis.JPG)

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Εικόνα 2.43 Βερολίνο, 1983. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Αυστρία - Βιέννη

Με πρωτοβουλία της ΑΧΕΠΑ Βιέννης, το 2023, τοποθετήθηκε πλάκα στην είσοδο του οικήματος στην Alserstrasse 26, όπου έζησε για κάποιο χρονικό διάστημα το 1922 (Αγάθος, 2013, σ. 61).

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 2.44 Βιέννη, 2023. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Σλοβενία - Rogaška Slatina και Bohinj

Είχαν τοποθετηθεί από την Ελληνική Πρεσβεία αναμνηστικές πλάκες στο Hotel Slovenija στη Rogaška Slatina και στο Hotel Zlatorog στο Bohinj, για τη διαμονή του ζεύγους Καζαντζάκη το 1956 (Πρεβελάκης, 1984, σ. 708). Δυστυχώς τα ξενοδοχεία αυτά δεν λειτουργούν πλέον.

Τσεχία - Boží Dar

Το 1995 τοποθετήθηκε ένα γλυπτό προς τιμήν του ΝΚ για την διαμονή του εκεί, έργο του Νίκου Αρμουτίδη.

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 2.45 Boží Dar, μνημείο ΝΚ. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Το σπίτι όπου έμενε ο ΝΚ στην περιοχή Myslívny του Boží Dar (Πρεβελάκης, 1984, σ. 132), έχει δυστυχώς κατεδαφιστεί.

Εικόνα 2.46 Το σπίτι του ΝΚ στο Boží Dar (αριστερά ο Παντελής Πρεβελάκης, δεξιά ο Λευτέρης Αλεξίου).

Πηγές: <https://amis-kazantzaki.gr/> <https://www.kazantzaki.gr/gr>

Σήμερα, στην επίσημη ιστοσελίδα του Boží Dar στην ενότητα “*Famous People in Boží Dar*” υπάρχει αναφορά για την διαμονή του ΝΚ εκεί. Επίσης, στον τουριστικό χάρτη της περιοχής αναφέρεται και το γλυπτό που αναφέρεται παραπάνω.

Εικόνα 2.47 Τουριστικός χάρτης Boží Dar. Πηγή: https://www.bozidar.cz/images/mapy/plan_mesta_2014.jpg

Στο Μουσείο του Βοζί Dar¹² υπάρχει προθήκη αφιερωμένη στον ΝΚ.

¹² <https://www.bozidar.cz/en/attractions/museums/museum-bozi-dar.html>

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 2.48 Μουσείο του Boží Dar. Πηγή: <https://www.bozidar.cz/en/attractions/museums/museum-bozi-dar.html>

Εικόνα 2.49 Προθήκες ΝΚ στο Μουσείο Boží Dar. Πηγή:
<https://www.bozidar.cz/en/attractions/museums/museum-bozi-dar.html>

2.6.5 Διοργάνωση Εκδρομών

Η ΔΕΦΝΚ φροντίζει να διοργανώνονται εκδρομές των μελών και φίλων της, με σκοπό την πληρέστερη γνωριμία τους με τη ζωή του ΝΚ. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

- Την εκδρομή από το Παράρτημα Γαλλίας της ΔΕΦΝΚ, το 2014, *Sur les pas de Kazantzaki* (Στα βήματα του Καζαντζάκη). Περιλάμβανε εκδρομές στην Κρήτη, σε μέρη που σχετίζονται με τον ΝΚ και το έργο του, επίσκεψη και ομιλίες στο «Μουσείο ΝΚ» και άλλες δραστηριότητες.
- Το 2023, στο πλαίσιο Διεθνούς Συνεδρίου που διοργάνωσε η ΔΕΦΝΚ στη Θεσσαλονίκη, οργανώθηκε μονοήμερη εκδρομή στα Σκόπια, όπου πραγματοποιήθηκε εκδήλωση στο Πανεπιστήμιο των Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου και ακολούθησε επίσκεψη στον τάφο του Γιώργη Ζορμπά, που ενέπνευσε στον Καζαντζάκη τον μυθιστορηματικό ήρωα Αλέξη Ζορμπά.

Εικόνα 2.50 Επίσκεψη στον τάφο του Γιώργη Ζορμπά, Σκόπια 2023. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

2.6.6 Η γνωστοποίηση και επίσκεψη του “Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη”

Το Μουσείο ΝΚ¹³, βρίσκεται στο πατρογονικό χωριό του ΝΚ, τους Βαρβάρους, σημερινή Μυρτιά. Ιδρύθηκε από τον Γιώργο Ανεμογιάννη, εγκαινιάστηκε το 1983 και στεγάζεται στο

¹³ <https://www.kazantzaki.gr/gr>

πατρικό σπίτι της οικογένειας Ανεμογιάννη, που είχε συγγένεια με τον πατέρα του συγγραφέα. Η μόνιμη έκθεση του κεντρικού κτιρίου είναι ανεπτυγμένη σε θεματικές ενότητες γύρω από την ζωή και το έργο του ΝΚ και σήμερα είναι πλήρως εναρμονισμένο με την σύγχρονη ψηφιακή εποχή. Προσφέρει επίσης σημαντικά εκπαιδευτικά προγράμματα.

Ο περιβάλλον χώρος του μουσείου κοσμείται από σπουδαία γλυπτά, εμπνευσμένα από τον ΝΚ. Επίσης, σε διάφορα σημεία του χωριού ο επισκέπτης συναντά γκράφιτι με αποφθέγματα του μεγάλου συγγραφέα και ονόματα οδών εμπνευσμένα από τον ΝΚ. Υπάρχουν επίσης πολλά σημεία που διασώζουν τις μνήμες από τα φεστιβάλ λόγου και τέχνης «Ταξιδεύοντας ...» που είχαν πραγματοποιηθεί τα προηγούμενα χρόνια, εμπνευσμένα από τα ταξιδιωτικά έργα του ΝΚ: 2016 (Ισπανία), 2017 (Αγγλία), 2018 (Ρωσία), 2019 (Κίνα).

Η επίσκεψη στο Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη αποζημιώνει πολλαπλά τον επισκέπτη και είναι βασική προτροπή και σκοπός της ΔΕΝΦΚ. Είναι η αναπλήρωση του σπιτιού του ΝΚ που κάποτε βρίσκονταν στο Ηράκλειο αλλά ο χρόνος και τα ιστορικά γεγονότα το έκαναν να μην υπάρχει.

Εικόνα 2.51 Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη, Μυρτιά Ηρακλείου. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr>

2.6.7 Η γνωστοποίηση και επίσκεψη του “Ιστορικού Μουσείου Κρήτης”

Στο Ιστορικό Μουσείο Κρήτης (IMK)¹⁴ φιλοξενείται η Συλλογή ΝΚ που περιλαμβάνει το γραφείο του από το σπίτι του στην Αντίμπ, τη βιβλιοθήκη, τα αυθεντικά έπιπλα και τα προσωπικά του αντικείμενα, χειρόγραφα των έργων του και αρκετές από τις πρώτες εκδόσεις των βιβλίων του σε πολλές γλώσσες. Η Συλλογή δωρήθηκε με επιθυμία του ίδιου του συγγραφέα, λίγους μήνες πριν το θάνατο του. Επίσης προβάλλεται ψηφιακά πλούσιο αρχειακό υλικό για τον ΝΚ και αποσπάσματα από ταινίες που βασίστηκαν στα μυθιστορήματά του.

Η ΔΕΦΝΚ προτρέπει την επίσκεψη στο IMK, καθώς συμπληρώνει καίρια την εμπειρία της γνωριμίας με τον ΝΚ.

Εικόνα 2.52 Ιστορικό Μουσείο Κρήτης, Ηράκλειο. Πηγή: <https://www.historical-museum.gr/>

2.6.8 Πολιτιστικές Διαδρομές Καζαντζάκης – Ζορμπάς

Οι «Πολιτιστικές Διαδρομές Καζαντζάκης – Ζορμπάς» ιδρύθηκαν από τη ΔΕΦΝΚ το 1998. Έναυσμα δημιουργίας αυτού του δικτύου τόπων ήταν, όπως αναφέρει ο ιδρυτής τους Γιώργος Στασινάκης, το ότι: «Σε όλες σχεδόν τις εκδηλώσεις της ΔΕΦΝΚ, πολλοί θαυμαστές του μεγάλου Κρητικού είχαν την απορία, εάν ο Ζορμπάς υπήρξε επαρκές πρόσωπο, πού γνωρίστηκε με τον Νίκο

¹⁴ <https://www.historical-museum.gr/>

Καζαντζάκη, πού άνοιξαν το λιγνιτωρυχείο, τότε πήγαν στον Καύκασο για τον επαναπατρισμό των Ελλήνων και γενικά ποιά ακριβώς ήταν η πραγματική φιλία ενός διανοούμενου και ενός ανθρώπου του λαού» (Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη, 2022)

Μέσα από έρευνα, η ΔΕΦΝΚ παρουσίασε ένα δίκτυο τόπων που συνδέονται με γεγονότα που αφορούν τον ΝΚ και τον Ζορμπά, είτε από κοινού, είτε ανεξάρτητα (Στασινάκης, 2017).

Έτσι, στο δίκτυο έχουν συμπεριληφθεί τα ακόλουθα μέρη:

Κρήτη

- Ηράκλειο Κρήτης, γενέτειρα του ΝΚ και τόπος ταφής του (βλ. 2.2.1).
- Σταυρός Ακρωτηρίου και Κόκκινο Χωριό Χανίων: τόποι γυρισμάτων της ταινίας «Ζορμπάς ο Έλληνας» του Μιχάλη Κακογιάννη (βλ. 2.3.2).

Μακεδονία

- Καταφύγι Κοζάνης όπου γεννήθηκε ο Γιώργης Ζορμπάς το 1865 (Στασινάκης, 2017, σ. 17). Ο δήμος Βελβεντού στον οποίο υπάγεται, προωθεί τη δημιουργία εκθετηρίου κειμηλίων της οικογένειας του Ζορμπά, στην εκεί διατηρητέα κατοικία της οικογένειας (Παπαδόπουλος, χ.χ.).

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Εικόνα 2.53 Καταφύγι Κοζάνης. Πηγή: <https://www.greecetravelmagazine.com/politistikos-toyrismos/articles/14/katafygi-pieriwn-to-xwrio-toy-aleksh-zormpa>

Εικόνα 2.54 Το ανακαινισμένο σπίτι που γεννήθηκε ο Γιώργης Ζορμπάς. Πηγή: <https://www.greecetravelmagazine.com/politistikos-toyrismos/articles/14/katafygi-pieriwn-to-xwrio-toy-aleksh-zormpa>

- Η οικογένεια του Ζορμπά έχει ρίζες και στον Κολινδρό Πιερίας και ο Ζορμπάς έζησε αρκετά χρόνια εκεί (Olympio Bima, 2025). Το Λαογραφικό Μουσείο Κολινδρού φέρει το όνομά του.

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 2.55 Μακεδονικό Λαογραφικό Μουσείο Κολινδρού «Αλέξης Ζορμπάς». Πηγή:
<https://olympiobima.gr/kolindros-ekdilos-i-me-thema-i-zoi-kai-i-politeia-tou-alithinou-zorba/>

- Παλαιοχώρι Χαλκιδικής¹⁵, όπου ο Ζορμπάς έζησε πολλά χρόνια με την οικογένεια του. Το διώροφο σπίτι που έμεναν στέκεται μέχρι τις μέρες μας και υπάρχει στόχος να μετατραπεί σε μουσείο, σύμφωνα με τον Δήμο Αριστοτέλη (ERT News, 2023). Ο Δήμος έχει δημιουργήσει δύο διαδρομές του Ζορμπά, μια περιπατητική, το «Μονοπάτι του Αλέξη Ζορμπά» και μια ποδηλατική.

¹⁵ <https://dimosaristoteli.gr/dim-enothta/palaiochori/>

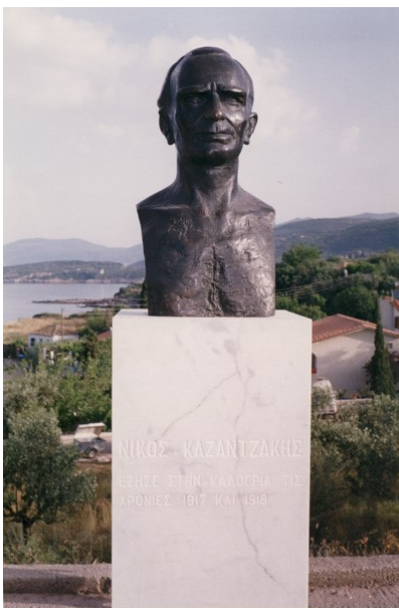
Εικόνα 2.56 Το σπίτι Ζορμπά στο Παλαιοχώρι (αριστερά). Δεξιά, το μονοπάτι Αλέξη Ζορμπά. Πηγές:
<https://www.greecetravelmagazine.com/politistikos-toyrismos/articles/14/katafygi-pieriwn-to-xwrio-toy-aleksh-zormpa> <https://www.sithonia-trails.gr/l/16-10-2022-monopati-toy-alexi-zormpa-sto-paliochori/>

- Το Άγιον Όρος, όπου ο ΝΚ το 1914 -15 γνώρισε τον Ζορμπά (βλ. 2.2.1).
- Τα Μαδεμοχώρια Χαλκιδικής, Στρατονίκη και Πραβίτα, όπου ο Ζορμπάς δούλεψε στα μεταλλεία (1887).

Πελοπόννησος

- Στούπα Μάνης, όπου έγινε η εκμετάλλευση λιγνιτωρυχείου το 1917-18 (βλ. 2.2.1). Σήμερα στην Στούπα υπάρχει, κοντά στην παραλία της Καλογριάς, η προτομή του ΝΚ και τοιχογραφία του ΝΚ και του Ζορμπά. Άλλα σημεία εκεί είναι το σπίτι του ΝΚ δίπλα στην πηγή του Πρίγκηπα και το πετρόκτιστο κτίριο των γραφείων του λιγνιτωρυχείου στην Πραστοβά (Στασινάκης, 2017, σ. 25). Στην Στούπα έγιναν και τα γυρίσματα της ταινίας «Ζορμπάς, Βίος και πολιτεία του αληθινού Γιώργη Ζορμπά», του Μπάμπη Τσόκα, το 2019 (βλ. 2.3.2).

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Εικόνα 2.57 Προτομή ΝΚ στη Στούπα. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Εικόνα 2.58 Τοιχογραφία στην Καλογριά, ΝΚ και Ζορμπάς. Πηγή:
<https://kalamatajournal.gr/bouquet/ekdiloseis/item/13923-anaskopisi-enos-yperoxou-triimerou-gia-ton-kazantzaki-kai-ton-zormpa>

Εικόνα 2.59 Το κτήριο των γραφείων του ορυχείου τότε και σήμερα. Πηγές:
<https://www.gargalianoionline.gr/%CE%B4%CE%B5%CE%AF%CF%84%CE%B5-%CF%80%CF%89%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B5%CF%84%CF%81%CF%8C%CF%87%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%80%CE%AF%CF%84%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BD-%CE%BA%CE%B1/>
<https://www.iefimerida.gr/news/431392/oneiremeno-petrohtisto-spiti-toy-nikoy-kazantzaki-sti-mani-edo-egrapse-ton-alexi-zormpa>

Βόρεια Μακεδονία (Σκόπια)

- Σκόπια, τόπος μετέπειτα διαμονής του Ζορμπά (από το 1926), θανάτου και ταφής του (1941). Στο νεκροταφείο «Μπούτελ» των Σκοπίων βρίσκεται ο τάφος του Γιώργη Ζορμπά. Τον τάφο του Ζορμπά ανακάλυψε το 1997 ο Μίκης Θεοδωράκης (Στασινάκης, 2017, σ. 37).

Μέλη της ΔΕΦΝΚ διοργανώνουν συχνά επισκέψεις στον τάφο του Ζορμπά όπως έγινε πρόσφατα το 2023.

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Εικόνα 2.60 Ο Μίκης Θεοδωράκης στον τάφο του Ζορμπά, 1997. Πηγή: <https://mikisguide.gr/o-mikis-theodorakis-sta-skopia-me-to-zorba/>

Εικόνα 2.61 Ο Γιώργος Στασινάκης στα Σκόπια, 2004. Πηγή: <https://amis-kazantzaki.gr/>

Αίγινα

Εκεί έγινε η συγγραφή του μυθιστορήματος «Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά», 1941-1943 (βλ. 2.2.1).

Καύκασος

Είναι ο τόπος της κοινής αποστολής του ΝΚ και του Ζορμπά για τον επαναπατρισμό Ελλήνων και την εγκατάστασή τους σε Μακεδονία και Θράκη, το 1919 (βλ. 2.1).

Σερβία

Ο Ζορμπάς από το 1920-1926 εγκαταστάθηκε στη Σερβία, όπου είχε αγοράσει ένα ορυχείο στη Νις.

Από το 1998 μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί πολλές εκδηλώσεις, επισκέψεις, προβολές ταινιών κ.ά. σε κάποια από τα προαναφερθέντα μέρη, με σκοπό την προβολή αυτής της πολιτιστικής διαδρομής.

2.6.9 Γνωστοποίηση σημείων όπου υπάρχουν προτομές – γλυπτά για τον ΝΚ και άλλα σημεία που αναφέρονται στον ΝΚ

Πολλές πόλεις της Ελλάδας τιμούν το όνομα του ΝΚ με διάφορους τρόπους, όπως ονοματοδοσίες δρόμων, προτομές, έργα τέχνης. Στην παρούσα ενότητα θα αναφερθούμε σε κάποια σημεία που προβάλλουν τον ΝΚ εντός Ελλάδας.

Ηράκλειο

Τάφος του Νίκου Καζαντζάκη - Προμαχώνας Μαρτινέγκο

Το κυριότερο σημείο αναφοράς για τον ΝΚ στο Ηράκλειο, είναι ο τάφος του στον προμαχώνα Μαρτινέγκο. Δίπλα του βρίσκεται και ο τάφος της δεύτερης συζύγου του Ελένης Καζαντζάκη.

Η ΔΕΦΝΚ κάθε χρόνο στις 26 Οκτωβρίου, επέτειο θανάτου του ΝΚ, μαζί με το ΜΝΚ και παρουσία των επίσημων φορέων της πόλης, διοργανώνει τρισάγιο στην μνήμη του πηγαίνοντας

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

στον τάφο του φρούτα, ακολουθώντας την σχετική επιθυμία του συγγραφέα, σε γράμμα που είχε στείλει στην Ελένη Καζαντζάκη.

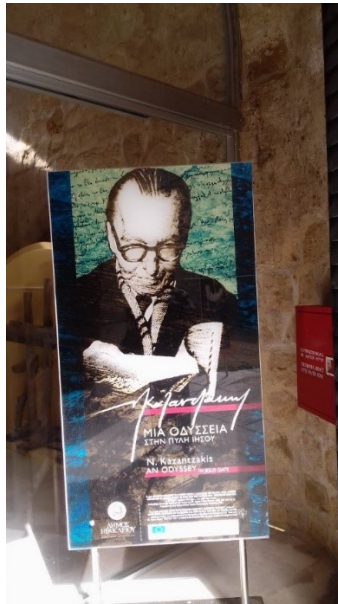

Εικόνα 2.62 Ο τάφος του ΝΚ στο Ηράκλειο Κρήτης. Πηγή: <https://www.enikos.gr/society/tafos-kazantzaki-apokatastathike-o-spasmenos-stavros-meta-ton-vandalismo/2007437/>

Η μόνιμη έκθεση "Μια Οδύσσεια"

Σε κοντινή απόσταση από τον Προμαχώνα Μαρτινέγκο, βρίσκεται η μόνιμη έκθεση για τον Νίκο Καζαντζάκη με τίτλο "Μια Οδύσσεια" που βρίσκεται στο χώρο της πύλης Ιησού και αποτελεί μια πρώτη «ανάγνωση» στη ζωή του Ν. Καζαντζάκη.

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Εικόνα 2.63 "Μια Οδύσσεια", Πύλη Ιησού, Ηράκλειο. Πηγή:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1828077770576525&set=a.1828076327243336.1073742008.108057459245240>

Η οδός Καζαντζάκη στο Ηράκλειο

Στη σημερινή οδό Καζαντζάκη (οδός Σελίνου τότε) βρισκόταν το σπίτι που γεννήθηκε ο ΝΚ. Το 1955, ο τότε δήμαρχος Ηρακλείου Γιώργος Γεωργιάδης τοποθέτησε αναμνηστική πλάκα με την ένδειξη «ΕΔΩ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ ΤΟ 1881 Ο ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ». (Αργότερα αποδείχθηκε ως πραγματικός χρόνος γέννησης το 1883). Το σπίτι του Καζαντζάκη υπέστη σοβαρές ζημιές από τους γερμανικούς βομβαρδισμούς και δυστυχώς η επιθυμία του ΝΚ να μετατραπεί σε μουσείο, δεν κατέσται δυνατή (Εφημερίδα Πατρίς, 2011).

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Εικόνα 2.64 Ηράκλειο, 1955. Πηγή: <https://archive.is/qOGa2>

Εικόνα 2.65 Το σπίτι του ΝΚ πριν την κατεδάφιση του. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr/travelling-with-the-mind--10-things-you-didnt-know-about-nikos-kazantzakis>

Έργα τέχνης για τον Νίκο Καζαντζάκη στο Ηράκλειο:

Στην πλατεία Καζαντζάκη

Η προτομή του ΝΚ στην πλατεία Καζαντζάκη (δίπλα στην πλατεία Ελευθερίας και απέναντι από το άγαλμα του Ελευθέριου Βενιζέλου) στο κέντρο του Ηρακλείου, η οποία στήθηκε το 1958 από την Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελετών.

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Εικόνα 2.66 Προτομή ΝΚ στην πλατεία Καζαντζάκη. Πηγή: Προσωπικό αρχείο συγγραφέα.

Στο αεροδρόμιο Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης»:

Από το 2018 βρίσκεται εντός της αίθουσας αναχωρήσεων του αεροδρομίου, η προτομή του ΝΚ.

Εικόνα 2.67 Η προτομή του ΝΚ στο αεροδρόμιο Ηρακλείου. Πηγή: <https://www.candiadoc.gr/2018/06/13/i-protomi-tou-nikou-kazantzaki-sto-aerodromio-irakliou-foto/>

Στο πάρκο Γεωργιάδη:

Στην αναθηματική στήλη που βρίσκεται στην είσοδο του πάρκου Γεωργιάδη για τον Νικηφόρο Φωκά, αναγράφεται ένα απόσπασμα από το ομώνυμο θεατρικό έργο του Νίκου Καζαντζάκη.

Εικόνα 2.68 Αναθηματική στήλη, είσοδος πάρκου Γεωργιάδη Ηράκλειο. Πηγή:

<http://www.heraklionsculptures.gr/%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CF%86%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%86%CF%89%CE%BA%CE%AC%CF%82-2/>

Δίπλα στον σταθμό υπεραστικών λεωφορείων.

Δίπλα στο σταθμό των υπεραστικών λεωφορείων, βρίσκεται το γλυπτό που αναπαριστά τους τρεις σπουδαίους διαχρονικούς εκπροσώπους της Κρητικής Τέχνης, τον ΝΚ, τον Δομήνικο Θεοτοκόπουλο και τον Βιντσέντζο Κορνάρο.

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

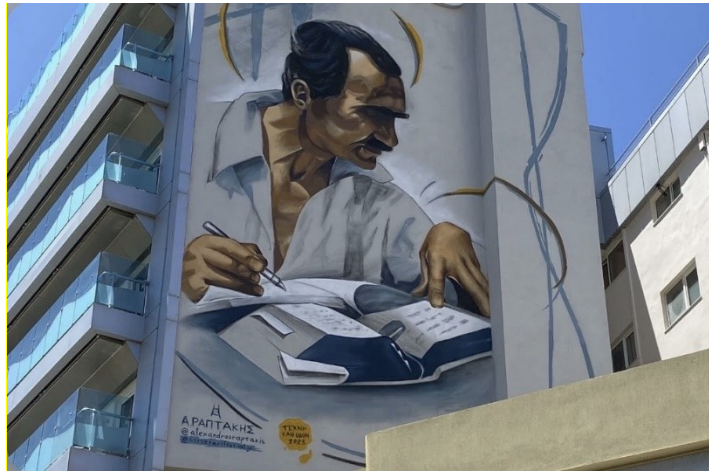

Εικόνα 2.69 Γλυπτό «Διαχρονική συνάντηση, Θεοτοκόπουλου, Καζαντζάκη, Κορνάρου». Πηγή:
<http://www.heraklionsculptures.gr/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%B8%CE%B5%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BA%CF%8C%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%85/>

Τοιχογραφία σε κεντρικό σημείο δίπλα στην Πλατεία Ελευθερίας:

Η τοιχογραφία στον τοίχο του ξενοδοχείου «Αστόρια» στο κέντρο της πόλης.

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Εικόνα 2.70 Τοιχογραφία στο κέντρο του Ηρακλείου. Πηγή: <https://www.larissanet.gr/2023/08/26/stin-kriti-me-ti-diethni-etaireia-filon-nikou-kazantzaki/>

Ναοί που σχετίζονται με τον ΝΚ:

- Ο Ιερός Κοιμητηριακός Ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο Ηράκλειο, όπου τελέστηκε ο γάμος του με την πρώτη του σύζυγο Γαλάτεια. Στο κοιμητήριο αυτό βρίσκεται ο οικογενειακός τάφος των αδελφών του ΝΚ και μελών της οικογένειάς τους και ο τάφος του Γιώργου Ανεμογιάννη, ιδρυτή του ΜΝΚ.

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 2.71 Ο Κοιμητηριακός Ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο Ηράκλειο. Πηγή: <https://www.agioskonstantinosirakleiou.gr/gr/ieros-naos-gallery>

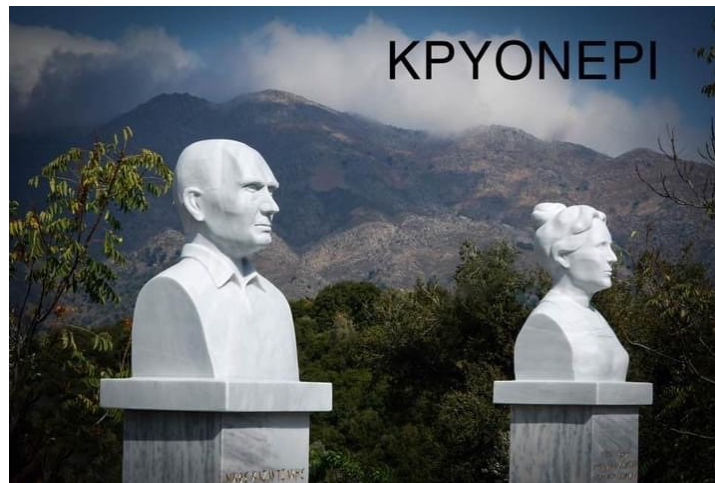
- Ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Μηνά, ο προστάτης του Μεγάλου Κάστρου, που ο ΝΚ αναφέρεται σε αυτόν και στην Αναφορά στον Γκρέκο και στον Καπετάν Μιχάλη.

Εικόνα 2.72 Ο Μητροπολιτικός Ναός του Αγίου Μηνά. Πηγή: <https://ipy.gr/2018/09/30/the-old-church-of-agios-minas-in-heraklion/>

Κρυονέρι Μυλοποτάμου

Είναι το χωριό καταγωγής της μητέρας του, το σημερινό Κρυονέρι Μυλοποτάμου Ρεθύμνου (μέχρι το 1955 Ασυρώτοι). Το 2019 έγιναν τα εγκαίνια των προτομών του ΝΚ και της μητέρας του. Στην αίθουσα του Πολιτιστικού Συλλόγου Κρυονερίου «ΟΙ ΑΣΣΥΡΩΤΟΙ» υπάρχουν φωτογραφίες από την τελετή αποκαλυπτηρίων των προτομών.

Εικόνα 2.73 Οι προτομές στο Κρυονέρι με φόντο τα Ταλαία όρη. Πηγή:

<https://www.facebook.com/groups/175810586782>

Δήμος Περιστερίου Αττικής

Το 2010 ο Δήμος Περιστερίου αποκάλυψε την προτομή του ΝΚ στη νέα πλατεία, επί της λεωφόρου Παν. Τσαλδάρη και Αιμ. Βεάκη, στο κέντρο της πόλης.

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Εικόνα 2.74 Προτομή του ΝΚ στο Περιστέρι Αττικής. Πηγή: <https://www.peristeri.gr/2337/sp-329061695/>

3. Ερευνητικοί στόχοι και μεθοδολογία της έρευνας

Μέσα από τα προηγούμενα κεφάλαια, έγινε η παρουσίαση του λογοτεχνικού τουρισμού και των χαρακτηριστικών του, έγινε η παρουσίαση της ζωής και του έργου του ΝΚ και δόθηκαν όλες εκείνες οι πληροφορίες οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν το περιεχόμενο ενός λογοτεχνικού ταξιδιού στα βήματα του Νίκου Καζαντζάκη. Επίσης, έγινε η παρουσίαση του έργου της ΔΕΦΝΚ, ως μελέτη περίπτωσης στην παρούσα εργασία και παρουσιάστηκε ο ρόλος της όπου μαζί και με άλλους φορείς υποστηρίζουν και προωθούν το έργο του μεγάλου συγγραφέα.

3.1 Ερευνητικοί στόχοι

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα παρουσιαστούν οι ερευνητικοί στόχοι που τέθηκαν τόσο για την ποσοτική όσο και την ποιοτική μέθοδο που επιλέχθηκαν. Οι στόχοι αυτοί αποτέλεσαν τη βάση για την ανάπτυξη του ερωτηματολογίου της ποσοτικής έρευνας καθώς και του οδηγού συνέντευξης της ποιοτικής έρευνας και επικεντρώθηκαν στα εξής ερωτήματα:

- Ποια είναι η υφιστάμενη κατάσταση γύρω από τον λογοτεχνικό τουρισμό στην Ελλάδα και ποια παγκοσμίως;
- Να διερευνηθεί αν υπάρχει η δυνατότητα, η Ελλάδα να αναχθεί ως πόλος έλξης του λογοτεχνικού τουρισμού.
- Ποια είναι τα χαρακτηριστικά που διακρίνει τον συγκεκριμένο τύπο ταξιδιού και αν μπορεί να συνδυαστεί με άλλες μορφές ειδικού τουρισμού;
- Ποιοι είναι οι λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού και ποια τα χαρακτηριστικά του λογοτεχνικού τουρίστα;
- Ποια σημεία θεωρούνται σημαντικά γύρω από το έργο του ΝΚ τα οποία μπορούν να εμπνεύσουν την πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού;
- Ποιες είναι οι κοινωνικές και οικονομικές επιδράσεις αυτής της μορφής τουρισμού;

- Να εξεταστούν οι τρόποι/τα μέσα προβολής, ενημέρωσης και προώθησης του λογοτεχνικού τουρισμού στα βήματα του ΝΚ (MME, Social Media,...).
- Πως οι δράσεις ενός πολιτιστικού σωματείου μπορούν να προωθήσουν τον λογοτεχνικό τουρισμό;
- Ποιος είναι ο ρόλος της ομογένειας στο εξωτερικό (και άλλων φορέων) στην προώθηση του έργου του ΝΚ;
- Να διερευνηθούν προτάσεις υλοποίησης λογοτεχνικών ταξιδιών στα βήματα του ΝΚ.

3.2 Ποσοτική και ποιοτική έρευνα

Για την υλοποίηση της παρούσας ερευνητικής εργασίας επιλέχθηκε η χρήση **μικτής μεθοδολογικής προσέγγισης**, η οποία περιλαμβάνει τόσο **ποσοτικά** όσο και **ποιοτικά** δεδομένα. Η επιλογή αυτή κρίθηκε σκόπιμη καθώς επιτρέπει την πληρέστερη διερεύνηση του φαινομένου του λογοτεχνικού τουρισμού, συνδυάζοντας τη στατιστική καταγραφή απόψεων με την εις βάθος κατανόηση εμπειριών και στάσεων των συμμετεχόντων (Creswell & Clark, 2011).

Η **ποσοτική μέθοδος** βασίστηκε στη χρήση ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου, το οποίο διανεμήθηκε ηλεκτρονικά. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν αναλύθηκαν με περιγραφική στατιστική με σκοπό την αποτύπωση βασικών δημογραφικών στοιχείων, καθώς και στάσεων και προθέσεων των ερωτώμενων αναφορικά με τον λογοτεχνικό τουρισμό και την επίσκεψη σε τόπους συνδεδεμένους με τον Νίκο Καζαντζάκη.

Παράλληλα, εφαρμόστηκε **ποιοτική προσέγγιση** μέσω **ημιδομημένων συνεντεύξεων** προκειμένου να συλλεχθούν πλούσια και αναλυτικά δεδομένα αναφορικά με το θέμα της έρευνας. Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της **θεματικής ανάλυσης**, ώστε να εντοπιστούν βασικά μοτίβα και νοήματα στον λόγο των συμμετεχόντων (Braun & Clarke, 2006).

Ο συνδυασμός των δύο μεθόδων στοχεύει όχι μόνο στην εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων, αλλά και στην ενίσχυση της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας της έρευνας μέσω της **μεθοδολογικής τριγωνοποίησης** (Denzin, 1978).

3.3 Καθορισμός δείγματος και δειγματοληψία έρευνας.

3.3.1 Για την ποσοτική μέθοδο

Για την διεξαγωγή της έρευνας εφαρμόστηκε η μέθοδος της συλλογής απαντήσεων μέσω ενός ανώνυμου ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου του Google Forms το οποίο ήταν διαθέσιμο μέσω ενός ηλεκτρονικού συνδέσμου και όχι ως συνημμένο αρχείο. Το δείγμα συλλέχθηκε με δειγματοληψία σκοπού (purposive sampling), πρόκειται για την σκόπιμη επιλογή ατόμων να συμμετέχουν στην έρευνα καθώς η επιλογή τους εξαρτάται από τα ερωτήματα της έρευνας και τους σκοπούς της. Χρησιμοποιείται συνήθως σε έρευνες για μελέτες περιπτώσεων (Αγιομυργιαννάκης & Μενεγάκη, 2020, σελ. 221). Συγκεκριμένα, το δείγμα επελέγη αρχικά να είναι ανάμεσα στα μέλη της ΔΕΦΝΚ στην Ελλάδα και στο εξωτερικό τα οποία ενημερώθηκαν μέσω ηλεκτρονικού μηνύματος για τους σκοπούς της έρευνας και τους γνωστοποιήθηκε το link του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου επισημαίνοντας ότι είναι ανώνυμη η έρευνα. Επίσης, για να διασφαλιστεί η εγκυρότητα και η αμεροληψία του δείγματος το ερωτηματολόγιο αναρτήθηκε και στο γνωστό μέσο κοινωνικής δικτύωσης Facebook. Επιπλέον, αρκετά ερωτηματολόγια προωθήθηκαν για απάντηση από άτομα που αρχικά προσκλήθηκαν στην έρευνα. Συνολικά συμπληρώθηκαν ηλεκτρονικά 152 ερωτηματολόγια.

3.3.2 Για την ποιοτική μέθοδο

Για την υλοποίηση της ποιοτικής έρευνας πραγματοποιήθηκε συνέντευξη με ημι-δομημένο οδηγό συνέντευξης, με σκοπό να αντληθούν όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες για αυτή τη λιγότερο γνωστή μορφή εναλλακτικού τουρισμού.

Για την ποιοτική έρευνα επιλέχθηκαν οκτώ συνεντευξιαζόμενοι όπου η επιλογή των προσώπων αυτών ήταν στοχευμένη έτσι ώστε να γνωρίζουν το θέμα της έρευνας, τον Νίκο Καζαντζάκη ως συγγραφέα αλλά και τη δράση της ΔΕΦΝΚ και τις δυνατότητες ανάπτυξης λογοτεχνικών ταξιδιών με «ξεναγό» τον συγγραφέα. Για αυτό το λόγο επιλέχθηκαν τα επτά άτομα να είναι μέλη της

ΔΕΦΝΚ από τον ακαδημαϊκό, επαγγελματικό και πολιτιστικό χώρο και ένα άτομο από την τοπική αυτοδιοίκηση με στόχο την εξαγωγή πληροφοριών που θα οδηγήσουν σε αξιόπιστα συμπεράσματα.

Συμμετείχαν στην ποιοτική έρευνα κατ' αλφαβητική σειρά οι:
1. Έλενα Αβραμίδου, Εκτελεστική Διευθύντρια, Ελληνικό Κέντρο Σινολογίας, Ιόνιο Πανεπιστήμιο και Μέλος Διοικούσας Επιτροπής, Έδρα UNESCO, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Πρόεδρος του Παραρτήματος Κίνας και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της ΔΕΦΝΚ
2. Παρασκευή Βασιλειάδη, Επιμελήτρια Συλλογών-Αναπληρώτρια Διευθύντρια του Μουσείου Νίκου Καζαντζάκη
3. Δέσποινα Διαλυνά, Προϊσταμένη του Τμήματος Τουρισμού του Δήμου Ηρακλείου
4. Κατερίνα Μοναστιρλή, Business Development Manager for the London Convention Bureau, Πρόεδρος του Παραρτήματος Ηνωμένου Βασιλείου της ΔΕΦΝΚ
5. Βάντα Παπαϊωάννου-Βουτσά, Φιλολόγος-Αρχαιολόγος/Συγγραφέας, Έφορος Δημοσιεύσεων του Παραρτήματος Ελλάδας της ΔΕΦΝΚ
6. Γιώργος Στασινάκης, Ιδρυτής και Επίτιμος Πρόεδρος της ΔΕΦΝΚ, Πρεσβευτής Ελληνισμού, Ιππότης του Εθνικού Τάγματος Αξίας της Γαλλικής Δημοκρατίας
7. Gilda Tentorio, Καθηγήτρια Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας, Πανεπιστήμιο Μιλάνου και Παβίας, Μεταφράστρια, Πρόεδρος του Παραρτήματος Ιταλίας της ΔΕΦΝΚ
8. Νίκος Χρυσός, Συγγραφέας, Α' Αντιπρόεδρος του Παραρτήματος Ελλάδας και της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ)

Πίνακας 3.3-1 Στοιχεία Συμμετεχόντων Ποιοτικής Έρευνας¹⁶

Λόγω της απόστασης και λόγω της πολυσχολής καθημερινότητας δεν ήταν δυνατό να γίνουν οι συνεντεύξεις δια ζώσης. Έτσι από το σύνολο των οκτώ συνεντεύξεων οι επτά έγιναν μέσω της διαδικτυακής πλατφόρμας Zoom και μια έγινε τηλεφωνικά.

3.4 Ερωτηματολόγιο. Δομή και τύπος ερωτήσεων.

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για την ποσοτική έρευνα είναι διαρθρωμένο σε 3 ομάδες ερωτήσεων και περιλαμβάνει συνολικά 27 ερωτήσεις που αναπτύχθηκαν με βάση τους

¹⁶ Οι φόρμες συναίνεσης επισυνάπτονται στο παράρτημα της εργασίας.

ερευνητικούς στόχους που αναφέρθηκαν στην αρχή αυτού του κεφαλαίου. Σχέδιο του ερωτηματολογίου παρατίθεται στο Παράρτημα Α.

Στον σχεδιασμό του ελήφθησαν υπόψη μια σειρά από κανόνες ώστε να εξασφαλιστεί κατά τον δυνατόν η ευκολία κατανόησης και συμπλήρωσης και η έλλειψη προδιάθεσης στις απαντήσεις. Χρησιμοποιήθηκαν κυρίως κλειστές ερωτήσεις μέσω των οποίων ο ερωτώμενος μπορούσε να επιλέξει μεταξύ προκαθορισμένων απαντήσεων. Όπου κρίθηκε αναγκαία η ελεύθερη αποτύπωση της άποψης του ερωτώμενου, χρησιμοποιήθηκε η επιλογή Άλλο όπου ο ερωτούμενος μπορούσε να διατυπώσει την δική του απάντηση.

Η δομή του ερωτηματολογίου αναλύεται συνοπτικά ως εξής:

- Η πρώτη ομάδα ερωτήσεων (11 ερωτήσεις) περιλάμβανε 2 κλειστές ερωτήσεις της κλίμακας Likert (πενταβάθμιας) και 9 κλειστές ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής που αφορούσαν στον Λογοτεχνικό Τουρισμό και στα βασικά χαρακτηριστικά του.
- Η δεύτερη ομάδα ερωτήσεων (7 ερωτήσεις) αποτελούνταν από 6 κλειστές ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και 1 ερώτηση της κλίμακας Likert (πενταβάθμιας) που αφορούσαν την αναγνωσιμότητα και τα χαρακτηριστικά του έργου του ΝΚ, όπως και το ερώτημα αν ο ερωτώμενος είναι μέλος της ΔΕΦΝΚ και κάποιες ερωτήσεις προσανατολισμένες γύρω από την προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού και γύρω από τον ΝΚ.
- Η τρίτη ομάδα ερωτήσεων (9 ερωτήσεις) αποτελούνταν από κλειστές ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής που αφορούσαν μια σειρά δημογραφικών χαρακτηριστικών των ερωτούμενων.

3.5 Οδηγός Συνέντευξης.

Ο οδηγός συνέντευξης σχεδιάστηκε με ερωτήσεις που θα κάλυπταν τους στόχους που είχαμε καθορίσει και να είναι ερωτήσεις κοινές προς όλους (17 ερωτήματα στο σύνολο). Ο οδηγός συνέντευξης είναι ενσωματωμένος στην διπλωματική εργασία και παρατίθεται στο Παράρτημα Β.

Έπειτα από κάθε συνέντευξη πραγματοποιήθηκε πλήρη αποδελτίωση και στη συνέχεια αφού συγκεντρώθηκαν και μελετήθηκαν, ομαδοποιήθηκαν με τη βοήθεια της θεματικής ανάλυσης οι κοινές απαντήσεις (Γαλάνης, 2018). Υπήρξε σύγκριση και αντιπαραβολή των διαφορετικών απόψεων με τελικό σκοπό να υπάρξει κατηγοριοποίηση των αποτελεσμάτων ώστε να εξαχθούν ασφαλή και αξιόπιστα συμπεράσματα τα οποία θα απαντήσουν στα βασικά ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας.

3.6 Διάρκεια και περιορισμοί της έρευνας

3.6.1 Για την ποσοτική μέθοδο

Η ποσοτική έρευνα έλαβε χώρα κατά το χρονικό διάστημα από τις 28 Απριλίου 2024 έως 9 Μαΐου 2024. Στην έρευνα συμμετείχαν 152 άτομα τα οποία ενημερώθηκαν για τους σκοπούς και το περιεχόμενο της έρευνας καθώς και για τον τρόπο ορθής συμπλήρωσης του ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου το οποίο δημιουργήθηκε μέσω του Google Forms.

Ο βασικός περιορισμός ήταν ότι δεν υπήρχε η δυνατότητα πραγματοποίησης της ποσοτικής έρευνας επιπρόσθετα σε κάποια σημεία της πόλης του Ηρακλείου (όπως στο IMK, στο Info Point του τμήματος Τουρισμού του Δήμου Ηρακλείου), στο MNK και σε σημεία όπως στο αεροδρόμιο, στο λιμάνι ή στο σταθμό υπεραστικών λεωφορείων όπου θα υπήρχε η δυνατότητα συλλογής δεδομένων από τουρίστες επισκέπτες. Σε αυτήν την περίπτωση το ερωτηματολόγιο θα ήταν διαθέσιμο και σε ξένες γλώσσες όπως αγγλικά και γαλλικά.

3.6.2 Για την ποιοτική μέθοδο

Η ποιοτική έρευνα διεξάχθηκε μεταξύ 30 Απριλίου 2024 έως και 6 Ιουνίου 2024 .

Ο βασικός περιορισμός ήταν ότι δεν υπήρχε η δυνατότητα πραγματοποίησης δια ζώσης συνέντευξης λόγω απόστασης (οι έξι συνεντευξιαζόμενοι βρίσκονταν στις εξής περιοχές: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Κομοτηνή, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ιταλία) ίσως αν υπήρχε αυτή η δυνατότητα να ήταν πιο εύκολο να αναλυθούν κάποια σημεία περισσότερο.

4. Αποτελέσματα έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας σε σχέση με τους ερευνητικούς στόχους. Στην πρώτη υποενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας και στην δεύτερη της ποιοτικής έρευνας.

4.1 Αποτελέσματα ποσοτικής έρευνας

4.1.1 Περιγραφικά στατιστικά

19. Παρακαλώ επιλέξτε την εθνικότητα σας:

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	4	2.6	2.6	2.6
Γιαπωνέζικη	1	.7	.7	3.3
Ελληνική.	143	94.7	94.7	98.0
Ιταλική	1	.7	.7	98.7
Ουκρανός	1	.7	.7	99.3
Τυνήσια	1	.7	.7	100.0
Total	151	100.0	100.0	

Πίνακας 4-1 Εθνικότητα

Η συντριπτική πλειονότητα των συμμετεχόντων (94,7%) είναι ελληνικής καταγωγής, γεγονός που υποδηλώνει ότι η έρευνα επικεντρώνεται κυρίως στον ελληνικό πληθυσμό. Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες προέρχονται από διάφορες εθνικότητες, όπως Ιαπωνία, Ιταλία, Ουκρανία και Τυνησία, με κάθε μία από αυτές να αντιπροσωπεύει μόλις το 0,7% του δείγματος. Επίσης οι 4 τιμές δεν είναι έγκυρες ονομαστικές κατηγορίες, αλλά "σκουπίδια" δεδομένων (dirty data).

20. Παρακαλώ επιλέξτε σε ποια χώρα/ήπειρο βρίσκεται η μόνιμη κατοικία σας:

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent

Valid	1	.7	.7	.7
Αμερική.	5	3.3	3.3	4.0
Ασία.	1	.7	.7	4.6
Αφρική.	1	.7	.7	5.3
Ελλάδα.	132	87.4	87.4	92.7
Υπόλοιπη Ευρώπη.	11	7.3	7.3	100.0
Total	151	100.0	100.0	

Πίνακας 4-2 Κατοικία

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (87,4%) κατοικεί στην Ελλάδα, επιβεβαιώνοντας ότι το δείγμα είναι κυρίως εγχώριο. Ένα μικρό ποσοστό συμμετεχόντων (7,3%) δήλωσε ότι κατοικεί στην υπόλοιπη Ευρώπη, ενώ ακόμη μικρότερα ποσοστά αναφέρθηκαν για την Αμερική (3,3%), την Ασία (0,7%) και την Αφρική (0,7%).

21. Φύλο:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αντρας	56	37.1	37.3	37.3
	Γυναίκα	94	62.3	62.7	100.0
	Total	150	99.3	100.0	
Missing	System	1	.7		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-3 Φύλο

Το δείγμα αποτελείται κυρίως από γυναίκες (62,7%), ενώ οι άντρες αποτελούν το 37,3% των συμμετεχόντων (Πίνακας 4.3).

22: Ηλικία:

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	26-35	11	7.3	7.3	7.3
	36-45	39	25.8	25.8	33.1
	46-55	47	31.1	31.1	64.2
	56-65	53	35.1	35.1	99.3

63.0	1	.7	.7	100.0
Total	151	100.0	100.0	

Πίνακας 4-4 Ηλικία

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των **56-65 ετών** (35,1%), ακολουθούμενο από τις ηλικιακές κατηγορίες **46-55 ετών** (31,1%) και **36-45 ετών** (25,8%). Οι νεότεροι συμμετέχοντες, ηλικίας **26-35 ετών**, αποτελούν μόλις το 7,3% του δείγματος (Πίνακας 4.4).

23. Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης σας ;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Γυμνάσιο	7	4.6	4.7	4.7
	ΤΕΙ/ΑΕΙ	63	41.7	42.0	46.7
	Μεταπτυχιακό ή Διδακτορικό.	80	53.0	53.3	100.0
	Total	150	99.3	100.0	
Missing	System	1	.7		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-5 Εκπαίδευση

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων έχει υψηλό μορφωτικό επίπεδο, καθώς το **53,3%** είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου, ενώ το **42%** είναι απόφοιτοι ΤΕΙ/ΑΕΙ. Μόνο **4,7%** των ερωτηθέντων έχει ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Γυμνάσιο) (Πίνακας 4.5).

24. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Άγαμος – η	32	21.2	21.6	21.6
	Έγγαμος - η.	95	62.9	64.2	85.8
	Διαζευγμένος-η	14	9.3	9.5	95.3
	Χήρος-α..	7	4.6	4.7	100.0

Total	148	98.0	100.0
Missing System	3	2.0	
Total	151	100.0	

Πίνακας 4-6 Οικογενειακή κατάσταση

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων είναι **έγγαμοι (64,2%)**, γεγονός που ενδέχεται να επηρεάζει τις ταξιδιωτικές τους επιλογές, καθώς τα παντρεμένα άτομα συχνά ταξιδεύουν οικογενειακά και έχουν διαφορετικές προτεραιότητες σε σχέση με τους άγαμους. Οι **άγαμοι αποτελούν το 21,6%**, ενώ το **9,5% είναι διαζευγμένοι** και **4,7% χήροι**. Παρατηρείται επίσης ένα μικρό ποσοστό **απώλειας δεδομένων (2%)**, καθώς τρεις συμμετέχοντες δεν απάντησαν στην ερώτηση (Πίνακας 4.6).

25. Ύπαρξη παιδιών:

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	109	72.2	73.2	73.2
OXI	40	26.5	26.8	100.0
Total	149	98.7	100.0	
Missing System	2	1.3		
Total	151	100.0		

Πίνακας 4-7 Ύπαρξη παιδιών

Η πλειονότητα των ερωτηθέντων (73,2%) δήλωσε ότι έχει παιδιά, ενώ το 26,8% ανέφερε ότι δεν έχει (Πίνακας 4.7).

26. Επαγγελματική κατάσταση:

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Ιδιωτικός υπάλληλος	39	25.8	26.0	26.0
Δημόσιος υπάλληλος.	55	36.4	36.7	62.7
Ελεύθερος επαγγελματίας.	28	18.5	18.7	81.3
Άνεργος/η.	4	2.6	2.7	84.0
Συνταξιούχος/α.	24	15.9	16.0	100.0

Total	150	99.3	100.0
Missing System	1	.7	
Total	151	100.0	

Πίνακας 4-8 Επαγγελματική κατάσταση

Το μεγαλύτερο ποσοστό των συμμετεχόντων (36,7%) είναι **δημόσιοι υπάλληλοι**, ακολουθούμενοι από **ιδιωτικούς υπαλλήλους** (26%) και **ελεύθερους επαγγελματίες** (18,7%). Οι **συνταξιούχοι** αποτελούν το 16% του δείγματος, ενώ ένα μικρό ποσοστό (2,7%) δηλώνει **άνεργο** (Πίνακας 4.8).

27. Εισόδημα:

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Υψηλό	10	6.6	6.8	6.8
Μεσαίο	115	76.2	77.7	84.5
Χαμηλό	23	15.2	15.5	100.0
Total	148	98.0	100.0	
Missing System	3	2.0		
Total	151	100.0		

Πίνακας 4-9 Εισόδημα

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (77,7%) ανήκει στη **μεσαία εισοδηματική κατηγορία**, ενώ ένα **15,5% δήλωσε χαμηλό εισόδημα** και μόνο το **6,8% υψηλό εισόδημα** (Πίνακας 4.9).

4.1.2 Ποια είναι η υφιστάμενη κατάσταση γύρω από τον λογοτεχνικό τουρισμό στην Ελλάδα και παγκοσμίως;

1. Είναι διαδεδομένος ο λογοτεχνικός τουρισμός;

Βαθμός Διάδοσης	Ελλάδα (%)	Εξωτερικό (%)
Καθόλου	19,0	4,5
Ελάχιστα	41,5	13,3
Μέτρια	26,6	40,4
Πολύ	9,5	29,1
Πάρα πολύ	3,4	12,7
Σύνολο	100,0	100,0

Πίνακας 4-10 Βαθμός Διάδοσης

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός στην Ελλάδα θεωρείται μη διαδεδομένος, καθώς το 41,5% των συμμετεχόντων τον αξιολόγησε ως "ελάχιστα" και το 19% ως "καθόλου". Μόλις το 12,9% θεωρεί ότι είναι "πολύ" ή "πάρα πολύ" διαδεδομένος.

Αντίθετα, στο εξωτερικό φαίνεται να έχει μεγαλύτερη αποδοχή, με το 40,4% να τον αξιολογεί ως "μέτρια" διαδεδομένο, και το 41,8% να τον τοποθετεί στις κατηγορίες "πολύ" και "πάρα πολύ".

Αν και το ποσοστό είναι θετικό, δεν φτάνει επίπεδα ευρείας καθιέρωσης, υποδεικνύοντας ότι υπάρχει περιθώριο για περαιτέρω ανάπτυξη

2. Προοπτικές ανάπτυξης

Βαθμός Προοπτικής Ανάπτυξης	Ποσοστό (%)
Καθόλου	—
Ελάχιστα	—
Μέτρια	18,6
Πολύ	32,4
Πάρα πολύ	49,0
Σύνολο	100,0

Πίνακας 4-11 Προοπτικές ανάπτυξης

Το 81,4% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης, καθώς οι περισσότεροι τον αξιολόγησαν ως "πολύ" (32,4%) ή "πάρα πολύ" (49%).

Αυτό υποδηλώνει ότι υπάρχει θετική στάση απέναντι στην ενίσχυση και προώθηση αυτού του είδους τουρισμού στην Ελλάδα.

3. Επιρροή στην οικονομία και την κοινωνία

Τομέας Επίδρασης	"Πολύ" ή "Πάρα πολύ" (%)
Οικονομική Ανάπτυξη	77,9
Κοινωνική & Πολιτιστική Ανάπτυξη	84,3
Ψυχολογία & Προσωπικότητα Ταξιδιωτών	87,2

Πίνακας 4-12 Επιρροή στην οικονομία και την κοινωνία

Οι συμμετέχοντες φαίνεται να αναγνωρίζουν τη θετική επίδραση του λογοτεχνικού τουρισμού:

Στην οικονομική ανάπτυξη: Το 77,9% τον θεωρεί "πολύ" ή "πάρα πολύ" σημαντικό παράγοντα, δείχνοντας ότι ο κόσμος πιστεύει **πως μπορεί να ενισχύσει την οικονομία των προορισμών**.

Στην κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη: Ακόμα μεγαλύτερη αποδοχή (84,3% στις κατηγορίες "πολύ" και "πάρα πολύ"), γεγονός που επιβεβαιώνει ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός **μπορεί να συμβάλει στην πολιτιστική κληρονομιά και την τοπική κοινωνική συνοχή**.

Στην ψυχολογία και την προσωπικότητα των ταξιδιωτών: Το 87,2% θεωρεί ότι έχει θετικές επιδράσεις, δείχνοντας πως **μπορεί να προσφέρει βαθύτερες, πιο πνευματικές εμπειρίες στους τουρίστες**.

4. Λογοτεχνικός τουρισμός ως προσβάσιμος και θεραπευτικός τουρισμός

Παράμετρος	"Πολύ" ή "Πάρα πολύ" (%)
------------	--------------------------

Προσβασιμότητα για άτομα με αναπηρίες	74,9
---	------

Πίνακας 4-13 Λογοτεχνικός τουρισμός ως προσβάσιμος και θεραπευτικός τουρισμός

Προσβασιμότητα για άτομα με αναπηρίες: Το 74,9% θεωρεί ότι μπορεί να γίνει προσβάσιμος για άτομα με αναπηρίες, κάτι που υποδεικνύει ενδιαφέρον για την ανάπτυξη συμπεριληπτικών πολιτικών.

5. Προώθηση μέσω ψηφιακών καναλιών

Το 64,1% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι η προβολή του λογοτεχνικού τουρισμού μέσω ιστοσελίδων όπως το Tripadvisor ή το travel.gr μπορεί να συμβάλει "πολύ" ή "πάρα πολύ" στην προώθησή του. Αυτό υποδεικνύει ότι η χρήση ψηφιακών εργαλείων και πλατφορμών είναι κρίσιμη για την ανάπτυξή του.

4.1.3 Ποιοι είναι οι λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού και ποια τα χαρακτηριστικά του λογοτεχνικού τουρίστα. Και ποια είναι τα χαρακτηριστικά που διακρίνει τον συγκεκριμένο τύπο ταξιδιού και αν μπορεί να συνδυαστεί με άλλες μορφές ειδικού τουρισμού.

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Η φιλιαναγνωσία.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	4	2.6	2.8	2.8
	Ελάχιστα	14	9.3	9.9	12.8
	Μέτρια	38	25.2	27.0	39.7
	Πολύ	35	23.2	24.8	64.5
	= Πάρα πολύ	50	33.1	35.5	100.0
	Total	141	93.4	100.0	

Missing	System	10	6.6		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-14 Αξιολόγηση της φιλαναγνωσίας ως βασικού λόγου για την πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1-5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας αναδεικνύουν τη φιλαναγνωσία ως τον κυριότερο λόγο για την πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού. Συγκεκριμένα, το 60,3% των συμμετεχόντων αξιολόγησε τη φιλαναγνωσία ως «πολύ» ή «πάρα πολύ» σημαντικό κίνητρο, ενώ μόλις το 12,5% τη θεώρησε «καθόλου» ή «ελάχιστα» σημαντική.

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Θαυμασμός για τον/τη συγγραφέα.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	2	1.3	1.4	1.4
	Ελάχιστα	3	2.0	2.1	3.4
	Μέτρια	26	17.2	17.9	21.4
	Πολύ	49	32.5	33.8	55.2
	= Πάρα πολύ	65	43.0	44.8	100.0
	Total	145	96.0	100.0	
Missing	System	6	4.0		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-15 Αξιολόγηση του θαυμασμού για τον/τη συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1-5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Ένας ακόμη καθοριστικός παράγοντας που αναδείχθηκε από τα ερευνητικά δεδομένα αφορά τον θαυμασμό προς τον/τη συγγραφέα ως κίνητρο για την πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού. Συγκεκριμένα, η πλειονότητα των συμμετεχόντων (78,6%) αξιολόγησε τον παράγοντα αυτό ως «πολύ» ή «πάρα πολύ» σημαντικό, με το 33,8% να τον κατατάσσει στην κατηγορία

«πολύ» και το 44,8% στην κατηγορία «πάρα πολύ». Αντίθετα, μόλις το 3,4% των ερωτηθέντων εξέφρασε αρνητική στάση (καθόλου ή ελάχιστα).

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Να γνωρίσω μέρη που έζησε ο/η συγγραφέας.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	1	.7	.7	.7
	Ελάχιστα	11	7.3	7.9	8.6
	Μέτρια	29	19.2	20.9	29.5
	Πολύ	42	27.8	30.2	59.7
	= Πάρα πολύ	56	37.1	40.3	100.0
	Total	139	92.1	100.0	
Missing	System	12	7.9		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-16 Αξιολόγηση της επιθυμίας γνωριμίας με τα μέρη όπου έζησε ο/η συγγραφέας ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Ένας ακόμη σημαντικός λόγος που αναδεικνύεται μέσα από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας αφορά την επιθυμία των συμμετεχόντων να γνωρίσουν από κοντά τα μέρη όπου έζησε ο/η συγγραφέας. Η συγκεκριμένη παράμετρος αξιολογήθηκε από τη μεγάλη πλειονότητα ως ιδιαίτερα σημαντική, με ποσοστό **70,5%** να τοποθετείται στις κατηγορίες «πολύ» (30,2%) και «πάρα πολύ» (40,3%). Η θετική αυτή αποτίμηση καταδεικνύει την τάση των λογοτεχνικών τουριστών να αναζητούν **αυθεντικές εμπειρίες και χωρική επαφή με το βιογραφικό και δημιουργικό πλαίσιο του συγγραφέα**. Αντίστοιχα, μόλις το 8,6% των ερωτηθέντων το αξιολόγησε αρνητικά (καθόλου ή ελάχιστα), ενώ το 20,9% κινήθηκε σε ουδέτερη στάση (μέτρια).

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Να γνωρίσω μέρη που εξιστορεί ο/η συγγραφέας.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	1	.7	.7	.7
	Ελάχιστα	6	4.0	4.2	4.9
	Μέτρια	27	17.9	19.0	23.9
	Πολύ	42	27.8	29.6	53.5
	= Πάρα πολύ	66	43.7	46.5	100.0
	Total	142	94.0	100.0	
Missing	System	9	6.0		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-17 Αξιολόγηση της επιθυμίας γνωριμίας με μέρη που εξιστορεί ο/η συγγραφέας ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Η επιθυμία για γνωριμία με τα μέρη που εξιστορεί ο/η συγγραφέας αναδεικνύεται ως ένας από τους πιο ισχυρούς παράγοντες που οδηγούν στην πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού. Όπως προκύπτει από τα ερευνητικά δεδομένα, το **76,1%** των συμμετεχόντων αξιολόγησε τον συγκεκριμένο λόγο ως «πολύ» (29,6%) ή «πάρα πολύ» σημαντικό (46,5%). Το ποσοστό αυτό καταδεικνύει μια βαθιά επιθυμία των λογοτεχνικών τουριστών να βιώσουν **τα φανταστικά ή αφηγηματικά τοπία** των έργων που έχουν διαβάσει, ενισχύοντας την προσωπική τους σύνδεση με την ιστορία και το περιβάλλον της αφήγησης.

Σε αντίθεση με πιο ουδέτερες ή αρνητικές στάσεις (μόλις 4,9% στις κατηγορίες «καθόλου» και «ελάχιστα»), η πλειονότητα των ερωτηθέντων φαίνεται να προσδίδει **συμβολική και συναισθηματική αξία** στους τόπους που λειτουργούν ως σκηνικό των λογοτεχνικών αφηγήσεων.

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Να συμμετέχω σε κάποια εκδήλωση/φεστιβάλ για τον/τη συγγραφέα.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	9	6.0	6.4	6.4
	Ελάχιστα	26	17.2	18.4	24.8
	Μέτρια	31	20.5	22.0	46.8
	Πολύ	41	27.2	29.1	75.9
	= Πάρα πολύ	34	22.5	24.1	100.0
	Total	141	93.4	100.0	
Missing	System	10	6.6		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-18 Αξιολόγηση της συμμετοχής σε εκδήλωση ή φεστιβάλ αφιερωμένο στον/στη συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1-5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Η συμμετοχή σε εκδηλώσεις ή φεστιβάλ αφιερωμένα σε έναν/μία συγγραφέα αποτελεί έναν ακόμη σημαντικό παράγοντα που ενδέχεται να επηρεάζει την απόφαση πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού. Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα, το **53,2%** των συμμετεχόντων αξιολόγησε την εν λόγω δραστηριότητα ως «πολύ» (29,1%) ή «πάρα πολύ» (24,1%) σημαντική, γεγονός που αναδεικνύει τη δυναμική των πολιτιστικών γεγονότων στη διαμόρφωση τουριστικών κινήτρων. Αντιθέτως, ένα 24,8% τοποθετήθηκε στις χαμηλές κατηγορίες («καθόλου» και «ελάχιστα»), ενώ το 22% κράτησε ουδέτερη στάση («μέτρια»).

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Να συμμετέχω σε μία λογοτεχνική διαδρομή που σχετίζεται με το έργο ή τις περιπλανήσεις του/της συγγραφέα.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	3	2.0	2.1	2.1
	Ελάχιστα	17	11.3	11.9	14.0

	Μέτρια	39	25.8	27.3	41.3
	Πολύ	36	23.8	25.2	66.4
	= Πάρα πολύ	48	31.8	33.6	100.0
	Total	143	94.7	100.0	
Missing	System	8	5.3		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-19 Αξιολόγηση της συμμετοχής σε λογοτεχνική διαδρομή σχετική με το έργο ή τις περιπλανήσεις του/της συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Η συμμετοχή σε λογοτεχνική διαδρομή που σχετίζεται με το έργο ή τις περιπλανήσεις ενός/μιας συγγραφέα αναδεικνύεται ως ένας ουσιαστικός λόγος για την πραγματοποίηση λογοτεχνικού ταξιδιού, σύμφωνα με τις αξιολογήσεις των συμμετεχόντων. Συγκεκριμένα, το **58,8%** του δείγματος αξιολόγησε τον παράγοντα αυτό στις κατηγορίες «πολύ» (25,2%) και «πάρα πολύ» (33,6%), ενώ ένα επιπλέον **27,3%** υιοθέτησε ουδέτερη στάση («μέτρια»). Αντιθέτως, μόνο ένα μικρό ποσοστό (14%) έδειξε περιορισμένο ενδιαφέρον, επιλέγοντας τις κατηγορίες «ελάχιστα» και «καθόλου».

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Να επισκεπτώ το σπίτι που έζησε ή χώρους έκθεσης προσωπικών αντικειμένων του/της συγγραφέα.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	4	2.6	2.8	2.8
	Ελάχιστα	8	5.3	5.7	8.5
	Μέτρια	35	23.2	24.8	33.3
	Πολύ	35	23.2	24.8	58.2
	= Πάρα πολύ	59	39.1	41.8	100.0
	Total	141	93.4	100.0	
Missing	System	10	6.6		

Total	151	100.0		
-------	-----	-------	--	--

Πίνακας 4-20 Αξιολόγηση της επιθυμίας επίσκεψης στο σπίτι ή σε χώρους έκθεσης προσωπικών αντικειμένων του/της συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Η επιθυμία επίσκεψης στο σπίτι του/της συγγραφέα ή σε χώρους έκθεσης προσωπικών του/της αντικειμένων αποτελεί έναν από τους πιο ισχυρούς λόγους που παρακινούν την πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού. Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας, το **66,6%** των συμμετεχόντων αξιολόγησε αυτόν τον λόγο ως «πολύ» (24,8%) ή «πάρα πολύ» (41,8%) σημαντικό, ενώ μόνο ένα μικρό ποσοστό (8,5%) εξέφρασε χαμηλό βαθμό συμφωνίας με το εν λόγω κίνητρο.

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Να επισκεπτώ χώρους όπου εκτίθεται το έργο του/της συγγραφέα.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	3	2.0	2.1	2.1
	Ελάχιστα	12	7.9	8.6	10.7
	Μέτρια	24	15.9	17.1	27.9
	Πολύ	45	29.8	32.1	60.0
	= Πάρα πολύ	56	37.1	40.0	100.0
	Total	140	92.7	100.0	
Missing	System	11	7.3		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-21 Αξιολόγηση της επίσκεψης σε χώρους έκθεσης του έργου του/της συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Η επίσκεψη σε χώρους όπου εκτίθεται το έργο του/της συγγραφέα αναδεικνύεται ως ένας ιδιαίτερα σημαντικός λόγος πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, το **72,1%** των συμμετεχόντων αξιολόγησε αυτή την εμπειρία ως «πολύ» (32,1%) ή «πάρα πολύ» (40,0%) σημαντική, ενώ το **17,1%** επέλεξε τη

μέση βαθμίδα αξιολόγησης («μέτρια»). Μόλις ένα μικρό ποσοστό (10,7%) τοποθετήθηκε αρνητικά («ελάχιστα» ή «καθόλου»), γεγονός που επιβεβαιώνει ότι η παρουσίαση του συγγραφικού έργου σε ειδικούς χώρους έχει ουσιαστική απήχηση στο κοινό.

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Να επισκεπτώ το μουσείο (εφόσον υπάρχει) για τον/τη συγγραφέα.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	3	2.0	2.1	2.1
	Ελάχιστα	9	6.0	6.4	8.5
	Μέτρια	24	15.9	17.0	25.5
	Πολύ	43	28.5	30.5	56.0
	= Πάρα πολύ	62	41.1	44.0	100.0
	Total	141	93.4	100.0	
Missing	System	10	6.6		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-22 Αξιολόγηση της επίσκεψης σε μουσείο αφιερωμένο στον/στη συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Η επίσκεψη σε μουσείο αφιερωμένο στον/στη συγγραφέα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους λόγους πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού, όπως προκύπτει από τα ερευνητικά δεδομένα. Το **74,5%** των συμμετεχόντων αξιολόγησε αυτόν τον παράγοντα ως «πολύ» (30,5%) ή «πάρα πολύ» (44,0%) σημαντικό, ενώ μόλις ένα **8,5%** εξέφρασε αρνητική στάση (καθόλου ή ελάχιστα). Το 17% των απαντήσεων κινήθηκε στη μεσαία βαθμίδα («μέτρια»), ενισχύοντας την εικόνα μιας θετικής και σταθερής αποδοχής.

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Να επισκεπτώ το μέρος όπου αναπαύεται (τάφο) ο/η συγγραφέας.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	11	7.3	7.8	7.8
	Ελάχιστα	23	15.2	16.3	24.1
	Μέτρια	30	19.9	21.3	45.4
	Πολύ	35	23.2	24.8	70.2
	= Πάρα πολύ	42	27.8	29.8	100.0
	Total	141	93.4	100.0	
Missing	System	10	6.6		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-23 Αξιολόγηση της επίσκεψης στον τόπο ταφής του/της συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1-5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Η επίσκεψη στον τόπο ταφής του/της συγγραφέα καταγράφεται ως ένα επιπλέον, αλλά περισσότερο **συμβολικό και υπαρξιακής φύσης κίνητρο** για την πραγματοποίηση λογοτεχνικού ταξιδιού. Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, το **54,6%** των συμμετεχόντων αξιολόγησε την επίσκεψη στον τάφο ως «πολύ» (24,8%) ή «πάρα πολύ» (29,8%) σημαντική. Αντιθέτως, το **24,1%** επέλεξε τις χαμηλότερες κατηγορίες («καθόλου» και «ελάχιστα»), ενώ ένα **21,3%** στάθηκε ουδέτερα, αξιολογώντας τον λόγο ως «μέτρια» σημαντικό.

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Να επισκεπτώ μέρη όπου μπορεί κάποιος/α να συναναστραφεί με άτομα που μοιράζονται το ίδιο ενδιαφέρον με τον/την συγγραφέα.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	9	6.0	6.4	6.4
	Ελάχιστα	19	12.6	13.6	20.0

	Μέτρια	41	27.2	29.3	49.3
	Πολύ	37	24.5	26.4	75.7
	= Πάρα πολύ	34	22.5	24.3	100.0
	Total	140	92.7	100.0	
Missing	System	11	7.3		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-24 Αξιολόγηση της επιθυμίας επίσκεψης σε μέρη συνάντησης με άτομα που μοιράζονται κοινό ενδιαφέρον για τον/την συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Η επίσκεψη σε μέρη όπου είναι δυνατή η συναναστροφή με άτομα που μοιράζονται το ίδιο ενδιαφέρον για έναν/μία συγγραφέα αξιολογείται από το κοινό ως ένας **μέτρια σημαντικός αλλά όχι αμελητέος λόγος** πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, το **50,7%** των συμμετεχόντων αξιολόγησε αυτή την προοπτική ως «πολύ» (26,4%) ή «πάρα πολύ» (24,3%) σημαντική, ενώ ένα σχεδόν αντίστοιχο ποσοστό (49,3%) τοποθετήθηκε στις χαμηλότερες βαθμίδες της κλίμακας (μέτρια, ελάχιστα, καθόλου).

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [Να συμμετέχω σε συνέδρια ή ημερίδες σχετικά με το έργο του συγγραφέα.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	15	9.9	10.6	10.6
	Ελάχιστα	19	12.6	13.5	24.1
	Μέτρια	30	19.9	21.3	45.4
	Πολύ	37	24.5	26.2	71.6
	= Πάρα πολύ	40	26.5	28.4	100.0
	Total	141	93.4	100.0	
Missing	System	10	6.6		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-25 Αξιολόγηση της συμμετοχής σε συνέδρια ή ημερίδες σχετικά με το έργο του συγγραφέα ως βασικού λόγου πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Η συμμετοχή σε συνέδρια ή ημερίδες σχετικές με το έργο ενός/μιας συγγραφέα αναγνωρίζεται από σημαντικό ποσοστό των συμμετεχόντων ως σοβαρός λόγος για τη διοργάνωση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού. Συγκεκριμένα, το **54,6%** του δείγματος αποδίδει υψηλή σημασία στο συγκεκριμένο κίνητρο, τοποθετώντας το στις κατηγορίες «πολύ» (26,2%) και «πάρα πολύ» (28,4%). Το **21,3%** δηλώνει ουδέτερη στάση («μέτρια»), ενώ ένα όχι αμελητέο **24,1%** εκφράζει χαμηλό βαθμό ενδιαφέροντος («καθόλου» ή «ελάχιστα»).

Τύπος Τουρισμού	Συχνότητα	Ποσοστό (%)
Πολιτιστικός τουρισμός	24	26.09%
Τουρισμός πολιτιστικών εκδηλώσεων και φεστιβάλ	20	21.74%
Τουρισμός αναψυχής	18	19.57%
Συνεδριακός τουρισμός	15	16.30%
Αστικός τουρισμός	9	9.78%
Ιατρικός τουρισμός	6	6.52%
Θρησκευτικός τουρισμός	5	5.43%

Πίνακας 4-26 Συνδυασμός με άλλα είδη τουρισμού

Ο πιο δημοφιλής τύπος τουρισμού που μπορεί να συνδυαστεί με τον λογοτεχνικό τουρισμό είναι ο "Πολιτιστικός τουρισμός." με 24 αναφορές, αντιπροσωπεύοντας το 26.09% των συνολικών

επιλογών. Αντίθετα, ο λιγότερο δημοφιλής τύπος είναι ο "Θρησκευτικός τουρισμός." με μόνο 5 αναφορές, που αντιστοιχεί στο 5.43% (Πίνακας 4.26).

4.1.4 Ποια σημεία θεωρούνται σημαντικά γύρω από το έργο του ΝΚ τα οποία μπορούν να εμπνεύσουν την πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού;

14. Η ανάγνωση βιβλίων ή βιβλίου του Νίκου Καζαντζάκη, θεωρείτε ότι είναι απαραίτητη προϋπόθεση για ένα λογοτεχνικό ταξίδι εμπνευσμένο από τον Νίκο

Καζαντζάκη;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	116	76.8	77.9	77.9
	OXI	33	21.9	22.1	100.0
	Total	149	98.7	100.0	
Missing	System	2	1.3		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-27 Αντίληψη των συμμετεχόντων σχετικά με το αν η ανάγνωση έργων του Νίκου Καζαντζάκη αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση λογοτεχνικού ταξιδιού εμπνευσμένου από τον ίδιο.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η **μεγάλη πλειονότητα (77,9%)** θεωρεί απαραίτητη την προηγούμενη επαφή με το έργο του συγγραφέα, επιβεβαιώνοντας την ισχυρή σχέση ανάμεσα στην αναγνωστική εμπειρία και το ταξιδιωτικό κίνητρο. Αντιθέτως, μόλις το **22,1%** των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ένα τέτοιο ταξίδι μπορεί να πραγματοποιηθεί χωρίς να έχει προηγηθεί ανάγνωση.

15. Έχετε ήδη πραγματοποιήσει λογοτεχνικό ταξίδι για τον Νίκο Καζαντζάκη;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	60	39.7	39.7	39.7

OXI	91	60.3	60.3	100.0
Total	151	100.0	100.0	

Πίνακας 4-28 Κατανομή των συμμετεχόντων ως προς την εμπειρία πραγματοποίησης λογοτεχνικού ταξιδιού με επίκεντρο τον Νίκο Καζαντζάκη.

Ο Πίνακας καταγράφει την εμπειρία των συμμετεχόντων ως προς την πραγματοποίηση λογοτεχνικού ταξιδιού με επίκεντρο τον Νίκο Καζαντζάκη. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, **το 39,7% των ερωτηθέντων έχει ήδη πραγματοποιήσει** ένα τέτοιο ταξίδι, ενώ το **60,3% δεν έχει** σχετική εμπειρία. Το γεγονός ότι περίπου τέσσερις στους δέκα συμμετέχοντες έχουν προχωρήσει σε λογοτεχνικό ταξίδι με θέμα τον Καζαντζάκη καταδεικνύει ένα αξιοσημείωτο επίπεδο πρακτικής ανταπόκρισης στο ενδιαφέρον για το έργο του, ενώ παράλληλα η πλειονότητα που δεν έχει ακόμη συμμετάσχει υποδηλώνει ότι υπάρχει **σημαντικό περιθώριο για περαιτέρω ανάπτυξη και προβολή** αντίστοιχων δράσεων και διαδρομών.

16. Σκοπεύετε να πραγματοποιήσετε στο μέλλον κάποιο λογοτεχνικό ταξίδι για τον Νίκο Καζαντζάκη;

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	101	66.9	68.2	68.2
	OXI	47	31.1	31.8	100.0
	Total	148	98.0	100.0	
Missing	System	3	2.0		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-29 Πρόθεση των συμμετεχόντων να πραγματοποιήσουν στο μέλλον λογοτεχνικό ταξίδι με επίκεντρο τον Νίκο Καζαντζάκη.

Ο Πίνακας παρουσιάζει την πρόθεση των συμμετεχόντων να πραγματοποιήσουν στο μέλλον ένα λογοτεχνικό ταξίδι με επίκεντρο τον Νίκο Καζαντζάκη. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων, σε ποσοστό **68,2%**, δηλώνει θετική πρόθεση, ενώ το **31,8%** δεν σκοπεύει να το πράξει.

18. Σε ποιο βαθμό...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [ένα ξενοδοχείο στο Ηράκλειο Κρήτης, που τα δωμάτια του θα είχαν όνομα και διακόσμηση εμπνευσμένη από τα βιβλία και τους ήρωες του Νίκου Καζαντζάκη, θα αποτελούσε ένα πρόσθετο κριτήριο για να το επιλέξετε ως κατάλυμα διαμονής (όπως το Apollon Library Suites στην Ναύπακτο) ;]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	9	6.0	6.2	6.2
	Ελάχιστα	14	9.3	9.7	15.9
	Μέτρια	38	25.2	26.2	42.1
	Πολύ	47	31.1	32.4	74.5
	= Πάρα πολύ	37	24.5	25.5	100.0
	Total	145	96.0	100.0	
Missing	System	6	4.0		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-30 Αξιολόγηση της θεματικής διακόσμησης εμπνευσμένης από τα έργα και τους ήρωες του Νίκου Καζαντζάκη ως πρόσθετου κριτηρίου επιλογής καταλύματος στο Ηράκλειο Κρήτης, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Ο Πίνακας αποτυπώνει τη στάση των συμμετεχόντων ως προς το κατά πόσο η θεματική διακόσμηση ενός ξενοδοχείου στο Ηράκλειο Κρήτης, εμπνευσμένη από τα έργα και τους ήρωες του Νίκου Καζαντζάκη, θα επηρέαζε την επιλογή τους για διαμονή. Το **57,9%** των ερωτηθέντων αξιολόγησε αυτή την παράμετρο ως «πολύ» (32,4%) ή «πάρα πολύ» (25,5%) σημαντική, γεγονός που καταδεικνύει **σημαντική θετική προδιάθεση** απέναντι σε ένα τέτοιο θεματικό κατάλυμα. Το **26,2%** δήλωσε ουδέτερη στάση («μέτρια»), ενώ μόλις ένα **15,9%** εξέφρασε αδυναμία ταύτισης με την πρόταση («καθόλου» ή «ελάχιστα»).

18. Σε ποιο βαθμό...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [η διοργάνωση φεστιβάλ λογοτεχνίας, όπως ήταν τα φεστιβάλ Ταξιδεύοντας... που διοργάνωσε το Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη τα τελευταία χρόνια, καθώς και τα φεστιβάλ βιβλίου (όπως το φεστιβάλ βιβλίου Χανίων κ.α.), η Διεθνής Έκθεση Βιβλίου στην Θεσσαλονίκη, συμβάλλουν στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού σε τοπικό επίπεδο αλλά και ευρύτερα;]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελάχιστα	7	4.6	4.8	4.8
	Μέτρια	16	10.6	10.9	15.6
	Πολύ	52	34.4	35.4	51.0
	= Πάρα πολύ	72	47.7	49.0	100.0
	Total	147	97.4	100.0	
Missing	System	4	2.6		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-31 Αξιολόγηση της συμβολής λογοτεχνικών φεστιβάλ (π.χ. «Ταξιδεύοντας...», Φεστιβάλ Βιβλίου Χανίων, Διεθνής Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης) στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού σε τοπικό και ευρύτερο επίπεδο, σε κλίμακα 1–5 (1=Καθόλου έως 5=Πάρα πολύ).

Ο Πίνακας καταγράφει τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τη συμβολή των λογοτεχνικών φεστιβάλ –όπως το φεστιβάλ «Ταξιδεύοντας...», το Φεστιβάλ Βιβλίου Χανίων και η Διεθνής Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης– στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού. Η **συντριπτική πλειοψηφία (84,4%)** των ερωτηθέντων αξιολόγησε θετικά τη συμβολή αυτή, τοποθετούμενη στις βαθμίδες «πολύ» (35,4%) και «πάρα πολύ» (49,0%). Αντιθέτως, μόλις το **15,6%** εξέφρασε μέτρια ή περιορισμένη αποδοχή, με ποσοστά 10,9% («μέτρια») και 4,8% («ελάχιστα»).

18. Σε ποιο βαθμό...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [πιστεύετε ότι το όνομα του υφιστάμενου διεθνούς αεροδρόμιου Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης» προσδιορίζει την «ταυτότητα» της πόλης του Ηρακλείου αλλά και της Κρήτης και λειτουργεί προτρεπτικά για την γνωριμία των ταξιδιωτών με το έργο του Νίκου Καζαντζάκη;]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	5	3.3	3.4	3.4
	Ελάχιστα	15	9.9	10.1	13.4
	Μέτρια	29	19.2	19.5	32.9
	Πολύ	40	26.5	26.8	59.7
	= Πάρα πολύ	60	39.7	40.3	100.0
	Total	149	98.7	100.0	
Missing	System	2	1.3		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-32 Αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο η ονομασία του Διεθνούς Αεροδρομίου Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης» ενισχύει την πολιτισμική ταυτότητα του Ηρακλείου και της Κρήτης και δρα προτρεπτικά για τη γνωριμία των ταξιδιωτών με το έργο του συγγραφέα.

Ο Πίνακας αποτυπώνει τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με το κατά πόσο η ονομασία του Διεθνούς Αεροδρομίου Ηρακλείου ως «Νίκος Καζαντζάκης» ενισχύει την πολιτισμική ταυτότητα της πόλης και της Κρήτης γενικότερα, και αν λειτουργεί προτρεπτικά για τη γνωριμία των ταξιδιωτών με το έργο του συγγραφέα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, **το 67,1%** αξιολόγησε θετικά τη σημασία της ονομασίας, κατατάσσοντας την επιλογή στις βαθμίδες «πολύ» (26,8%) και «πάρα πολύ» (40,3%). Ένα επιπλέον **19,5%** δήλωσε ουδέτερη στάση («μέτρια»), ενώ **μόνο το 13,5%** φάνηκε να την αμφισβητεί («ελάχιστα» ή «καθόλου»).

18. Σε ποιο βαθμό...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [πιστεύετε ότι μια εθνική καμπάνια προώθησης του λογοτεχνικού τουρισμού στην Ελλάδα, μέσω των διεθνών εκθέσεων τουρισμού και μέσω των επίσημων φορέων του τουρισμού (Ε.Ο.Τ., κ.α.) περικλείοντας πολλές σημαντικές προσωπικότητες της λογοτεχνίας παγκοσμίως γνωστές, όπως ο Νίκος Καζαντζάκης, ο Καβάφης αλλά και άλλες, θα συνέβαλε στην περαιτέρω προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού στην Ελλάδα;]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent

Valid	Καθόλου	4	2.6	2.7	2.7
	Ελάχιστα	6	4.0	4.0	6.7
	Μέτρια	14	9.3	9.4	16.1
	Πολύ	46	30.5	30.9	47.0
	= Πάρα πολύ	79	52.3	53.0	100.0
	Total	149	98.7	100.0	
Missing	System	2	1.3		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-33 Εκτίμηση της συμβολής μιας εθνικής καμπάνιας μέσω διεθνών εκθέσεων και φορέων (π.χ. Ε.Ο.Τ.) στην ενίσχυση του λογοτεχνικού τουρισμού στην Ελλάδα.

Ο Πίνακας καταγράφει την εκτίμηση των συμμετεχόντων σχετικά με τη συμβολή που θα μπορούσε να έχει μια εθνική καμπάνια προώθησης του λογοτεχνικού τουρισμού, εστιάζοντας σε διεθνώς αναγνωρισμένες λογοτεχνικές προσωπικότητες όπως ο Νίκος Καζαντζάκης και ο Κωνσταντίνος Καβάφης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η **συντριπτική πλειοψηφία των ερωτηθέντων (83,9%)** θεωρεί ότι μια τέτοια καμπάνια θα συνέβαλε σημαντικά, καθώς επέλεξαν τις κατηγορίες «πολύ» (30,9%) και «πάρα πολύ» (53,0%). Αντιθέτως, μόνο ένα **16,1%** δήλωσε «μέτρια» ή λιγότερο θετική στάση.

18. Σε ποιο βαθμό...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [θεωρείτε χρήσιμη την καταχώριση σε τοπικούς τουριστικούς χάρτες και τουριστικούς οδηγούς της πόλης άλλα και του νησιού, μέρη και δραστηριότητες που συνδέονται με τον Νίκο Καζαντζάκη στην Κρήτη (όπως το μουσείο Νίκου Καζαντζάκη στη Μυρτιά Ηρακλείου, η παραλία Σταυρός στον Νομό Χανίων, το Κράσι Ηρακλείου, η Κριτσά στον Νομό Λασιθίου, ο Λέντας στον Νομό Ηρακλείου κ.α);]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελάχιστα	3	2.0	2.0	2.0
	Μέτρια	10	6.6	6.8	8.8
	Πολύ	48	31.8	32.7	41.5
	= Πάρα πολύ	86	57.0	58.5	100.0

Total	147	97.4	100.0
Missing System	4	2.6	
Total	151	100.0	

Πίνακας 4-34 Εκτίμηση της χρησιμότητας καταχώρισης τοποθεσιών και δραστηριοτήτων σχετικών με τον Νίκο Καζαντζάκη σε τουριστικούς χάρτες και οδηγούς της Κρήτης.

Ο Πίνακας αποτυπώνει την εκτίμηση των συμμετεχόντων ως προς τη χρησιμότητα της καταχώρισης σε τοπικούς τουριστικούς χάρτες και οδηγούς της Κρήτης, τοποθεσιών και δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τον Νίκο Καζαντζάκη. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η **συντριπτική πλειοψηφία (91,2%)** θεωρεί την πρακτική αυτή σημαντική έως πολύ σημαντική, με **32,7% να επιλέγουν την κατηγορία «πολύ»** και **58,5% την «πάρα πολύ»**. Αντιθέτως, μόνο ένα **8,8%** εκφράζει περιορισμένη θετική στάση ή ουδετερότητα («μέτρια» ή «ελάχιστα»).

18. Σε ποιο βαθμό...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [θεωρείτε ότι η ΔΕΦΝΚ, ως διεθνές πολιτιστικό σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, μπορεί να συμβάλει στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού;]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Καθόλου	3	2.0	2.1	2.1
Ελάχιστα	5	3.3	3.4	5.5
Μέτρια	15	9.9	10.3	15.8
Πολύ	37	24.5	25.3	41.1
= Πάρα πολύ	86	57.0	58.9	100.0
Total	146	96.7	100.0	
Missing System	5	3.3		
Total	151	100.0		

Πίνακας 4-35 Εκτίμηση της συμβολής της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού.

Ο Πίνακας καταγράφει τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τη δυνατότητα της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) να συμβάλει στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού. Η **μεγάλη πλειοψηφία των ερωτηθέντων (84,2%)** αποδίδει στη ΔΕΦΝΚ σημαντικό ρόλο, επιλέγοντας τις κατηγορίες «πολύ» (25,3%) και «πάρα πολύ» (58,9%). Μόλις **15,8%** δηλώνει ουδέτερη ή περιορισμένη εκτίμηση για τη συμβολή της (μέτρια: 10,3%, ελάχιστα ή καθόλου: 5,5%).

18. Σε ποιο βαθμό...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [πιστεύετε ότι προωθείται περισσότερο ο λογοτεχνικός τουρισμός, μέσω της οργάνωσης επισκέψεων στους τόπους όπου έζησε ο Νίκος Καζαντζάκης;]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	1	.7	.7	.7
	Ελάχιστα	11	7.3	7.6	8.3
	Μέτρια	15	9.9	10.3	18.6
	Πολύ	51	33.8	35.2	53.8
	= Πάρα πολύ	67	44.4	46.2	100.0
	Total	145	96.0	100.0	
Missing	System	6	4.0		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-36 Εκτίμηση της συμβολής οργανωμένων επισκέψεων στους τόπους ζωής του Νίκου Καζαντζάκη στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού.

Ο Πίνακας αποτυπώνει την εκτίμηση των συμμετεχόντων ως προς το κατά πόσο η οργάνωση επισκέψεων στους τόπους όπου έζησε ο Νίκος Καζαντζάκης συμβάλλει στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού. Η **συντριπτική πλειοψηφία (81,4%)** αξιολόγησε τη συμβολή αυτή ως «πολύ» (35,2%) ή «πάρα πολύ» (46,2%) σημαντική, ενώ μόνο ένα **18,6%** κινήθηκε σε χαμηλότερες ή ουδέτερες βαθμίδες («μέτρια», «ελάχιστα» ή «καθόλου»).

18. Σε ποιο βαθμό...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [πιστεύετε ότι προωθείται περισσότερο ο λογοτεχνικός τουρισμός μέσω των πολιτιστικών διαδρομών «Καζαντζάκης –

Ζορμπάς» που έχει ιδρύσει η ΔΕΦΝΚ;]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	1	.7	.7	.7
	Ελάχιστα	14	9.3	9.6	10.3
	Μέτρια	20	13.2	13.7	24.0
	Πολύ	47	31.1	32.2	56.2
	= Πάρα πολύ	64	42.4	43.8	100.0
	Total	146	96.7	100.0	
Missing	System	5	3.3		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-37 Εκτίμηση της συμβολής των πολιτιστικών διαδρομών «Καζαντζάκης – Ζορμπάς» της ΔΕΦΝΚ στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού.

Ο Πίνακας αποτυπώνει την εκτίμηση των συμμετεχόντων σχετικά με τη συμβολή των πολιτιστικών διαδρομών «Καζαντζάκης – Ζορμπάς», που έχουν ιδρυθεί από τη ΔΕΦΝΚ, στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η **μεγάλη πλειονότητα (76%)** θεωρεί πως οι συγκεκριμένες διαδρομές συμβάλλουν ουσιαστικά στην ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού, με **32,2%** να απαντούν «πολύ» και **43,8%** «πάρα πολύ». Αντιθέτως, ένα **24%** εμφανίζεται πιο επιφυλακτικό, επιλέγοντας χαμηλότερες ή ουδέτερες κατηγορίες («μέτρια», «ελάχιστα» ή «καθόλου»).

18. Σε ποιο βαθμό...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [πιστεύετε ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός με επίκεντρο την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη έχει περιθώρια για περαιτέρω ανάπτυξη;]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ελάχιστα	4	2.6	2.7	2.7
	Μέτρια	13	8.6	8.9	11.6
	Πολύ	41	27.2	28.1	39.7
	= Πάρα πολύ	88	58.3	60.3	100.0
	Total	146	96.7	100.0	
Missing	System	5	3.3		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-38 Εκτίμηση του βαθμού στον οποίο ο λογοτεχνικός τουρισμός με επίκεντρο τον Νίκο Καζαντζάκη διαθέτει περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης.

Ο Πίνακας καταγράφει την εκτίμηση των συμμετεχόντων ως προς το αν ο λογοτεχνικός τουρισμός με επίκεντρο τον Νίκο Καζαντζάκη διαθέτει περιθώρια για περαιτέρω ανάπτυξη. Η συντριπτική πλειοψηφία, **88,4%**, αξιολόγησε θετικά αυτή τη δυνατότητα, με **28,1%** να απαντούν «πολύ» και **60,3%** «πάρα πολύ». Αντιθέτως, μόλις **11,6%** των ερωτηθέντων εμφανίζεται επιφυλακτικό, επιλέγοντας τις κατηγορίες «μέτρια» ή «ελάχιστα».

4.1.5 Ποιες είναι οι κοινωνικές και οικονομικές επιδράσεις αυτής της μορφής τουρισμού.

10. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [θα μπορούσε ο λογοτεχνικός τουρισμός να εί1 μια μορφή «προσβάσιμου» τουρισμού και για άτομα με αναπηρίες όπως μειωμένη όραση ή ακοή.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	2	1.3	1.4	1.4
	Ελάχιστα	10	6.6	6.8	8.2

Μέτρια	25	16.6	17.0	25.2
Πολύ	42	27.8	28.6	53.7
= Πάρα πολύ	68	45.0	46.3	100.0
Total	147	97.4	100.0	
Missing System	4	2.6		
Total	151	100.0		

Πίνακας 4-39 Εκτίμηση του λογοτεχνικού τουρισμού ως μορφής προσβάσιμου τουρισμού για άτομα με αναπηρίες (π.χ. μειωμένη όραση ή ακοή), σε κλίμακα 1–5.

Ο Πίνακας καταγράφει την εκτίμηση των συμμετεχόντων ως προς το κατά πόσο ο λογοτεχνικός τουρισμός θα μπορούσε να αποτελέσει μια μορφή «προσβάσιμου» τουρισμού για άτομα με αναπηρίες, όπως μειωμένη όραση ή ακοή. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η **μεγάλη πλειοψηφία (74,9%)** θεωρεί ότι κάτι τέτοιο είναι εφικτό και επιθυμητό, με **28,6%** να επιλέγουν την κατηγορία «πολύ» και **46,3%** την «πάρα πολύ». Αντιθέτως, **μόλις 8,2%** εξέφρασε αμφιβολία, επιλέγοντας τις βαθμίδες «καθόλου» ή «ελάχιστα», ενώ ένα **17%** παρέμεινε ουδέτερο.

10. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει θετικές επιδράσεις στην πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη του προορισμού.]

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Καθόλου	1	.7	.7	.7
Ελάχιστα	4	2.6	2.7	3.4
Μέτρια	18	11.9	12.2	15.6
Πολύ	35	23.2	23.8	39.5
= Πάρα πολύ	89	58.9	60.5	100.0
Total	147	97.4	100.0	
Missing System	4	2.6		
Total	151	100.0		

Πίνακας 4-40 Εκτίμηση των θετικών επιδράσεων του λογοτεχνικού τουρισμού στην πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη του προορισμού.

Ο Πίνακας αποτυπώνει τις αντιλήψεις των συμμετεχόντων σχετικά με τις θετικές επιδράσεις του λογοτεχνικού τουρισμού στην πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη του προορισμού. Τα ευρήματα είναι ενδεικτικά: **το 84,3%** των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός συμβάλλει «πολύ» (23,8%) ή «πάρα πολύ» (60,5%) στην πολιτιστική και κοινωνική πρόοδο μιας περιοχής. Αντίθετα, μόλις **15,6%** υιοθετεί ουδέτερη ή αρνητική στάση, με εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά στις κατηγορίες «καθόλου» (0,7%) και «ελάχιστα» (2,7%).

10. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει θετικές επιδράσεις στην οικονομική ανάπτυξη του προορισμού.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	1	.7	.7	.7
	Ελάχιστα	6	4.0	4.1	4.8
	Μέτρια	25	16.6	17.2	22.1
	Πολύ	46	30.5	31.7	53.8
	= Πάρα πολύ	67	44.4	46.2	100.0
	Total	145	96.0	100.0	
Missing	System	6	4.0		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-41 Εκτίμηση των θετικών επιδράσεων του λογοτεχνικού τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη του προορισμού.

Ο Πίνακας αποτυπώνει την εκτίμηση των συμμετεχόντων σχετικά με τις θετικές επιδράσεις του λογοτεχνικού τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη του προορισμού. Η **συνολική θετική στάση είναι ιδιαίτερα έντονη**, καθώς το **77,9%** των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός

συμβάλλει «πολύ» (31,7%) ή «πάρα πολύ» (46,2%) στην οικονομική ενίσχυση των περιοχών που τον φιλοξενούν. Αντίθετα, μόνο **22,1%** κινήθηκε στις χαμηλότερες ή ουδέτερες βαθμίδες, με **17,2%** να επιλέγουν «μέτρια» και μόλις **4,8%** τις κατηγορίες «ελάχιστα» ή «καθόλου».

10. Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι...

(Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση) [ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης.]

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Καθόλου	1	.7	.7	.7
	Ελάχιστα	8	5.3	5.5	6.2
	Μέτρια	18	11.9	12.4	18.6
	Πολύ	47	31.1	32.4	51.0
	= Πάρα πολύ	71	47.0	49.0	100.0
	Total	145	96.0	100.0	
Missing	System	6	4.0		
Total		151	100.0		

Πίνακας 4-42 Εκτίμηση των προοπτικών περαιτέρω ανάπτυξης του λογοτεχνικού τουρισμού

Ο Πίνακας 4.42 καταγράφει την εκτίμηση των συμμετεχόντων σχετικά με τις προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης του λογοτεχνικού τουρισμού. Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ισχυρή αισιοδοξία, καθώς το **81,4%** θεωρεί ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει σημαντικά περιθώρια εξέλιξης, με **32,4%** να απαντούν «πολύ» και **49,0%** «πάρα πολύ». Αντίθετα, ένα **18,6%** εμφανίζεται πιο επιφυλακτικό, κατανεμημένο στις κατηγορίες «μέτρια» (12,4%), «ελάχιστα» (5,5%) και «καθόλου» (0,7%).

4.1.6 Να εξεταστούν ενδεχόμενοι οι τρόποι/τα μέσα προβολής, ενημέρωσης και προώθησης του λογοτεχνικού τουρισμού στα βήματα του NK (MME, Social Media,...)

Τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν την **κρίσιμη συμβολή των μέσων προβολής και ενημέρωσης** στην ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού που σχετίζεται με τον Νίκο Καζαντζάκη. Συγκεκριμένα, στην ερώτηση σχετικά με την **προβολή του λογοτεχνικού τουρισμού μέσω ψηφιακών πλατφορμών** όπως το *Tripadvisor* ή το *travel.gr*, το **64.1%** των συμμετεχόντων δήλωσε ότι αυτή συμβάλλει «πολύ» ή «πάρα πολύ» θετικά. Αυτό το εύρημα αναδεικνύει τη **σημαντικότητα των ηλεκτρονικών μέσων** και των social media ως σύγχρονα εργαλεία τουριστικής ενημέρωσης (Gretzel et al., 2006).

Μέσο ή Παρέμβαση	Αποδοχή ή Θετική Αξιολόγηση (%)	Χαμηλή ή Καθόλου Αποδοχή (%)
Ψηφιακές πλατφόρμες (Tripadvisor, travel.gr)	64,1	—
Λογοτεχνικά φεστιβάλ (π.χ. Μουσείο Ν. Καζαντζάκη, Χανιά, ΔΕΒΘ)	84,4	—
Εθνική καμπάνια μέσω ΕΟΤ & διεθνών εκθέσεων	83,9	—
Χαρτογράφηση/παρουσίαση σε τουριστικούς χάρτες & οδηγούς	91,2	—
Διάδοση λογοτεχνικού τουρισμού στην Ελλάδα	12,9	60,5
Διάδοση λογοτεχνικού τουρισμού στο εξωτερικό	41,8	—

Πίνακας 4-43 τρόποι/τα μέσα προβολής, ενημέρωσης και προώθησης του λογοτεχνικού τουρισμού στα βήματα του ΝΚ (MME, Social Media,...)

Επιπλέον, η ερώτηση που αφορά τη **διοργάνωση λογοτεχνικών φεστιβάλ** όπως αυτά του Μουσείου Ν. Καζαντζάκη, του Φεστιβάλ Βιβλίου Χανίων και της Διεθνούς Έκθεσης Βιβλίου Θεσσαλονίκης, συγκέντρωσε υψηλή αποδοχή: **84.4%** των συμμετεχόντων αξιολόγησαν τη συμβολή των φεστιβάλ στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού ως «πολύ» ή «πάρα πολύ». Το αποτέλεσμα αυτό αποδεικνύει ότι οι **πολιτιστικές εκδηλώσεις** αποτελούν εξαιρετικά αποτελεσματικά μέσα για την προσέλκυση κοινού και την ενίσχυση της σύνδεσης με τον συγγραφέα (Richards & Palmer, 2010).

Παρόμοια, το **83.9%** των ερωτηθέντων θεωρεί ότι μια **εθνική καμπάνια προώθησης μέσω του ΕΟΤ και διεθνών τουριστικών εκθέσεων** θα συνέβαλε ουσιαστικά στην ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού. Η στάση αυτή αναδεικνύει την **ανάγκη για θεσμική υποστήριξη** και κεντρικό σχεδιασμό, γεγονός που συνάδει με την τάση ένταξης του πολιτισμού στις εθνικές στρατηγικές τουρισμού (UNWTO, 2018).

Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται και στη **χαρτογράφηση και παρουσίαση σχετικών τοποθεσιών μέσω τουριστικών οδηγών και χαρτών**, με **91.2%** των συμμετεχόντων να αξιολογούν αυτό το μέσο προβολής ως ιδιαίτερα χρήσιμο. Το αποτέλεσμα αυτό καταδεικνύει την **ανάγκη για ορατότητα και εντοπισμό λογοτεχνικών τόπων**, κάτι που μπορεί να συνδυαστεί τόσο με έντυπο όσο και με ψηφιακό υλικό, δημιουργώντας μια συνεκτική "πολιτιστική διαδρομή".

Ωστόσο, παρόλο που αναγνωρίζεται η αξία αυτών των εργαλείων, η **αντίληψη για τη διάδοση του λογοτεχνικού τουρισμού στην Ελλάδα** είναι περιορισμένη. Συγκεκριμένα, μόνο **12.9%** των συμμετεχόντων θεωρούν ότι είναι διαδεδομένος («πολύ» ή «πάρα πολύ»), ενώ **60.5%** πιστεύουν ότι είναι **ελάχιστα ή καθόλου**. Αντίθετα, για το εξωτερικό, **41.8%** δήλωσαν ότι είναι διαδεδομένος, κάτι που φανερώνει μια **αντίφαση ανάμεσα στο εγχώριο και στο διεθνές επίπεδο προβολής**.

4.1.7 Πως οι δράσεις ενός πολιτιστικού σωματείου μπορούν να προωθήσουν τον λογοτεχνικό τουρισμό

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, εξετάστηκε η συμβολή της **Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ)** ως πολιτιστικού σωματείου στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων ανέδειξαν μια **ιδιαίτερα θετική στάση** απέναντι στον ρόλο και τις δράσεις του φορέα.

Δράση ή Παρέμβαση της ΔΕΦΝΚ	Αποδοχή ή Θετική Αξιολόγηση (%)
Συμβολή της ΔΕΦΝΚ στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού	84,2 (58,9% πάρα πολύ, 25,3% πολύ)
Πολιτιστικές διαδρομές «Καζαντζάκης – Ζορμπάς»	76,0 (43,8% πάρα πολύ, 32,2% πολύ)
Επισκέψεις σε τόπους ζωής του Ν. Καζαντζάκη (οργανωμένες ή υποστηριζόμενες από τη ΔΕΦΝΚ)	81,4 (46,2% πάρα πολύ, 35,2% πολύ)

Πίνακας 4-44 Δράση ή Παρέμβαση της ΔΕΦΝΚ

Συγκεκριμένα, στην ερώτηση «**Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι η ΔΕΦΝΚ μπορεί να συμβάλει στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού;**», το **58.9%** των ερωτηθέντων επέλεξε «πάρα πολύ» και **25.3%** «πολύ», γεγονός που φανερώνει ότι **περισσότεροι από 8 στους 10 συμμετέχοντες (84.2%)** αντιλαμβάνονται τον ρόλο του σωματείου ως κρίσιμο. Το εύρημα αυτό ενισχύει την άποψη ότι **πολιτιστικά σωματεία αποτελούν ουσιαστικούς διαμεσολαβητές** μεταξύ πολιτιστικής κληρονομιάς και κοινού (Richards, 2011).

Παράλληλα, η ερώτηση σχετικά με τις **πολιτιστικές διαδρομές «Καζαντζάκης – Ζορμπάς»**, που έχουν σχεδιαστεί από τη ΔΕΦΝΚ, απέσπασε εξίσου θετικές απαντήσεις: **το 43.8%** των συμμετεχόντων τις αξιολόγησε ως «πάρα πολύ» αποτελεσματικές, ενώ **το 32.2%** δήλωσε «πολύ», συγκεντρώνοντας ένα σύνολο **76% θετικής αποδοχής**. Αυτό καταδεικνύει πως **οι οργανωμένες**

δράσεις βιωματικής σύνδεσης με το έργο του συγγραφέα ενισχύουν την προσβασιμότητα, την ελκυστικότητα και την αναγνωρισιμότητα των σχετικών προορισμών (Herbert, 2001).

Επιπλέον, οι **επισκέψεις σε τόπους που σχετίζονται με τη ζωή του Νίκου Καζαντζάκη**, οι οποίες συχνά διοργανώνονται ή υποστηρίζονται από τη ΔΕΦΝΚ, αξιολογούνται θετικά: **το 46.2%** των ερωτηθέντων τις θεωρεί «πάρα πολύ» αποτελεσματικές, ενώ **το 35.2% επέλεξε «πολύ»**, ενισχύοντας την άποψη ότι η **προσωποκεντρική εμπειρία** είναι κινητήριοις μοχλός του λογοτεχνικού τουρισμού.

4.2 Αποτελέσματα ποιοτικής έρευνας

4.2.1 Γενική Εικόνα του Λογοτεχνικού Τουρισμού

Ο λογοτεχνικός τουρισμός αποτελεί έναν ανερχόμενο τομέα τουριστικής δραστηριότητας, ο οποίος βασίζεται στη σύνδεση λογοτεχνικών έργων και συγγραφέων με γεωγραφικούς τόπους. Αν και στις περισσότερες χώρες του εξωτερικού αποτελεί διαδεδομένη πρακτική, στην Ελλάδα φαίνεται να βρίσκεται ακόμα σε πρώιμο στάδιο ανάπτυξης, γεγονός που σχετίζεται με διάφορους πολιτισμικούς και οργανωτικούς παράγοντες.

Παγκόσμια κατάσταση και εκτίμηση για το μέλλον

Οι συμμετέχοντες στη μελέτη συμφωνούν ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει εδραιωθεί σε πολλές χώρες, με ιδιαίτερη άνθηση σε προορισμούς όπου η λογοτεχνία έχει βαθιά πολιτιστική και τουριστική ενσωμάτωση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η Λισαβόνα με τον Φερνάντο Πεσσόα και το Δουβλίνο με τον Τζέιμς Τζόις. Σε αυτές τις περιπτώσεις, έχουν δημιουργηθεί καλά οργανωμένες λογοτεχνικές διαδρομές, με μουσεία, πινακίδες πληροφόρησης, QR codes και ψηφιακές εφαρμογές που επιτρέπουν στους επισκέπτες να συνδέσουν το φυσικό περιβάλλον με το λογοτεχνικό έργο.

Η εκτίμηση για το μέλλον του λογοτεχνικού τουρισμού είναι θετική, ιδιαίτερα αν συνδυαστεί με την ανάπτυξη ψηφιακών εργαλείων και τη δημιουργία διαδραστικών εμπειριών. Ο συνδυασμός

αληθινού και εικονικού ταξιδιού μέσω τεχνολογιών όπως οι διαδραστικές εφαρμογές για φορητές συσκευές με χαρτογραφημένες λογοτεχνικές διαδρομές μέσω GIS μπορούν να προσελκύσουν περισσότερους επισκέπτες και εικονικές περιηγήσεις. Ωστόσο, απαιτείται στρατηγικός σχεδιασμός και κρατική υποστήριξη, ώστε να αξιοποιηθεί πλήρως η δυναμική αυτού του είδους τουρισμού.

Ο ρόλος της φιλαναγνωσίας στην ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού

Ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού είναι η γενικότερη σχέση του πληθυσμού με τη λογοτεχνία. Σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους, το χαμηλό ποσοστό φιλαναγνωσίας στην Ελλάδα αποτελεί σημαντικό εμπόδιο στη διεύρυνση του λογοτεχνικού τουρισμού. Η κ. Αβραμίδου επισημαίνει ότι: «Αν δεν διαβάσουμε ένα βιβλίο, δεν θα γνωρίσουμε έναν συγγραφέα και δεν θα μας γεννηθεί η ανάγκη να επισκεφτούμε τα μέρη στα οποία έζησε». Ομοίως, ο κ. Χρυσός τονίζει τη σημασία της καλλιέργειας της φιλαναγνωσίας καθώς «μόνο αν κάποιος έχει αναπτύξει μια σχέση με τη λογοτεχνία, θα ενδιαφερθεί να επισκεφθεί τους σχετικούς τόπους που συνδέονται με αγαπημένους του συγγραφείς ή αγαπημένα του βιβλία». Επιπλέον, η κ. Διαλυνά θεωρεί ότι η απομάκρυνση από το διάβασμα έχει επηρεάσει αρνητικά τη λογοτεχνική ταξιδιωτική κουλτούρα. Παρόλα αυτά, αναγνωρίζει πως το διαδίκτυο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο προώθησης, εφόσον δημιουργηθούν διαδικτυακές καμπάνιες που να ενισχύουν το ενδιαφέρον του κοινού για τη λογοτεχνία και τους σχετικούς προορισμούς.

Σύγκριση Ελλάδας - Εξωτερικού και επιτυχημένα παραδείγματα

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν ότι στην Ελλάδα ο λογοτεχνικός τουρισμός παραμένει περιορισμένος σε μεμονωμένες πρωτοβουλίες, σε αντίθεση με το εξωτερικό.

Η κ. Αβραμίδου αναφέρει ως επιτυχημένα ελληνικά παραδείγματα τη Σκιάθο, όπου το σπίτι του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη αποτελεί επισκέψιμο χώρο, και το Ηράκλειο με το ΜΝΚ και τον τάφο του συγγραφέα στον Προμαχώνα Μαρτινέγκο.

Ο κ. Χρυσός επισημαίνει ότι το Δουβλίνο αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα επιτυχημένης αξιοποίησης της λογοτεχνίας ως τουριστικού προϊόντος, με οργανωμένες διαδρομές και πλήρη ένταξη της λογοτεχνικής ταυτότητας της πόλης στην τουριστική της προβολή. Στην ίδια λογική, η κ. Tentorio αναφέρει την Τεργέστη, όπου υπάρχουν λογοτεχνικές διαδρομές βασισμένες σε σημαντικούς συγγραφείς όπως στον Umberto Saba, με πληροφοριακές πινακίδες και QR codes που επιτρέπουν στους επισκέπτες να έχουν πρόσβαση σε επιπλέον περιεχόμενο.

Σύμφωνα με τον κ. Στασινάκη, μπορούν να παρακινήσουν στην πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού τηλεοπτικές εκπομπές λογοτεχνίας, που πραγματοποιούν αφιερώματα σε συγγραφείς. Ανέφερε, ως προσωπικό παράδειγμα, εκπομπές για τον Rilke και τον Νίτσε. Επίσης μουσεία αφιερωμένα σε καλλιτέχνες, όπως στην Ολλανδία για τους Rembrandt και Van Gogh και στη Νότια Γαλλία, αποτελούν σημαντικά σημεία ενδιαφέροντος. Ο κ. Στασινάκης αναφέρθηκε επίσης στην σημαντική συμβολή των Πολιτιστικών Διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης στην ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού στο εξωτερικό.

Αναφορικά με το πώς μπορεί η Ελλάδα να αξιοποιήσει τον λογοτεχνικό της πλούτο, η κ. Διαλυνά θεωρεί πως ο λογοτεχνικός τουρισμός δεν μπορεί να στηρίζεται μόνο σε μεμονωμένες προσπάθειες, αλλά πρέπει να αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης στρατηγικής τουριστικής ανάπτυξης. Ένα βιβλίο μπορεί να δώσει το ερέθισμα στους λογοτεχνικούς τουρίστες να ταξιδέψουν, αλλά και να το βιώσουν ως ένα κομμάτι εμπειρίας και γνωριμίας με τον τόπο και υπογραμμίζει ότι: «Ο λογοτεχνικός τουρίστας πρέπει να δει τον προορισμό με το σύνολο των εμπειριών που μπορεί να του προσφέρει.»

4.2.2 Λόγοι πραγματοποίησης λογοτεχνικών ταξιδιών

Ο λογοτεχνικός τουρισμός δεν αφορά μόνο την επίσκεψη σε μέρη που σχετίζονται με συγγραφείς και τα έργα τους, αλλά αποτελεί μια εμπειρία βαθύτερης σύνδεσης με τον κόσμο της λογοτεχνίας. Οι λόγοι που οδηγούν τους ταξιδιώτες σε αυτού του είδους τα ταξίδια σχετίζονται με διάφορα προσωπικά, συναισθηματικά και γνωστικά κίνητρα. Από την αναζήτηση νέων εμπειριών μέχρι τη

συναισθηματική ταύτιση με τα λογοτεχνικά τοπία και τους λογοτεχνικούς ήρωες οι συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις αναδεικνύουν διαφορετικές διαστάσεις του φαινομένου.

Κίνητρα και προσδοκίες λογοτεχνικών τουριστών

Τα βασικά κίνητρα που ωθούν τους ταξιδιώτες να πραγματοποιήσουν λογοτεχνικά ταξίδια ποικίλλουν ανάλογα με την προσωπική τους σχέση με τη λογοτεχνία. Οι συνεντευξιαζόμενοι συμφωνούν ότι οι περισσότεροι λογοτεχνικοί τουρίστες επιθυμούν να βιώσουν από κοντά τον κόσμο των αγαπημένων τους συγγραφέων και έργων, με την κ. Αβραμίδου να επισημαίνει ότι: «Τα λογοτεχνικά ταξίδια αποτελούν πηγή και ευκαιρία για γνώση αλλά και για σκέψη, για στοχασμό και αναστοχασμό».

Ο κ. Χρυσός πιστεύει ότι υπάρχουν δυο ειδών ταξίδια που άπτονται λογοτεχνικού ενδιαφέροντος, τα ταξίδια στα οποία προσπαθεί κάποιος να εξακριβώσει τους μυθοπλαστικούς τόπους και εκείνα που προσπαθεί να βρει κομμάτια από την ζωή του συγγραφέα μέσα από την βιογραφία του.

Οι προσδοκίες των λογοτεχνικών τουριστών συνδέονται στενά με την αυθεντικότητα των εμπειριών που θέλουν να ζήσουν. Όπως αναφέρει η κ. Βασιλειάδη, «Οι λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού είναι είτε η μεγάλη αγάπη για έναν συγγραφέα ή γιατί διδάσκεται στο πανεπιστήμιο ή έγινε γνωστός στην παιδική τους ηλικία όπως και οι λόγοι αυτοβελτιώσης και εσωτερικής αναζήτησης». Οι συνεντευξιαζόμενοι υπογραμμίζουν επίσης τη σημασία της βιωματικής διάστασης, καθώς οι τουρίστες επιθυμούν όχι μόνο να δουν αλλά και να νιώσουν τη μαγεία της λογοτεχνίας στον πραγματικό κόσμο. Η κ. Διαλυνά ενδεικτικά αναφέρει ότι, πριν από την πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού, θεωρεί σημαντικό να έχει προηγηθεί μια βιωματική δράση που θα αφορά τον Καζαντζάκη (όπως μια ομιλία,...) και σε δεύτερο χρόνο το ταξίδι έτσι ώστε να είναι εμπλουτισμένο με όλες τις απαραίτητες πληροφορίες.

Ο ρόλος της συναισθηματικής σύνδεσης με τα λογοτεχνικά έργα

Η συναισθηματική διάσταση παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιλογή των λογοτεχνικών προορισμών. Όπως υπογραμμίζει η κ. Αβραμίδου, «Ο λογοτεχνικός τουρίστας διακρίνεται από την

πνευματική του περιέργεια, την επιθυμία του αλλά και την εσωτερική ανάγκη να πάει πέρα από αυτά που διαβάζει, στους χώρους και στους τόπους που τον μεταφέρει η φαντασία του και να τα δει, να τα γνωρίσει από κοντά». Ο κ. Χρυσός συμπληρώνει ότι η ανάγνωση ενός βιβλίου δημιουργεί προεκτάσεις εντός και εκτός του λογοτεχνικού τουρίστα και θέλει να ανακαλύψει τις διαδρομές του συγγραφέα ή τις διαδρομές των ηρώων του.

Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η επίσκεψη σε έναν λογοτεχνικό τόπο συχνά δημιουργεί ένα αίσθημα νοσταλγίας ή ακόμα και πνευματικής ολοκλήρωσης. Η κ. Διαλυνά ανέφερε χαρακτηριστικά: «Το ταξίδι είναι μια συνειδητή επιλογή και όχι κατά τύχη». Επιπλέον, αρκετοί τουρίστες βλέπουν το λογοτεχνικό ταξίδι ως ένα είδος «προσκυνήματος», όπου η φυσική τους παρουσία σε έναν συγκεκριμένο χώρο ενισχύει τη σύνδεσή τους με τον συγγραφέα και το έργο του. Η κ. Βασιλειάδη επισημαίνει ότι ο λογοτεχνικός τουρίστας δεν είναι ο τουρίστας που έρχεται πολύ γρήγορα να δει ένα μουσείο και να πάει παρακάτω αλλά έρχεται, για να το βιώσει. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει: «Δεν τον χαρακτηρίζει τόσο η λέξη τουρίστας, όσο αυτή του προσκυνητή.»

Λογοτεχνικά ταξίδια ως μέσο στοχασμού και αυτοβελτίωσης

Ένα ακόμα στοιχείο που προέκυψε από τις συνεντεύξεις είναι η λειτουργία των λογοτεχνικών ταξιδιών ως μέσου προσωπικής ανάπτυξης και στοχασμού. Πολλοί ταξιδιώτες βλέπουν αυτά τα ταξίδια ως ευκαιρία να απομακρυνθούν από την καθημερινότητα, να συλλογιστούν τη ζωή τους και να αντλήσουν έμπνευση από την τέχνη της γραφής.

Η κ. Αβραμίδου τονίζει ότι η επίσκεψη σε λογοτεχνικά μέρη μπορεί να λειτουργήσει ευεργετικά, καθώς «το να περπατήσεις στα χνάρια του συγγραφέα που διάβασες και αγάπησες, με τον οποίο ταξίδεψες νοερά σε άλλα μέρη ή σε άλλες εποχές, προσφέρει μεγάλη χαρά και ψυχική απόλαυση. Στην περιδιάβασή σου αυτή, με οδηγούς τα διαβάσματα και την φαντασία σου, ζεις αμέτρητες περιπέτειες, γνωρίζεις και αναλογίζεσαι πολλά».

4.2.3 Προφίλ και Χαρακτηριστικά του Λογοτεχνικού Τουρίστα

Ο λογοτεχνικός τουρίστας είναι ένα ιδιαίτερο προφίλ ταξιδιώτη που διαφέρει σημαντικά από τον μέσο τουρίστα. Οι λόγοι που τον ωθούν σε ένα λογοτεχνικό ταξίδι, τα ενδιαφέροντά του, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο οργανώνει το ταξίδι του διαμορφώνουν μια ξεχωριστή ταξιδιωτική εμπειρία. Βάσει των συνεντεύξεων, προκύπτουν τρία βασικά χαρακτηριστικά που συνθέτουν το προφίλ των λογοτεχνικών ταξιδιωτών: ορισμένα κοινωνικοδημογραφικά στοιχεία και τα ενδιαφέροντά τους, η σχέση τους με άλλες μορφές τουρισμού, και οι διαφορές μεταξύ εκείνων που ταξιδεύουν ανεξάρτητα και όσων συμμετέχουν σε οργανωμένες εκδρομές.

Κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά και ενδιαφέροντα

Οι λογοτεχνικοί τουρίστες προέρχονται από διάφορες κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες, με κοινό χαρακτηριστικό την αγάπη για τη λογοτεχνία. Οι περισσότεροι είναι ενήλικες, αν και υπάρχουν εξειδικευμένες δράσεις και για νεότερες ηλικίες, όπως μαθητικές εκδρομές σε λογοτεχνικά μέρη. Σύμφωνα με την κ. Διαλυνά, «οι περισσότεροι λογοτεχνικοί ταξιδιώτες είναι ταξιδιώτες υψηλού πνευματικού επιπέδου μόρφωσης, άνθρωποι με ευαισθησίες».

Η κ. Tentorio σημειώνει: «Τα λογοτεχνικά ταξίδια αποτελούν μια ευκαιρία για σπουδαστές και ερευνητές να γνωρίσουν από κοντά τους τόπους που σχετίζονται με τα αντικείμενα μελέτης τους». Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για πανεπιστημιακά προγράμματα που περιλαμβάνουν εκπαιδευτικές εκδρομές σε λογοτεχνικούς προορισμούς.

Η κ. Μοναστιρλή και η κ. Παπαϊωάννου-Βουτσά σημειώνουν ότι τα ενδιαφέροντα των λογοτεχνικών τουριστών δεν περιορίζονται μόνο στη λογοτεχνία, αλλά εκτείνονται και σε άλλα σημεία προτίμησης, όπως τα μουσεία, οι βιβλιοθήκες, τα αξιοθέατα του προορισμού.

Ένα άλλο ενδιαφέρον στοιχείο που προέκυψε από τις συνεντεύξεις είναι ότι οι λογοτεχνικοί τουρίστες έχουν συχνά υψηλό επίπεδο τεχνολογικής εξοικείωσης. Όπως επισημαίνει ο κ. Χρυσός: «Είναι σημαντικό να υπάρχουν ψηφιακοί χάρτες για παράδειγμα μέσω Google ή άλλων εφαρμογών, όπου θα μπορεί κάποιος να περιηγηθεί σε διάφορα σημεία. Για παράδειγμα, να μπορεί να περιηγηθεί κάποιος στο Κράσι, μέσα από διαδρομές ή από το Κράσι μέσα από μονοπάτια (περιπατητική

εκδρομή) να βγει στο οροπέδιο Λασιθίου, εκεί όπου σεργιάνιζε ο Καζαντζάκης με την Έλλη Αλεξίου, της οποίας μιλούσε για τον Μπέρζον, τον οποίο είχε πρωτοανακαλύψει. Επίσης, θα μπορούσαν να υπάρχουν σε κάποια σημεία στο κέντρο, στο αεροδρόμιο και ίσως στο λιμάνι, αλλά οπωσδήποτε σε κεντρικά σημεία της πόλης του Ηρακλείου, όπως στις πλατείες, «βιτρίνες/βιβλιοθήκες» προφυλαγμένες και ασφαλείς όπου θα εκτίθενται βιβλία του Καζαντζάκη από όλες τις γλώσσες. Μέσω QRcodes θα μπορεί ο επισκέπτης να δει ότι αυτού του συγγραφέα του οποίου τα βήματα βρίσκει εδώ μπορεί να προμηθευτεί το βιβλίο. Επίσης, θα μπορούσαν να υπάρχουν QRcodes σε συγκεκριμένα εμβληματικά σημεία της πόλης που σχετίζονται με αναφορές που κάνει ο ΝΚ στα μυθιστορήματά του για το Ηράκλειο και με το αντίστοιχο QRcode να μπορεί κάποιος να διαβάξει το απόσπασμα από το μυθιστόρημα ή να βλέπει φωτογραφίες από την εποχή, όπως ήταν τότε. Παράδειγμα τα Λιοντάρια όπου υπήρχε ο ξακουστός πλάτανος, αλλά και άλλα σημεία.» Αυτό δείχνει ότι η χρήση των νέων τεχνολογιών μπορεί να παίζει σημαντικό ρόλο στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού.

Σύνδεση με άλλες μορφές τουρισμού (π.χ. πολιτιστικός, συνεδριακός)

Ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει στενή σχέση με άλλες μορφές τουρισμού, καθώς συχνά συνδυάζεται με πολιτιστικά και ιστορικά ενδιαφέροντα. Η κ. Αβραμίδου αναφέρει ότι: «Ένας μεγάλος αριθμός λογοτεχνικών ταξιδιωτών επιδιώκει να συνδυάσει τις επισκέψεις σε λογοτεχνικούς τόπους μαζί με άλλες μορφές τουρισμού, όπως με την αναψυχή και τον συνεδριακό τουρισμό».

Επιπλέον, ο λογοτεχνικός τουρισμός μπορεί να συνδυαστεί με γαστρονομικό και φυσιολατρικό τουρισμό, όπως εξηγεί η κ. Μοναστιρλή: «Πολλές λογοτεχνικές εκδρομές περιλαμβάνουν όχι μόνο επισκέψεις σε λογοτεχνικούς χώρους, αλλά και επίσκεψη σε μουσεία και αξιοθέατα, αλλά και γαστρονομική εξερεύνηση». Οι επισκέπτες ενδιαφέρονται για την τοπική κουλτούρα, τη γαστρονομία και τις φυσικές ομορφιές ενός προορισμού και όπως σημειώνει η κ. Διαλυνά: «Όταν ο λογοτέχνης έχει μια αναγνωρισιμότητα σε διεθνή κλίμακα, πολύ συχνά τα κείμενά του έχουν χρησιμοποιηθεί ως προωθητικό υλικό ή βάση για προωθητικό υλικό για έναν τόπο.»

Διαφορές μεταξύ ανεξάρτητων ταξιδιωτών και οργανωμένων εκδρομών

Οι λογοτεχνικοί τουρίστες χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες: τους ανεξάρτητους ταξιδιώτες και τους συμμετέχοντες σε οργανωμένες εκδρομές. Και οι δύο ομάδες έχουν διαφορετικές προσεγγίσεις όσον αφορά τον προγραμματισμό και την εμπειρία του ταξιδιού.

Σύμφωνα με την κ. Παπαϊωάννου-Βουτσά: «Ομαδικά κάποιος δε θα κάνει τουρισμό μόνο για λογοτεχνικούς λόγους. Οι συμμετέχοντες σε μια τέτοια εξόρμηση ακολουθούν το πρόγραμμα της ομάδας, αλλά θα αναζητήσουν και από μόνοι τους έναν χώρο που είναι σχετικός με έναν λογοτέχνη. Είναι πιθανόν ο λογοτεχνικός τουρισμός να έχει καλλιεργηθεί σε μια οικογένεια, όπου γονείς ευαισθητοποιημένοι με κάποιον λογοτέχνη να επισκεφθούν, για παράδειγμα, στο Ηράκλειο τόπους συγκεκριμένους από έργα του Καζαντζάκη, ώστε να ενημερωθούν και τα παιδιά τους ή στην Μυτιλήνη, πού έζησε ο Μυριβήλης, και σε άλλα μέρη.» Αντίθετα, οι οργανωμένες εκδρομές προσελκύουν συχνά ταξιδιώτες που επιθυμούν μια δομημένη εμπειρία, με καθοδήγηση από εξειδικευμένους ξεναγούς.

Ένα ακόμα ενδιαφέρον σημείο που προέκυψε από τις συνεντεύξεις είναι ότι οι οργανωμένες εκδρομές συμβάλλουν στη διατήρηση και την προβολή του λογοτεχνικού τουρισμού, καθώς προωθούν συγκεκριμένους προορισμούς και αυξάνουν το ενδιαφέρον του κοινού. Ωστόσο, η κ. Αβραμίδου θεωρεί ότι χρειάζεται περισσότερη ενημέρωση και διάχυση της γνώσης ιδιαίτερα στα σχολεία, σε συνεργασία και με άλλους συλλόγους, και με την προβολή εκδρομών που έχουν σχέση με τα λογοτεχνικά ταξίδια.

4.2.4 Λογοτεχνικός Τουρισμός και ο Νίκος Καζαντζάκης

Ο ρόλος των έργων του Καζαντζάκη στην τουριστική έμπνευση

Η λογοτεχνία έχει τη δύναμη να επηρεάζει τις ταξιδιωτικές επιλογές των ανθρώπων, και τα έργα του Νίκου Καζαντζάκη δεν αποτελούν εξαίρεση: μπορούν να κινητοποιήσουν τουριστικές ροές προς διάφορους καζαντζακικούς λογοτεχνικούς προορισμούς, όπως την Κρήτη. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι το σύνολο του έργου του μπορεί να αποτελέσει αφορμή για την πραγματοποίηση

ενός λογοτεχνικού ταξιδιού. Όπως αναφέρει ο κ. Στασινάκης: «Έχουν μεγάλη σημασία για τον αναγνώστη, πέραν των ταξιδιωτικών βιβλίων, και τα άλλα έργα, αλλά και η αλληλογραφία του ΝΚ». Θεωρεί εξίσου σημαντικά και τα παιδικά βιβλία του Μέγας Αλέξανδρος και Στα παλάτια της Κνωσού.

Η κ. Μοναστιρλή προσθέτει ότι τα έργα *Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* και *Ο Τελευταίος Πειρασμός* μπορούν να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης για την πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού, με στόχο να αναζητήσει κανείς τους τόπους και τα μέρη που ενέπνευσαν τον Καζαντζάκη.

Όπως αναφέρει η κ. Αβραμίδου, η ανάγνωση του *Καπετάν Μιχάλη* προκαλεί το ενδιαφέρον να επισκεφτεί κάποιος την Κρήτη, όπως αντίστοιχα η ανάγνωση του *Φτωχούλη του Θεού* δημιουργεί την επιθυμία στην Ιταλία. Επιπλέον, η πόλη του Ηρακλείου, όπου γεννήθηκε ο συγγραφέας, αποτελεί σημείο αναφοράς για ένα λογοτεχνικό ταξίδι στα βήματα του ΝΚ, με το ΜΝΚ στη Μυρτιά να λειτουργεί ως σημαντικός πολιτιστικός πόλος.

Ο κ. Χρυσός επισημαίνει ότι: «Πηγή έμπνευσης μπορεί να είναι ένα οποιοδήποτε βιβλίο. Στην περίπτωση του Καζαντζάκη, που τα βιβλία του με έναν τρόπο σχετίζονται με υπαρκτούς τόπους, όπως είναι η Κρήτη του Καπετάν Μιχάλη και η Ασίζη του Αγίου Φραγκίσκου, οι τόποι αυτοί παρακινούν με ένταση να τους επισκεφτεί κάποιος.»

Η σύνδεση με την πνευματικότητα και τη φιλοσοφία του συγγραφέα είναι καθοριστική για όσους επιλέγουν να ακολουθήσουν τα βήματά του και επιθυμούν να επισκεφτούν τα μέρη όπου εκτυλίσσεται η ιστορία του μυθιστορήματος ή τα μέρη όπου έζησε ο ΝΚ.

Ωστόσο, η κ. Διαλυνά επισημαίνει επίσης ότι για τα λογοτεχνικά ταξίδια έχει σπουδαία σημασία να δημιουργηθεί το περιεχόμενο του ταξιδιού με τωρινά κριτήρια, για να είναι ενδιαφέρον στο ευρύ κοινό.

Ανάλυση των περιγραφών των ταξιδιωτικών του έργων

Ο Καζαντζάκης δεν ήταν απλώς ένας συγγραφέας, αλλά και ένας ακούραστος ταξιδευτής. Τα ταξιδιωτικά του έργα αποτελούν ζωντανές μαρτυρίες των εμπειριών του και προσφέρουν ένα

μοναδικό πρίσμα μέσα από το οποίο οι αναγνώστες μπορούν να γνωρίσουν διαφορετικούς πολιτισμούς. Οι λεπτομερείς περιγραφές των τοπίων, των ανθρώπων και των ηθών των χωρών που επισκέφθηκε συνθέτουν έναν λογοτεχνικό χάρτη που λειτουργεί ως έμπνευση για ταξιδιώτες.

Η κ. Βασιλειάδη επισημαίνει ότι: «Όλο το έργο του ΝΚ αποτελεί πηγή έμπνευσης για την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού. Σίγουρα τα ταξιδιωτικά του θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε αυτό που λέμε «Στα βήματα του Καζαντζάκη» για τις χώρες όπου ταξίδεψε.».

Για παράδειγμα, στο *Ταξιδεύοντας: Ιταλία - Αίγυπτος - Σινά - Ιερουσαλήμ - Κύπρος - Ο Μοριάς*, του οποίου δυο αποσπάσματα (βλ. Παράρτημα Β) συζητήθηκαν στις συνεντεύξεις, οι συμμετέχοντες αναδεικνύουν διαφορετικές προσεγγίσεις γύρω από την ερμηνεία τους.

Ο κ. Χρυσός υπογραμμίζει για το σχετικό απόσπασμα που αφορά την Ασίζη πως «δεν μας δίνει ουσιαστικά ταξιδιωτική πληροφορία, αλλά έναν πρόχειρο χάρτη. Ο αναγνώστης δεν ενδιαφέρεται να επισκεφτεί έναν τόπο εξαιτίας ενός βιβλίου για να δει τα γνωστά μέρη, τα διάσημα εκθέματα και μνημεία του τόπου. Προφανώς, όποιος επισκεφτεί την Ασίζη θα δει το μοναστήρι του Αγίου Φραγκίσκου και την εκκλησία της Αγίας Κλάρας. Αυτό που έχει ενδιαφέρον είναι να πάει προδιατεθειμένος, για να βιώσει την γλύκα που διασκορπούν στον τόπο οι καμπάνες του Αγίου Ρουφίνου. Στο επόμενο απόσπασμα, για τη Μονεμβασία, ο Καζαντζάκης είναι βιωματικός ως προς την τουριστική περιγραφή του· μας δείχνει το δέος του στο θαύμα της φύσης, περισσότερο από το θαύμα των ανθρώπων (όπως είναι το κάστρο της Καρύταινας)».

Η κ. Βασιλειάδη πιστεύει ότι ο Καζαντζάκης, επειδή γράφει τα κείμενα αυτά λειτουργώντας ως ανταποκριτής, δίνει έμφαση στην περιγραφή του τοπίου αλλά και στη βιωμένη εμπειρία της επίσκεψης στον τόπο. Άλλωστε, οι περιγραφές του θεωρούνται από τους ερευνητές του έργου του ένα από τα πιο δυνατά του στοιχεία.

Αυτή η μοναδική προσέγγιση είναι που διαφοροποιεί τα έργα του Καζαντζάκη από τους τυπικούς ταξιδιωτικούς οδηγούς και τα μετατρέπει σε κείμενα που παρακινούν τους αναγνώστες να ζήσουν τις δικές τους ταξιδιωτικές εμπειρίες.

Ο ρόλος των μεταφράσεων στη διάδοση του έργου του Καζαντζάκη

Η παγκόσμια απήχηση του Καζαντζάκη οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις μεταφράσεις των έργων του και τονίστηκε από όλους τους συνεντευξιαζόμενους η σπουδαιότητά τους.

Σύμφωνα με την κ. Βασιλειάδη, οι μεταφράσεις των έργων επηρεάζουν σε μέγιστο βαθμό και αναφέρει: «Στο ΜΝΚ, παρατηρώντας κατά καιρούς την επίδραση που είχαν οι μεταφράσεις των έργων σε διαφορετικές γλώσσες και χώρες, διαπιστώθηκε ότι έδρασαν αθροιστικά και πολλαπλασιαστικά τα επόμενα χρόνια ή τα πολύ επόμενα χρόνια, καθώς έφεραν κύματα επισκεπτών στο ΜΝΚ».

Ο κ. Στασινάκης έκανε ιδιαίτερη αναφορά στη μεγάλη επιτυχία της πρόσφατης μετάφρασης της καζαντζακικής *Οδύσειας* στα ιταλικά από τις εκδόσεις Crocetti. Ως προς αυτό, η κ. Tentorio προσθέτει ότι η δημοφιλία του Καζαντζάκη στην Ιταλία, όπως και σε άλλες χώρες, ενισχύει σημαντικά τη ροή επισκεπτών προς την Ελλάδα, καθώς πολλοί αναγνώστες επιθυμούν να δουν από κοντά τους τόπους που ενέπνευσαν τον συγγραφέα. Και παραθέτει η ίδια το προσωπικό της παράδειγμα, στο πρόσφατο ταξίδι της στην Κρήτη, μετά τη μετάφραση του μυθιστορήματος του *Καπετάν Μιχάλη* που έκανε η ίδια στα ιταλικά. Έχοντας το μυθιστόρημα πολύ φρέσκο στην μνήμη της, ένιωθε την ανάγκη να βρει εκείνα τα τοπία, εκείνους τους χώρους που αναφέρονται στο μυθιστόρημα.

Η κ. Αβραμίδου συμπληρώνει ότι χρειάζονται καλές μεταφράσεις με εκτενείς εισαγωγές και αναφορές στην ζωή και το έργο του συγγραφέα.

4.2.5 Η Συμβολή των Φορέων στην Ανάπτυξη του Λογοτεχνικού Τουρισμού

Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) και οι δράσεις της

Σύμφωνα με τις συνεντεύξεις, η Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ) αποτελεί έναν από τους πιο δραστήριους φορείς που προωθούν το έργο του ΝΚ και συμβάλει στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού μέσα από την γνωστοποίηση και τη διοργάνωση

εκδηλώσεων σε τοποθεσίες που σχετίζονται με τη ζωή και το έργο του ΝΚ τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Ο κ. Στασινάκης ανέφερε ότι πολλά από τα μέλη της ΔΕΦΝΚ έχουν αφιερώσει ένα μέρος της ζωής τους για να προωθήσουν το έργο του ΝΚ, πιστεύει δε ότι η ΔΕΦΝΚ είναι ίσως το μοναδικό πολιτιστικό σωματείο που προωθεί το έργο του Καζαντζάκη και τον λογοτεχνικό τουρισμό σε όλον τον κόσμο.

Η κ. Αβραμίδου επισήμανε την σπουδαιότητα των πολιτιστικών διαδρομών Καζαντζάκης-Ζορμπάς που έχει οργανώσει η ΔΕΦΝΚ και αναφέρει: «Με τον τρόπο αυτό, η ΔΕΦΝΚ συμβάλλει όχι μόνο στην προώθηση του έργου του Καζαντζάκη, αλλά γενικότερα στην προώθηση της Ελλάδας στο εξωτερικό». Στο σημείο αυτό η κ. Βασιλειάδη, προσθέτει: «Η ΔΕΦΝΚ διοργανώνοντας εκδηλώσεις σε Παραρτήματά της στο εξωτερικό, δημιουργεί και συντηρεί μια μαγιά αναγνωστών αλλά και ανθρώπων που κατά κυριολεξία λατρεύουν το έργο του ΝΚ».

Ρόλος της Ομογένειας και των Πολιτιστικών Συλλόγων

Η ελληνική ομογένεια έχει, επίσης, διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση και διάδοση της ελληνικής λογοτεχνίας στο εξωτερικό.

Σύμφωνα με τον κ. Στασινάκη, περίπου τα μισά μέλη της ΔΕΦΝΚ είναι Έλληνες της ομογένειας οι οποίοι βοηθούν πάντα το έργο της ΔΕΦΝΚ όπως και οι ομογενειακές οργανώσεις.

Η κ. Αβραμίδου ανέφερε πόσο σημαντική είναι η συνεργασία που έχει η ΔΕΦΝΚ με τα κατά τόπους παραρτήματά της στο εξωτερικό, τα οποία με τη σειρά τους συνεργάζονται με ελληνικούς συλλόγους (όπως είναι οι σύλλογοι Κρητών, των Ποντίων κ.α.). Αναφέρθηκε επίσης στην σπουδαιότητα της συνεργασίας με τα πανεπιστήμια στο εξωτερικό.

Ο κ. Χρυσός ανέφερε ότι η ομογένεια έχει σημαντικό ρόλο στη προώθηση του έργου του ΝΚ στο εξωτερικό και ιδιαίτερα οι ομογενείς που έχουν ένα ρόλο στην ακαδημαϊκή κοινότητα. Επίσης, ανέφερε το σημαντικό ρόλο των αδελφοποιήσεων που έχει κάνει το ΜΝΚ με άλλα μουσεία αλλά και η ΔΕΦΝΚ με άλλους φορείς. Σύμφωνα με τον κ. Χρυσό: «Αυτές θα μπορούσαν να είναι πολύτιμες, γιατί σε κάποιες συγκεκριμένες περιπτώσεις μπορούν να καλλιεργήσουν μοντέλα

λογοτεχνικού τουρισμού που να σχετίζονται με περισσότερους από έναν δημιουργούς. Ο Καζαντζάκης είναι ένας συγγραφέας, ο οποίος, εκτός του ότι συνδέθηκε με πολλούς τόπους, συνδέθηκε και με πολλά πρόσωπα, άρα και με πολλούς δημιουργούς».

Επίσημοι τουριστικοί και πολιτιστικοί φορείς και οι δράσεις τους

Η κ. Αβραμίδου επισήμανε ότι είναι πολύ σημαντική η συνεργασία με τις Περιφέρειες, διότι ενισχύεται ο τοπικός τουρισμός και η επικοινωνία των κατοίκων των διαφόρων Περιφερειών. Θεωρεί, επίσης, ότι στην εποχή μας, που ενισχύονται οι τουριστικές συνεργασίες και πέραν των Περιφερειών, ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες, και δη σε όμορες χώρες, θα μπορούσε να υπάρξει συνεργασία και στον τομέα του λογοτεχνικού τουρισμού. Για παράδειγμα, μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, καθώς ο ΝΚ ταξίδεψε πολύ στην Ιταλία.

Ο κ. Χρυσός ανέφερε ότι θα μπορούσαν να σχεδιαστούν πολλές λογοτεχνικές διαδρομές, γιατί ο ΝΚ έχει ζήσει σε αρκετά μέρη. Επίσης, γιατί σχετίζεται με την ιστορία των τόπων: «Ακόμα και για την Αθήνα, για την οποία ο ΝΚ έχει γράψει ελάχιστα πράγματα, έχουμε πληροφορίες σημαντικές για το πού έζησε. Το ίδιο θα λέγαμε και για τον Πειραιά του Ζορμπά. Νομίζω ότι θα μπορούσαν να αναπτυχθούν τέτοιες λογοτεχνικές πολιτιστικές διαδρομές σε μια πολύ σύγχρονη βάση. Επιπλέον, οι φορείς που προωθούν τις λογοτεχνικές διαδρομές, οφείλουν να βρουν τρόπο ώστε να προσελκύουν κόσμο που έχει διαβάσει τα βιβλία του Καζαντζάκη, αλλά και να παρακινούν έναν κόσμο που θα έρθει σε επαφή με έναν φυσικό χώρο, όπου διαδραματίστηκε ένα βιβλίο ή σχετίζεται με την ζωή του Καζαντζάκη, να διαβάσει το έργο του.»

Η κ. Μοναστιρλή προσθέτει τη σημαντική συμβολή των Διεθνών Εκθέσεων Τουρισμού στην προβολή των πολιτιστικών/λογοτεχνικών διαδρομών, τόσο εντός Ελλάδας όσο και στο εξωτερικό.

Ωστόσο, η κ. Διαλυνά επεσήμανε ότι χρειάζονται στρατηγικές κινήσεις και σε επίπεδο πολιτιστικών διαδρομών και σε επίπεδο επικοινωνίας: σημαντική παράμετρο, προς τούτο, αποτελεί η δικτύωση, η συνεργασία και με άλλες περιοχές που έχουν ανάλογα υπόβαθρα, ώστε να βρεθούν τα κοινά σημεία και να χαραχτεί μια κοινή στρατηγική.

Συνεργασίες με πανεπιστήμια, μουσεία και άλλες δομές

Η συμβολή των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, των μουσείων και άλλων πολιτιστικών οργανισμών είναι καθοριστική για την επιστημονική τεκμηρίωση και τη διάδοση της λογοτεχνικής κληρονομιάς.

Ο κ. Χρυσός επισήμανε ότι το MNK αποτελεί πρότυπο μουσείου που συνδυάζει τη βιογραφία του συγγραφέα με σύγχρονες τεχνολογίες.

Η κ. Tentorio ανέφερε: «Στην Ιταλία, τα τελευταία χρόνια, και σε πολλά άλλα ξένα πανεπιστήμια (με κλασσικές σπουδές) διοργανώνονται εκδρομές στην Ελλάδα, καθώς επικρατεί η ιδέα ότι δεν αρκεί μόνο η μελέτη στο βιβλίο αλλά και η βιωματική εμπειρία». Η κ. Διαλυνά, θεωρεί σημαντική την συμβολή του MNK και του IMK στην προώθηση του έργου του NK.

4.2.6 Ο Λογοτεχνικός Τουρισμός στην ψηφιακή εποχή

Η επίδραση των ψηφιακών τεχνολογιών στον λογοτεχνικό τουρισμό

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τον λογοτεχνικό τουρισμό, δημιουργώντας νέες εμπειρίες και δυνατότητες για τους ταξιδιώτες που επιθυμούν να εξερευνήσουν λογοτεχνικά τοπία. Οι ψηφιακές τεχνολογίες επιτρέπουν τη δημιουργία διαδραστικών χαρτών που εμπλουτίζουν την εμπειρία του επισκέπτη.

Σύμφωνα με τις απόψεις των συμμετεχόντων στις συνεντεύξεις, πολλοί θεωρούν ότι η τεχνολογία μπορεί να λειτουργήσει ως «πύλη» προς την πραγματική εμπειρία, καθώς προετοιμάζει τους τουρίστες για το ταξίδι. Η κ. Tentorio ανέφερε ότι πρέπει να δούμε το λογοτεχνικό ταξίδι σαν μια «σκάλα», όπου πρώτα καλλιεργείται το ενδιαφέρον από μια εισήγηση ή μια ομιλία μέσω ψηφιακών μέσων και έπειτα πραγματοποιείται το αληθινό ταξίδι, έχοντας μαζί το βιβλίο πάντα: «είναι σαν μια ανακάλυψη μετά από την ανάγνωση». Ο κ. Χρυσός δήλωσε ότι το εικονικό ταξίδι είναι λιγότερο πλήρες και λειτουργεί περισσότερο εκπαιδευτικά ή πληροφοριακά, αλλά δύσκολα μπορεί να ανακαλέσει την εμπειρία του αναγνωστικού ταξιδιού ή να αντικαταστήσει ένα

πραγματικό ταξίδι. Αντίθετα, θεωρεί ότι το αναγνωστικό ταξίδι είναι ένα ταξίδι χωρίς κανένα όριο, δηλαδή ο αναγνώστης μπορεί και διαπλάθει τον κόσμο του συγγραφέα χωρίς κανέναν περιορισμό· άρα, διαπλάθει έναν ιδανικό κόσμο, ο οποίος μπορεί να κερδηθεί στο αληθινό ταξίδι.

Επίσης, και η κ. Διαλυνά ανέφερε ότι το εικονικό δεν μπορεί να αντικαταστήσει το αληθινό, αλλά μπορεί να δώσει τα πρώτα ερεθίσματα.

Επιφυλακτική σχετικά με την επίδραση της τεχνολογίας στον λογοτεχνικό τουρισμό ήταν και η κ. Αβραμίδου, η οποία υποστήριξε ότι το βιβλίο και η φυσική παρουσία στον χώρο παραμένουν αναντικατάστατα: *«Η ανάγνωση δεν μπορεί να αντικατασταθεί με την εικόνα, το βιβλίο απελευθερώνει τη φαντασία, μας κάνει να ταξιδεύουμε»*.

Εικονικό/ψηφιακό ταξίδι έναντι αληθινού ταξιδιού

Η εξέλιξη της τεχνολογίας έχει φέρει στο προσκήνιο τη δυνατότητα των εικονικών ταξιδιών, προσφέροντας μια εναλλακτική εμπειρία σε όσους δεν έχουν τη δυνατότητα να επισκεφθούν έναν προορισμό με φυσικό τρόπο.

Η συναισθηματική διάσταση της φυσικής παρουσίας παραμένει, ωστόσο, καθοριστική. Όπως τόνισε ο κ. Χρυσός: *«Το αληθινό ταξίδι δίνει την ευκαιρία στον επισκέπτη να ζήσει την ατμόσφαιρα ενός τόπου. Όταν περπατάς σε ένα μέρος που έχει αναφέρει ένας συγγραφέας, μπορείς να φανταστείς τις εικόνες που περιγράφει και να βιώσεις τις ίδιες αισθήσεις»*.

Παρόλα αυτά, τα εικονικά ταξίδια θεωρούνται χρήσιμα εργαλεία, ιδιαίτερα για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Η κ. Tentorio υποστήριξε ότι το εικονικό ταξίδι μπορεί να αποτελέσει το πρώτο βήμα για την προετοιμασία ενός πραγματικού ταξιδιού, ενώ η κ. Παπαϊωάννου-Βουτσά ανέφερε ότι η χρήση τεχνολογικών εργαλείων, όπως οι εικονικές περιηγήσεις, μπορεί να προσελκύσει νεότερες γενιές.

4.2.7 Στρατηγικές και Προτάσεις για την Ανάπτυξη του Λογοτεχνικού Τουρισμού

Χάραξη και προώθηση λογοτεχνικών διαδρομών

Η δημιουργία θεματικών λογοτεχνικών διαδρομών αποτελεί μία από τις σημαντικότερες στρατηγικές για την προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού. Στην Ελλάδα, οι λογοτεχνικές διαδρομές είναι περιορισμένες, ενώ στο εξωτερικό υπάρχουν αρκετές οργανωμένες προσπάθειες. Σύμφωνα με την κ. Αβραμίδου, η Ελλάδα διαθέτει ελάχιστες οργανωμένες λογοτεχνικές διαδρομές, με πιο γνωστές εκείνες που αφορούν τον ΝΚ και τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη. Ο κ. Χρυσός, αναφέρει χαρακτηριστικά: «*Το Ηράκλειο, είναι μια ωραία πόλη για να οργανωθεί ένας πρώτος λογοτεχνικός χάρτης του Καζαντζάκη. Αυτό όμως απαιτεί να φτιαχτούν ψηφιακοί χάρτες, να υπάρχουν QR codes σε διάφορα σημεία, που θα δείχνουν την ιστορία της πόλης, κυρίως μέσα από τα βιβλία του Καζαντζάκη. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα για το Ηράκλειο είναι οι Τρεις Καμάρες. Δεν είναι γνωστό για έναν μη Ηρακλειώτη ποιο σημείο της πόλης είναι. Το να αναδείξεις την βόλτα του Καπετάν Μιχάλη μέχρι το σημείο αυτό μέσα από το βιβλίο, θα αναδείξεις αυτόματα και την εξέλιξη της πόλης του Ηρακλείου μέσα στον χρόνο. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να γίνει σε συνεργασία και με άλλους κρατικούς και μη φορείς, για παράδειγμα ένας λογοτεχνικός περίπατος στο Ηράκλειο στα βήματα του Καπετάν Μιχάλη ή ενός από τους ήρωες του μυθιστορήματος, π.χ. της Εφεντίνας Καβαλίνας*». Η κ. Μοναστιρλή επεσήμανε την σπουδαιότητα του σχεδιασμού της διαδρομής σε συνδυασμό με την διοργάνωση κάποιων εκδηλώσεων (όπως φεστιβάλ κ.α.).

Η κ. Διαλυνά τονίζει ότι ο σχεδιασμός λογοτεχνικών διαδρομών θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη το συνολικό τουριστικό προϊόν κάθε περιοχής. Συγκεκριμένα ανέφερε ότι ένας τουρίστας που ενδιαφέρεται για τον Καζαντζάκη πρέπει να βιώσει μια συνολική εμπειρία που να περιλαμβάνει την κουλτούρα, το τοπίο και την ιστορία του τόπου. Ενδεικτικά αναφέρει: «*Θα πρέπει να δημιουργηθεί μια πρόταση ή ένα τουριστικό προϊόν, ένα ταξίδι με επίκεντρο τον Καζαντζάκη το οποίο θα απευθύνεται σε ανθρώπους είτε που τον έχουν διαβάσει ή που μπορούν να αξιολογήσουν την στάση ζωής και την φιλοσοφία του αλλά θα πρέπει να διαμορφωθεί με σύγχρονους όρους*».

Χρήση τεχνολογίας και καινοτόμων προσεγγίσεων

Η ενσωμάτωση τεχνολογιών όπως τα QR codes και οι διαδραστικοί χάρτες μπορεί να ενισχύσει τη βιωματική εμπειρία του λογοτεχνικού τουρίστα. Η κ. Tentorio αναφέρθηκε στην περίπτωση της Ιταλίας, όπου λογοτεχνικές διαδρομές είναι οργανωμένες μέσω χαρτών με QR codes, επιτρέποντας στους επισκέπτες να αντλήσουν περισσότερες πληροφορίες μέσω κινητών συσκευών. Σε αυτό το πλαίσιο, η κ. Παπαϊωάννου-Βουτσά τόνισε την σπουδαιότητα να έχουν οι τόποι σήμανση λογοτεχνικών διαδρομών, να υπάρχουν πινακίδες που να βοηθούν κάποιον να ενημερωθεί.

Παρότι η τεχνολογία μπορεί να βελτιώσει τη λογοτεχνική εμπειρία, η κ. Αβραμίδου αναφέρει ότι δεν μπορεί να αντικαταστήσει την αίσθηση του αληθινού ταξιδιού: *«Το εικονικό/ψηφιακό ταξίδι βοηθάει, μας μεταφέρει νοερά στα βήματα του συγγραφέα, αλλά, όταν υπάρχει προηγουμένως η επαφή με το βιβλίο, είναι ακόμα πιο εντυπωσιακό αυτό το ταξίδι. Το ιδανικό θα ήταν το αληθινό ταξίδι στον τόπο και σε ένα μουσείο όπου θα υπάρχει και το εικονικό/ψηφιακό μέρος του ταξιδιού».*

Συνέργειες με την τοπική αυτοδιοίκηση και επιχειρηματικούς φορείς

Η συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση και επιχειρηματικούς φορείς μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στη βιωσιμότητα των λογοτεχνικών διαδρομών. Η κ. Βασιλειάδη θεωρεί ότι τέτοιες πρωτοβουλίες πρέπει να τεθούν υπό την αιγίδα είτε του Υπουργείου Πολιτισμού είτε της Περιφέρειας Κρήτης. Και το άλλο σημαντικό βήμα είναι οι επίσημοι φορείς που εκπροσωπούν τον Νίκο Καζαντζάκη να το οργανώσουν όλοι μαζί, ώστε να έχει επιτυχία. Χρειάζονται συντονισμένες ενέργειες και έρευνα με συγκεκριμένους στόχους.

Παράλληλα, η κ. Διαλυνά υπογράμμισε τη σημασία της συμμετοχής των τοπικών τουριστικών επιχειρήσεων: *«Μόνο έτσι μπορεί να δημιουργηθούν προτάσεις που θα έχουν την ανταπόκριση που χρειάζεται και να υπάρχει η δυνατότητα να δημιουργηθεί και να προωθηθεί το περιεχόμενο του λογοτεχνικού ταξιδιού. Χρειάζεται περιεχόμενο για να μπορέσει κάποιος να επιλέξει ένα τέτοιο ταξίδι. Πρέπει να εμπλουτίσεις την εμπειρία και να δώσεις τα κίνητρα στον άλλον για να ταξιδέψει.»*

Ο ρόλος των τουριστικών γραφείων στη διοργάνωση εκδρομών

Η προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού μπορεί να ενισχυθεί σημαντικά μέσω της συνεργασίας των τουριστικών γραφείων για την υλοποίηση λογοτεχνικών διαδρομών σε τοπικό επίπεδο αλλά και ευρύτερα. Η κ. Αβραμίδου επισήμανε ότι τα τουριστικά γραφεία μπορούν να συμβάλουν με την διοργάνωση εκδρομών σε συγκεκριμένους τόπους που έχουν σχέση με έναν συγγραφέα. Επιπλέον, η κ. Tentorio ανέφερε χαρακτηριστικά ότι θα της άρεσε να υπήρχε ένα πακέτο με διαδρομές με θέμα το έργο του ΝΚ και σε κάθε διαδρομή να γίνονται στάσεις σε διάφορα σημεία, όπου θα δίνονται πληροφορίες, θα διαβάζεται ένα απόσπασμα ή μια επιστολή του ΝΚ σχετικό με εκείνο το μέρος.

Προτάσεις για σχολικές και πανεπιστημιακές δράσεις

Η ένταξη του λογοτεχνικού τουρισμού στα σχολικά και πανεπιστημιακά προγράμματα μπορεί να ενισχύσει τη σύνδεση των νέων με τη λογοτεχνία και να τους κινητοποιήσει να ανακαλύψουν από κοντά τα μέρη όπου έζησαν και δημιούργησαν σημαντικοί συγγραφείς. Η κ. Αβραμίδου πρότεινε τη διοργάνωση εκπαιδευτικών εκδρομών για μαθητές: «Ένα λογοτεχνικό ταξίδι στην Κρήτη, στην πατρίδα του Καζαντζάκη, είναι, σαφώς, πολύ πιο εύκολο να διοργανωθεί για τα σχολεία της Κρήτης με την διοργάνωση μονοήμερης επίσκεψης στα σημεία ενδιαφέροντος. Επιβάλλεται, όμως, και για σχολεία από την υπόλοιπη Ελλάδα, με την διοργάνωση τριήμερων ή τετραήμερων εκδρομών». Σύμφωνα με την κ. Αβραμίδου, με την επίσκεψη σε τόπους, όπως η Κνωσός, μετά την ανάγνωση του βιβλίου *Στα Παλάτια της Κνωσού*, ή και του *Καπετάν Μιχάλη* που έχει όλη αυτήν την περιγραφή της φύσης, επιτυγχάνεται ο συνδυασμός πολλών πραγμάτων: η γνώση με την ψυχαγωγία, η μυθολογία με την ιστορία, η λογοτεχνία με την τέχνη και την φυσική ιστορία.

Η κ. Βασιλειάδη επισήμανε: «Τα σύγχρονα *graphic novels* θα βοηθούσαν στην πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού για οικογένειες με παιδιά, αφού έχει προηγηθεί η κατάλληλη έρευνα και μελέτη και μπορούν να ενθαρρύνουν την προσέγγιση γενικά νεανικού κοινού». Η κ. Παπαϊωάννου-Βουτσά πρόσθεσε ότι τα *graphic novels*, στα οποία είναι συρρικνωμένος ο λόγος και κερδίζει η εικόνα, ίσως γι' αυτό ακριβώς να αποτελούν ένα σπουδαίο κίνητρο για ανθρώπους που δεν

διαβάζουν πολύ λογοτεχνία· δηλαδή, να τους παρακινήσει η εικόνα να διαβάσουν στη συνέχεια και το βιβλίο.

Παράλληλα, η κ. Διαλυνά πρότεινε τη χρήση social media και διαδικτυακών κοινοτήτων για την προβολή του λογοτεχνικού τουρισμού, αναφέροντας ως παράδειγμα μια πρωτοβουλία του Τμήματος Τουρισμού του Δήμου Ηρακλείου στο πλαίσιο ενός ευρωπαϊκού προγράμματος προώθησης της δημοσιότητας. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα περιλάμβανε τη δημιουργία ενός μικρού παραμυθιού με τίτλο «Η ΠΥΛΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ» και ήρωα τον μικρό Νικόλα, εμπνευσμένο από τον ΝΚ, ενώ παράλληλα έγινε η προσπάθεια να δοθεί με μια ματιά πιο σύγχρονη και πιο κοντά στα παιδιά.

Προτάσεις για λογοτεχνικά ταξίδια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό

Οι συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις αναδεικνύουν κάποιους ιδεατούς προορισμούς στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Ο κ. Χρυσός ενδεικτικά αναφέρει ότι σε κάθε τόπο υπάρχει και μια ιδιαίτερη σχέση με τον ΝΚ. Νομίζει ότι, όταν αναζητά ο ίδιος τον Καζαντζάκη στην Κρήτη, τον βρίσκει περισσότερο εντός της παλιάς πόλης του Ηρακλείου, εντός των ενετικών τειχών, στη θέα του Γιούχτα και, βέβαια, στα μέρη που σχετίζονται με τον ΝΚ, όπως το ΜΝΚ. Πιστεύει ότι «Το Ηράκλειο του Καζαντζάκη» είναι ο πιο σαγηνευτικός τόπος εντός της Κρήτης για τον Καζαντζάκη. Στο εξωτερικό θα ήθελε να πάει σε αρκετά από τα μέρη που έχει πάει ο ΝΚ ξεκινώντας από την Ισπανία.

Εκτός από την Κρήτη, η κ. Αβραμίδου αναφέρει: «*Ανάλογα ταξίδια μπορούν να γίνουν και σε άλλα μέρη της Ελλάδας, ξεκινώντας από την Χαλκιδική (το Άγιο Όρος), την Πελοπόννησο, την Νάξο, την Αίγινα κ.α και, σαφώς, το εξωτερικό, όπως η Ιταλία -σε πόλεις όπου έζησε. Θεωρώ ότι, αν υπήρχε μια τέτοια λογοτεχνική διαδρομή στην Ιταλία, πολλοί Έλληνες που την επισκέπτονται, θα μπορούσαν να την ακολουθήσουν.*»

Η κ. Μοναστιρλή ενδεικτικά αναφέρει ότι σκέφτεται ένα μελλοντικό ταξίδι στην Κρήτη ως ένα προσκύνημα στον μεγάλο συγγραφέα ΝΚ. Για το εξωτερικό θα επέλεγε την διαδρομή που έκανε ο συγγραφέας στα δυο του ταξίδια στην Κίνα.

Για την κ. Παπαϊωάννου-Βουτσά το ιδεατό λογοτεχνικό ταξίδι θα ήταν στο Ηράκλειο. Αναφέρει σχετικά: *«Στην Κρήτη, που είναι ο τόπος καταγωγής του Καζαντζάκη, υπάρχει αρκετό υλικό, υπάρχουν σημεία όπου έζησε, υπάρχει το ΜΝΚ στη Μυρτιά, υπάρχει το ΙΜΚ στο Ηράκλειο»*. Στο εξωτερικό ένα λογοτεχνικό ταξίδι στην Αγγλία και Ισπανία με βάση τα αντίστοιχα *Ταξιδεύοντας* του ΝΚ θα είχε πολύ ενδιαφέρον.

Η κ. Βασιλειάδη θεωρεί το ιδεατό λογοτεχνικό ταξίδι στην Κρήτη, συγκεκριμένα τις διαδρομές στα βήματα του ΝΚ, όπως έχουν σχεδιαστεί από το ΜΝΚ. Σημαντικό στοιχείο για ένα ιδεατό ταξίδι στα χνάρια του Καζαντζάκη στην Κρήτη αλλά και στο εξωτερικό, θα ήταν ο απαραίτητος χρόνος! Για να ακολουθήσεις τα βήματα του Καζαντζάκη, να μπεις στην σκέψη του, να καταλάβεις τον τόπο και το νόημα της ίδιας μας της ύπαρξης χρειάζεται χρόνος και προσωπική ετοιμότητα. Για ταξίδι στο εξωτερικό θα επέλεγε την Ιαπωνία, ακολουθώντας, ακριβώς, τη σκέψη του συγγραφέα.

5. Συζήτηση

Η ποιοτική ανάλυση των απαντήσεων ανέδειξε ουσιαστικά στοιχεία για την κατανόηση της δυναμικής του λογοτεχνικού τουρισμού, με επίκεντρο το έργο του ΝΚ και τις δράσεις της ΔΕΦΝΚ. Τα αποτελέσματα ενισχύουν την άποψη ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός δεν αποτελεί απλώς μια εναλλακτική μορφή τουριστικής εμπειρίας, αλλά συνδέεται άμεσα με την πολιτιστική ταυτότητα, τη φιλαναγνωσία και την επιθυμία του ταξιδιώτη για νοηματοδοτημένες εμπειρίες (Herbert, 2001; Smith, 2003).

Σε διεθνές επίπεδο, όπως διαφαίνεται και από τις αφηγήσεις των συμμετεχόντων, παραδείγματα όπως η Λισαβόνα με τον Φερνάντο Πεσσόα ή το Δουβλίνο με τον Τζέιμς Τζόις, επιβεβαιώνουν τη θεωρία του Watson (2006), σύμφωνα με την οποία η πολιτιστική κληρονομιά των συγγραφέων μπορεί να μετατραπεί σε βιώσιμο τουριστικό προϊόν. Οι δράσεις που αναφέρθηκαν, όπως οι QR εφαρμογές, οι θεματικές διαδρομές και τα λογοτεχνικά μουσεία, επιβεβαιώνουν την αναγκαιότητα συνδυασμού **τεχνολογίας, αφήγησης και πολιτισμικής εμπειρίας** (Busby & Klug, 2001).

Αντίθετα, στην ελληνική πραγματικότητα, παρά την ύπαρξη σπουδαίων λογοτεχνικών μορφών, ο λογοτεχνικός τουρισμός φαίνεται να μην είναι τόσο διαδεδομένος. Οι συμμετέχοντες επισημαίνουν τη **χαμηλή φιλαναγνωσία** ως σημαντικό φραγμό, κάτι που επιβεβαιώνεται και στη διεθνή βιβλιογραφία ως ανασταλτικός παράγοντας για την ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος για λογοτεχνικές διαδρομές (Maciocco, 2016). Η απομάκρυνση του κοινού από τη λογοτεχνία περιορίζει τη δυνατότητα σύνδεσης με το έργο των συγγραφέων, γεγονός που επηρεάζει και τη διάθεση για τέτοιου τύπου τουριστικές εμπειρίες.

Ωστόσο, το έργο του ΝΚ διαφαίνεται ότι διατηρεί ισχυρή πολιτισμική επίδραση και διαθέτει όλα τα απαραίτητα στοιχεία για την ανάπτυξη λογοτεχνικών διαδρομών με ουσιαστικό περιεχόμενο: διεθνή αναγνώριση και έντονη βιογραφική παρουσία σε διάφορους γεωγραφικούς τόπους στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Leontidou, 2015). Οι αφηγήσεις που εντοπίζονται στις συνεντεύξεις, όπως η περιγραφή λογοτεχνικών διαδρομών εντός της πόλης του Ηρακλείου ή η αναφορά του

"λογοτεχνικού τουρίστα – προσκυνητή", συνδέονται με τις θεωρίες για τον **τουρισμό της ταυτότητας και του στοχασμού** (Sharpley & Stone, 2009).

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η ανάδειξη του **συναισθηματικού δεσμού** των τουριστών με τον συγγραφέα. Η επιθυμία "να ακολουθήσουν τα βήματα του συγγραφέα", να βιώσουν τα τοπία που ενέπνευσαν το έργο του ή να παραβρεθούν σε θεματικές δράσεις πριν το ταξίδι, αποτελούν στοιχεία που ενισχύουν την ιδέα του βιωματικού τουρισμού (Richards, 2011). Η πρόταση για σύνδεση του ταξιδιού με προγενέστερες πολιτιστικές εμπειρίες (π.χ. ομιλίες, εκθέσεις) επιβεβαιώνει το μοντέλο του **τουρίστα-συμμετόχου**, που δεν καταναλώνει απλώς τον προορισμό, αλλά γίνεται μέρος της πολιτιστικής διαδικασίας (Urry & Larsen, 2011).

Τα κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά των λογοτεχνικών τουριστών που καταγράφηκαν (ενήλικες, υψηλού μορφωτικού και πνευματικού επιπέδου, με ευαισθησία στον πολιτισμό και ενδιαφέρον για άλλες μορφές πολιτιστικού τουρισμού), εναρμονίζονται με τις κατηγοριοποιήσεις της διεθνούς βιβλιογραφίας, που προσδιορίζουν το συγκεκριμένο κοινό ως **"cultural seekers"** (Pine & Gilmore, 1999). Η ιδιαίτερη πρότασή τους για την ενίσχυση της εμπειρίας μέσα από **ψηφιακές εφαρμογές και χάρτες**, με χρήση QR codes, πολυγλωσσικές πληροφορίες και ψηφιακά αποσπάσματα, προτείνει ένα σαφές πλαίσιο δράσης το οποίο εναρμονίζεται με τις σύγχρονες τάσεις στον τουρισμό εμπειρίας και την αξιοποίηση τεχνολογίας (Neuhof et al., 2015).

Συνοψίζοντας, η παρούσα ποιοτική διερεύνηση αναδεικνύει την ανάγκη για:

1. **Ενίσχυση της φιλαναγνωσίας**, ως βάση για την ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού.
2. **Ενσωμάτωση του λογοτεχνικού τουρισμού σε μια εθνική στρατηγική πολιτιστικού τουρισμού.**
3. **Ανάδειξη του έργου του Καζαντζάκη μέσα από καινοτόμες μορφές εμπειρίας – φυσικές και ψηφιακές.**
4. **Ενεργή εμπλοκή των φορέων της διασποράς και της ΔΕΦΝΚ** για την παγκόσμια προβολή του έργου και τη δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών.

Η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων αναδεικνύει τις **πολλαπλές διαστάσεις του λογοτεχνικού τουρισμού**, καθώς και τη **σύνδεσή του με το έργο του Νίκου Καζαντζάκη**. Η δυναμική αυτού του είδους τουρισμού ενισχύεται περαιτέρω από τη διαθεματική του φύση, τη συναισθηματική

εμπλοκή του επισκέπτη, αλλά και τη διεθνή διάσταση που αποκτά μέσα από τις μεταφράσεις του λογοτεχνικού έργου.

Ο Λογοτεχνικός Τουρισμός ως σύνθεση πολιτιστικών εμπειριών

Όπως καταδεικνύεται από τις συνεντεύξεις, ο λογοτεχνικός τουρισμός δεν αποτελεί απομονωμένη κατηγορία, αλλά διασυνδέεται στενά με άλλες μορφές τουρισμού, όπως ο πολιτιστικός, ο συνεδριακός, ο γαστρονομικός και ο φυσιολατρικός (Richards, 2011). Αυτή η πολυεπίπεδη εμπειρία αντανακλά την τάση του **“hybrid tourism”**, όπου ο ταξιδιώτης αναζητά **πολυδιάστατες και νοηματοδοτημένες εμπειρίες** (Pine & Gilmore, 1999). Ενδεικτική είναι η συχνή αναφορά στη σύνδεση του λογοτεχνικού ταξιδιού με το γαστρονομικό τουρισμό και τις φυσικές αναφορές των κειμένων, στοιχείο που ενισχύει τη βιωματική προσέγγιση.

Ανεξάρτητοι vs οργανωμένοι λογοτεχνικοί ταξιδιώτες

Τα δεδομένα αναδεικνύουν και τις **διαφορετικές προσεγγίσεις μεταξύ ανεξάρτητων και οργανωμένων λογοτεχνικών ταξιδιωτών**. Οι πρώτοι συχνά κινούνται με προσωπικά κίνητρα, υψηλό βαθμό αυτενέργειας και συναισθηματική εμπλοκή, ενώ οι δεύτεροι προτιμούν ένα δομημένο πλαίσιο, με ξεναγούς και πολιτιστικά προγράμματα. Η διαφοροποίηση αυτή εναρμονίζεται με τα πορίσματα των Smith & Robinson (2006), που κάνουν λόγο για διαβαθμίσεις στον βαθμό συμμετοχής και εσωτερίκευσης της πολιτιστικής εμπειρίας. Επιπλέον, η συμμετοχή οικογενειών, φοιτητών και σχολικών ομάδων δείχνει ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός μπορεί να λειτουργήσει και ως **εκπαιδευτικό εργαλείο**, προσφέροντας γνώση και εμπειρία παράλληλα (Zeppel & Hall, 1991).

Το έργο του Νίκου Καζαντζάκη ως τουριστικό κίνητρο

Η περίπτωση του Νίκου Καζαντζάκη αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα συγγραφέα του οποίου το έργο διαθέτει έντονο βιωματικό, φιλοσοφικό και ταξιδιωτικό χαρακτήρα. Οι συμμετέχοντες υπογράμμισαν τη **δυναμική των κειμένων του Καζαντζάκη να λειτουργούν ως “πυξίδα” για ένα ταξίδι**, όχι απλώς σε γεωγραφικούς τόπους, αλλά και σε νοηματοδοτημένα τοπία εσωτερικότητας και πνευματικής αναζήτησης (Herbert, 2001). Τα έργα του, όπως ο *Καπετάν*

Μιχάλης, ο Φτωχούλης του Θεού και τα ταξιδιωτικά του, αναφέρονται σε υπαρκτά μέρη και συνδέονται με ισχυρές πολιτισμικές αναφορές, καθιστώντας τα **πυρήνες πολιτιστικής ενεργοποίησης**.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ερμηνεία των αποσπασμάτων από το *Ταξιδεύοντας: Ιταλία - Αίγυπτος - Σινά - Ιερουσαλήμ - Κύπρος - Ο Μοριάς*, όπου τονίζεται ότι ο συγγραφέας **δεν προσφέρει τουριστικές πληροφορίες με την τυπική έννοια**, αλλά συναισθηματική προσέγγιση και βιωματική ματιά, μετατρέποντας το κείμενο σε ερέθισμα για προσωπική περιήγηση και εσωτερική ανακάλυψη. Αυτή η διαφορά είναι καθοριστική και τον τοποθετεί στην κατηγορία των **"εμπνευστών ταξιδιών"** (Watson, 2006).

Η σημασία των μεταφράσεων και η διεθνοποίηση του καζαντζακικού έργου

Η συζήτηση για τον ρόλο των μεταφράσεων είναι κομβική. Όπως αναφέρθηκε από αρκετούς συμμετέχοντες, οι **καλές μεταφράσεις λειτουργούν ως καταλύτης για την εξάπλωση του έργου του συγγραφέα στο εξωτερικό**, ανοίγοντας νέους πολιτιστικούς και τουριστικούς διαύλους. Η πρόσφατη επιτυχία της ιταλικής μετάφρασης της καζαντζακικής *Οδύσειας* επιβεβαιώνει την **πολιτιστική δυναμική των λογοτεχνικών μεταφράσεων** (Venuti, 1995).

Οι μεταφράσεις δεν λειτουργούν μόνο ως γλωσσικά εργαλεία, αλλά και ως φορείς πολιτιστικής ερμηνείας, που διαμορφώνουν την εικόνα του συγγραφέα στον διεθνή αναγνώστη και συμβάλλουν καθοριστικά στη διαμόρφωση **τουριστικών προσδοκιών και επιθυμιών** (Cronin, 2000). Η συστηματική προώθηση του έργου του Καζαντζάκη μέσα από ποιοτικές μεταφράσεις, συνοδευόμενες από επεξηγηματικά υλικά, μπορεί να ενισχύσει σημαντικά τον λογοτεχνικό τουρισμό.

Τεχνολογία, ψηφιακή εμπειρία και το μέλλον του λογοτεχνικού τουρισμού

Σημαντική αναφορά έγινε και στη **δυνατότητα ενίσχυσης του λογοτεχνικού τουρισμού με τη χρήση τεχνολογίας**. Οι προτάσεις για QR codes και διαδραστικούς χάρτες εναρμονίζονται με τις διεθνείς τάσεις για **ψηφιακή αναβάθμιση της πολιτιστικής εμπειρίας** (Neuhofer et al., 2015). Η τεχνολογία μπορεί να συνδυάσει την πληροφορία με την αφήγηση, ενισχύοντας την εμπειρία και ελκύοντας νεότερα κοινά, ψηφιακά εξοικειωμένα.

Η συμβολή των θεσμών, της ομογένειας και των πολιτιστικών φορέων

Η ποιοτική ανάλυση υπογραμμίζει την καθοριστική συμβολή φορέων όπως η ΔΕΦΝΚ, της ομογένειας και των πολιτιστικών συλλόγων στην καλλιέργεια και εξάπλωση του λογοτεχνικού τουρισμού, ειδικά γύρω από το πρόσωπο του ΝΚ.

Η συνεργασία με την **ελληνική ομογένεια** αποδεικνύεται ιδιαίτερα στρατηγική. Όπως αναφέρθηκε από τους συμμετέχοντες, σημαντικό ποσοστό των ενεργών μελών της ΔΕΦΝΚ προέρχεται από τη διασπορά, ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό τη **διεθνή εμβέλεια του καζαντζακικού έργου**. Η ομογένεια, ειδικά μέσω της **εκπαιδευτικής και πανεπιστημιακής κοινότητας**, παίζει ρόλο-κλειδί στην **εισαγωγή του έργου του ΝΚ σε προγράμματα σπουδών** αλλά και στη διάδοση μεταφρασμένων εκδόσεων στο ευρύ κοινό (Light, 2009).

Τα παραρτήματα της ΔΕΦΝΚ σε διάφορες χώρες αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες που δημιουργούν πολιτιστικές "γέφυρες", προσφέροντας ένα διαχρονικό πολιτιστικό αφήγημα γύρω από τη ζωή και τη σκέψη του Καζαντζάκη.

Η τεχνολογία ως καταλύτης, όχι υποκατάστατο

Η είσοδος των **ψηφιακών τεχνολογιών** στον λογοτεχνικό τουρισμό έχει δημιουργήσει ένα νέο υπόδειγμα εμπειρίας, το οποίο δεν αντικαθιστά αλλά εμπλουτίζει την παραδοσιακή ταξιδιωτική διαδικασία. Οι **διαδραστικοί χάρτες**, τα **QR codes**, οι **εικονικές περιηγήσεις** και οι **εικονικοί ξεναγοί** μέσω κινητών συσκευών καθιστούν την εμπειρία πιο δυναμική και προσιτή (Tussyadiah & Wang, 2016).

Ωστόσο, η ποιοτική ανάλυση δείχνει πως οι συμμετέχοντες **αντιλαμβάνονται την τεχνολογία ως "σκάλα" και όχι ως υποκατάστατο** του αληθινού ταξιδιού. Το ψηφιακό περιεχόμενο (π.χ. βίντεο, αποσπάσματα, ομιλίες, εφαρμογές) μπορεί να **ενισχύσει τη φαντασία**, να **προετοιμάσει συναισθηματικά** τον επισκέπτη και να **παρατείνει** την εμπειρία και μετά την επίσκεψη. Η τεχνολογία λειτουργεί δηλαδή ως **"ενδιάμεσος χώρος"** (Mordue, 2001) ανάμεσα στην ανάγνωση και την προσωπική επίσκεψη, δημιουργώντας μια **διπλή αφήγηση: λογοτεχνική και τουριστική**.

Ανάγκη για στρατηγικό σχεδιασμό και ολοκληρωμένες διαδρομές

Η χάραξη **οργανωμένων λογοτεχνικών διαδρομών** με βάση τη ζωή και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη αποτελεί μια ώριμη πρόταση πολιτιστικής και τουριστικής πολιτικής. Η εμπειρία από πόλεις όπως το Δουβλίνο (James Joyce) αποδεικνύει ότι οι **θεματικές διαδρομές ενισχύουν τον τοπικό τουρισμό**, αναδεικνύουν πολιτιστικά χαρακτηριστικά και δημιουργούν **νέες μορφές βιωματικής μάθησης** (Robinson & Andersen, 2002).

Η πρόταση για έναν **λογοτεχνικό περίπατο στο Ηράκλειο στα "βήματα του Καπετάν Μιχάλη"** ή για ένα θεματικό πακέτο με στάσεις, αποσπάσματα και αφηγήσεις δείχνει τον δρόμο για **καινοτόμα τουριστικά προϊόντα**. Το Ηράκλειο, ως γενέτειρα του ΝΚ, προσφέρεται για την ανάπτυξη ενός **"brand" λογοτεχνικού τουρισμού** που θα απευθύνεται τόσο σε ελληνικό όσο και σε διεθνές κοινό. Η ένταξη λογοτεχνικών εμπειριών σε **πακέτα σχολικών ή πανεπιστημιακών εκδρομών** είναι ένα σημαντικό μέσο για τη διαγενεακή συνέχιση της επαφής με τον συγγραφέα.

Ο Καζαντζάκης ως παγκόσμιος συγγραφέας – εσωτερικό και εξωτερικό ταξίδι

Η μορφή του Νίκου Καζαντζάκη υπερβαίνει τα εθνικά όρια. Όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις, ο λογοτεχνικός τουρισμός γύρω από το έργο του ΝΚ αποκτά **διπλή διάσταση**: το **εξωτερικό ταξίδι στους τόπους που έζησε και περιέγραψε**, αλλά και το **εσωτερικό ταξίδι στη σκέψη και τη φιλοσοφία του**. Αυτή η εσωτερική πορεία μετατρέπει τον λογοτεχνικό τουρίστα σε **προσκυνητή νοήματος**, σε αναζητητή αξιών που θέλει να βιώσει τον "κόσμο του συγγραφέα". Η έννοια του **"pilgrimage tourism"** (Digance, 2003) μπορεί να συνδεθεί με την περίπτωση του Καζαντζάκη, καθώς πολλοί από τους συμμετέχοντες προσλαμβάνουν τα ταξίδια στα βήματά του όχι μόνο ως τουριστική εμπειρία, αλλά και ως **μορφή εσωτερικής αναζήτησης** και ταύτισης με τον συγγραφέα και τα ιδανικά του.

Υφιστάμενη κατάσταση του λογοτεχνικού τουρισμού

Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων φαίνεται να θεωρεί ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος στην Ελλάδα (μόνο το 12,9% τον αξιολόγησε ως "πολύ" ή "πάρα πολύ"). Αντίθετα, στο εξωτερικό καταγράφεται υψηλότερη αναγνώριση, με σχεδόν 42% των απαντήσεων να εντάσσονται στις ανώτερες κλίμακες. Αυτό το εύρημα υποδηλώνει ότι η Ελλάδα υστερεί σε σύγκριση με άλλες χώρες, αφήνοντας σημαντικό περιθώριο για μελλοντική ανάπτυξη.

Δυνατότητες ανάπτυξης και επιρροή

Αξιοσημείωτη είναι η αισιοδοξία των συμμετεχόντων για τις προοπτικές του λογοτεχνικού τουρισμού, καθώς το 81,4% τον αξιολογεί ως μορφή τουρισμού με μεγάλες δυνατότητες εξέλιξης. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει ότι η κοινωνία είναι δεκτική απέναντι σε τέτοιου είδους πολιτιστικές παρεμβάσεις και καινοτόμες τουριστικές μορφές.

Οι συμμετέχοντες αναγνωρίζουν την πολυδιάστατη αξία του λογοτεχνικού τουρισμού. Στην οικονομική διάσταση, το 77,9% συμφωνεί πως έχει θετική επίδραση στην ανάπτυξη των τοπικών οικονομιών, ενώ η πολιτιστική και κοινωνική επίδραση συγκεντρώνει ακόμα υψηλότερο ποσοστό αποδοχής (84,3%). Επίσης, ιδιαίτερη βαρύτητα αποδίδεται και στη θετική επιρροή του στην ψυχολογία και προσωπικότητα του ταξιδιώτη (87,2%), προβάλλοντας τον λογοτεχνικό τουρισμό όχι απλώς ως ταξίδι, αλλά ως βιωματική εμπειρία.

Ο λογοτεχνικός τουρισμός αναδεικνύεται και ως μια εναλλακτική μορφή "τουρισμού χωρίς αποκλεισμούς". Το 74,9% πιστεύει ότι θα μπορούσε να προσαρμοστεί στις ανάγκες ατόμων με αναπηρίες, επιτρέποντας την ένταξή τους σε πολιτιστικές δράσεις. Παράλληλα, η δυνατότητά του να λειτουργήσει ως θεραπευτικό μέσο για την τρίτη ηλικία λαμβάνει υψηλή αποδοχή (81,6%), γεγονός που ενισχύει τον ρόλο του ως εργαλείο ευεξίας και κοινωνικής ένταξης.

Η συμβολή της ψηφιακής τεχνολογίας κρίνεται καίρια, καθώς πάνω από 64% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι η προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού μέσω ψηφιακών καναλιών (όπως το Tripadvisor ή το travel.gr) είναι ιδιαίτερα σημαντική. Το εύρημα αυτό τονίζει τη σημασία της ψηφιοποίησης στον εκσυγχρονισμό και στην ορατότητα αυτού του εναλλακτικού είδους τουρισμού, ιδιαίτερα στο κοινό των νεότερων ηλικιών.

Η πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού φαίνεται να καθορίζεται από διάφορους παράγοντες, οι οποίοι αντικατοπτρίζουν τις διαφορετικές ανάγκες και ενδιαφέροντα των ταξιδιωτών. Ένας από τους σημαντικότερους λόγους που ωθούν κάποιον σε ένα τέτοιο ταξίδι είναι η φιλιαναγνωσία, καθώς το 60,3% των ερωτηθέντων την αξιολόγησε ως "πολύ" ή "πάρα πολύ" σημαντική. Αυτό υποδηλώνει ότι οι λογοτεχνικοί τουρίστες έχουν έντονο ενδιαφέρον για τη λογοτεχνία, γεγονός που τους κινητοποιεί να επισκεφθούν τοποθεσίες που συνδέονται με αγαπημένα τους έργα και συγγραφείς (Baleiro & Quinteiro, 2018).

Παράλληλα, ο θαυμασμός προς τον συγγραφέα αναδεικνύεται ως ακόμη πιο ισχυρό κίνητρο, καθώς σχεδόν το 78,6% των ερωτηθέντων αξιολόγησε αυτήν την παράμετρο στις ανώτερες κλίμακες της βαθμολογίας. Η επιθυμία να γνωρίσουν μέρη που έζησε ένας συγγραφέας ή μέρη που εξιστορεί στα έργα του συγκεντρώνει εξίσου υψηλά ποσοστά, με το 70,5% και 76,1% αντίστοιχα να δηλώνουν έντονο ενδιαφέρον. Αυτό δείχνει ότι ο λογοτεχνικός τουρίστας δεν ενδιαφέρεται μόνο για τη λογοτεχνία ως ανάγνωσμα αλλά και για την εμπειρική ανακάλυψη του πολιτιστικού και ιστορικού υπόβαθρου πίσω από τα έργα (Herbert, 2001).

Η σύνδεση της λογοτεχνίας με συγκεκριμένες τοποθεσίες ενισχύει τη βιωματική διάσταση του ταξιδιού, καθώς οι τουρίστες επιδιώκουν να δουν από κοντά τα τοπία και τα περιβάλλοντα που ενέπνευσαν τα αγαπημένα τους βιβλία (Robinson & Andersen, 2002). Η συμμετοχή σε λογοτεχνικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ συγκεντρώνει επίσης αρκετή αποδοχή, με το 53,2% να την αξιολογεί ως "πολύ" ή "πάρα πολύ" σημαντική, ενώ οι οργανωμένες λογοτεχνικές διαδρομές προσελκύουν το ενδιαφέρον του 58,8% των συμμετεχόντων (Hoppen, Brown & Fyall, 2014).

Η επίσκεψη σε τοποθεσίες που συνδέονται άμεσα με τη ζωή ή το έργο ενός συγγραφέα, όπως το σπίτι του ή χώροι έκθεσης προσωπικών του αντικειμένων, συγκεντρώνει ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά προτίμησης. Το 66,6% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι θεωρεί σημαντικό να επισκεφθεί τέτοιους χώρους, ενώ η επίσκεψη σε μουσεία αφιερωμένα στον συγγραφέα αξιολογήθηκε θετικά από το 74,5% των συμμετεχόντων (Mansfield, 2015).

Αντίθετα, η επίσκεψη στον τάφο ενός συγγραφέα φαίνεται να έχει λιγότερη σημασία ως κίνητρο, καθώς μόνο το 54,6% των ερωτηθέντων το θεωρεί "πολύ" ή "πάρα πολύ" σημαντικό. Η κοινωνική διάσταση του λογοτεχνικού τουρισμού, όπως η συναναστροφή με άτομα που μοιράζονται το ίδιο ενδιαφέρον, αν και σημαντική για ένα ποσοστό ταξιδιωτών (50,7%), δεν φαίνεται να αποτελεί κυρίαρχο κίνητρο (Squire, 1993).

Η συμμετοχή σε συνέδρια ή ημερίδες σχετικά με το έργο ενός συγγραφέα παρουσιάζει ένα μέτριο επίπεδο ενδιαφέροντος, με το 54,6% των ερωτηθέντων να το αξιολογεί ως "πολύ" ή "πάρα πολύ" σημαντικό. Αυτό δείχνει ότι ο λογοτεχνικός τουρίστας αναζητά περισσότερο μια βιωματική σχέση με το έργο και τις τοποθεσίες που το ενέπνευσαν, παρά μια ακαδημαϊκή ή θεωρητική προσέγγιση μέσω συνεδρίων (Busby & Klug, 2001).

Συνδυασμός με άλλες μορφές ειδικού τουρισμού

Ο πιο δημοφιλής τύπος τουρισμού που μπορεί να συνδυαστεί με τον λογοτεχνικό τουρισμό είναι ο πολιτιστικός τουρισμός (26,09%), ακολουθούμενος από τον τουρισμό πολιτιστικών εκδηλώσεων και φεστιβάλ (21,74%) και τον τουρισμό αναψυχής (19,57%). Οι μορφές αυτές συνδέονται άμεσα με τη λογοτεχνία ως πολιτιστικό προϊόν, προσφέροντας στον τουρίστα μια πιο ολοκληρωμένη εμπειρία (Smith, 2009).

Ο συνεδριακός τουρισμός (16,30%) σχετίζεται με ημερίδες και επιστημονικές συναντήσεις, ενώ λιγότερο δημοφιλείς είναι ο αστικός τουρισμός, ο ιατρικός τουρισμός και ο θρησκευτικός τουρισμός. Παρ' όλα αυτά, η ευελιξία του λογοτεχνικού τουρισμού επιτρέπει τη σύνδεσή του με πολλές μορφές ειδικού τουρισμού, ενισχύοντας την ποικιλομορφία των εμπειριών (MacLeod & Hayes, 2013).

Η ανάλυση των δεδομένων αναδεικνύει σημαντικά στοιχεία σχετικά με την απήχηση του έργου του Νίκου Καζαντζάκη και τη σύνδεσή του με τον λογοτεχνικό τουρισμό. Καταρχάς, ένα πολύ υψηλό ποσοστό συμμετεχόντων (77,9%) θεωρεί ότι η ανάγνωση του έργου του συγγραφέα αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη συμμετοχή σε ένα λογοτεχνικό ταξίδι εμπνευσμένο από τον ίδιο. Η διαπίστωση αυτή καταδεικνύει ότι το κοινό αναζητά ουσιαστική σύνδεση με τον συγγραφέα προτού εμπλακεί σε τέτοιες πολιτιστικές δράσεις (Herbert, 2001).

Παρότι μόνο το 39,7% έχει ήδη πραγματοποιήσει σχετικό ταξίδι, η πρόθεση μελλοντικής συμμετοχής είναι έντονη, με το 68,2% να δηλώνει πρόθυμο να το επιχειρήσει. Αυτό αποτελεί ένδειξη αυξανόμενου ενδιαφέροντος για αυτό το είδος τουρισμού, αρκεί να υπάρξει κατάλληλη υποδομή και προβολή.

Θεματικές επιλογές και πολιτιστικά ερεθίσματα

Οι συμμετέχοντες δείχνουν θετική στάση απέναντι σε θεματικά καταλύματα εμπνευσμένα από τον Καζαντζάκη, με το 57,9% να δηλώνει ότι ένα τέτοιο ξενοδοχείο θα αποτελούσε ισχυρό κίνητρο διαμονής. Η ιδέα αυτή παραπέμπει σε πρακτικές του πολιτιστικού τουρισμού, όπως το Apollon Library Suites στη Ναύπακτο, το οποίο έχει αξιοποιηθεί ως επιτυχημένο παράδειγμα (Richards, 2011).

Η συμβολή των λογοτεχνικών φεστιβάλ, όπως τα φεστιβάλ «Ταξιδεύοντας...» και η Διεθνής Έκθεση Βιβλίου Θεσσαλονίκης, αξιολογείται ιδιαίτερα θετικά: το 84,4% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι ενισχύουν τη λογοτεχνική ταυτότητα ενός προορισμού και προωθούν το σχετικό τουριστικό προϊόν. Αυτό φανερώνει την ανάγκη συνέχισης και ενίσχυσης τέτοιων πρωτοβουλιών σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.

Πολιτιστική ταυτότητα και τοπωνυμίες

Η ύπαρξη συμβολικών σημείων, όπως η ονοματοδοσία του διεθνούς αεροδρομίου Ηρακλείου σε «Νίκος Καζαντζάκης», φαίνεται να λειτουργεί θετικά ως εργαλείο πολιτιστικής ταυτότητας. Το 67,1% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι συμβάλλει στην ενίσχυση του ενδιαφέροντος για το έργο του συγγραφέα. Αυτό επιβεβαιώνει τον ρόλο της «μνημονικής γεωγραφίας» (Herbert, 2001) και τη σημασία της πολιτιστικής σήμανσης στον τουρισμό.

Προώθηση και εθνική στρατηγική

Η ανάγκη για μια οργανωμένη, εθνική καμπάνια προώθησης του λογοτεχνικού τουρισμού εκφράζεται ξεκάθαρα από το 83,9% των ερωτηθέντων. Η προβολή μέσω τουριστικών φορέων (π.χ., ΕΟΤ) και διεθνών εκθέσεων μπορεί να ενισχύσει το πολιτιστικό προφίλ της Ελλάδας και να εδραιώσει τον ΝΚ ως παγκόσμιο λογοτεχνικό brand, πλάι σε άλλες προσωπικότητες όπως ο Καβάφης.

Χαρτογράφηση τοποθεσιών και θεματικές διαδρομές

Οι συμμετέχοντες δηλώνουν σε ποσοστό 91,2% ότι θεωρούν χρήσιμη την καταγραφή και προβολή σε τουριστικούς οδηγούς τοποθεσιών που σχετίζονται με τον συγγραφέα (όπως η Μυρτιά, το Κράσι ή η Κριτσά). Αυτό δείχνει ότι η γεωγραφική τεκμηρίωση και πολιτιστική χαρτογράφηση είναι καίρια για την ενίσχυση της λογοτεχνικής εμπειρίας του επισκέπτη.

Η δράση της ΔΕΦΝΚ αναγνωρίζεται από το 84,2% των συμμετεχόντων ως ουσιαστική για την προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού. Επιπλέον, οι πολιτιστικές διαδρομές «Καζαντζάκης – Ζορμπάς», που προσφέρουν θεματική περιήγηση σε τοπία και τοποθεσίες συνδεδεμένες με το έργο του συγγραφέα, θεωρούνται αποτελεσματικές από το 76% του δείγματος.

Κοινωνικές και Οικονομικές Επιδράσεις του Λογοτεχνικού Τουρισμού

Η ανάλυση των δεδομένων της έρευνας αναδεικνύει τις πολύπλευρες κοινωνικές και οικονομικές επιδράσεις του λογοτεχνικού τουρισμού, με έμφαση στη θετική του συμβολή στην πολιτιστική, ψυχολογική και οικονομική διάσταση της εμπειρίας των ταξιδιωτών, αλλά και των τοπικών κοινωνιών.

Κοινωνικές και Ψυχολογικές Επιδράσεις

Πάνω από το 87% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός επηρεάζει **θετικά την ψυχολογία και την προσωπικότητα** του ταξιδιώτη, γεγονός που επιβεβαιώνει την έντονη βιωματική του διάσταση. Οι λογοτεχνικές εμπειρίες δεν συνιστούν απλώς αναψυχή, αλλά βαθιά προσωπικές αναζητήσεις που ενισχύουν την εσωτερική πληρότητα και την ταύτιση με λογοτεχνικά σύμβολα (Richards, 2011).

Ανάλογη είναι η εκτίμηση για τη **δυνατότητα αξιοποίησης του λογοτεχνικού τουρισμού ως θεραπευτικού μέσου για άτομα τρίτης ηλικίας**, με το 81,6% να αποδίδει σε αυτή τη μορφή τουρισμού ιδιαίτερα ευεργετικό ρόλο. Το αποτέλεσμα ενισχύει την άποψη ότι η σύνδεση με τον πολιτισμό και την τέχνη προάγει τη συναισθηματική υγεία και την κοινωνική ένταξη των ηλικιωμένων (Pine & Gilmore, 1999).

Επιπλέον, σημαντικό ποσοστό (74.9%) πιστεύει ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός μπορεί να γίνει **προσβάσιμος και για άτομα με αναπηρίες**, επιτρέποντας τη συμπερίληψη και ενίσχυση της ισότητας στον τουριστικό σχεδιασμό.

Πολιτιστική και Οικονομική Ανάπτυξη

Το 84,3% των συμμετεχόντων αξιολογεί θετικά τις **πολιτιστικές και κοινωνικές επιδράσεις** του λογοτεχνικού τουρισμού στους τόπους προορισμού. Η σύνδεση τοπικών κοινοτήτων με λογοτεχνικές προσωπικότητες, όπως ο ΝΚ, ενισχύει την πολιτιστική ταυτότητα των περιοχών και δημιουργεί ευκαιρίες για τοπική ανάπτυξη μέσω πολιτιστικών δράσεων, φεστιβάλ και πολιτιστικών διαδρομών (Herbert, 2001).

Σε οικονομικό επίπεδο, το 77.9% των ερωτηθέντων πιστεύει ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει **θετικές οικονομικές επιδράσεις**, ενισχύοντας την επισκεψιμότητα και την τοπική επιχειρηματικότητα. Η ανάπτυξη πολιτιστικών προϊόντων, θεματικών ξενοδοχείων, μουσείων και περιηγήσεων δημιουργεί νέες πηγές εισοδήματος και εργασίας, γεγονός που υποστηρίζεται και από διεθνείς μελέτες για τον πολιτιστικό τουρισμό (OECD, 2009).

Ψηφιακή Προβολή και Μέσα Προώθησης

Σημαντική είναι η συμβολή των **ψηφιακών μέσων** στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού, με το 64.1% των συμμετεχόντων να δηλώνει ότι ιστοσελίδες όπως το *Tripadvisor* και το *Travel.gr* συμβάλλουν «πολύ» ή «πάρα πολύ» θετικά. Τα αποτελέσματα αυτά αναδεικνύουν τη σημασία της τεχνολογικής καινοτομίας και της διαδικτυακής πληροφόρησης στη σύγχρονη τουριστική εμπειρία (Gretzel et al., 2006).

Ιδιαίτερη σημασία δίνεται και στην **διοργάνωση λογοτεχνικών φεστιβάλ**, καθώς το 84.4% των συμμετεχόντων αξιολογεί τη συμβολή τους ως θετική. Η διάδραση μεταξύ τοπικής κοινωνίας και επισκεπτών μέσω πολιτιστικών δράσεων ενισχύει τη δυναμική του προορισμού και δημιουργεί νέα δίκτυα πολιτιστικής ανταλλαγής (Richards & Palmer, 2010).

Ο ρόλος της ΔΕΦΝΚ και της ομογένειας

Ιδιαίτερα κρίσιμη είναι η συμβολή της **ΔΕΦΝΚ**, με το 84.2% των ερωτηθέντων να αναγνωρίζει τη συμβολή της στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού. Οι οργανωμένες δράσεις της, όπως οι πολιτιστικές διαδρομές «Καζαντζάκης – Ζορμπάς», αξιολογούνται θετικά από το 76% των συμμετεχόντων, επιβεβαιώνοντας τη σημασία της **βιωματικής προσέγγισης**.

Επιπλέον, η **ελληνική ομογένεια** μπορεί να παίζει ενεργό ρόλο στη διάδοση του λογοτεχνικού τουρισμού μέσω των κοινοτήτων και συλλόγων στο εξωτερικό, ενώ το 12.6% του δείγματος που διαμένει εκτός Ελλάδας καταδεικνύει την ύπαρξη διεθνούς ενδιαφέροντος για τέτοιες δράσεις.

Δυνητική Ανάπτυξη και Στρατηγικές Ενίσχυσης

Τέλος, το 81.4% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει **περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης**, γεγονός που καθιστά αναγκαία τη διαμόρφωση στρατηγικών

πολιτιστικού σχεδιασμού και την ενσωμάτωσή του στο εθνικό τουριστικό προϊόν. Η ανάδειξη λογοτεχνικών διαδρομών, η παραγωγή πολυμεσικού περιεχομένου, οι συνεργασίες με την ομογένεια και οι δράσεις σε MME και social media αποτελούν βασικά εργαλεία επίτευξης αυτού του στόχου (UNWTO, 2018).

Το **81,4%** των συμμετεχόντων στην παρούσα έρευνα θεωρεί ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης. Το εύρημα αυτό ευθυγραμμίζεται με πορίσματα προηγούμενων ερευνών και βιβλιογραφικών μελετών, όπου ο λογοτεχνικός τουρισμός παρουσιάζεται ως **υπό-εκμεταλλεζόμενος τομέας** με υψηλό πολιτιστικό και οικονομικό δυναμικό (Richards & Wilson, 2004· UNWTO, 2018).

Η συσχέτιση των δύο ερευνητικών αξόνων καθιστά σαφές ότι η αξιοποίηση του λογοτεχνικού αποθέματος —όπως το έργο του Νίκου Καζαντζάκη— απαιτεί **στοχευμένες στρατηγικές πολιτιστικού σχεδιασμού**. Οι συμμετέχοντες αναδεικνύουν ως βασικούς μοχλούς ανάπτυξης: την **ανάδειξη και θεματική αξιοποίηση λογοτεχνικών διαδρομών**, την **παραγωγή πολυμεσικού και διαδραστικού περιεχομένου**, τη **δικτύωση με την ελληνική διασπορά** και τη **χρήση μέσων ενημέρωσης και ψηφιακών πλατφορμών** (π.χ. social media, τουριστικά portals).

Η ευθυγράμμιση αυτών των προτάσεων με τις διεθνείς συστάσεις της UNWTO (2018) καταδεικνύει ότι η ενσωμάτωση του λογοτεχνικού τουρισμού στο **εθνικό τουριστικό αφήγημα** δεν είναι μόνο εφικτή, αλλά και αναγκαία. Η θεσμική υποστήριξη, ο διατομεακός συντονισμός και η επένδυση στην εμπειρική διάσταση του πολιτισμού μπορούν να μετατρέψουν τον λογοτεχνικό τουρισμό σε **συστηματικό και βιώσιμο πυλώνα** της τουριστικής πολιτικής της χώρας.

Η ανάδειξη λογοτεχνικών διαδρομών, η παραγωγή πολυμεσικού περιεχομένου, οι συνεργασίες με την ομογένεια και οι δράσεις σε MME και social media αποτελούν βασικά εργαλεία επίτευξης αυτού του στόχου (UNWTO, 2018).

6. Συμπεράσματα & Προτάσεις

6.1 Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία ανέδειξε την ουσιαστική δυναμική του πολιτιστικού και λογοτεχνικού τουρισμού ως μορφή θεματικού τουρισμού που μπορεί να ενισχύσει σημαντικά την τουριστική εμπειρία και να συμβάλει στην προβολή της πολιτισμικής ταυτότητας ενός τόπου. Μέσα από την ανάλυση της περίπτωσης του ΝΚ και την εστίαση στη ΔΕΦΝΚ, καταδείχθηκε πώς η λογοτεχνία και οι διαχρονικές αξίες που αυτή μεταφέρει, μπορούν να αποτελέσουν κινητήριο μοχλό για την τουριστική ανάπτυξη.

Η έρευνα, τόσο ποσοτική όσο και ποιοτική, ανέδειξε τον ισχυρό συναισθηματικό δεσμό των ταξιδιωτών με τον συγγραφέα και το έργο του, ενώ επιβεβαιώθηκε η τάση του σύγχρονου ταξιδιώτη να αναζητά εμπειρίες με νόημα, που ξεπερνούν την παραδοσιακή μορφή τουρισμού. Τα αποτελέσματα της ποσοτικής έρευνας υπογράμμισαν ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός που συνδέεται με τον Καζαντζάκη διαθέτει μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης.

Παράλληλα, η ποιοτική έρευνα ανέδειξε πως ο λογοτεχνικός τουρισμός προσφέρει ευκαιρίες όχι μόνο για πολιτιστική και ψυχική ανάταση, αλλά και για εσωτερική αναζήτηση, αυτοβελτίωση και σύνδεση με την ταυτότητα του τόπου. Ειδικά η έννοια της «συναισθηματικής γεωγραφίας» - δηλαδή η επίσκεψη τόπων που έχουν φορτιστεί με προσωπικές ή πολιτισμικές αναμνήσεις - αποδείχθηκε ιδιαίτερα σημαντική.

Η εργασία κατέδειξε επίσης τη σπουδαιότητα των πολιτιστικών διαδρομών και των δράσεων που υλοποιεί η ΔΕΦΝΚ, όπως οι πολιτιστικές διαδρομές «Καζαντζάκης - Ζορμπάς», οι εκδρομές σε τοποθεσίες που σχετίζονται με τον συγγραφέα, καθώς και η προβολή των σχετικών μουσείων. Όλες αυτές οι δράσεις μπορούν να ενταχθούν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης.

Ένα επιπλέον σημαντικό εύρημα είναι ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός μπορεί να καταστεί «προσβάσιμος τουρισμός», διευρύνοντας την έννοια της συμμετοχικότητας και συμπερίληψης,

δίνοντας τη δυνατότητα σε άτομα με αναπηρίες να απολαύσουν την πολιτιστική εμπειρία με κατάλληλες υποδομές, τεχνολογικά μέσα και ενσυναίσθηση.

Επιπροσθέτως, τονίστηκε η ανάγκη για την ενσωμάτωση του λογοτεχνικού τουρισμού σε επίσημες στρατηγικές προβολής μέσω των κρατικών και περιφερειακών τουριστικών φορέων, όπως ο ΕΟΤ, αλλά και μέσω συμμετοχής σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις.

Τέλος, η διπλωματική αυτή εργασία ανέδειξε τη σημασία της εκπαίδευσης και της ευαισθητοποίησης του κοινού, αλλά και της τοπικής κοινωνίας, για την κατανόηση και αξιοποίηση του λογοτεχνικού πλούτου ως εργαλείου βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολιτιστικής διπλωματίας. Ο λογοτεχνικός τουρισμός, όταν ενσωματώνεται σε μια στρατηγική με σεβασμό στον συγγραφέα, στον τόπο και στον ταξιδιώτη, μπορεί να αποτελέσει ένα ισχυρό εργαλείο πολιτιστικής ανάδειξης και οικονομικής ενίσχυσης.

6.2 Προτάσεις ανάπτυξης λογοτεχνικού τουρισμού με αναφορά τον Νίκο Καζαντζάκη

Η παρούσα ενότητα επικεντρώνεται σε προτάσεις που μπορούν να συμβάλουν στην περαιτέρω ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού με επίκεντρο την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη. Η Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ), μέσα από τις εκδηλώσεις και δράσεις που υλοποιεί, έχει αποδείξει τη δυναμική της ως βασικός φορέας που μπορεί να διαμορφώσει ουσιαστικές λογοτεχνικές εμπειρίες για το κοινό, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Στόχευση Κοινού και Χώρες Προέλευσης

Ο λογοτεχνικός τουρισμός γύρω από τον Καζαντζάκη δεν αφορά μόνο ακαδημαϊκούς ή ειδικούς μελετητές, αλλά μπορεί να απευθυνθεί σε ένα ευρύ κοινό. Ενδεικτικά, το κοινό-στόχος μπορεί να περιλαμβάνει μέλη και φίλους της ΔΕΦΝΚ, φοιτητές, μαθητές, εκπαιδευτικούς, πολιτιστικούς συλλόγους, αναγνώστες και λάτρεις της λογοτεχνίας, καθώς και οικογένειες από την Ελλάδα και το εξωτερικό. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν χώρες όπως η Γαλλία, η Ισπανία, η Τσεχία, η Ιταλία, και η Ρωσία, στις οποίες υπάρχουν ιστορικοί δεσμοί με το έργο και τη ζωή του συγγραφέα.

Θεματική των Ταξιδιών

Κεντρικός άξονας της κάθε εκδρομής μπορεί να είναι συγκεκριμένα σημεία που συνδέονται με τον Καζαντζάκη, είτε πρόκειται για τοποθεσίες από τη ζωή και τα ταξίδια του, είτε για μέρη που αφορούν τους μυθιστορηματικούς ήρωες και τόπους των έργων του ή σημεία που σχετίζονται με τους πνευματικούς δασκάλους του συγγραφέα. Προτάσεις όπως «Η Κρήτη του Καζαντζάκη», «Η Ισπανία του Καζαντζάκη», «Η Τσεχία του ΝΚ» ή «Στα βήματα του Ζορμπά» μπορούν να λειτουργήσουν ως θεματικοί τίτλοι για κάθε ταξίδι, προσφέροντας μια συγκεκριμένη αφήγηση που δίνει ταυτότητα στην εμπειρία.

Διοργάνωση και Δομή Ταξιδιού

Τα ταξίδια μπορούν να σχεδιάζονται είτε ως ετήσιες οργανωμένες διαδρομές της ΔΕΦΝΚ είτε κατόπιν αιτήματος ενός φορέα ή μιας ομάδας ενδιαφερόμενων ή εντελώς αυτόνομα. Η διοργάνωση μπορεί να ενσωματώνει εκδηλώσεις, ημερίδες ή συνέδρια, προσδίδοντας βάθος και εκπαιδευτικό χαρακτήρα στην τουριστική εμπειρία.

Το κόστος συμμετοχής και η διάρκεια του ταξιδιού εξαρτώνται από τον προϋπολογισμό του εκάστοτε φορέα και τις δυνατότητες των συμμετεχόντων. Τα προγράμματα μπορούν να προσαρμοστούν, προσφέροντας από μονοήμερες περιηγήσεις έως πολυήμερες διαδρομές σε περισσότερες από μία χώρες.

Σχεδιασμός Λογοτεχνικών Περιηγήσεων

Ο λογοτεχνικός περίπατος μπορεί να αποτελεί βασικό συστατικό του ταξιδιού. Ο σχεδιασμός του πρέπει να λαμβάνει υπόψη:

- **Επιλογή εξειδικευμένου συνοδού** με γνώσεις για το έργο και τη ζωή του Καζαντζάκη.
- **Θεματική σύνδεση** της διαδρομής με το περιεχόμενο του ταξιδιού.
- **Μέγιστος αριθμός συμμετεχόντων** – ιδανικά 10-12 άτομα, για καλύτερη διαχείριση και προσωπική εμπειρία. Μεγαλύτερος αριθμός συμμετεχόντων είναι εφικτός αλλά δυσκολότερα διαχειρίσιμος. Θα μπορούσε να γίνει και διαχωρισμός ενός μεγάλου γκρουπ σε μικρότερες ομάδες.

- **Τρόπος μετακίνησης** – κυρίως με πεζοπορία ή και με χρήση μέσων μεταφοράς. Σε περιπτώσεις μεγάλων γκρουπ και αποστάσεων, θα μπορούσε να προβλεφθεί η μετακίνηση μεταξύ των σημείων μέσω τουριστικού λεωφορείου, εσωτερική ξενάγηση εντός του λεωφορείου και δυνατότητα στάσης και παραμονής σε σημεία της λογοτεχνικής διαδρομής που είναι εφικτό.
- **Χρονικός προγραμματισμός**, ώστε να εξασφαλιστεί και ελεύθερος χρόνος για τους συμμετέχοντες.
- **Παροχή συνοδευτικού υλικού**: χάρτης με τα σημεία ενδιαφέροντος, επιλεγμένα αποσπάσματα από τα βιβλία του συγγραφέα για την ανάγνωση τους, προτεινόμενα σημεία επίσκεψης, αποτύπωση της διαδρομής στο Google Maps για ευκολότερη πρόσβαση.

Πολυθεματικότητα και Ενσωμάτωση στο Τοπικό Προϊόν

Τα λογοτεχνικά ταξίδια δεν πρέπει να απομονώνονται από τα υπόλοιπα πολιτιστικά και τουριστικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής. Η ένταξή τους στο ευρύτερο τουριστικό αφήγημα – όπως η γαστρονομία, η τοπική ιστορία, οι παραδόσεις – ενισχύει την ελκυστικότητά τους. Για παράδειγμα, στην Κρήτη, μια λογοτεχνική διαδρομή που ακολουθεί τα βήματα του Καζαντζάκη θα μπορούσε να συνδυάζεται με παραδοσιακά κρητικά δείπνα, μουσικές βραδιές ή επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους και άλλα αξιοθέατα.

Δράσεις Προβολής και Ενίσχυσης

Για την επιτυχία των παραπάνω προτάσεων, απαιτείται:

- Συνεργασία της ΔΕΦΝΚ με τον ΕΟΤ και το Υπουργείο Τουρισμού για την ενσωμάτωση των λογοτεχνικών ταξιδιών σε εθνικές στρατηγικές τουριστικής προβολής.
- Προβολή μέσω διεθνών τουριστικών εκθέσεων, με ειδικά θεματικά πακέτα.
- Δημιουργία διαδικτυακής πλατφόρμας με πληροφορίες, προγράμματα, εκπαιδευτικό υλικό και φόρουμ για αλληλεπίδραση μεταξύ ενδιαφερόμενων.
- Προσβασιμότητα και ψηφιακή ένταξη (για ΑμεΑ, νέες τεχνολογίες ξενάγησης, κ.ά.).

6.2.1 Ελλάδα

Κρήτη

Το MNK έχει οργανώσει λογοτεχνικούς περιπάτους «Στα βήματα του Καζαντζάκη...Μεγάλο Κάστρο». Πραγματοποιούνται στην πόλη του Ηρακλείου, στα πλαίσια εκδηλώσεων ή εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ένας τέτοιος λογοτεχνικός περίπατος έχει χρονική διάρκεια περίπου 1,5 ώρα. Οι συμμετέχοντες ακολουθούν μια συγκεκριμένη διαδρομή σε σημεία της πόλης που περιγράφει ο ΝΚ στα μυθιστορήματά του: Άγιος Μηνάς, Κρήνη Μοροζίνι, Καινούρια Πόρτα, οδός Καζαντζάκη όπου ήταν η πατρική οικία του ΝΚ, Προμαχώνας Μαρτινέγκο όπου και ο τάφος του ΝΚ. Έτσι γίνεται βιωματική σύνδεση των σημείων αυτών, με επιλεγμένα αποσπάσματα από τα έργα του Αναφορά στο Γκρέκο και Καπετάν Μιχάλης και με ιστορικές αναφορές σε πρόσωπα που επηρέασαν βαθιά τον συγγραφέα στη ζωή και στο έργο του.

Εικόνα 6.1 Λογοτεχνικός Περίπατος, Ιούνιος 2024. Πηγή: <https://www.kazantzaki.gr/gr/news/texni-kath-odon-mnk-396>

Επίσης το MNK έχει αναπτύξει ψηφιακή εφαρμογή, με το όνομα «Kazantzakis Routes»¹⁷, η οποία προβάλλει λογοτεχνικούς περιπάτους και διαδρομές εντός Κρήτης, μέσα από θεματικές του έργου και της ζωής του ΝΚ.

¹⁷ <https://apps.apple.com/gr/app/kazantzakis-routes/id6503145827?l=el>

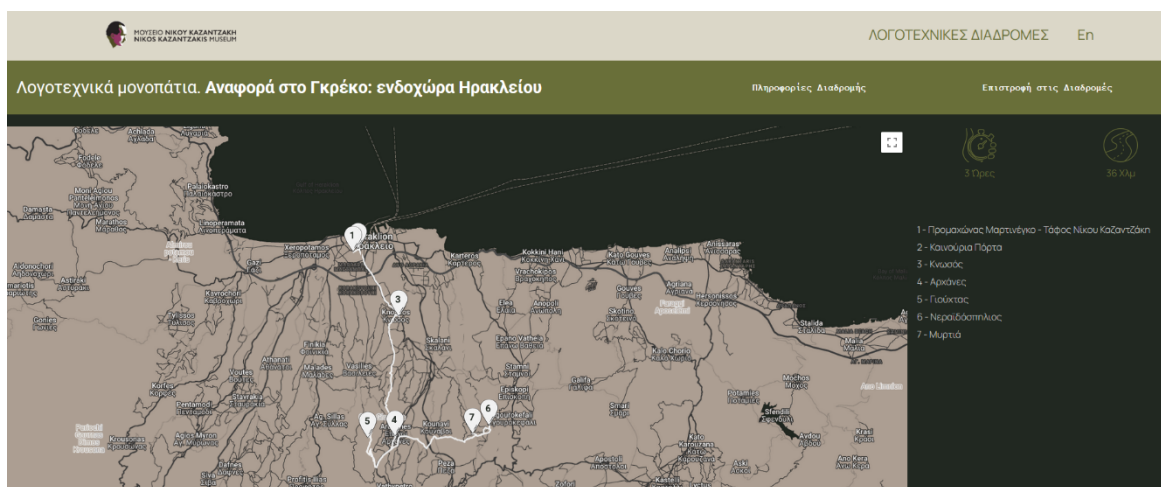
Οι πέντε προτεινόμενες λογοτεχνικές διαδρομές, που παρουσιάζει δωρεάν το MNK μέσω της εφαρμογής αλλά και μέσω της ιστοσελίδας του <https://digital.kazantzaki.gr/psifiakes-sylloges/>, είναι οι ακόλουθες:

- 1) Αναφορά στο Γκρέκο: Μεγάλο Κάστρο.
- 2) Αναφορά στο Γκρέκο: ενδοχώρα Ηρακλείου.
- 3) Η πορεία του Καπετάν Μιχάλη.
- 4) Με τον Καζαντζάκη ξεναγό. Από τον Βορρά στον Νότο.
- 5) Με τον Καζαντζάκη ξεναγό. Από τη Δύση στην Ανατολή.

Εικόνα 6.2 Αναφορά στο Γκρέκο: Μεγάλο Κάστρο. Πηγή: <https://routes.kazantzaki.gr/routes-el/>

<https://play.google.com/store/apps/details?id=gr.aegeanSolutions.cityguide.kazantzakisRoutes&hl=el>

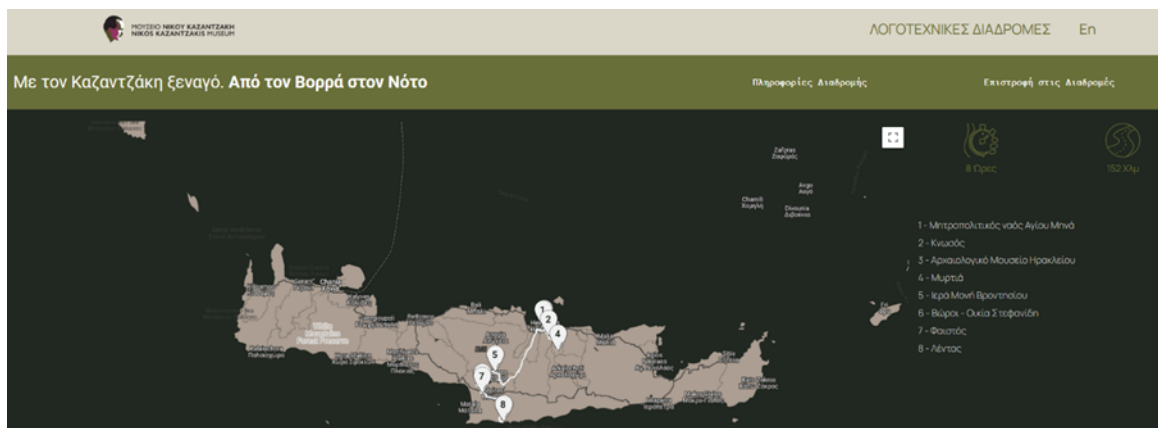

Εικόνα 6.3 Αναφορά στο Γκρέκο: ενδοχώρα Ηρακλείου. Πηγή: <https://routes.kazantzaki.gr/routes-el/>

Εικόνα 6.4 Η πορεία του Καπετάν Μιχάλη. Πηγή: <https://routes.kazantzaki.gr/routes-el/>

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 6.5 Με τον Καζαντζάκη ξεναγό. Από τον Βορρά στον Νότο. Πηγή: <https://routes.kazantzaki.gr/routes-el/>

Εικόνα 6.6 Με τον Καζαντζάκη ξεναγό. Από τη Δύση στην Ανατολή. Πηγή:
<https://routes.kazantzaki.gr/routes-el/>

Στην πόλη του Ηρακλείου, τα τουριστικά λεωφορεία περιήγησης πόλης συμπεριλαμβάνουν στην διαδρομή τους και τον Προμαχώνα Μαρτινέγκο¹⁸.

¹⁸ <https://www.hop-on-hop-off-bus-tours.com/fileupload/tour/heraklion-map-2022.jpg>

Επίσης, στις θεματικές τουριστικές διαδρομές που προτείνει το τμήμα Τουρισμού του Δήμου Ηρακλείου και παρουσιάζονται στο "Info Point"¹⁹ και στην ιστοσελίδα του Δήμου Ηρακλείου, περιλαμβάνεται ο τάφος του ΝΚ.

Εικόνα 6.7 Info Point του Δήμου Ηρακλείου. Πηγή: Προσωπικό αρχείο συγγραφέα.

Υπόλοιπη Ελλάδα

Και στην υπόλοιπη Ελλάδα μπορούν να αναπτυχθούν λογοτεχνικά ταξίδια στα βήματα του ΝΚ: Νάξος, Σίφνος, Αίγινα, Πελοπόννησος, Δελφοί, Αθήνα, Άγιον Όρος αλλά και τα μέρη των διαδρομών Καζαντζάκης – Ζορμπάς που έχει οργανώσει η ΔΕΦΝΚ, είναι κάποιες από τις περιοχές που σχετίζονται με τον ΝΚ και μπορούν να αποτελέσουν την αφορμή ή την αιτία ενός λογοτεχνικού ταξιδιού.

¹⁹ <https://visitheraklion.eu/episkepsi-ston-tafo-toy-kazantzaki/>

6.2.2 Εξωτερικό

Παρίσι (Γαλλία)

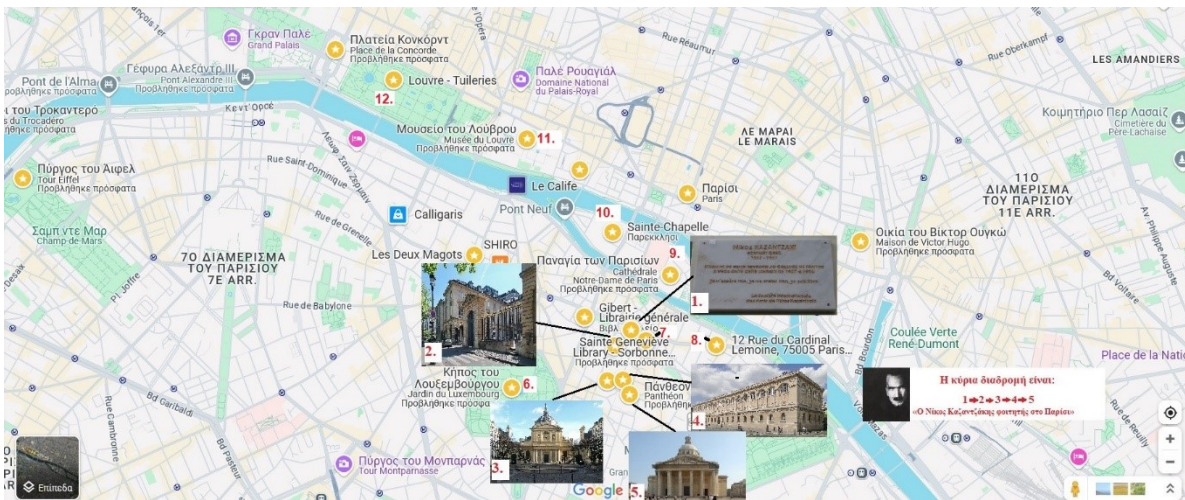
Στα πλαίσια ενός λογοτεχνικού ταξιδιού στο Παρίσι, θα προτείνουμε δυο λογοτεχνικές διαδρομές, εμπνευσμένες κυρίως από δυο χρονικές περιόδους παραμονής του ΝΚ στο Παρίσι: η μια όταν ήταν φοιτητής (1907-1909) και η άλλη όταν εργαζόταν στην UNESCO (1947–1948). Η αρχική ιδέα της επιλογής των σημείων της διαδρομής ανήκει στο Γαλλικό Παράρτημα της ΔΕΦΝΚ.

Οι δυο διαδρομές μπορούν να υλοποιηθούν χωριστά ή ακόμα και μαζί, την ίδια ημέρα. Στην παρακάτω εικόνα, αποτυπώνονται μαζί και οι δυο διαδρομές και παρατηρούμε ότι η Place de la Concorde είναι ένα κοινό σημείο σύνδεσης των δυο διαδρομών.

Εικόνα 6.8 Οι δυο προτεινόμενες λογοτεχνικές διαδρομές στο Παρίσι. Πηγή: Google, Wikipedia επεξεργασία συγγραφέα.

Διαδρομή 1^η : «Ο Νίκος Καζαντζάκης φοιτητής στο Παρίσι»

Εικόνα 6.9 Διαδρομή 1η : «Ο Νίκος Καζαντζάκης φοιτητής στο Παρίσι». Πηγή: Google, Wikipedia
επεξεργασία συγγραφέα.

- Ως σημείο εκκίνησης ορίζεται το κτίριο στο οποίο ο ΝΚ διέμενε ως φοιτητής, το περισσότερο χρονικό διάστημα, στην **οδό Rue Sommerard 13** (σημείο 1). Σήμερα το κτίριο λειτουργεί ως ξενοδοχείο. Έχει εντοιχιστεί αναμνηστική πλάκα από τη ΔΕΦΝΚ (βλ. 2.6.4).

Εικόνα 6.10 Η οδός Rue Sommerard 13, Paris. https://www.tripadvisor.com.gr/Hotel_Review-g187147-d263659-Reviews-Hotel_Marignan-Paris_Ile_de_France.html

- Περπατώντας, σε κοντινή απόσταση βρίσκεται το ιστορικό **Collège de France** (σημείο 2) όπου παρακολουθούσε ο ΝΚ τις παραδόσεις του φιλοσόφου Henri Bergson.
- Ακολουθεί το ιστορικό **Πανεπιστήμιο της Σορβόνης** όπου ο ΝΚ έκανε ανώτερες νομικές σπουδές (σημείο 3).

- Επόμενο σημείο είναι η **πανεπιστημιακή βιβλιοθήκη Sainte-Geneviève** (σημείο 4). Εκεί ανακάλυψε το έργο του Νίτσε, όπως περιγράφει στην *Αναφορά στον Γκρέκο*.

- Σημείο τερματισμού της διαδρομής ορίζεται το Πάνθεον (σημείο 5).

Η εκτιμώμενη χρονική διάρκεια της διαδρομής είναι 1-1,5 ώρες.

Θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στη διαδρομή και δυο κτίρια που έμεινε ο ΝΚ για μικρότερο χρονικό διάστημα ως φοιτητής (σημεία 7 και 8).

Αξιοθέατα περιοχής: κήπος του Λουξεμβούργου (σημείο 6), Παναγία των Παρισίων (σημείο 9), Sainte-Chapelle (σημείο 10), Μουσείο του Λούβρου (σημείο 11), κήπος του Κεραμεικού (Jardin des Tuileries) (σημείο 12) κ.α.

Διαδρομή 2^η : «Ο Νίκος Καζαντζάκης στην UNESCO»

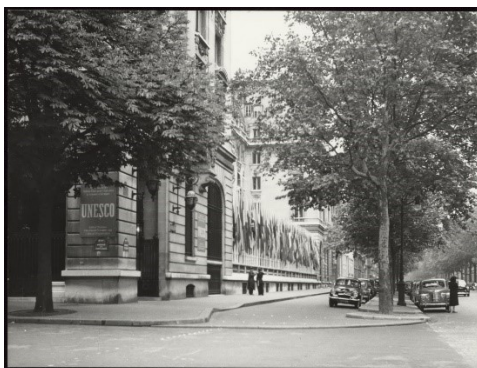
Η δεύτερη λογοτεχνική διαδρομή αφορά την περίοδο που ο ΝΚ βρίσκεται στο Παρίσι (βλ. 2.2.2) για να εργαστεί ως λογοτεχνικός σύμβουλος της UNESCO (1947-1948).

Εικόνα 6.11 Διαδρομή 2η : «Ο Νίκος Καζαντζάκης στην UNESCO». Πηγή: Google, Wikipedia επεξεργασία συγγραφέα.

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

- Σημείο εκκίνησης είναι το κτίριο που στεγάζονταν τότε η έδρα της UNESCO, στην οδό 19 Avenue Kléber (σημείο 1). Σήμερα στο κτίριο στεγάζεται το πολυτελές ξενοδοχείο «The Peninsula Paris» (τότε «Hôtel Majestic»).

Εικόνα 6.12 Το hôtel Majestic 1946 – 1958. Πηγή: https://fr.wikipedia.org/wiki/The_Peninsula_Paris

Εικόνα 6.13 Σήμερα, το ξενοδοχείο «The Peninsula Paris». Πηγή:
https://fr.wikipedia.org/wiki/The_Peninsula_Paris

- Επόμενος προορισμός είναι περιοχή Place de la Madeleine (σημείο 2), όπου βρίσκονταν η τότε κατοικία του ΝΚ. (βλ. 2.2.2).

- Η διαδρομή καταλήγει στην πλατεία Henri Bergson, σημαντικού πνευματικού δασκάλου του ΝΚ (σημείο 3).

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Εικόνα 6.14 Place Henri Bergson. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Place_Henri-Bergson,_Paris_8.jpg

Αξιοθέατα περιοχής: Αψίδα του Θριάμβου, πολυκαταστήματα Printemps Haussmann (σημείο 4), Galeries Lafayette (σημείο 5), Όπερα (σημείο 6), Place de la Concorde (σημείο 7), Σηκουάνας (σημείο 8), Trocadéro (σημείο 9), πύργος του Eiffel (σημείο 10) κ.α.

Χρονική διάρκεια προτεινόμενης διαδρομής: 2 – 3 ώρες.

Τέλος, υπάρχουν και άλλα μέρη του Παρισιού, που αναφέρονται στο έργο του *Σπασμένες ψυχές*, όπως: κοιμητήριο Montparnasse, κήπος του μουσείου Cluny, μουσείο Gustave Moreau, οδός Rivoli, γέφυρα της Ιένα, Λούβρο, κήπος του Λουξεμβούργου, Notre Dame κ.α.

Άλλοι προτεινόμενοι προορισμοί

Σε όλες τις χώρες που ταξίδεψε ο ΝΚ μπορούν να σχεδιαστούν λογοτεχνικά ταξίδια. Κάθε ταξίδι μπορεί να έχει μια ή περισσότερες θεματικές, όπως Νίτσε, Άγιος Φραγκίσκος, Δάντης, Δομήνικος Θεοτοκόπουλος κ.α. Κάποιες ενδεικτικές προτάσεις λογοτεχνικών ταξιδιών είναι οι εξής:

Γαλλία σε συνδυασμό με Ισπανία και Γερμανία:

Εικόνα 6.15 Γαλλία - Γερμανία. Πηγή: https://photodentro.edu.gr/photodentro/wcountries-iso2_v1.0_pidx0057913/story_html5.html, Wikipedia, επεξεργασία συγγραφέα.

Προορισμοί στη Γαλλία (αλλά και στην Ισπανία και στην Γερμανία) μπορεί να είναι: η νοτιοανατολική Γαλλία (Alpes-Maritimes), η περιοχή της Προβηγκίας, των Άλπεων και της Κυανής Ακτής (Νίκαια, Αντίμπ²⁰, Κάννες) (βλ. 2.2.2). Το Καντενέ²¹ (βλ. 2.6.3) κοντά στο Φυσικό Πάρκο του Luberon²². Η περιοχή Sète της Νότιας Γαλλίας, το Montpellier, η Toulouse, τα Πυρηναία όρη²³, η Βαρκελώνη (Ισπανία).

Από το Στρασβούργο επίσκεψη στο Gunsbach²⁴ στην περιοχή της Αλσατίας (βλ. 2.6.3) και στο Φράιμπουργκ της Γερμανίας²⁵.

Ελβετία-Γερμανία:

²⁰ <https://www.womantoc.gr/stories/article/adib-i-mageftiki-poli-tis-kyanis-aktis-pou-ezise-o-nikos-kazadzakis>

²¹ <http://diaspora-grecque.com/modules/altern8news/article.php?storyid=4095>

²² <https://www.provenceweb.fr/e/vaucluse/cadenet/cadenet.htm>

²³ <https://www.in.gr/2021/02/08/plus/photo-gallery/pyrinaia-mia-apo-tis-ypsiloteres-oroseires-tis-giraias-ipeirou/>

²⁴ <https://www.schweitzer.org/en/home-maison-albert-schweitzer>

²⁵ <https://www.travel.gr/experiences/triimero-sto-freiburg-im-breisgau-tin-pio-prasini-kai/>

Εικόνα 6.16 Στα βήματα του Νίτσε και του Γκαίτε. Πηγή:

https://photodentro.edu.gr/photodentro/wcountries-iso2_v1.0_pidx0057913/story_html5.html, Wikipedia,
επεξεργασία συγγραφέα.

Ελβετία: Με αφετηρία την Ζυρίχη, στο μουσείο Nietzsche-Haus²⁶ στο Engadin κοντά στο St. Moritz (βλ. 2.2.4).

Νότια Γερμανία: Στην περιοχή της Λειψίας και της Jena βρίσκονται πόλεις συνδεδεμένες με τον Νίτσε και τον Γκαίτε, το Lützen, Röcken, Naumburg και το Dornburg²⁷ αντίστοιχα. Η πόλη Röcken²⁸ είναι η γενέτειρα του Νίτσε και ο τόπος ταφής του. Επίσης στο Naumburg²⁹ είναι επισκέψιμο το σπίτι όπου έμενε ο Νίτσε στα παιδικά του χρόνια. Στη Weimar³⁰ υπάρχει μουσείο αφιερωμένο στον Γκαίτε. Στην Φρακφούρτη³¹ (τη γενέτειρα του Γκαίτε) το σπίτι του έχει μετατραπεί σε μουσείο.

²⁶ <https://nietzschehaus.ch/en>

²⁷ <https://goethetc.blogspot.com/2009/03/goethe-at-dornburg.html> https://goethetc.blogspot.com/2009/03/dornburg-poems.html?m=1&fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMATAAR2H_YnrSNmEF1Qm20Pe9SLI8Fvm7hZYaXcGJGVs66QrG0DnC0V7RTTrpr5k_aem_mD3OtIzCet31S8Du0vA2Pg

²⁸ http://www.nietzsche-gedenkstaette.de/engl/index_engl.html

²⁹ <http://nietzschehaus.de/>

³⁰ <https://www.klassik-stiftung.de/en/goethe-national-museum/>

³¹ <https://frankfurter-goethe-haus.de/en/>

Βερολίνο: Το Βερολίνο (βλ. 2.2.6 & 2.6.4) συνδυάζεται με την περιοχή Werder, όπου οι ανθισμένες αμυγδαλιές εντυπωσίασαν τον ΝΚ. Εκεί διοργανώνεται το διάσημο *Werder Tree Blossom Festival*³².

Ιταλία:

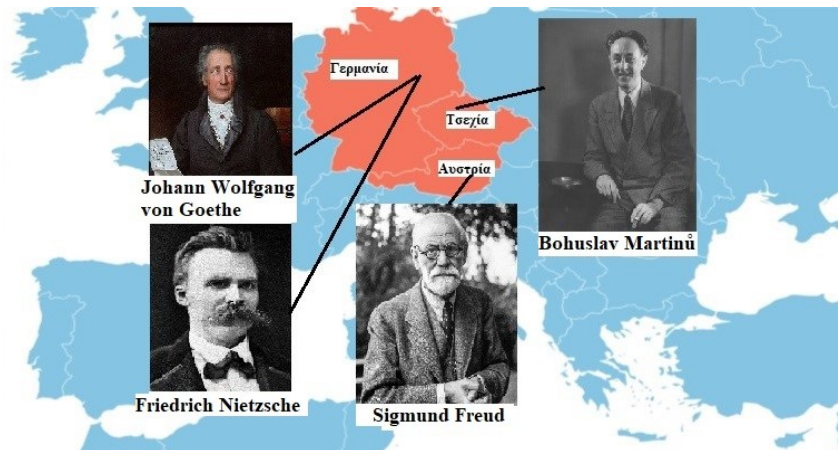

Εικόνα 6.17 Ιταλία-Νότια Ελβετία. Πηγή: https://photodentro.edu.gr/photodentro/wcountries-iso2_v1.0_pidx0057913/story_html5.html, Wikipedia, επεξεργασία συγγραφέα.

- Με αφετηρία την Βόρεια Ιταλία (Μιλάνο, Γένοβα, Βενετία), επίσκεψη στη Νότια Ελβετία (Cademario, Lugano, Gandria). (βλ. 2.2.4 & 2.6.4).
- Κεντρική Ιταλία, επίσκεψη στις πόλεις: Πίζα, Φλωρεντία, Σιένα, Ασίζη και Ρώμη (βλ. 2.2.3) Νότια Ιταλία στις πόλεις Νάπολη και Πομπηία (βλ. 2.2.3).

³² <https://www.werder-havel.de/en/the-city/2468-stadtportr%C3%A4t-2.html>

Αυστρία – Τσεχία – Νότια Γερμανία:

Εικόνα 6.18 Αυστρία – Τσεχία – Νότια Γερμανία. Πηγή: https://photodentro.edu.gr/photodentro/wcountries-iso2_v1.0_pidx0057913/story_html5.html, Wikipedia, επεξεργασία συγγραφέα.

Αυστρία: Βιέννη (βλ. 2.6.4) και επίσκεψη στο Μουσείο του Sigmund Freud³³, που επηρέασε την σκέψη του ΝΚ.

Τσεχία: Πράγα, Boží Dar, Myslivny, Polička. (βλ. 2.6.3 και 2.6.4)

Γερμανία: Oberwiesenthal, Δρέσδη.

Ηνωμένο Βασίλειο:

Λονδίνο, Cambridge, Stratford-upon-Avon (γενέτειρα του Shakespear³⁴) και άλλες πόλεις που επισκέφτηκε ο ΝΚ (βλ. 2.2.16).

Ισπανία:

³³ https://www.freud-museum.at/en/pictures-video?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwhMq-BhCFARIsAGvo0KeZx9n4-DvsJow52R-Do48DI8y85ZZelE3cAVx1ElrTc6Td7cd0ohwaAj_TEALw_wcB

³⁴ <https://www.shakespeare.org.uk>

- Μαδρίτη και Τολέδο, όπου βρίσκεται το Μουσείο του Ελ Γκρέκο³⁵.
- Νότια Ισπανία: Αναδaluσσία, Σεβίλη και Huelva, Moguer (γενέτειρα του Juan Ramón Jiménez³⁶ (βλ. 2.6.3).

6.3 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Αδιαμφισβήτητα, ο λογοτεχνικός τουρισμός στα βήματα του ΝΚ μπορεί να δημιουργήσει έναν νέο λογοτεχνικό τουριστικό χάρτη σε παγκόσμια κλίμακα.

Στη παρούσα διπλωματική εργασία δόθηκαν κάποια ενδεικτικά αντιπροσωπευτικά παραδείγματα που αφορούν την προβολή του ΝΚ στην Ελλάδα και στο εξωτερικό αλλά και συνοπτικές πληροφορίες γύρω από τα ταξίδια του. Δυστυχώς δεν υπήρχε η δυνατότητα να παρουσιαστούν περισσότερες πληροφορίες ανά χώρα, λόγω των ορίων έκτασης της εργασίας.

Θα μπορούσε να είχε συμπεριληφθεί ως επιπλέον μελέτη περίπτωσης και το MNK καθώς θα ήταν πολύ σημαντική η μελέτη της επισκεψιμότητας του και να ερευνηθούν οι παράγοντες που την επηρεάζουν, να μελετηθεί το προφίλ των επισκεπτών του τόσο από την Ελλάδα όσο και από το εξωτερικό και σε σχέση με τη χρονική περίοδο που παρατηρείται μεγαλύτερη επισκεψιμότητα.

Επίσης, η έρευνα γύρω από την αναγνωσιμότητα των βιβλίων του ΝΚ τόσο στα ελληνικά όσο και στις μεταφράσεις των έργων του θα ήταν ένας επιπλέον δείκτης αξιολόγησης ως προς το ενδιαφέρον του κοινού και των εν δυνάμει λογοτεχνικών τουριστών.

Σημαντική, επίσης, θα ήταν η έρευνα γύρω από την αλληλεπίδραση λογοτεχνίας και τεχνολογίας. Στις μέρες μας είναι γνωστό ότι με την απλή χρήση της κάμερας ενός κινητού τηλεφώνου (smartphone) και της αντίστοιχης εφαρμογής δίνεται η δυνατότητα της μετάφρασης επιγραφών και κειμένων σε ξένες γλώσσες. Σίγουρα αυτό αποτελεί ένα σπουδαίο εργαλείο για τον σημερινό ταξιδιώτη.

³⁵ <https://www.cultura.gob.es/mgreco/inicio.html>

³⁶ <https://casamuseozenobiajuanramonjimenez.com/>

Τέλος, να ερευνηθούν επιπλέον πιθανοί τρόποι υλοποίησης βιωματικών λογοτεχνικών περιπάτων (διαδρομών) όπως για παράδειγμα με την παρουσίαση ιστορικών φωτογραφιών από το παρελθόν («με αφορμή μια φωτογραφία») της εποχής ενός λογοτέχνη και να αναπτυχθεί με βιωματικό τρόπο η σύνδεση παρελθόντος και παρόντος (σύνδεση του χθες και του σήμερα) η οποία έχει πολλαπλά οφέλη όπως τη σύνδεση με τον τόπο και την ιστορία του, την διατήρηση πολιτιστικής κληρονομιάς κ.α. .

Οι ακόλουθες προτάσεις μπορούν επίσης να λειτουργήσουν ως πυλώνες μελλοντικής έρευνας:

1. **Εμπειρική διερεύνηση των κινήτρων των λογοτεχνικών τουριστών:** Η ανάπτυξη ερευνητικών εργαλείων (ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις) μπορεί να συμβάλλει στην αποσαφήνιση των παραγόντων που ωθούν τους επισκέπτες να συμμετέχουν σε ταξίδια πολιτιστικού χαρακτήρα (Busby & Klug, 2001).
2. **Συγκριτική μελέτη με διεθνείς λογοτεχνικούς προορισμούς:** Η αντιπαραβολή της περίπτωσης Καζαντζάκη με λογοτεχνικούς προορισμούς όπως του Σαίξπηρ στο Stratford-upon-Avon ή του Χεμινγκουέι στην Κούβα, θα μπορούσε να αποδώσει στρατηγικά συμπεράσματα (Herbert, 2001).
3. **Αποτίμηση οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών επιδράσεων:** Μέσα από ποσοτικές μεθόδους ή μικροοικονομικές προσεγγίσεις, μπορεί να αναδειχθεί η συνεισφορά του λογοτεχνικού τουρισμού στην τοπική ανάπτυξη (Richards, 2011).
4. **Εθνογραφικές και ποιοτικές μελέτες της τουριστικής εμπειρίας:** Η αξιολόγηση της βιωματικής διάστασης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού δύναται να προσφέρει πολύτιμα δεδομένα για την οργάνωση θεματικών περιηγήσεων (Hoppen, Brown & Fyall, 2014).
5. **Διερεύνηση της επίδρασης των ψηφιακών τεχνολογιών στον λογοτεχνικό τουρισμό:** Εφαρμογές όπως η επαυξημένη πραγματικότητα (AR), οι διαδραστικοί χάρτες και η ψηφιακή αφήγηση, αποτελούν καινοτόμες προσεγγίσεις που χρήζουν μελέτης (Neuhof et al., 2015).
6. **Ανάπτυξη του σχολικού και εκπαιδευτικού τουρισμού:** Η αξιοποίηση του λογοτεχνικού τουρισμού στο πλαίσιο της πολιτιστικής εκπαίδευσης ενδέχεται να ενισχύσει τη σύνδεση των νέων με τη λογοτεχνική κληρονομιά (Smith & Robinson, 2006).

7. **Μελέτη του ρόλου των τοπικών και διεθνών πολιτιστικών οργανισμών:** Η Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ), καθώς και αντίστοιχοι φορείς, μπορούν να αξιολογηθούν ως στρατηγικοί εταίροι για την προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού (Leontidou, 2015).
8. **Ενσωμάτωση του λογοτεχνικού τουρισμού στο branding τουριστικών προορισμών:** Η διερεύνηση της χρήσης της λογοτεχνικής ταυτότητας στο σχεδιασμό της τουριστικής εικόνας περιοχών, όπως το Ηράκλειο ή η Αίγινα, μπορεί να αναδείξει εργαλεία πολιτιστικής πολιτικής (Richards & Wilson, 2006).

Η περαιτέρω μελέτη των ανωτέρω θεματικών θα ενισχύσει όχι μόνο την επιστημονική κατανόηση του λογοτεχνικού τουρισμού αλλά και τη διαμόρφωση συνεκτικών και βιώσιμων πολιτιστικών πολιτικών στον ελληνικό και διεθνή χώρο.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αγάθος, Θ. (2017). *Ο Νίκος Καζαντζάκης στον κινηματογράφο*. Αθήνα: Gutenberg.

Αγάθος, Θ. (Επιμ.). (2013). *Επιστολές του Νίκου Καζαντζάκη προς την οικογένεια Αγγελάκη*.
Ηράκλειο: Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη.

Αγιομυργιαννάκης, Γ. & Μενεγάκη, Α. (2020). *Μέθοδοι έρευνας για φοιτητές του τομέα του
Τουρισμού*, Αθήνα: Gutenberg.

Αλεξίου, Έ. (Επιμ.). (1993). *Νίκου Καζαντζάκη: Επιστολές προς Γαλάτεια*. Αθήνα: Δίφρος.

Ανεμογιάννης, Γ. (Επιμ.). (1995). *Ο Νίκος Καζαντζάκης γράφει στον Γιάννη Σταυριδάκη*. Αθήνα:
Ίδρυμα Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη.

Βουλή των Ελλήνων. (2018, 6 Δεκεμβρίου). *Πρακτικά της ΑΗ' Συνεδρίασης της Ολομέλειας της
Βουλής: Θεματικός τουρισμός – Ειδικές μορφές τουρισμού – Ρυθμίσεις για τον
εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής
εκπαίδευσης – Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις*. Αθήνα.

Γαλάνης, Π. (2018). Ανάλυση δεδομένων στην ποιοτική έρευνα. Θεματική ανάλυση. Αρχεία
Ελληνικής Ιατρικής. 35. 416-421. Διαθέσιμο στο:
https://www.researchgate.net/publication/325796174_Data_analysis_in_qualitative_research_Thematic_analysis

Δήμος Ανατολικής Σάμου. (2024, 18 Ιουνίου). *ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ, 2ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ Agatha, ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΑΜΟΥ*.
<https://islandofsamos.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1-%CF%86%CE%B5%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%BB-%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%85%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CF%83-%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%BF/>

Εφημερίδα Πατρίς. (2011, 28 Μαρτίου). *Το σπίτι που γεννήθηκε ο Καζαντζάκης, μετά τους
βομβαρδισμούς των Γερμανών*. <https://archive.is/qOGa2>

Καζαντζάκης, Ν. (2010). *Βίος και πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά*. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη.

- Βελουδής, Γ. (1994). *Γραμματολογία: Θεωρία Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Δωδώνη.
- Βιτουλαδίτης, Ο. (2000), *Τουριστικό Μάρκετινγκ Φορέων, Οργανώσεων και Επιχειρήσεων*, Πάτρα: ΕΑΠ
- Ζαχαράτος, Γ., & Τσάρτας, Π. (1999). *Πολιτική και κοινωνιολογία της τουριστικής ανάπτυξης* (Τόμ. Γ'). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Μυλωνόπουλος, Δ., & Μοίρα, Π. (2005). *Θαλάσσιος τουρισμός*. Αθήνα: Interbooks.
- Δημάκης, Μ. (Επιμ.). (1979). *Ανέκδοτες επιστολές Καζαντζάκη από τα νεανικά έως τα ώριμα χρόνια*. Αθήνα: Μουσείο Καζαντζάκη.
- Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη. (2022, 26 Ιουνίου). *Πολιτιστικές διαδρομές: Καζαντζάκης – Ζορμπάς*. <https://amis-kazantzaki.gr/wordpress/wp-content/uploads/Πολιτιστικές-Διαδρομές-2022.pdf>
- Ηγουμενάκης, Ν. Γ. (2000). *Τουρισμός και ανάπτυξη*. Αθήνα: InterBooks.
- Καζαντζάκη, Ε. (1998). *Ο ασυμβίβαστος*. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη.
- Καζαντζάκης, Ν. (1955, 6 Μαΐου). Απόσπασμα από συνέντευξη στη Γαλλική Ραδιοφωνία (Παρίσι) στον Pierre Sipriot. *Ιστορικό Μουσείο Κρήτης*. <https://www.historical-museum.gr/webapps/kazantzakis-pages/gr/life/talkforcrete.php>
- Καζαντζάκης, Ν. (2009). *Αναφορά στον Γκρέκο*. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη.
- Καφούρος, Β. (2015). *Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα*. Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.
- Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π., & Γκρίμπα, Ε. (2011). *Ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού: Ζήτηση και προσφορά νέων προϊόντων τουρισμού*. Αθήνα: Κριτική.
- Μανώλα, Μ. (Επιμ.). (2022). *Λογοτεχνία – Τουρισμός – Πολιτισμός*. Αθήνα: Τσότρας.
- Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη. (χ.χ.). *Ταξιδεύοντας... με το νου: 10 πράγματα που δεν γνωρίζατε για τον Νίκο Καζαντζάκη*. <https://www.kazantzaki.gr/gr/travelling-with-the-mind--10-things-you-didnt-know-about-nikos-kazantzakis>
- Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη. (χ.χ.-β). *Συνεργασίες*. <https://www.kazantzaki.gr/gr/partners>
- Καζαντζάκης, Ν. (2010). *Ο Καπετάν Μιχάλης: Ελευθερία ή θάνατος*. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη.

- Καζαντζάκης, Ν. (2010). *Ο Τελευταίος Πειρασμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη.
- Καζαντζάκης, Ν. (2008). *Ο Φτωχούλης του Θεού*. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη.
- Καζαντζάκης, Ν. (2010). *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη.
- Παπαδόπουλος, Α. (χ.χ.). Καταφύγι Πιερίων: Το χωριό του Αλέξη Ζορμπά. *Greece Travel Magazine*.
<https://www.greecetravelmagazine.com/politistikos-toyrismos/articles/14/katafygi-pieriwn-to-xwrio-toy-aleksh-zormpa>
- Παπαθανασόπουλος, Θ. (Επιμ.). (1979). *Ο Νίκος Καζαντζάκης γράφει... Ανέκδοτες επιστολές*. Αθήνα: Ίδρυμα Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη.
- Παππάς, Φ., Κατσιγιάννης, Α., & Διαμαντοπούλου, Α. (2016). *Εισαγωγή στη Νεοελληνική Φιλολογία*. Αθήνα: Κάλλιπος – Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις.
- Πασχαλίδης, Γ. (2000). *Εκπαίδευση και μαζική επικοινωνία: Όροι και προοπτικές της διδασκαλίας των μέσων μαζικής επικοινωνίας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση*. Παιδαγωγική Επιθεώρηση.
- Πλωρίτης, Μ. (1957, 1 Νοεμβρίου). *Αποχαιρετισμός: Τελευταία συνάντηση με τον Καζαντζάκη*. Ελευθερία.
<https://amis-kazantzaki.gr/%CE%BA%CE%B5%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B1-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%85%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%83/>
- Πρεβελάκης, Π. (Επιμ.). (1984). *Τετρακόσια Γράμματα του Καζαντζάκη στον Πρεβελάκη*. Αθήνα: Εκδόσεις Καζαντζάκη.
- Στασινάκης, Γ. (2017). *Καζαντζάκης – Ζορμπάς: Μια αληθινή φιλία*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Στασινάκης, Γ. (2020). *Δρόμοι ζωής: Στα χνάρια του Νίκου Καζαντζάκη 1989–2019*. Αθήνα: Κάπα Εκδοτική.
- Τσάρτας, Π. (1996). *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό*. Αθήνα: Εξάντας.
- Τσάρτας, Π., Ζαγκότση, Σ. & Κυριακάκη, Α. (2020). *Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον τουρισμό (β' έκδοση)*. Αθήνα: Κριτική

- Olympio Bima. (2025, 12 Μαρτίου). *Κολινδρός: Εκδήλωση με θέμα “Η ζωή και η πολιτεία του αληθινού Ζορμπά”*. <https://olympiobima.gr/kolindros-ekdilosi-me-thema-i-zoi-kai-i-politeia-tou-alithinou-zorba/>
- ERT News. (2023, 30 Ιουλίου). *Ο Ζορμπάς της Χαλκιδικής, που ουδέποτε χόρεψε συρτάκι και δεν είδε ποτέ του την Κρήτη*. <https://www.ertnews.gr/eidiseis/politismos/o-zormpas-tis-xalkidikis-pou-oudepote-xorepse-syrtaki-kai-den-eide-pote-tou-tin-kriti/>

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Allen, B. (2009). Top ten literary tourist destinations. *Tourism Review*. <https://www.tourism-review.com/top-ten-literary-tourist-destinations-news1435>
- Abankina, T. (2013). Regional development models using cultural heritage resources. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality*, 1(7), 3–10.
- Appadurai, A. (1986). Introduction: Commodities and the politics of value. In A. Appadurai (Ed.), *The social life of things: Commodities in cultural perspective* (pp. 3–63). Cambridge: Cambridge University Press.
- Baleiro, R., & Quinteiro, S. (2018). *Literary tourism: Theory, research and practice*. Cambridge Scholars Publishing.
- Beeton, S. (2005). *Film-induced tourism*. Clevedon: Channel View Publications.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Busby, G., & Klug, J. (2001). Movie-induced tourism: The challenge of measurement and other issues. *Journal of Vacation Marketing*, 7(4), 316–332. <https://doi.org/10.1177/135676670100700403>
- Butler, R. W. (1986). The tourism area life cycle: Conceptual and theoretical issues. In R. W.
- Butler, R. W. (2000). Literary tourism. In J. Jafari (Ed.), *Encyclopedia of tourism* (pp. 360–361). London: Routledge.
- Butler (Ed.), *The tourism area life cycle: Vol. 1. Applications and modifications* (pp. 5–12). Clevedon: Channel View Publications.

- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research* (2nd ed.). SAGE Publications.
- Cronin, M. (2000). *Across the lines: Travel, language, translation*. Cork University Press.
- Denzin, N. K. (1978). *The research act: A theoretical introduction to sociological methods*. McGraw-Hill.
- Digance, J. (2003). Pilgrimage at contested sites. *Annals of Tourism Research*, 30(1), 143–159. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(02\)00061-X](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(02)00061-X)
- Dumazedier, J. (1988). *Révolution culturelle du temps libre 1966–1988*. Méridiens.
- Fawcett, C., & Cormack, P. (2001). Guarding authenticity at literary tourism sites. *Annals of Tourism Research*, 28(3), 686–704.
- Gretzel, U., Yuan, Y. L., & Fesenmaier, D. R. (2006). Preparing for the new economy: Advertising strategies and change in destination marketing organizations. *Journal of Travel Research*, 45(2), 146–156. <https://doi.org/10.1177/0047287506291591>
- Herbert, D. T. (2001). Literary places, tourism and the heritage experience. *Annals of Tourism Research*, 28(2), 312–333. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00048-7](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00048-7)
- Hilary du Cros, & Mckercher, B. (2023). *Πολιτιστικός τουρισμός* (Κωστής Πανσέληνος, Μετάφρ.). Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Hoppen, A., Brown, L., & Fyall, A. (2014). Literary tourism: Opportunities and challenges for the marketing and branding of destinations? *Journal of Destination Marketing & Management*, 3(1), 37–47. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2013.12.009>
- Hudson, S., & Ritchie, J. R. B. (2006). Film tourism and destination marketing: The case of Captain Corelli's Mandolin. *Journal of Vacation Marketing*, 12(3), 256–268.
- ICOMOS. (1997, April). *Charter for cultural tourism (Draft 7)*.
- Jamieson, W. (1995). The use of indicators in monitoring: The economic impact of cultural tourism initiatives. http://archive.canada.icomos.org/bulletin/vol4_no3_jamieson_e.html
- Leontidou, L. (2015). Urban change and citizenship in times of crisis: A southern perspective. *Urban Studies*, 52(9), 1631–1646. <https://doi.org/10.1177/0042098014539402>
- Lickorish, L., & Jekins, C. (1997). *An introduction to tourism*. London: Butterworth-Heinemann.

- Light, D. (2009). Performing Transylvania: Tourism, fantasy and play in a liminal place. *Tourism Geographies*, 11(1), 88–106. <https://doi.org/10.1080/14616680802536287>
- MacLeod, N. E., & Hayes, D. (2013). *Cultural tourism: A handbook*. Routledge.
- Maciocco, G. (2016). Tourism and literary heritage: Opportunities and constraints. *Tourism Culture & Communication*, 16(1–2), 31–41. <https://doi.org/10.3727/109830416X14685034103257>
- Mansfield, C. (2015). Literary tourism and book festivals: A comparative study of British and Greek destinations. *Tourism Management Perspectives*, 15, 79–84. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2015.03.005>
- Mintel (2010). *Cultural and heritage tourism -international* – London: Mintel International Group.
- Mordue, T. (2001). Performing and directing resident/tourist cultures in heartbeat country. *Tourist Studies*, 1(3), 233–252. <https://doi.org/10.1177/146879760100100302>
- Neuhofer, B., Buhalis, D., & Ladkin, A. (2015). Smart technologies for personalized experiences: A case study in the hospitality domain. *Electronic Markets*, 25(3), 243–254. <https://doi.org/10.1007/s12525-015-0182-1>
- OECD. (2009). *The impact of culture on tourism*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264040731-en>
(και) http://www.oecd.org/cfe/tourism/theimpactofcultureontourism.htm#How_to
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1999). *The experience economy: Work is theatre & every business a stage*. Harvard Business Press.
- Richards, G. (2011). Creativity and tourism: The state of the art. *Annals of Tourism Research*, 38(4), 1225–1253. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2011.07.008>
- Richards, G. (2011). Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 18(2), 112–123. <https://doi.org/10.1375/jhtm.18.2.112>
- Richards, G., & Palmer, R. (2010). *Eventful cities: Cultural management and urban revitalisation*. Routledge.

- Richards, G., & Wilson, J. (2006). Developing creativity in tourist experiences: A solution to the serial reproduction of culture? *Tourism Management*, 27(6), 1209–1223. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.06.002>
- Robinson, M., & Andersen, H. C. (2002). *Literature and tourism: International, interdisciplinary perspectives*. Continuum.
- Robinson, M., & Andersen, H. C. (2002). Reading between the lines: Literature and tourism. In M. Robinson & H. C. Andersen (Eds.), *Literature and tourism: Essays in the reading and writing of tourism* (pp. 1–38). Thomson Learning.
- Sharpley, R., & Stone, P. R. (2009). *The darker side of travel: The theory and practice of dark tourism*. Channel View Publications.
- Smith, M. (2003). *Issues in cultural tourism studies*. London: Routledge.
- Smith, M. K. (2009). *Issues in cultural tourism studies* (2nd ed.). Routledge.
- Smith, M., & Robinson, M. (2006). *Cultural tourism in a changing world*. Channel View Publications.
- Squire, S. J. (1993). Valuing countryside: Reflections on the “countryside ideal” and literary tourism. *Journal of Rural Studies*, 9(2), 101–111. [https://doi.org/10.1016/0743-0167\(93\)90002-4](https://doi.org/10.1016/0743-0167(93)90002-4)
- Squire, S. J. (1996). Literary tourism and sustainable tourism: Promoting “imagined” places. *Journal of Sustainable Tourism*.
- Tetley, S., & Bramwell, B. (2002). Tourist and the cultural construction of Haworth’s literary landscape. In M. Robinson & C. H. Andersen (Eds.), *Literature and tourism: Essays in reading and writing of tourism*. London: Thomson.
- Tomala, K., & Faber, F. (2011). Film tourism: The answer of becoming part of your own favorite movie? In A. Papathanassis (Ed.), *The long tail of tourism: Holiday niches and their impact on mainstream tourism* (pp. 149–150). Gabler Verlag.
- Towse, R. (2003). *A handbook of cultural economics*. Cheltenham, UK–Northampton, MA, USA: Edward Elgar.

- Tussyadiah, I. P., & Wang, D. (2016). Tourists' attitudes toward proactive smartphone systems. *Journal of Travel Research*, 55(4), 483–496. <https://doi.org/10.1177/0047287514563161>
- UNWTO. (2018). *Tourism and culture synergies*. World Tourism Organization. <https://doi.org/10.18111/9789284418978>
- Urry, J., & Larsen, J. (2011). *The tourist gaze 3.0*. Sage.
- Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility: A history of translation*. Routledge.
- Watson, N. J. (2006). *The literary tourist: Readers and places in Romantic & Victorian Britain*. Palgrave Macmillan.
- World Tourism Organization. (1995). *Concepts, definitions and classifications for tourism statistics*. Madrid.
- World Tourism Organization. (2008). *UNWTO tourism highlights: 2008 edition*. UNWTO.
- Zeppel, H., & Hall, C. M. (1991). Selling art and history: Cultural heritage and tourism. *Journal of Tourism Studies*, 2(1), 29–45.

Ηλεκτρονικές Πηγές Φωτογραφικού Υλικού:

- <https://amis-kazantzaki.gr>
- <https://www.kazantzaki.gr/gr>
- <https://www.facebook.com/photo/?fbid=907666281536732&set=a.407818491521516>
- <https://www.tovima.gr/print/books-ideas/nikos-kazantzakis-lfna-xo-ena-katafygio-stable>
- https://www.senscritique.com/film/celui_qui_doit_mourir/395537
- https://play.google.com/store/movies/details/Zorba_the_Greek?id=SHY1Kal-AkY&hl=el
- <https://www.voltarakia.gr/mas-endiaferei/item/9046-o-theodorakis-o-zormpas-ki-o-kazantzakis>
- <https://www.cna.gr/focus/fotografiko-yliko-apo-ta-gyrismata-toy-o-christos-xanastayronetai-stin-kritsa/>
- https://www.daynight.gr/kriti/se-afto-to-chorio-gyristike-i-tainia-o-christos-xanastavronetai/#goog_rewarded
- <http://tainiothiki.gr/el/tainies/1050-aleksis-zormpas>
- <https://www.nexusmedia.gr/walter-lassally-passed-away>
- https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Val%C3%A9ry

https://en.wikipedia.org/wiki/Juan_Ram%C3%B3n_Jim%C3%A9nez
<https://casamuseozenobiajuanramonjimenez.com/visitas-a-la-casa-museo-horario-de-verano-2024>
https://en.wikipedia.org/wiki/Bohuslav_Martin%C5%AF
https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Centrum_Bohuslava_Martin%C5%AF
https://en.wikipedia.org/wiki/Lu_Xun
https://en.wikipedia.org/wiki/Albert_Schweitzer
https://en.wikipedia.org/wiki/Jorge_Luis_Borges
<https://www.facebook.com/share/g/1Lc2ovHb8t/?mibextid=wwXIfr>
<https://wetravel.gr/engares-i-koilada-me-tous-baxedes-tis-naxou/>
<https://weloveaegina.com/el/aigina/%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%80%CE%AF%CF%84%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B1%CE%B6%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B6%CE%AC%CE%BA%CE%B7/>
<https://weloveaegina.com/el/aigina/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%AE-%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%B1%CE%B6%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B6%CE%AC%CE%BA%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B7-%CF%84%CE%B7/>
<https://www.iefimerida.gr/news/349906/i-aigina-toy-kazantzaki-kallitehnes-empneontai-apo-katafygio-toy-eikones>
https://www.bozidar.cz/images/mapy/plan_mesta_2014.jpg
<https://www.bozidar.cz/en/attractions/museums/museum-bozi-dar.html>
<https://www.historical-museum.gr>
<https://www.greecetravelmagazine.com/politistikos-toyrismos/articles/14/katafygi-pieriwn-to-xwrio-toy-aleksh-zormpa>
<https://olympiobima.gr/kolindros-ekdilosi-me-thema-i-zoi-kai-i-politeia-tou-alithinou-zorba>
<https://www.greecetravelmagazine.com/politistikos-toyrismos/articles/14/katafygi-pieriwn-to-xwrio-toy-aleksh-zormpa>

<https://www.sithonia-trails.gr/l/16-10-2022-monopati-toy-alexi-zormpa-sto-paliochori>
<https://kalamatajournal.gr/bouquet/ekdiloseis/item/13923-anaskopisi-enos-yperoxou-triimerou-gia-ton-kazantzaki-kai-ton-zormpa>
<https://www.gargalianoionline.gr/%CE%B4%CE%B5%CE%AF%CF%84%CE%B5-%CF%80%CF%89%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%B5%CF%84%CF%81%CF%8C%CF%87%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%80%CE%AF%CF%84%CE%B9-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BD-%CE%BA%CE%B1/>
<https://www.iefimerida.gr/news/431392/oneiremeno-petrohtisto-spiti-toy-nikoy-kazantzaki-sti-mani-edo-egrapse-ton-alexi-zormpa>
<https://mikisguide.gr/o-mikis-theodorakis-sta-skopia-me-to-zorba/>
<https://www.enikos.gr/society/tafos-kazantzaki-apokatastathike-o-spasmenos-stavros-meta-ton-vandalismo/2007437>
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=1828077770576525&set=a.1828076327243336.1073742008.108057459245240>
<https://archive.is/qOGa2>
<https://www.kazantzaki.gr/gr/travelling-with-the-mind--10-things-you-didnt-know-about-nikos-kazantzakis>
<https://www.candiadoc.gr/2018/06/13/i-protomi-tou-nikou-kazantzaki-sto-aerodromio-irakliou-foto>
<http://www.heraklionsculptures.gr/%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B7%CF%86%CF%8C%CF%81%CE%BF%CF%82-%CF%86%CF%89%CE%BA%CE%AC%CF%82-2/>
<http://www.heraklionsculptures.gr/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7-%CE%B8%CE%B5%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BA%CF%8C%CF%80%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%BF%CF%85/>
<https://www.larissanet.gr/2023/08/26/stin-kriti-me-ti-diethni-etairaia-filon-nikou-kazantzaki/>
<https://www.agioskonstantinosirakleiou.gr/gr/ieros-naos-gallery>

<https://ipy.gr/2018/09/30/the-old-church-of-agios-minas-in-heraklion/>
<https://www.facebook.com/groups/175810586782>
<https://www.peristeri.gr/2337/sp-329061695/>
<https://www.kazantzaki.gr/gr/news/texni-kath-odon-mnk-396>
<https://routes.kazantzaki.gr/routes-el/>
https://www.tripadvisor.com.gr/Hotel_Review-g187147-d263659-Reviews-Hotel_Marignan-Paris_Ile_de_France.html
https://fr.wikipedia.org/wiki/The_Peninsula_Paris
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Place_Henri-Bergson,_Paris_8.jpg
<https://en.wikipedia.org/wiki/Wikipedia>
https://photodentro.edu.gr/photodentro/wcountries-iso2_v1.0_pidx0057913/story_html5.html
[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BC%CE%B9%CE%BF_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%A6%CF%81%CE%AC%CE%B9%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%BA#/media/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:UniKlinik_\(Freiburg\)_4.jpg](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%AE%CE%BC%CE%B9%CE%BF_%CF%84%CE%BF%CF%85_%CE%A6%CF%81%CE%AC%CE%B9%CE%BC%CF%80%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%BA#/media/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:UniKlinik_(Freiburg)_4.jpg)
https://en.wikipedia.org/wiki/Henri_Bergson
https://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Wolfgang_von_Goethe
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%AF%CE%B3%CE%BA%CE%BC%CE%BF%CF%85%CE%BD%CF%84_%CE%A6%CF%81%CF%8C%CF%85%CE%BD%CF%84
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CE%AF%CF%83%CE%BA%CE%BF%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%91%CF%83%CE%AF%CE%B6%CE%B7%CF%82
https://en.wikipedia.org/wiki/Dante_Alighieri
https://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche
https://en.wikipedia.org/wiki/Sorbonne_University
https://fr.wikipedia.org/wiki/Biblioth%C3%A8que_Sainte-Genevi%C3%A8ve
https://en.wikipedia.org/wiki/Coll%C3%A8ge_de_France
https://en.wikipedia.org/wiki/La_Madeleine,_Paris

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%AC%CE%BD%CE%B8%CE%B5%CE%BF%CE%BD_\(%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B9\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%AC%CE%BD%CE%B8%CE%B5%CE%BF%CE%BD_(%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B9))

Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο Ποσοτικής Έρευνας

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται στο πλαίσιο εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας, για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Βασικός σκοπός της έρευνας είναι η διερεύνηση του λογοτεχνικού τουρισμού, μέσα από την ταξιδιωτική γραφή του Νίκου Καζαντζάκη αλλά και μέσω του συνόλου του έργου του (μυθιστορήματα, ποίηση, θεατρικά κ.α.) και της ζωής του στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, έχοντας ως μελέτη περίπτωσης την παγκόσμια δράση της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη.

Το παρόν ερωτηματολόγιο είναι ανώνυμο και οι απαντήσεις σας θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για τις ανάγκες της έρευνας. Ο χρόνος συμπλήρωσης δεν ξεπερνά τα 5 έως 10 λεπτά.

Για οποιαδήποτε διευκρίνιση ή πληροφορία σχετικά με την έρευνα, μπορείτε να επικοινωνείτε ηλεκτρονικά στην παρακάτω διεύθυνση.

Σας ευχαριστώ θερμά εκ των προτέρων για το χρόνο που θα διαθέσετε στη συμπλήρωση του παρόντος ερωτηματολογίου.

Με εκτίμηση,

Σοφία Νταλαμπέκη,

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια

Email: sofia.ntalampeki@gmail.com / std105811@ac.eap.gr

ΜΕΡΟΣ Α: Λογοτεχνικός Τουρισμός – Μια πρώτη προσέγγιση

1. Ποιοί θεωρείτε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; (Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση)

	1	2	3	4	5
Η φιλιαναγνωσία.					
Θαυμασμός για τον/τη συγγραφέα.					
Να γνωρίσω μέρη που έζησε ο/η συγγραφέας.					
Να γνωρίσω μέρη που εξιστορεί ο/η συγγραφέας.					
Να συμμετέχω σε κάποια εκδήλωση/φεστιβάλ για τον/τη συγγραφέα.					

Να συμμετέχω σε μία λογοτεχνική διαδρομή που σχετίζεται με το έργο ή τις περιπλανήσεις του/της συγγραφέα.					
Να επισκεπτώ το σπίτι που έζησε ή χώρους έκθεσης προσωπικών αντικειμένων του/της συγγραφέα.					
Να επισκεπτώ χώρους όπου εκτίθεται το έργο του/της συγγραφέα					
Να επισκεπτώ το μουσείο (εφόσον υπάρχει) για τον/τη συγγραφέα					
Να επισκεπτώ το μέρος όπου αναπαύεται (τάφο) ο/η συγγραφέας					
Να επισκεπτώ μέρη όπου μπορεί κάποιος/α να συναναστραφεί με άτομα που μοιράζονται το ίδιο ενδιαφέρον με τον/την συγγραφέα					
Να συμμετέχω σε συνέδρια ή ημερίδες σχετικά με το έργο του συγγραφέα					

2. Έχετε πραγματοποιήσει ταξίδι με λογοτεχνικά κίνητρα;
ΝΑΙ
ΟΧΙ
3. Σκοπεύετε να πραγματοποιήσετε κάποιο λογοτεχνικό ταξίδι στο μέλλον;
ΝΑΙ
ΟΧΙ
ΙΣΩΣ
4. Με ποιον τρόπο οργανώνετε συνήθως ή θα θέλατε να οργανώσετε ένα λογοτεχνικό ταξίδι; Επιλέξτε ένα (ή περισσότερα) από τα παρακάτω:
 - i. αυτόνομη οργάνωση.
 - ii. μέσω ταξιδιωτικού πρακτορείου.
 - iii. μέσω ενός πολιτιστικού ή λογοτεχνικού συλλόγου (π.χ. Διεθνής Εταιρεία Φίλων Νίκου Καζαντζάκη).
 - iv. Άλλο. Παρακαλώ προσδιορίστε
5. Εάν προγραμματίζατε ένα ταξίδι σε έναν λογοτεχνικό προορισμό, ποιά εποχή του χρόνου θα επιλέγατε ;
 - i. Υψηλή Περίοδος (high season).
 - ii. Χαμηλή Περίοδος (low season).
 - iii. Τυχαία επιλογή.
6. Πόσες φορές το χρόνο πραγματοποιείτε ταξίδι με λογοτεχνικά κίνητρα;

- i. 1-2
- ii. 3-5
- iii. 6 και άνω
- iv. Δεν έχω πραγματοποιήσει ακόμα
- v. Σκοπεύω να πραγματοποιήσω στο μέλλον

7. Πόσες ημέρες διαρκεί συνήθως το λογοτεχνικό ταξίδι σας;

- i. 1-2
- ii. 3-5
- iii. 6-10
- iv. 11 και άνω
- v. Δεν έχω πραγματοποιήσει ακόμα κάποιο λογοτεχνικό ταξίδι

8. Όταν πραγματοποιείτε ή αν θα πραγματοποιούσατε ένα λογοτεχνικό ταξίδι θα επιλέγατε να ταξιδέψετε:

- i. Μόνος/η.
- ii. Με φίλους ή συγγενείς.
- iii. Με άτομα που μοιράζεστε την ίδια αγάπη και θαυμασμό για τον/την συγγραφέα

9. Ποιό είδος πληροφόρησης-ενημέρωσης θεωρείτε πως είναι πιο αποτελεσματικό για την προώθηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού; Επιλέξτε ένα (ή περισσότερα) από τα παρακάτω:

- i. Έντυπη πληροφόρηση (π.χ. φυλλάδιο μουσείου, αφίσες φεστιβάλ, κ.α.).
- ii. Διαδικτυακή πληροφόρηση.
- iii. Πληροφόρηση σε επίπεδο προορισμού (χώρος αφίξεων αεροδρομίου, πινακίδες σήμανσης σε κεντρικούς δρόμους, γραφείο τουρισμού, δήμος κ.λπ.).
- iv. Πληροφόρηση σε επίπεδο καταλύματος (έντυπα φυλλάδια στο lobby, παροχή πληροφοριών από το προσωπικό υποδοχής του καταλύματος κ.λπ.).
- v. Πληροφόρηση από καλλιτεχνικό Σύλλογο .
- vi. Πληροφόρηση από Μουσείο ή Καλλιτεχνικό χώρο.
- vii. Άλλο. Παρακαλώ προσδιορίστε.

10. Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση.

Σε ποιο βαθμό πιστεύετε ότι...	1	2	3	4	5
η προβολή του λογοτεχνικού τουρισμού μέσω του Tripadvisor ή άλλων ηλεκτρονικών ιστοσελίδων όπως https://www.travel.gr συμβάλει θετικά στην προώθηση του.					

θα μπορούσε ο λογοτεχνικός τουρισμός να είναι μια μορφή «προσβάσιμου» τουρισμού και για άτομα με αναπηρίες όπως μειωμένη όραση ή ακοή.					
θα μπορούσε ο λογοτεχνικός τουρισμός να λειτουργεί ως θεραπευτικό μέσο για τα άτομα τρίτης ηλικίας.					
ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει θετικές επιδράσεις στην ψυχολογία και την προσωπικότητα του ταξιδιώτη/τουρίστα.					
ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει θετικές επιδράσεις στην πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη του προορισμού.					
ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει θετικές επιδράσεις στην οικονομική ανάπτυξη του προορισμού.					
ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης.					
ο λογοτεχνικός τουρισμός είναι διαδεδομένος στην Ελλάδα.					
ο λογοτεχνικός τουρισμός είναι διαδεδομένος στο εξωτερικό.					

11. Με ποιά άλλα είδη τουρισμού μπορεί να συνδυαστεί ο λογοτεχνικός τουρισμός; Επιλέξτε ένα (ή περισσότερα) από τα παρακάτω:

- i. Συνεδριακός τουρισμός.
- ii. Θρησκευτικός τουρισμός.
- iii. Ιατρικός τουρισμός.
- iv. Τουρισμός αναψυχής.
- v. Αστικός τουρισμός.
- vi. Πολιτιστικός τουρισμός.
- vii. Τουρισμός πολιτιστικών εκδηλώσεων και φεστιβάλ.
- viii. Με κανένα.
- ix. Άλλο. Παρακαλώ προσδιορίστε.

ΜΕΡΟΣ Β: ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ –ΔΕΦΝΚ – ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

12. Είστε μέλος της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη (ΔΕΦΝΚ);

ΝΑΙ

ΟΧΙ

13. Είστε αναγνώστης του έργου του Νίκου Καζαντζάκη;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

14. Η ανάγνωση βιβλίων ή βιβλίου του Νίκου Καζαντζάκη, θεωρείτε ότι είναι απαραίτητη προϋπόθεση για ένα λογοτεχνικό ταξίδι εμπνευσμένο από τον Νίκο Καζαντζάκη;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

15. Έχετε ήδη πραγματοποιήσει λογοτεχνικό ταξίδι για τον Νίκο Καζαντζάκη;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

16. Σκοπεύετε να πραγματοποιήσετε στο μέλλον κάποιο λογοτεχνικό ταξίδι για τον Νίκο Καζαντζάκη;

ΝΑΙ

ΟΧΙ

17. Κατά την γνώμη σας, ένα λογοτεχνικό ταξίδι εμπνευσμένο από τον Νίκο Καζαντζάκη, σε ποιους μπορεί να απευθυνθεί; Επιλέξτε ένα (ή περισσότερα) από τα παρακάτω:

- i. Ταξιδιώτες τρίτης ηλικίας (συνταξιούχοι κ.α.).
- ii. Οικογένειες.
- iii. Φοιτητές (Erasmus, κ.α.).
- iv. Μοναχικοί ταξιδιώτες (solo travelers).
- v. Μαθητές (μέσω εκπαιδευτικών εκδρομών των σχολείων τους).
- vi. Μέλη πολιτιστικών συλλόγων.
- vii. Άλλο. Παρακαλώ προσδιορίστε ...

18. Σε κλίμακα 1-5, όπου 1= Καθόλου, 2= Ελάχιστα, 3= Μέτρια, 4= Πολύ και 5= Πάρα πολύ, αξιολογήστε την προτίμησή σας προς την ανάλογη κατεύθυνση.

Σε ποιο βαθμό...	1	2	3	4	5
ένα ξενοδοχείο στο Ηράκλειο Κρήτης, που τα δωμάτια του θα είχαν όνομα και διακόσμηση εμπνευσμένη από τα βιβλία και τους ήρωες του Νίκου Καζαντζάκη, θα αποτελούσε ένα πρόσθετο κριτήριο για να το επιλέξετε ως κατάλυμα διαμονής (όπως το Apollon Library Suites στην Ναύπακτο);					
η διοργάνωση φεστιβάλ λογοτεχνίας, όπως ήταν τα φεστιβάλ Ταξιδεύοντας... που διοργάνωσε το Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη τα τελευταία χρόνια, καθώς και τα φεστιβάλ βιβλίου (όπως το φεστιβάλ βιβλίου Χανίων κ.α.), η Διεθνής Έκθεση Βιβλίου στην Θεσσαλονίκη, συμβάλλουν στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού σε τοπικό επίπεδο αλλά και ευρύτερα;					

πιστεύετε ότι το όνομα του υφιστάμενου διεθνούς αεροδρόμιου Ηρακλείου «Νίκος Καζαντζάκης», προσδιορίζει την «ταυτότητα» της πόλης του Ηρακλείου άλλα και της Κρήτης και λειτουργεί προτρεπτικά για την γνωριμία των ταξιδιωτών με το έργο του Νίκου Καζαντζάκη;					
πιστεύετε ότι μια εθνική καμπάνια προώθησης του λογοτεχνικού τουρισμού στην Ελλάδα, μέσω των διεθνών εκθέσεων τουρισμού και μέσω των επίσημων φορέων του τουρισμού (Ε.Ο.Τ., κ.ά.) περικλείοντας πολλές σημαντικές προσωπικότητες της λογοτεχνίας παγκοσμίως γνωστές, όπως ο Νίκος Καζαντζάκης, ο Καβάφης αλλά και άλλες, θα συνέβαλε στην περαιτέρω προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού στην Ελλάδα;					
θεωρείτε χρήσιμη την καταχώριση σε τοπικούς τουριστικούς χάρτες και τουριστικούς οδηγούς της πόλης άλλα και του νησιού, μέρη και δραστηριότητες που συνδέονται με τον Νίκο Καζαντζάκη στην Κρήτη (όπως το μουσείο Νίκου Καζαντζάκη στη Μυρτιά Ηρακλείου, η παραλία Σταυρός στον Νομό Χανίων, το Κράσι Ηρακλείου, η Κριτσά στον Νομό Λασιθίου, ο Λέντας στον Νομό Ηρακλείου κ.ά);					
θεωρείτε ότι η ΔΕΦΝΚ, ως διεθνές πολιτιστικό σωματείο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, μπορεί να συμβάλλει στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού;					
πιστεύετε ότι προωθείται περισσότερο ο λογοτεχνικός τουρισμός, μέσω της οργάνωσης επισκέψεων στους τόπους όπου έζησε ο Νίκος Καζαντζάκης;					
πιστεύετε ότι προωθείται περισσότερο ο λογοτεχνικός τουρισμός μέσω των πολιτιστικών διαδρομών «Καζαντζάκης – Ζορμπάς» που έχει ιδρύσει η ΔΕΦΝΚ;					
πιστεύετε ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός με επίκεντρο την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη έχει περιθώρια για περαιτέρω ανάπτυξη;					

ΜΕΡΟΣ Γ: Προσωπικά στοιχεία

19. Παρακαλώ επιλέξτε την εθνικότητα σας:

- i. Ελληνική.
- ii. Άλλη. Παρακαλώ προσδιορίστε.

20. Παρακαλώ επιλέξτε σε ποια χώρα/ήπειρο βρίσκεται η μόνιμη κατοικία σας;

- i. Ελλάδα.
- ii. Υπόλοιπη Ευρώπη.
- iii. Αμερική.
- iv. Ασία.
- v. Αφρική.
- vi. Αυστραλία.

21. Φύλο:

- i. Άντρας.
- ii. Γυναίκα.
- iii. Άλλο.

22. Ηλικία:

- i. 18-25
- ii. 26-35
- iii. 36-45
- iv. 46-55
- v. 56-65
- vi. 66 και άνω.

23. Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης σας ;

- i. Δημοτικό.
- ii. Γυμνάσιο.
- iii. ΤΕΙ/ΑΕΙ.
- iv. Μεταπτυχιακό ή Διδακτορικό.
- v. Άλλο. Παρακαλώ προσδιορίστε.

24. Ποια είναι η οικογενειακή σας κατάσταση;

- i. Άγαμος – η .
- ii. Έγγαμος - η.
- iii. Διαζευγμένος-η.
- iv. Χήρος-α..
- v. Άλλο. Παρακαλώ προσδιορίστε.

25. Ύπαρξη παιδιών:

ΝΑΙ
ΟΧΙ

26. Επαγγελματική κατάσταση:

- i. Ιδιωτικός υπάλληλος.
- ii. Δημόσιος υπάλληλος.
- iii. Ελεύθερος επαγγελματίας.
- iv. Οικιακά.
- v. Φοιτητής/τρια.
- vi. Άνεργος/η.
- vii. Συνταξιούχος/α.

27. Εισόδημα:

- i. Υψηλό.
- ii. Μεσαίο.
- iii. Χαμηλό.

Σας ευχαριστώ πολύ!

Παράρτημα Β: Ερωτηματολόγιο Ποιοτικής Έρευνας

ΠΛΑΝΟ ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ: Ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

1. Θεωρείτε ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός είναι αρκετά διαδεδομένος στην Ελλάδα, σε σχέση με το εξωτερικό;
2. Ποιοί πιστεύετε ότι είναι οι βασικοί λόγοι πραγματοποίησης ενός λογοτεχνικού ταξιδιού στις μέρες μας;
3. Ποιά, κατά την γνώμη σας, είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του λογοτεχνικού τουρίστα;
4. Θεωρείτε ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός μπορεί να είναι η κύρια επιλογή πραγματοποίησης ενός ταξιδιού, ή συνδυάζεται πάντα και με άλλες μορφές τουρισμού (όπως τον συνεδριακό τουρισμό, την αναψυχή κ.ά.);
5. Θεωρείτε ότι ο λογοτεχνικός τουρισμός έχει προοπτικές περαιτέρω ανάπτυξης, στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό;

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ: ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ (ΝΚ)

—

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΙΛΩΝ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ (ΔΕΦΝΚ)

6. Ένα λογοτεχνικό ταξίδι για τον Νίκο Καζαντζάκη, μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο στην Ελλάδα, όπως επίσης και στο εξωτερικό. Ποιά βήματα θεωρείτε ότι πρέπει να γίνουν, έτσι ώστε να οργανωθεί και να προβληθεί καλύτερα ένα τέτοιο λογοτεχνικό ταξίδι;
7. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι επηρεάζουν την ανάπτυξη του λογοτεχνικού τουρισμού, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, οι μεταφράσεις των έργων του Νίκου Καζαντζάκη;
8. Πιστεύετε ότι μόνο τα ταξιδιωτικά βιβλία του Νίκου Καζαντζάκη αποτελούν πηγή έμπνευσης, για την πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού;

9. Διαβάζοντας το παρακάτω απόσπασμα από το βιβλίο Ταξιδεύοντας: Ιταλία - Αίγυπτος - Σινά - Ιερουσαλήμ - Κύπρος - Ο Μοριάς, θεωρείτε ότι εμπνέει τον αναγνώστη να επισκεφτεί τον τόπο που περιγράφει ;

[...] Ανεβαίνω στο γνωστό αγαπημένο δρόμο, συγκινημένος. Η Ασίζη λάμπει μέσα στον ήλιο, ψηλά, απάνου στο λόφο. Διακρίνω αριστερά το μέγα Μοναστήρι του Αγίου Φραγκίσκου, δεξιά την εκκλησία της Αγίας Κλάρας, και μέσα από τα μουγκρίσματα των αυτοκινήτων κατορθώνω να διακρίνω τη βαθιά γλυκύτατη φωνή που χύνεται από τις καμπάνες του Αγίου Ρουφίνου. [...]

Απόσπασμα από το κεφάλαιο Ι. ΑΓΙΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ, σελίδα 15,

[..] Ξημέρωνε όταν περνούσα τη στενώτατη λουρίδα, την μόνην έμβασιν, που σμίγει τον απόγκρεμο βράχο της Μονεβασιάς με τη στεριά. Προχωρούσα κοιτάζοντας τον περήφανο βράχο και δεν τον αποχόρταινα. Ως τώρα νόμιζα πως το ανώτατο που είχα δει στο Μοριά ήταν το κάστρο της Καρύταινας. Μα πόσο πιο άγριος, επιβλητικός κι ολομόναχος είναι ο γρανίτης ετούτος, το Γιβραλτάρ της Ελλάδας! [...]

Απόσπασμα από το κεφάλαιο XVI. ΜΟΝΕΒΑΣΙΑ ΤΟ ΓΙΒΡΑΛΤΑΡ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ, σελίδα 309,

10. Πιστεύετε ότι τα παιδικά μυθιστορήματα του Νίκου Καζαντζάκη, όπως το βιβλίο Στα παλάτια της Κνωσού αλλά και τα πρόσφατα εκδομένα graphic novels από τις Εκδόσεις Διόπτρα (ΖΟΡΜΠΙΑΣ - Πράσινη πέτρα ωραιοτάτη και ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ), θα βοηθούσαν στην πραγματοποίηση ενός λογοτεχνικού ταξιδιού για οικογένειες με παιδιά;

11. Στην Ελλάδα, η ανάγνωση των έργων του Νίκου Καζαντζάκη (των ταξιδιωτικών βιβλίων του και όχι μόνο), τα ταξίδια του και η διαμονή του σε διάφορα μέρη του ελλαδικού χώρου (Νάξος, Αθήνα, Αίγινα κ.α.), οι φιλίες που πραγματοποίησε με σημαντικές προσωπικότητες (όπως ο Άγγελος Σικελιανός, ο Παντελής Πρεβελάκης κ.α.), θα μπορούσαν να αναπτυχθούν ως λογοτεχνικές/πολιτιστικές διαδρομές που θα συνδέουν διαφορετικές περιφέρειες της Ελλάδας; (π.χ. την Περιφέρεια Πελοποννήσου με την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου).

12. Πιστεύετε ότι η ομογένεια έχει σημαντικό ρόλο στην προώθηση του έργου του Νίκου Καζαντζάκη στο εξωτερικό;

13. Θεωρείτε σημαντική την συμβολή της ΔΕΦΝΚ στην προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού, μέσω των δράσεων της; Αν ναι, μπορείτε να αναφέρετε παραδείγματα αν γνωρίζετε.

14. Πιστεύετε ότι ο ρόλος των ελληνικών πολιτιστικών σωματείων/συλλόγων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, είναι ή θα μπορούσε να είναι σημαντικός, για την προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού; Αναφέρεται σχετικό παράδειγμα αν γνωρίζετε.

15. Πιστεύετε ότι ένα «εικονικό/ψηφιακό» αλλά και «αναγνωστικό» ταξίδι μέσα από την ταξιδιωτική γραφή του Νίκου Καζαντζάκη, μπορεί να αντικαταστήσει το «αληθινό» ταξίδι στον προορισμό που αναφέρεται στο κείμενο;

16. Μπορείτε να προτείνετε δράσεις για την περαιτέρω προώθηση του λογοτεχνικού τουρισμού για τον Νίκο Καζαντζάκη στην Ελλάδα και στο εξωτερικό γενικά (μέσω της πολιτείας, των επίσημων τουριστικών φορέων κ.λπ) αλλά και μέσα από τις δράσεις της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη;

17. Πώς θα ήταν για εσάς ένα ιδεατό λογοτεχνικό ταξίδι στα χνάρια/στα βήματα του Νίκου Καζαντζάκη στην Κρήτη (ή σε κάποιο άλλο μέρος της Ελλάδας που συνδέεται με τον Νίκο Καζαντζάκη) και πώς ένα στο εξωτερικό; Ποιούς προορισμούς θα επιλέγατε και γιατί;

Θα θέλατε να επισημάνετε/αναφέρετε κάτι άλλο σχετικό με την συζήτηση μας;

Σας ευχαριστώ πολύ για την πολύτιμη βοήθεια σας στην έρευνα μου.

Παράρτημα Γ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΔΕΦΝΚ

Εικόνα Γ.2 Παγκόσμιος χάρτης ΔΕΦΝΚ

Παράρτημα Δ: Έντυπο ενημέρωσης και συγκατάθεσης χρήσης προσωπικών δεδομένων στην ποιοτική έρευνα

<p align="center">Έντυπο Ενημέρωσης για την συμμετοχή σε έρευνα στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με τίτλο: «Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».</p> <p>Όνομα μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Σοφία Νταλαμπέκη</p> <p>Ημερομηνία: 27/3/2025</p>

I. Πρόσκληση Συμμετοχής

Συμμετοχή σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ο τίτλος της έρευνας είναι: «Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

II. Σκοπός της παρούσας έρευνας.

Βασικός σκοπός της έρευνας ήταν η παρουσίαση του λογοτεχνικού τουρισμού και η σύνδεσή του με την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη. Αναφέρθηκε, ως μελέτη περίπτωσης, η παγκόσμια δράση της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη.

III. ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ: Σύλλογή, προστασία, και φύλαξη δεδομένων.

- Στο πλαίσιο της έρευνας έγινε συλλογή πληροφοριών με τη χρήση ημι-δομημένης συνέντευξης και καταγράφηκε σε ψηφιακά αρχεία.
- Η συλλογή και η ανάλυση δεδομένων συμμορφώθηκαν αυστηρά με τις αρχές δεοντολογικής έρευνας και τη νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με την προστασία δεδομένων (GDPR), συμπεριλαμβανομένων εκείνων που περιγράφονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και στα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλά της.
- Δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας.
- Στην περίπτωση που δεν υπάρχει ρητή συγκατάθεση για την δημοσίευση δεδομένων που σας αφορούν, οι πληροφορίες θα ανωνυμοποιηθούν με τέτοιο τρόπο στο τελικό κείμενο της Διπλωματικής Εργασίας, ώστε να μην είναι δυνατόν να αποκαλυφθεί η ταυτότητά σας σε τρίτους.

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ:

- ☒ Συναίνω ☐ Δε Συναίνω, να δημοσιευθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρθηκαν παραπάνω και με αφορούν.
- Έχω διαβάσει όλες τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ. ☒ ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα:

Έλενα Αβραμίδου

Ημερομηνία: 29/3/2025

Υπογραφή:

Έντυπο Ενημέρωσης

**για την συμμετοχή σε έρευνα στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με τίτλο:
«Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά,
μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».**

Όνομα μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Σοφία Νταλαμπέκη

Ημερομηνία: 27/3/2025

I. Πρόσκληση Συμμετοχής

Συμμετοχή σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ο τίτλος της έρευνας είναι: «Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

II. Σκοπός της παρούσας έρευνας.

Βασικός σκοπός της έρευνας ήταν η παρουσίαση του λογοτεχνικού τουρισμού και η σύνδεση του με την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη. Αναφέρθηκε, ως μελέτη περίπτωσης η παγκόσμια δράση της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη.

III. ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ: Συλλογή, προστασία, και φύλαξη δεδομένων.

- Στο πλαίσιο της έρευνας έγινε συλλογή πληροφοριών με τη χρήση ημι-δομημένης συνέντευξης και καταγράφηκε σε ψηφιακά αρχεία.
- Η συλλογή και η ανάλυση δεδομένων συμμορφώθηκαν αυστηρά με τις αρχές δεοντολογικής έρευνας και τη νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με την προστασία δεδομένων (GDPR), συμπεριλαμβανομένων εκείνων που περιγράφονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και στα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλά της.
- Δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας.
- Στην περίπτωση που δεν υπάρχει ρητή συγκατάθεση για την δημοσίευση δεδομένων που σας αφορούν, οι πληροφορίες θα ανωνυμοποιηθούν με τέτοιο τρόπο στο τελικό κείμενο της Διπλωματικής Εργασίας, ώστε να μην είναι δυνατόν να αποκαλυφθεί η ταυτότητά σας σε τρίτους.

ΛΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ:

- ☒ Συναίνω ☐ Δε Συναίνω, να δημοσιευθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρθηκαν παραπάνω και με αφορούν.
- Έχω διαβάσει όλες τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ. ☒ ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα:

Παρασκευή Βασιλειάδη

Ημερομηνία: 29/3/2025

Υπογραφή: Παρασκευή Βασιλειάδη

Έντυπο Ενημέρωσης

για την συμμετοχή σε έρευνα στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με τίτλο:
«Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά,
μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

Όνομα μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Σοφία Νταλαμπέκη

Ημερομηνία: 27/3/2025

I. Πρόσκληση Συμμετοχής

Συμμετοχή σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ο τίτλος της έρευνας είναι: «Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

II. Σκοπός της παρούσας έρευνας.

Βασικός σκοπός της έρευνας ήταν η παρουσίαση του λογοτεχνικού τουρισμού και η σύνδεση του με την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη. Αναφέρθηκε, ως μελέτη περίπτωσης η παγκόσμια δράση της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη.

III. ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ: Συλλογή, προστασία, και φύλαξη δεδομένων.

- Στο πλαίσιο της έρευνας έγινε συλλογή πληροφοριών με τη χρήση ημι-δομημένης συνέντευξης και καταγράφηκε σε ψηφιακά αρχεία.
- Η συλλογή και η ανάλυση δεδομένων συμμορφώθηκαν αυστηρά με τις αρχές δεοντολογικής έρευνας και τη νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με την προστασία δεδομένων (GDPR), συμπεριλαμβανομένων εκείνων που περιγράφονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και στα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλά της.
- Δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας.
- Στην περίπτωση που δεν υπάρχει ρητή συγκατάθεση για την δημοσίευση δεδομένων που σας αφορούν, οι πληροφορίες θα ανωνυμοποιηθούν με τέτοιο τρόπο στο τελικό κείμενο της Διπλωματικής Εργασίας, ώστε να μην είναι δυνατόν να αποκαλυφθεί η ταυτότητά σας σε τρίτους.

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ:

- ☐ Συναινώ ☐ Δε Συναινώ, να δημοσιευθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρθηκαν παραπάνω και με αφορούν.
- Έχω διαβάσει όλες τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ. ☐ ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα:

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΔΙΑΛΥΝΑ

Ημερομηνία: 01-04-2025

Υπογραφή:

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Έντυπο Ενημέρωσης

για την συμμετοχή σε έρευνα στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με τίτλο:
«Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά,
μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

Όνομα μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Σοφία Νταλαμπέκη

Ημερομηνία: 27/3/2025

I. Πρόσκληση Συμμετοχής

Συμμετοχή σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ο τίτλος της έρευνας είναι: «Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

II. Σκοπός της παρούσας έρευνας.

Βασικός σκοπός της έρευνας ήταν η παρουσίαση του λογοτεχνικού τουρισμού και η σύνδεση του με την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη. Αναφέρθηκε, ως μελέτη περίπτωσης η παγκόσμια δράση της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη.

III. ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ: Συλλογή, προστασία, και φύλαξη δεδομένων.

- Στο πλαίσιο της έρευνας έγινε συλλογή πληροφοριών με τη χρήση ημι-δομημένης συνέντευξης και καταγράφηκε σε ψηφιακά αρχεία.
- Η συλλογή και η ανάλυση δεδομένων συμμορφώθηκαν αυστηρά με τις αρχές δεοντολογικής έρευνας και τη νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με την προστασία δεδομένων (GDPR), συμπεριλαμβανομένων εκείνων που περιγράφονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και στα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλά της.
- Δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας.
- Στην περίπτωση που δεν υπάρχει ρητή συγκατάθεση για την δημοσίευση δεδομένων που σας αφορούν, οι πληροφορίες θα ανωνυμοποιηθούν με τέτοιο τρόπο στο τελικό κείμενο της Διπλωματικής Εργασίας, ώστε να μην είναι δυνατόν να αποκαλυφθεί η ταυτότητά σας σε τρίτους.

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ:

- ☐ Χ **Συναινώ** ☐ Δε Συναινώ, να δημοσιευθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρθηκαν παραπάνω και με αφορούν.
- Έχω διαβάσει όλες τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ. ☒ **Χ** **ΝΑΙ** ☐ **ΟΧΙ**

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα:

_____ Κατερίνα Μοναστηρή _____

Ημερομηνία: 27/03/2025

Υπογραφή:

Έντυπο Ενημέρωσης

**για την συμμετοχή σε έρευνα στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με τίτλο:
«Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά,
μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».**

Όνομα μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Σοφία Νταλαμπέκη

Ημερομηνία: 27/3/2025

I. Πρόσκληση Συμμετοχής

Συμμετοχή σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ο τίτλος της έρευνας είναι: «Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

II. Σκοπός της παρούσας έρευνας.

Βασικός σκοπός της έρευνας ήταν η παρουσίαση του λογοτεχνικού τουρισμού και η σύνδεση του με την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη. Αναφέρθηκε, ως μελέτη περίπτωσης η παγκόσμια δράση της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη.

III. ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ: Συλλογή, προστασία, και φύλαξη δεδομένων.

- Στο πλαίσιο της έρευνας έγινε συλλογή πληροφοριών με τη χρήση ημι-δομημένης συνέντευξης και καταγράφηκε σε ψηφιακά αρχεία.
- Η συλλογή και η ανάλυση δεδομένων συμμορφώθηκαν αυστηρά με τις αρχές δεοντολογικής έρευνας και τη νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με την προστασία δεδομένων (GDPR), συμπεριλαμβανομένων εκείνων που περιγράφονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και στα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλά της.
- Δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας.
- Στην περίπτωση που δεν υπάρχει ρητή συγκατάθεση για την δημοσίευση δεδομένων που σας αφορούν, οι πληροφορίες θα ανωνυμοποιηθούν με τέτοιο τρόπο στο τελικό κείμενο της Διπλωματικής Εργασίας, ώστε να μην είναι δυνατόν να αποκαλυφθεί η ταυτότητά σας σε τρίτους.

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ:

- ☐ **Συναινώ** ☐ Δε Συναινώ, να δημοσιευθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρθηκαν παραπάνω και με αφορούν.
- Έχω διαβάσει όλες τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ. ☒ **ΝΑΙ** ☐ **ΟΧΙ**

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα:

Βουτσά-Παπαϊωάννου Ενανθία _____

Ημερομηνία: 27/3/2025 _____

Υπογραφή: Ε.Βουτσά Παπαϊωάννου

Έντυπο Ενημέρωσης

για την συμμετοχή σε έρευνα στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με τίτλο:
«Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά,
μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

Όνομα μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Σοφία Νταλαμπέκη

Ημερομηνία: 27/3/2025

I. Πρόσκληση Συμμετοχής

Συμμετοχή σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ο τίτλος της έρευνας είναι: «Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

II. Σκοπός της παρούσας έρευνας.

Βασικός σκοπός της έρευνας ήταν η παρουσίαση του λογοτεχνικού τουρισμού και η σύνδεση του με την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη. Αναφέρθηκε, ως μελέτη περίπτωσης η παγκόσμια δράση της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη.

III. ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ: Συλλογή, προστασία, και φύλαξη δεδομένων.

- Στο πλαίσιο της έρευνας έγινε συλλογή πληροφοριών με τη χρήση ημι-δομημένης συνέντευξης και καταγράφηκε σε ψηφιακά αρχεία.
- Η συλλογή και η ανάλυση δεδομένων συμμορφώθηκαν αυστηρά με τις αρχές δεοντολογικής έρευνας και τη νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με την προστασία δεδομένων (GDPR), συμπεριλαμβανομένων εκείνων που περιγράφονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και στα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλά της.
- Δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας.
- Στην περίπτωση που δεν υπάρχει ρητή συγκατάθεση για την δημοσίευση δεδομένων που σας αφορούν, οι πληροφορίες θα ανωνυμοποιηθούν με τέτοιο τρόπο στο τελικό κείμενο της Διπλωματικής Εργασίας, ώστε να μην είναι δυνατόν να αποκαλυφθεί η ταυτότητά σας σε τρίτους.

ΛΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ:

- ☐ Συναινώ ☐ Δε Συναινώ, να δημοσιευθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρθηκαν παραπάνω και με αφορούν.
- Έχω διαβάσει όλες τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ. ☒ ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος στην έρευνα:

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΑΣΙΝΑΚΗΣ

Ημερομηνία: 31/3/2025

Υπογραφή:

Έντυπο Ενημέρωσης

για την συμμετοχή σε έρευνα στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με τίτλο:
«Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά,
μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

Όνομα μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Σοφία Νταλαμπέκη

Ημερομηνία: 27/3/2025

I. Πρόσκληση Συμμετοχής

Συμμετοχή σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ο τίτλος της έρευνας είναι: «Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

II. Σκοπός της παρούσας έρευνας.

Βασικός σκοπός της έρευνας ήταν η παρουσίαση του λογοτεχνικού τουρισμού και η σύνδεση του με την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη. Αναφέρθηκε, ως μελέτη περίπτωσης η παγκόσμια δράση της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη.

III. ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ: Συλλογή, προστασία, και φύλαξη δεδομένων.

- Στο πλαίσιο της έρευνας έγινε συλλογή πληροφοριών με τη χρήση ημι-δομημένης συνέντευξης και καταγράφηκε σε ψηφιακά αρχεία.
- Η συλλογή και η ανάλυση δεδομένων συμμορφώθηκαν αυστηρά με τις αρχές δεοντολογικής έρευνας και τη νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με την προστασία δεδομένων (GDPR), συμπεριλαμβανομένων εκείνων που περιγράφονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και στα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλά της.
- Δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας.
- Στην περίπτωση που δεν υπάρχει ρητή συγκατάθεση για την δημοσίευση δεδομένων που σας αφορούν, οι πληροφορίες θα ανωνυμοποιηθούν με τέτοιο τρόπο στο τελικό κείμενο της Διπλωματικής Εργασίας, ώστε να μην είναι δυνατόν να αποκαλυφθεί η ταυτότητά σας σε τρίτους.

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ:

- ☒ **Συναινώ** ☐ Δε Συναινώ, να δημοσιευθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρθηκαν παραπάνω και με αφορούν.
- Έχω διαβάσει όλες τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ. ☒ **ΝΑΙ** ☐ **ΟΧΙ**

Όνοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα:

GILDA TENTORIO

Ημερομηνία: 27/03/2025

Υπογραφή:

GILDA TENTORIO
Università degli Studi di
Milano
27.03.2025 22:04:01
GMT+02:00

Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη

Έντυπο Ενημέρωσης

**για την συμμετοχή σε έρευνα στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικής εργασίας με τίτλο:
«Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά,
μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».**

Όνομα μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Σοφία Νταλαμπέκη

Ημερομηνία: 27/3/2025

I. Πρόσκληση Συμμετοχής

Συμμετοχή σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο εκπόνησης Διπλωματικής Εργασίας για την απόκτηση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ο τίτλος της έρευνας είναι: «Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός: Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη».

II. Σκοπός της παρούσας έρευνας.

Βασικός σκοπός της έρευνας ήταν η παρουσίαση του λογοτεχνικού τουρισμού και η σύνδεση του με την προσωπικότητα και το έργο του Νίκου Καζαντζάκη. Αναφέρθηκε, ως μελέτη περίπτωσης η παγκόσμια δράση της Διεθνούς Εταιρείας Φίλων Νίκου Καζαντζάκη.

III. ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ: Συλλογή, προστασία, και φύλαξη δεδομένων.

- Στο πλαίσιο της έρευνας έγινε συλλογή πληροφοριών με τη χρήση ημι-δομημένης συνέντευξης και καταγράφηκε σε ψηφιακά αρχεία.
- Η συλλογή και η ανάλυση δεδομένων συμμορφώθηκαν αυστηρά με τις αρχές δεοντολογικής έρευνας και τη νομοθεσία της ΕΕ σχετικά με την προστασία δεδομένων (GDPR), συμπεριλαμβανομένων εκείνων που περιγράφονται στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και στα Συμπληρωματικά Πρωτόκολλά της.
- Δεδομένα που σας αφορούν θα δημοσιευτούν μόνο εφόσον υπάρχει η ρητή συγκατάθεσή σας.
- Στην περίπτωση που δεν υπάρχει ρητή συγκατάθεση για την δημοσίευση δεδομένων που σας αφορούν, οι πληροφορίες θα ανωνυμοποιηθούν με τέτοιο τρόπο στο τελικό κείμενο της Διπλωματικής Εργασίας, ώστε να μην είναι δυνατόν να αποκαλυφθεί η ταυτότητά σας σε τρίτους.

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ:

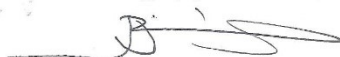
- ☒ Συναίνω ☐ Δε Συναίνω, να δημοσιευθούν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αναφέρθηκαν παραπάνω και με αφορούν.
- Έχω διαβάσει όλες τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ. ☒ ΝΑΙ ☐ ΟΧΙ

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα:

Νίκος Χρυσός

Ημερομηνία: 29/3/2025

Υπογραφή:

*Σοφία Νταλαμπέκη, Πολιτιστικός - Λογοτεχνικός Τουρισμός:
Ταξιδεύοντας, κυριολεκτικά και μεταφορικά, μέσα από τα
λογοτεχνικά κείμενα του Ν. Καζαντζάκη*

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.